

DARBA DOKUMENTS

Nr. 23

5. līmeņa kvalifikācijas: izaugsme karjerā vai ceļā uz augstāko izglītību

2014

Izdevumu angļu valodā pirmo reizi publicēja Eiropas Savienības Publikāciju birojs.

Qualifications at level 5: progressing in a career or to higher education

© Eiropas Profesionālās izglītības attīstības centrs (Cedefop), 2014.gads

Tulkojums latviešu valodā: © Akadēmiskās informācijas centrs, 2014.gads

Par tulkojumu pilnībā atbildīgs ir Akadēmiskās informācijas centrs.

Adrese:

**Akadēmiskās informācijas centrs –
Nacionālais koordinācijas punkts**

Valņu iela 2

Rīga LV-1050

Telefons: +371 67 225155

Fakss: +371 67 221006

E-pasts: nkp@aic.lv

<http://nki-latvija.lv>

PATEICĪBAS

Šis ziņojums ir komandas darba rezultāts un atspoguļo visu tajā iesaistīto ieguldījumu.

Slava Pevec Grm un *Jens Bjørnåvold*, Cedefop vecākie eksperti, koordinēja un uzraudzīja pētījumu, kā arī rakstīja ziņojuma uzmetumu.

Pētījums tika veica konsorcijs *Panteia and 3s* – ko pārstāvēja *Simon Broek* un *Karin Luomi-Messerer* – vadībā. Detalizētu informāciju par konkrētām valstīm sniedza arī nacionālie eksperti: *Monika Auzinger*, *Mike Coles*, *Mariya Dzhengozova*, *M'Hamed Dif*, *Sonja Lengauer*, *Gert-Jan Lindeboom*, *Sean o'Reilly*, *Vidmantas Tutlys* un *Lubomir Valenta**. Mēs izsakām pateicību arī pētījumā iekļauto valstu ministriju pārstāvjiem, nacionālajiem ekspertiem, pasniedzējiem, studentiem, darbiniekiem un darba devējiem, kuri pētījuma ietvaros sniedza intervijas un nodrošināja zināšanu pamatu šim darbam.

Visbeidzot, pateicamies arī Cedefop kolēģēm *Joanne Basiakou* (administratīvā palīdzība) un *Evangelia Bara* (tehniskais atbalsts).

* Pētījumu veica *Panteia* konsorcijs ar 3S, atbilstoši līgumam ar Cedefop par pakalpojumu sniegšanu AO/ECVL/JBSPEV/Qualifications_EQF_level_5/001/12.

SATURS

Pateicības	3
Kopsavilkums	8
1. NODAĻA. Pētījuma mērķis, konceptuālais ietvars un pētījuma jautājumi	15
1.1. Pētījuma priekšvēsture	15
1.2. Svarīgākie pētījuma jautājumi	15
1.3. Konceptuālais ietvars	16
1.4. Metodoloģijas apraksts	18
1.4.1. Pārskats par valstīm un analīze	18
1.4.2. Atsevišķo gadījumu pētījumu analīze	18
1.5. Ziņojuma struktūra	20
2. NODAĻA. EKI 5. līmeņa kvalifikāciju daudzveidība	21
2.1. Tilts starp vispārējo, profesionālo un augstāko izglītību	21
2.2. Kvalifikācijas un izglītības ceļi: mācīšanās konteksti	22
2.3. Pārskats par 5. līmeņa kvalifikāciju veidiem	23
2.4. Valstu atšķirības 5. līmeņa izmantošanā	26
2.4.1. Ar EKI 5. līmeni saistītās ārpus formālajai sistēmai esošās kvalifikācijas	26
2.4.2. Valstis, kurās ar 5. līmeni saistīts viens kvalifikāciju veids	27
2.4.3. Augstākā izglītība un EKI 5. līmeņa profesionālās izglītības kvalifikācijas	28
2.4.4. Valstis ar daudzveidīgu situāciju	29
3. NODAĻA. EKI 5. līmeņa kvalifikāciju pieaugošais nozīmīgums	33
3.1. Valstis, kurās EKI 5. līmenis ir nozīmīgs	33
3.2. Valstis, kurās EKI 5. līmenis ir vidēji nozīmīgs	36
3.3. Valstis, kurās EKI 5. līmenim ir zināma nozīme	37
3.4. Valstis, kurās EKI 5. līmenis ir maznozīmīgs	38
3.5. Kvalifikācijas, kas atrodas ārpus NKI, bet attiecas uz EKI 5. līmeni	40
4. NODAĻA. Piekļuve un izaugsme izglītībā un nodarbinātībā	41
4.1. Ievads	41
4.1.1. Kvalifikācijas kā valūta	41
4.1.2. Kvalifikāciju mērķi	41
4.2. Dažādi ceļi uz un no nodarbinātības/izglītības	42
4.2.1. EKI 5. līmenis kā sākotnējās izglītības kvalifikācija	43
4.2.2. Uz nodarbinātību orientēts ceļš, tā pati/līdzīga profesija	43
4.2.3. Jauktie izglītības/nodarbinātības ceļi karjeras nomaigai	44
4.2.4. Dažādiem ceļiem izmantotās kvalifikācijas	45
4.2.5. Pārskats par dažādiem ceļiem	46
4.2.6. Sistēmas caurlaidība	47
4.3. Atšķirības priekšstatā par nozīmību darba tirgū	48
4.3.1. Nav 5. līmeņa kvalifikāciju vai tās ieviestas nesen	49
4.3.2. Senas 5. līmeņa kvalifikāciju tradīcijas	50
4.3.3. Grūtības novērtēt nozīmību darba tirgū	52

5. NODAĻA. Neviendabīga audzēkņu/studentu grupa	53
5.1. Iepriekšējā izglītība	53
5.2. Vecums.....	55
5.3. Darba pieredze	55
6. NODAĻA. Mācīšanās rezultāti kā darbs procesā	58
6.1. Kvalifikācijas un mācīšanās rezultāti	58
6.1.1. Mācīšanās rezultātu aprakstu mērogs	58
6.1.2. Mācīšanas rezultātu aprakstos izmantotā terminoloģija	60
6.2. Izglītības programmas: resursu mainīgie lielumi un īstenošanas veidi	64
6.2.1. Izglītības intensitāte/apjoms/ilgums.....	64
6.2.2. Programmas īstenošanas veids	65
7. NODAĻA. Kvalifikāciju iedalīšana NKI un sasaiste ar EKI.....	67
7.1. Ievads.....	67
7.1.1. Nacionālo kvalifikāciju līmeņu pielīdzināšana EKI	67
7.2. Valstu analīze	67
7.2.1. Kvalifikācijas, NKI līmeņi un pielīdzināšana EKI	68
7.2.2. NKI kvalitātes nodrošināšanas funkcija	68
7.2.3. Atsevišķu kvalifikāciju vai to veidu iedalīšana	70
7.2.4. 5. līmeņa apraksti un tam pielīdzinātās kvalifikācijas.....	71
7.2.5. Atbilstošā līmeņa noteikšana	72
7.2.6. Citi kritēriji, kurus izmanto kvalifikāciju iedalīšanai līmeņos	73
7.2.7. Līmeņu aprakstu un kvalifikāciju kategorijas	74
7.2.8. Citos izglītības kontekstos iegūto kvalifikāciju iedalīšana	77
7.2.9. Nekonsekvences iedalījumā	77
8. NODAĻA. Secinājumi un ieteikumi.....	79
8.1. Svarīgākie secinājumi	79
8.2. Politiskie vēstījumi.....	82
Saīsinājumu saraksts.....	84
Atsauces	88
Bibliogrāfija	92
1. PIELIKUMS. Darba definīciju saraksts	101
2. PIELIKUMS. Intervēto saraksts	106
3. PIELIKUMS. Par 5. līmeņa kvalifikācijām pieejamie dati.....	109
4. PIELIKUMS. Kvalifikāciju galvenie mērķi un funkcijas	119
5. PIELIKUMS. Papildu materiāli par kvalifikāciju mācīšanās rezultātu raksturojumiem.....	126
6. PIELIKUMS. Ilgums un īstenošanas veids.....	130

Tabulu, attēlu un ierāmētās informācijas saraksts

Tabulas

1. tabula. Pārskats par atsevišķo gadījumu pētījumos analizētajām kvalifikācijām.....	19
2. tabula. Kvalifikāciju pārskats.....	23
3. tabula. Pārskats par divu studiju grupu absolventiem Austrijā	34
4. tabula. BTS studentu skaita pieaugums valsts un privātajiem kvalifikāciju piedāvātājiem no 2009./2010. līdz 2011./2012.gadam Francijā.....	34
5. tabula. Pārskats pa DUT studentu skaita dinamiku galvenajos tautsaimniecības sektoros no 2009./2010. līdz 2011./2012.gadam Francijā.....	35
6. tabula. Studentiem piešķirto DUT kvalifikāciju dinamika atbilstoši galvenajiem ekonomikas sektoriem laika posmā no 2009. līdz 2010.gadam	35
7. tabula. Īsā cikla augstākās izglītības programmās uzņemto parasto studentu un pieaugušo studējošo skaits Dānijā.....	36
8. tabula. Pārskats par augstākām, padziļinātajām augstākām, HNC un HND kvalifikācijām Skotijā	37
9. tabula. Izglītības programmu un studentu skaits pa studiju nozarēm Beļģijā (Flandrijā)	38
10. tabula. CET studentu un absolventu skaits Portugālē.....	38
11. tabula. AD studentu un profesionālo bakalaura pilna laika un nepilna laika studiju programmu studentu skaits Nīderlandē	39
12. tabula. Nīderlandes AD/ bakalaura programmu studentu iepriekšējā izglītība.....	53
13. tabula. Līdzdalība īsā cikla augstākajā izglītībā (EKI 5. līmeņa) papilduursos (pieaugušajiem) pēc augstākās iegūtās izglītības un gada Dānijā	54
14. tabula. HBO5 programmu studentu sadalījums pa vecuma grupām Beļģijā (Flandrijā).....	55
15. tabula. Pārskats par AD studentu iepriekšējo darbību	56
16. tabula. Pamata kompetences: Nīderlandes veselības aprūpes un veselības aprūpes pakalpojumu vadības profesionālais raksturojums.....	62
17. tabula. HBO5 kvalifikācijas Beļģijā (Flandrijā): mācīšanas veids.....	66
18. tabula. Līmeņu un kvalifikāciju apraksti.....	75
19. tabula. Apvienotās Karalistes statistika: visi studenti atbilstoši studiju līmenim un veidam 2011./2012. ak.g.....	117
20. tabula. Profesionālās kompetences vērtēšanas kritēriji.....	126
21. tabula. Īrijas izglītības programmas mācīšanās rezultāti kulinārijas augstākās apliecības iegūšanai.....	127

Attēli

1. attēls. Pārskats par kvalifikāciju veidiem.....	10
2. attēls. EKI 5. līmeņa kvalifikāciju pētījuma konceptuālais ietvars	17
3. attēls. Ar EKI 5. līmeņa kvalifikācijām saistītie ceļi	47

Ierāmētā informācija

1. ierāmētā informācija. Ar EKI 5. līmeni saistīto kvalifikāciju piemēri	25
2. ierāmētā informācija. Apvienotās Karalistes četrās jurisdikcijās izmantotās piecas kvalifikāciju ietvarstruktūras.....	30
3. ierāmētā informācija. AD veselības aprūpes vadībā Nīderlandē	49
4. ierāmētā informācija. Profesionālās kvalifikācijas Čehijas Republikā	50
5. ierāmētā informācija. Padziļinātā apliecība un augstākā apliecība Īrijā.....	51
6. ierāmētā informācija. Uzņēmējdarbības administrēšanas koledžas Austrijā	52
7. ierāmētā informācija. DUT uzņēmumu vadībā un administrēšanā Francijā.....	52
8. ierāmētā informācija. Piemēri, kad Austrijā studenti izvēlas profesionālās tālākizglītības ceļu uz profesionālās izglītības koledžu kvalifikāciju	54
9. ierāmētā informācija. Studenti AD veselības aprūpes vadības programmā Nīderlandē	56
10. ierāmētā informācija. DUT-GEA kopējā pamata kompetence	60
11. ierāmētā informācija. Rādītāji, kas ļauj iedalīt Austrijas profesionālās izglītības uzņēmējdarbības administrēšanas koledžu kvalifikāciju 5. līmenī.....	73
12. ierāmētā informācija. Procedūras kvalifikāciju iedalīšanai līmeņos Flandrijas kvalifikāciju ietvarstruktūrā	74

KOPSAVILKUMS

EKI 5. līmeņa kvalifikācijām ir svarīga loma, nodrošinot piekļuvi nodarbinātībai un karjeras attīstībai, kā arī nodrošinot tālākizglītības iespējas un iestāšanos augstākajā izglītībā. Šīs kvalifikācijas ir pievilcīgas gan studentiem, gan darba devējiem.

Šis ir viens no galvenajiem secinājumiem, kas izdarīts Cedefop pētījumā, kas pievērsās EKI 5. līmeņa kvalifikāciju svarīgākajām funkcijām un īstenošanas mērķiem 15 valstīs¹. Tāpat arī tika apskatīts, kā mācīšanās rezultāti un „vislabākās atbilstības” (*best fit*) pieejas izmantotas dažādās valstīs, pielīdzinot kvalifikācijas EKI 5. līmenim.

Pētījums ir inovatīvs tajā ziņā, ka tas izveido kvalifikāciju karti un analizē kvalifikācijas pēc sasniedzamo mācīšanās rezultātu līmeņa, nevis pēc izglītības iestāžu tipa vai izglītības apakšsistēmas. Valstīm strādājot pie visaptverošu NKI attiecināšanu pret EKI, ir kļuvis skaidrs, ka 5. līmeņa kvalifikācijas ir ļoti dažādas un attīstās dinamiski. Pētījums sniedz pārskatu par šajā līmenī funkcionējošo kvalifikāciju kopainu, analizē to lomu attiecībā uz darba tirgu un tālāko izglītību. Pētījums piedāvā iespēju labāk izprast to, kā mācīšanās rezultātu pieeju piemēro kvalifikāciju veidošanā un kvalifikāciju ietvarstruktūrās visā Eiropā, izmantojot 5. līmeni kā atsauces punktu. Pētījums pievēršas šādiem konkrētiem jautājumiem:

- a) Kuras kvalifikācijas ir attiecinātas uz EKI 5. līmeni; cik lielā mērā valstis atšķiras pēc tā, kā tās izmanto 5. līmeni?
- b) Kādi ir EKI 5. līmeņa kvalifikāciju galvenie mērķi un funkcijas? Kā tās tiek vērtētas darba tirgū un/vai tālākajā izglītībā?
- c) Kāds ir EKI 5. līmenī ievietoto kvalifikāciju apraksts mācīšanās rezultātu izteiksmē?
- d) Kādā veidā mācīšanās rezultātu un „vislabākās atbilstības” pieejas izmantotas dažādās valstīs, pielīdzinot kvalifikācijas EKI 5. līmenim? Kādi bijuši galvenie izaicinājumi un iespējas, ar ko valstis saskārušās? Kādi citi kritēriji izmantoti, lai ievietotu kvalifikācijas 5. līmenī?

Tika veikta dokumentu izpēte un intervijas ar svarīgākajām ieinteresētajām pusēm, izveidojot 15 valstu ziņojumus, kas iezīmē to, kā kvalifikācijas caur NKI ir saistītas ar EKI 5. līmeni. Tika izpētītas šo kvalifikāciju galvenās funkcijas un īstenošanas mērķi, tostarp tas, kādā veidā tās palīdz iedzīvotājiem turpināt izglītību un iekļauties darba tirgū, kā arī to vispārējās iezīmes un raksturojums mācīšanās rezultātu izteiksmē. Tika veikti arī seši atsevišķo gadījumu pētījumi², kā arī virkne interviju ar studentiem/darba ņēmējiem, darba devējiem un izglītības īstenotājiem, kuri saistīti ar konkrētajām kvalifikācijām. Intervijās īpaša uzmanība tika pievērsta tam, kādā veidā izglītības iestādes, studenti/darba ņēmēji un darba devēji izmanto ar EKI 5. līmeni saistītās kvalifikācijas.

EKI 5. līmenis: saistot vispārējo, profesionālo un augstāko izglītību

Tradicionāli izglītības sistēmām bijušas skaidri izteiktas apakšsistēmas – vispārējā, profesionālā un augstākā izglītība (akadēmiskā un profesionālā), kuras ir organizētas un regulētas atsevišķi. Parasti to savstarpējā saistība ir hierarhiska. EKI 5. līmenis savā darbībā aptver visas šīs apakšsistēmas, iekļaujot neviendabīgu, plaša diapazona profesionālās un augstākās izglītības

¹ 15 izvēlētās valstis bija tās, kuras līdz 2012.gada jūnijam bija pabeigušas savu nacionālo kvalifikāciju līmeņu pielīdzināšanu EKI: Beļģija (Flandrija), Čehijas Republika, Dānija, Igaunija, Īrija, Francija, Horvātija, Latvija, Lietuva, Luksemburga, Malta, Nīderlande, Austrija, Portugāle, Apvienotā Karaliste (Anglija, Velsa un Ziemeļīrija, Skotija).

² Atsevišķie gadījumi pētījumam ņemti no Čehijas Republikas, Īrijas, Francijas, Lietuvas, Nīderlandes un Austrijas.

iestāžu piešķirto kvalifikāciju kombināciju. Pusi no 5. līmenī iekļauto kvalifikāciju veidiem³ pieder augstākajai izglītībai, vai arī par to iegūšanu atbild augstākās izglītības iestādes. Vairumu šo kvalifikāciju var iegūt īsā cikla augstākās izglītības programmās.

Pievēršoties šo kvalifikāciju mācīšanās rezultātiem, atšķirība starp profesionālo un augstāko izglītību ne vienmēr ir skaidri izteikta: piemēram, Portugālē tehnoloģiskās specializācijas diploms (*diploma de especialização tecnológica*) (DET) ir reģistrēts kā NKI/EKI 5. līmeņa profesionālās izglītības kvalifikācija. Taču izglītības programmu, kurā šī kvalifikācija iegūstama, tehnoloģiskās specializācijas kursus (*cursos de especialização tecnológica*) (CETs), nodrošina valsts un privātas augstākās un ne-universitātes tipa izglītības iestādes.

EKI 5. līmeņa kvalifikāciju daudzveidība

Pētījumā 15 valstīs noteikts EKI 5. līmenim piesaistīts 31 kvalifikāciju veids (skat. 2. tabulu); dalībvalstis arī dažādā mērā izmanto 5. līmeni. Lietuvā šobrīd šajā līmenī kvalifikāciju nav, taču tiek gatavots normatīvais regulējums to ieviešanai. Divas valstis (Čehijas Republika⁴ un Igaunija⁵) šobrīd ar EKI 5. līmeni saista tikai tās kvalifikācijas, kas iegūtas ārpus formālās izglītības. Latvija un Nīderlande ar EKI 5. līmeni saista tikai īsā cikla augstākās izglītības kvalifikācijas. Austrijā šajā līmenī klasificētais kvalifikāciju veids iegūstams piecgadīgās vidējās izglītības programmās vai profesionālajā tālākizglītībā. Virkne valstu, tādas kā Beļģija (Flandrija)⁶, Dānija, Īrija, Horvātija un Luksemburga, ar EKI 5. līmeni saista (pēc-)vidējās izglītības profesionālās izglītības un īsā cikla augstākās izglītības kvalifikācijas. Savukārt Francijā, Maltā un Apvienotajā Karalistē EKI 5. līmeņa kvalifikācijas ir vēl daudzveidīgākas, jo līmenī ietvertas arī nozares, privātās un/vai vispārējās izglītības kvalifikācijas.

1. attēlā sadalītas valstis un izglītības apakšsistēmas, kurās iekļauti kvalifikāciju veidi 15 valstīs. Sīkāka informācija atrodama 1. tabulā.

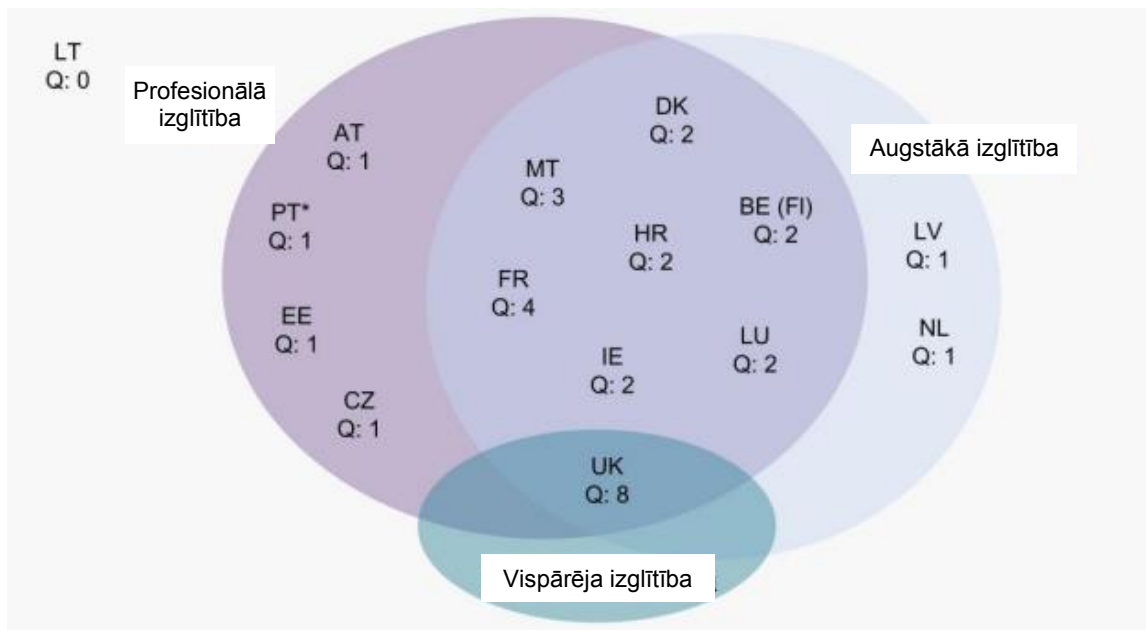
³ Kādas valsts kvalifikāciju grupa vai klasteris, kurām ir kopējas specifiskas iezīmes (piemēram, apakšsistēma, kurai tās pieder, tiesiskais regulējums vai regulējošā institūcija, mērķi, saistīto programmu ilgums, piekļuves prasības vai piekļuves darba tirgum līmenis). Kvalifikācijas veida ietvaros var būt dažādas individuālas kvalifikācijas dažādās jomās (piemēram, inženierzinātnēs, sociālajā un veselības aprūpē, uzņēmējdarbībā).

⁴ Čehijas Republikā augstākā izglītība šajā līmenī ir paredzēta augstākās izglītības kvalifikāciju ietvarstruktūrā.

⁵ Igaunijā jaunais Profesionālās izglītības un apmācības likums (pieņemts 2013) nodrošina tiesisko pamatu sākotnējās profesionālās izglītības un profesionālās tālākizglītības kvalifikācijām NKI/EKI 5. līmenī.

⁶ Beļģijā (Flandrijā) ir ietverti divi kvalifikāciju veidi: izglītības un profesionālā. Profesionālās kvalifikācijas ir ne tikai daļa no izglītības kvalifikācijām, bet tās var iegūt arī neatkarīgi, piemēram, apstiprinot iepriekšējo izglītību (Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming, 2013).

1. attēls. Pārskats par kvalifikāciju veidiem

Q: kvalifikāciju veidu skaits.

*: PT – kvalifikāciju nosaka profesionālās izglītības sistēma, taču izglītības programmas nodrošina augstākās izglītības un ne-universitātes tipa izglītības iestādes.

Avots: Cedefop.

EKI 5. līmeņa kvalifikāciju augošā nozīmība

Valstis ievērojami atšķiras pēc 5. līmeņa izglītības programmu, uzņemto studentu un piešķirto kvalifikāciju skaita. Tāpat arī skaitļi atšķiras attiecībā uz dažādiem kvalifikāciju veidiem valstī, tas pats sakāms par datu pieejamību par dažādām valstīm, kā arī kvalifikāciju un izglītības programmu veidiem, kas apgrūtina salīdzināšanu. Tomēr iespējams izdalīt divas galvenās valstu grupas:

- Tās, kurās 5. līmeņa kvalifikācijām ir senas tradīcijas, tās ir dziļi iesakņojušās izglītības sistēmā un piesaista ievērojamu studentu skaitu, kā tas ir Francijā⁷ un Austrijā⁸;
- Tās, kurās 5. līmeņa kvalifikācijas izveidotas salīdzinoši nesen, piemēram, Čehijas Republikā, Nīderlandē un Portugālē.

Izglītības kvalifikācija *brevet de technicien supérieur* (BTS) Francijā nepārtraukti piesaista vairāk studentu, it īpaši pakalpojumu sektora kvalifikācijas, kuras 2011.gadā piešķīra apmēram 75% no visām piešķirtajām BTS kvalifikācijām. Studentu skaits, kas iegūst „universitātes diplomu tehnoloģijās” (*diplôme universitaire de technologie*, DUT), kas arī pieder pakalpojumu nozarei, ir nedaudz mazinājies, galvenokārt tāpēc, ka lielāks studentu skaits izvēlējas BTS, kas vērsts uz darba tirgu.

Lai gan „asociētos grādus” (*associate degrees*, AD) Nīderlandē pagaidām iegūst ierobežots studentu skaits, piešķirto grādu skaits nepārtraukti aug. Šīs izglītības programmas ieviesa

⁷ Pēdējo trīs gadu laikā pieaudzis studentu skaits, kas vēlas iegūt „augstāko tehniķa apliecību” (*brevet de technicien supérieur*, BTS), – no 240 322 studentiem 2009./10. akadēmiskajā gadā līdz 245 750 studentiem 2011./12. ak.gadā. Arī piešķirto BTS skaits pieaudzis no 113 505 (2010.gadā) līdz 114 914 (2011.gadā).

⁸ Austrijā 26% no visiem skolēniem/audzēkņiem 10. klasē apmeklē profesionālās izglītības koledžu. 2011./12. mācību gadā profesionālās izglītības koledžā mācījās vairāk nekā 137 000 studentu. 2011.gadā kopējais profesionālās izglītības koledžu absolventu skaits bija 24 471.

2006.gadā, pilotprogrammas ietvaros – tās ir divgadīgas augstākās izglītības programmas četru gadu profesionālā bakalaura programmās. Mērķis ir panākt, lai 20% no tehnisko universitāšu studentiem iestātos AD programmās. 2011.gadā studentiem īpatsvars bija 1,7%.

Piekluve un izaugsme izglītībā un nodarbinātībā

EKI 5. līmeņa kvalifikācijas piedāvā dažādus piekļuves un virzības ceļus no un uz darba tirgu, kā arī uz augstāko izglītību. No šajā pētījumā konstatēta 31 kvalifikācijas veida, 14 ir primāri orientēti uz darba tirgu: starp piemēriem ir Čehijas Republika un Igaunija, „profesionālais grāds” (*Erhvervsuddannelse*, EUD) Dānijā, „profesionālās tālākizglītības apliecības” (*brevets de maîtrise*, BM) Francijā, kā arī amata meistara kvalifikācijas Horvātijā un Luksemburgā. Kopumā 12 kvalifikācijām ir dubulta funkcija, tās tiek novērtētas kā kvalifikācijas, kas dod piekļuvi gan darba tirgum, gan augstākajai izglītībai (dažos gadījumos ar kredītpunktu pārneses iespēju): to vidū ir „profesionālā augstākā izglītība 5” (*higher vocational education 5*) Beļģijā (Flandrijā), profesionālās koledžas „*Reifeprüfung* apliecība” (*Reifeprüfung certificate*) un profesionālās izglītības diploms Austrijā, DUT Francijā, kā arī pirmā līmeņa profesionālās augstākās izglītības diploms Latvijā. Astoņi 5. līmeņa kvalifikāciju veidi nodrošina skaidri formulētas iestāšanās un virzības iespējas attiecībā uz bakalaura programmām, tostarp, „augstākā apliecība” (*higher certificate*) Īrijā, AD Nīderlandē, kā arī „augstākās izglītības apliecība vai diploms” (*higher education certificate or diploma*) Apvienotajā Karalistē. Dažas 5. līmeņa kvalifikācijas tiek uztvertas tikai kā sagatavošanos augstākās izglītības studijām, kā tas ir gadījumā ar „padziļināto augstāko apliecību vai bakalaureātu” (*advanced higher certificate or baccalaureate*) Skotijā (skat. 4. pielikumu).

Skaidrs profesionālais raksturojums un nozīmība darba tirgū

Vairums EKI 5. līmeņa kvalifikāciju ir skaidri saistītas ar profesijām. Tas arī attiecas uz vairumu augstākajā izglītībā piešķirto kvalifikāciju. Kvalifikācijas uzskata ne tikai par starpposmu ceļā uz bakalaura grādu, bet arī par neatkarīgu kvalifikāciju ar skaidru profesionālo raksturojumu un nozīmi darba tirgū. Tajās valstīs, kur šobrīd neviena kvalifikācija nav saistīta ar 5. līmeni, to uzskata par būtisku trūkumu, piemēram – rūpniecības nozares darba devēji Lietuvā.

5. līmeņa kvalifikācijas sniedz padziļinātas profesionālās prasmes un kompetences, kas ļauj ātri reaģēt uz jaunām darba tirgus prasībām. Cedefop analīze atklāj, ka šīs kvalifikācijas pārstāv visus galvenos tautsaimniecības sektorus, dažās valstīs – ar spēcīgu uzsvaru uz pakalpojumiem, piemēram, Francijā DUT kvalifikācijas pārsvarā saistītas ar pakalpojumu sektoru. Austrijā 5. līmeņa izglītības programmas un kvalifikācijas ir izveidotas virknē dažādu tautsaimniecības nozaru, tostarp, zemkopībā un mežkopībā, preču ražošanā, transportā, tūrismā un ar uzņēmējdarbību saistītos pakalpojumos. Profesionālajām koledžām arī ir iespēja izstrādāt pašām savas specializācijas, reaģējot uz reģionālajām vajadzībām.

Tajās valstīs, kurās EKI 5. līmeņa kvalifikācijas ir pastāvējušas ilgāku laiku, tādās kā Francijā un Austrijā, darba devēji tās pieņem plašāk nekā tajās, kur tās izveidotas nesen. Tā kā reizēm jaunizveidotās kvalifikācijas konkurē ar virkni citu kvalifikāciju, darba devēju uzticības iegūšana var prasīt laiku, kā to rāda „vispārējās personālvadības speciālista” (*human resources (HR) generalist*) kvalifikācijas piemērs Čehijas Republikā.

Uzticību iegūt ir daudz vieglāk, ja darba devēji ir iesaistīti izglītības programmu īstenošanā. Īrijas piemērs parāda, ka tie darba devēji, kas piedāvā praksi kā daļu no izglītības programmas, kurā iegūst „*advanced certificate*” (kvalifikāciju apliecināšu dokumentu), arī vislabāk izprot šo kvalifikāciju. Darba devēji novērtē praktisko pieredzi, ko studenti iegūst, un vēlas pieņemt darbā absolventu ar „*advanced certificate*”, nevis ar „*higher certificate*”, kas ievietots tajā pašā līmenī.

Nodarbināto prasmju pilnveide

Daudzas EKI 5. līmeņa kvalifikācijas veidotas, lai uzlabotu jau nodarbināto prasmes, kā arī lai nodrošinātu iespēju viņiem apgūt progresīvas tehniskās un/vai vadības prasmes, kā tas ir Nīderlandes vadības un veselības aprūpes AD programmā. Gandrīz visi studenti vēlas paaugstināt savas vadības kompetences, lai spētu pildīt komandas līderu lomas. Savukārt pastāvošā tendence veidot kompaktākas organizācijas prasa, lai aizvien vairāk cilvēkiem būtu operatīvās vadības kompetences.

EKI 5. līmeņa kvalifikācijas var iegūt, apstiprinot (*validation*) darba pieredzi, kā tas ir Čehijas Republikā un Igaunijā. Neformālās un ikdienas izglītības atzīšanai daudzās valstīs ir svarīga loma šajā līmenī. Tā ļauj iedzīvotājiem iegūt kvalifikāciju vai saīsinā izglītības programmu, kurā tiek iegūta kvalifikācija. Francijā BTS un DUT kvalifikācijas var arī iegūt, veicot iepriekšējās pieredzes novērtēšanu (*validation des acquis de l'expérience*, VAE). 2010.gadā 66% no augstākās izglītības kvalifikācijām, kas iegūtas apstiprināšanas rezultātā, bija EKI 5. līmenī, galvenokārt – BTS.

Iestāšanās augstākajā izglītībā

5. līmeņa kvalifikācijas var palīdzēt piekļūt augstākajai izglītībai. Daudzas EKI 5. līmeņa kvalifikācijas tiek piešķirtas īsā cikla augstākās izglītības programmās, kuras Boloņas procesā ir paredzētas, lai nodrošinātu starpposmu pirms bakalaura grāda. Ja kvalifikācija ir daļa no bakalaura grāda programmas vai ir cieši ar to saistīta, piekļuve (tostarp, kredītpunktu pārnese) augstākajai izglītībai parasti ir garantēta. Šāda situācija ir Īrijā, Nīderlandē un Apvienotajā Karalistē. Taču šo iestāšanās iespēju izmanto dažādi, kā liecina Francijas piemērs: pastāv lielāka varbūtība, ka augstskolas studijas turpina DUT absolventi, nevis BTS grāda ieguvēji.

Austrijas piemērs atšķiras, jo šajā gadījumā 5. līmenī nav iekļauta īsā cikla augstākās izglītības programma, bet gan dubultā kvalifikācija, kas nodrošina piekļuvi augstākajai izglītībai un darba tirgum. Apmēram 50% profesionālās izglītības koledžu absolventu iestājas augstākajā izglītībā.

Gadījumos, kad profesionālā tālākizglītības kvalifikācijas ir primāri orientētas uz darba tirgu (kā tas ir Čehijas Republikā vai Igaunijā), piekļuvei augstākajai izglītībai nav skaidri formulēts mērķis.

Neviendabīga audzēkņu/studentu grupa

Audzēkņi/studenti, kas uzņemti izglītības programmās, kurās var iegūt EKI 5. līmeņa kvalifikāciju, veido neviendabīgas grupas, izglītības, vecuma un/vai darba pieredzes ziņā. Tomēr daudzās valstīs kvantitatīvie dati par studentu iepriekšējo pieredzi nav pieejami. Indikatīvie dati atklāj, ka EKI 5. līmeņa kvalifikācijas ir īpaši pievilcīgas iedzīvotājiem, kuri iepriekš bija iesaistīti profesionālajā izglītībā un pašlaik ir nodarbināti. Nīderlandē 2009./2010.gadā 63% no AD programmās uzņemtajiem studentiem bija ar vispārējo vidējo izglītību, bet 15% iepriekš bija uzsākuši augstākās izglītības studijas. Fakts, ka pārsvarā ir studenti ar profesionālo izglītību, akcentē īsā cikla programmu potenciālu tālākās izglītības atbalstam. Dānijā 2011.gadā vienai trešdaļai īsā cikla augstākās izglītības programmu papildkursu (pieaugušajiem) dalībnieku jau bija kvalifikācija, kas bija augstāka par vai vienā līmenī ar EKI 5. līmeņa kvalifikāciju. Šie dati var liecināt par īsā cikla programmu potenciālu piedāvāt īpašas, darba tirgū vajadzīgas kompetences. Turklāt, iespējams, iedzīvotāji, kas veido savu karjeru, izjut nepieciešamību iegūt (jaunu) kvalifikāciju, lai mainītu savu karjeru vai papildinātu savas prasmes. Izglītības programmās ir iesaistīti ir arī

„netradicionāli”⁹ (*non-traditional*) studenti ar zemu formālo kvalifikāciju, kas iestājušies, pateicoties iepriekšējās darba pieredzes atzīšanai.

Mācīšanās rezultāti kā darbs procesā

EKI 5. līmeņa kvalifikācijas aizvien vairāk apraksta mācīšanās rezultātu izteiksmē. Dažās valstīs, piemēram, Austrijā un Portugālē, šis darbs vēl notiek. Dažādās valstīs un dažādu veidu kvalifikācijās mācīšanās rezultātus izmanto un strukturē atšķirīgi. Pirmkārt, mācīšanās rezultāti izglītības programmā, kuru pabeidzot iegūst grādu, ir samērā plaši definēti, turpretim moduļos vai vienībās tie vairāk attiecas uz mācību procesa īstenošanu, dodot ievirzi vērtēšanai. Otrkārt, atšķiras dažādās kvalifikācijās un valstīs izmantotā terminoloģija. Dažās kvalifikācijās ietvertas ar EKI salīdzināmas kategorijas (zināšanas, prasmes un kompetence), izmantojot NKI līmeņu aprakstus. Savukārt tsā cikla augstākās izglītības programmu gadījumā mācīšanās rezultātiem ir jāatspoguļo arī Dublinas deskriptori¹⁰. Taču tiek izmantotas arī citas mācīšanās rezultātu kategorijas. Pētījuma rezultāti vedina domāt, ka aprakstītie mācīšanās rezultāti izveidoti, pamatojoties uz profesijas aprakstu, par ko vienojušās darba tirgus ieinteresētās puses, tāpēc mācīšanās rezultāti bieži ir saistīti ar kompetencēm vai noformulēti kā tās.

Kvalifikāciju iekļaušana NKI līmenī (līmeņos)

Kā norāda EKI 5. līmeņa kvalifikāciju piemērs, valstis savās NKI iekļauj vai nu individuālas kvalifikācijas (kā tas ir Beļģijā (Flandrijā) vai Čehijas Republikā) vai kvalifikāciju veidus (kā Luksemburgā un Nīderlandē). Pēdējo pieeju parasti izvēlas NKI attīstības sākumposmā. No jauna izstrādātas vai pārskatītas kvalifikācijas tiek individuāli iekļautas NKI.

Atbilstošo kvalifikācijas līmeni iespējams noteikt, salīdzinot kvalifikāciju un līmeņu aprakstus (piemēram, Dānijā, Līkšunijā vai Luksemburgā) un/vai ņemot vērā to, kā šīs kvalifikācijas uztver sabiedrība (piemēram, Austrijā). Reizēm izmanto papildu kritērijus, tādus kā izglītības programmas ilgumu vai ar to saistīto darba slodzi (piemēram, Dānijā, Maltā vai Nīderlandē).

Visaptverošas un mācīšanās rezultātos balstītas NKI, kas ietver visu veidu un līmeņu kvalifikācijas, nodrošina iespēju labāk izprast dažādu izglītības apakšsistēmu – un tajās piešķirto kvalifikāciju – mijiedarbību. Šai mijiedarbībai ir izšķiroša nozīme izglītības spējā veicināt mūžizglītību, kā arī skolēnu/audzēkņu/studentu tālāko izglītības apguvi dažādās izglītības iestādēs un sistēmās.

Politiskais vēstījums

Cedefop pētījums parāda, ka EKI 5. līmeņa kvalifikācijām ir būtiska nozīme; it īpaši, tās palīdz sasniegt virkni politisko mērķu, reaģējot uz izaicinājumiem, ar kuriem sastopas ES valstis:

- a) 5. līmeņa kvalifikācijas ļauj cilvēkiem iegūt progresīvas tehniskas un/vai vadības kompetences, uzlabojot viņu izredzes dabūt darbu, un palīdz viņiem mainīt vai attīstīt karjeru. Šis fakts atbilst Cedefop prognozēm par prasmēm (Cedefop, 2012c), kas liecina par augošu pieprasījumu pēc šāda veida prasmēm;

⁹ Šajā publikācijā termins „non-traditional learners” attiecas uz studentiem, kuri piekļuvi izglītības programmai ir ieguvuši, pateicoties iepriekšējās darba pieredzes vai neformālās izglītības atzīšanai (tulkot. piezīme).

¹⁰ Dublinas deskriptori, kas izstrādāti kā kopējā kvalitātes iniciatīva, kopš 2001.gada ietverti Eiropas Augstākās izglītības telpas (EAIT) kvalifikāciju ietvarstruktūrā. Deskriptori ietver tsā cikla augstākās izglītības kvalifikācijas līmeņu aprakstus.

- b) 5. līmeņa kvalifikāciju dubultā funkcija – apvienojot orientēšanos uz darba tirgu ar iespējām iestāties vai progresēt augstākajā izglītībā – padara tās pievilcīgas studentiem;
- c) 5. līmeņa kvalifikācijas norāda, ka orientēšanās uz profesiju terciārajā, augstākajā izglītībā ir svarīga;
- d) 5. līmeņa kvalifikācijas veicina mūžizglītību, jo ir pievilcīgas un pieejamas pieaugušajiem un „netradicionālajiem” studentiem;
- e) Daudzās valstīs piekļuve 5. līmeņa programmām un kvalifikācijām iegūstama, atzīstot darba pieredzi un neformālo un ikdienas izglītību;
- f) Darba devēji uzskata 5. līmeņa kvalifikācijas par vērtīgām un būtiskām, kas norāda, ka vairumā no šīm kvalifikācijām iekļautas noteikta veida darbā balstītas mācības;
- g) 5. līmeņa kvalifikācijas šķiet pievilcīgas cilvēkiem, kuri jau ieguvuši augstāko izglītību, piedāvājot šiem iedzīvotājiem tālāku specializāciju darba tirgū. Šis fakts ilustrē to, ka attīstība izglītībā var notikt dažādos virzienos – gan vertikāli, gan horizontāli;
- h) Darbodamās kā tilts starp izglītības iestādēm un apakšsistēmām, 5. līmeņa kvalifikācijas var veicināt mijiedarbību (vertikāli un horizontāli) starp profesionālo un augstāko izglītību. Tas ir svarīgi, jo izceļ profesionālās izglītības pievienoto vērtību visos kvalifikāciju līmeņos, uzlabojot vispārējo profesionālās izglītības pievilcību un tēlu;
- i) Turpmāki pētījumi par EKI 5. līmeņa kvalifikāciju veidiem un mērķiem Eiropas valstīs varētu palīdzēt politikas veidotājiem identificēt trūkumus nacionālajās kvalifikāciju sistēmās un izmantot šo EKI līmeni kā platformu jaunu kvalifikāciju izveidei.

Cedefop pētījums par EKI 5. līmeņa kvalifikācijām sniedz arī svarīgas mācības attiecībā uz mācīšanās rezultātu ieviešanu un NKI:

- a) Kvalifikāciju aprakstīšana mācīšanās rezultātu izteiksmē ir darbs procesā. Pētījuma rezultāti iesaka sekmēt mācīšanās rezultātu pieejas izmantošanu atsevišķu kvalifikāciju aprakstīšanai un ievietot kvalifikācijas NKI līmeņos, pamatojoties uz šiem aprakstiem;
- b) Pētījumā gūtie rezultāti arī nosaka nepieciešamību uzlabot kvalifikāciju – kas iegūtas formālas, neformālas un ikdienas izglītības kontekstā – pielīdzināšanas NKI līmeņiem procedūru caurskatāmību.

1. NODAĻA. PĒTĪJUMA MĒRĶIS, KONCEPTUĀLAIS IETVARŠ UN PĒTĪJUMA JAUTĀJUMI

1.1. Pētījuma priekšvēsture

Izglītībai ir izšķiroši nozīme Eiropas ekonomikā un sabiedrībā, jo ekonomiskā labklājība lielā mērā ir atkarīga no darbaspēka zināšanām, prasmēm un kompetencēm. EKI ieviešana, kas ļauj sistemātiski salīdzināt nacionālās kvalifikācijas mācīšanās rezultātu izteiksmē, parādījusi kvalifikāciju, kas darbojas vispārējās, profesionālās un akadēmiskās izglītības sektoru ietvaros, būtisko nozīmi. Šīs kvalifikācijas, kas daudzos gadījumos ievietotas EKI 5. līmenī, kļūst aizvien nozīmīgākas un sniedz interesantus piemērus tam, kā Eiropas izglītība piemērojas mainīgajām darba tirgus vajadzībām un prasībām.

2008.gada aprīlī Eiropas Parlamenta un Padomes pieņemtā EKI (European Parliament and Council of the EU, 2008) ir kopēja Eiropas attiecināšanas ietvarstruktūra, kas darbojas kā tulkošanas rīks, lai padarītu dažādās Eiropas izglītības sistēmās iegūtās kvalifikācijas saprotamas. EKI kodols ir astoņi kvalifikāciju atsaucēs līmeņi, kas izteikti kā mācīšanās rezultāti¹¹. Tādējādi EKI var kalpot kā tilts starp nacionālajām kvalifikāciju sistēmām un dažādām apakšsistēmām, uz kurām tās balstās (vispārējā, profesionālā vai augstākā izglītība), un mācīšanās kontekstiem (formālā, neformālā un ikdienas izglītība)¹². Lai izmantotu EKI kā tulkošanas un salīdzināšanas rīku, valstis ir aicinātas saistīt savu nacionālo kvalifikāciju sistēmu vai ietvarstruktūru līmeņus ar EKI līmeņiem. Līdz 2012.gada jūnijam 15 valstis¹³ bija šo procesu pabeigušas un prezentējušas savus ziņojumus par pielīdzināšanu EKI¹⁴.

Šis process atklāja, ka 5. līmeņa kvalifikācijām ir svarīgāka loma, nekā iepriekš uzskatīts. Tā kā 5. līmeņa kvalifikācijas nav pilnībā integrētas Boloņas procesa trijos ciklos, to pozīcija attiecībā uz sākotnējo profesionālu izglītību daudzkārt ir neskaidra un grūti novērtējama. Šī institucionālā „neredzamība” slēpj daudzveidīgu un dinamisku kvalifikāciju piedāvājumu, kurām ir būtiska nozīme (aizvien svarīgāka) attiecībā uz darba tirgu un tālāko izglītību.

Šī pētījuma mērķis ir atklāt šo kvalifikāciju klāstu. Autoru sākotnējais pieņēmums ir, ka nacionālā kontekstā 5. līmenis tiek izmantots dažādi. Līmenis var ietvert dažādas kvalifikācijas, jo atrodas starp vispārējo, profesionālo un akadēmisko izglītību. Dažās valstīs EKI 5. līmeņa kvalifikācijas var būt pavisam jauna parādība.

1.2. Svarīgākie pētījuma jautājumi

Šī pētījuma mērķis ir iegūt labāku izpratni par EKI 5. līmeņa kvalifikāciju lomu un funkcijām gan attiecībā uz tālāko izglītību, gan nodarbinātību. Tāpat arī šī pētījuma mērķis ir nostiprināt izpratni par to, kādā veidā mācīšanās rezultātu pieeju izmanto, veidojot kvalifikācijas un kvalifikāciju

¹¹ Mācīšanās rezultāti apzīmē apgalvojumus par to, ko mācību procesā iesaistītais zina, saprot un spēj veikt pēc attiecīgu mācību pabeigšanas, un tie ir definēti zināšanu, prasmju un kompetenču izteiksmē (European Parliament and Council of the EU, 2008).

¹² EKI izveidi un NKI izstrādi var uzskatīt par globālu parādību. Saskaņā ar ETF et al. (2013), ietvarstruktūras ir izveidotas vai tiek izstrādātas 142 pasaules valstīs.

¹³ Beļģija (Flandrija), Čehijas Republika, Dānija, Igaunija, Īrija, Francija, Horvātija, Latvija, Lietuva, Luksemburga, Nīderlande, Austrija, Portugāle, Apvienotā Karaliste (Anglija, Velsa un Ziemeļīrija, kā arī Skotija).

¹⁴ Līdz 2013.gada beigām 21 valsts bija saistījusi savus nacionālo kvalifikāciju līmeņus ar EKI. Attiecināšanas ziņojumi pieejami: http://ec.europa.eu/eqf/documentation_en.htm [skatīts 16.12.2013].

ietvarstruktūras Eiropā, izmantojot 5. līmeni kā atsauces punktu. Tālāk uzskaitīti detalizēti pētījuma jautājumi:

- a) Kuras kvalifikācijas ir attiecinātas uz EKI 5. līmeni; kādā mērā valstis atšķiras pēc tā, kā tās izmanto 5. līmeni?
- b) Kādi ir EKI 5. līmenī ietvertie kvalifikāciju galvenie mērķi un funkcijas? Kā tās tiek vērtētas darba tirgū un/vai tālākajā izglītībā?
- c) Kāds ir EKI 5. līmenī ietvertie kvalifikāciju raksturojums – mācīšanās rezultātu izteiksmē?
- d) Kādā veidā izmantotas mācīšanās rezultātu un „vislabākās atbilstības” pieejas dažādās valstīs, lai izveidotu EKI 5. līmeņa kvalifikācijas? Ar kādiem galvenajiem izaicinājumiem un iespējām valstis saskārušās? Kādi citi kritēriji vēl izmantoti, lai ievietotu kvalifikācijas 5. līmenī?

1.3. Konceptuālais ietvars

Pētījuma konceptuālo ietvaru veido šādas galvenās sastāvdaļas:

- a) Konteksts, kurā EKI 5. līmeņa kvalifikācijām ir noteikta loma, dažādās valstīs atšķiras. Tam ir daudzi iemesli, tostarp, pastāvošā kvalifikāciju sistēma un to organizācija, tradīcijas, kultūrā pastāvošā attieksme pret šādu veidu kvalifikācijām, kā arī darba tirgus dinamika;
- b) EKI 5. līmeņa apraksti ir vienota atsauce visām valstīm un tāpēc kalpo kā pamats salīdzinājumam;
- c) NKI/nacionālo kvalifikāciju sistēma un ar EKI 5. līmeni saistītie līmeņa apraksti. Kvalifikācijas tiek pielīdzinātas nacionāliem līmeņiem, un šo līmeņu apraksti nosaka – *in abstracto* – ar 5. līmeņa kvalifikācijām saistītos mācīšanās rezultātus;
- d) 5. līmeņa kvalifikācijas var īstenot dažādās apakšsistēmās, un katrā apakšsistēmā var būt dažādi noteikumi, regulējums, kā arī šīm kvalifikācijām piešķirtās tiesības. Kaut arī kvalifikācijas līmenis var būt tāds pats, tomēr tās vērtība (tālākai izglītībai vai darba tirgū) var atšķirties, un tāpat arī var atšķirties mācīšanās rezultātu izmantošana kā atsauces punktu attīstībai, kvalitātes nodrošināšanai un kvalifikācijas piešķiršanai. Tāpēc šo kvalifikāciju un kvalifikāciju veidu iezīmes var būt visai atšķirīgas.
- e) EKI un NKI ieviešanas mērķis ir veicināt (darbaspēka) mobilitāti un mūžizglītību. To sasniedz, padarot kvalifikāciju sistēmas caurskatāmākas, saskaņotākas un salīdzināmākas.

Vairāki principi nosaka to, vai EKI 5. līmeņa kvalifikācijas rada labāku (darbaspēka) mobilitāti, piekļuvi darba tirgum un mūžizglītībai:

- a) Pielīdzināšanas (EKI) process un izmantotie principi. Tas ietver kvalifikāciju iedalīšanu līmeņos valsts ietvaros, izmantotās metodes un faktori, kuriem šajā kontekstā ir izšķiroša loma (tādi kā politiskie faktori un tas, kā ieinteresētās puses uztver konkrēto kvalifikāciju un kvalifikāciju veidu);
- b) Viena no kvalifikāciju sistēmas vispārējām īpašībām ir tās caurlaidīgums, t.i.:
 - i. Ir iespējama virzība;
 - ii. Tā ietver neformālās un ikdienas izglītības atzīšanas procedūras;
 - iii. Tiek veicināta kredītpunktu pārnese.

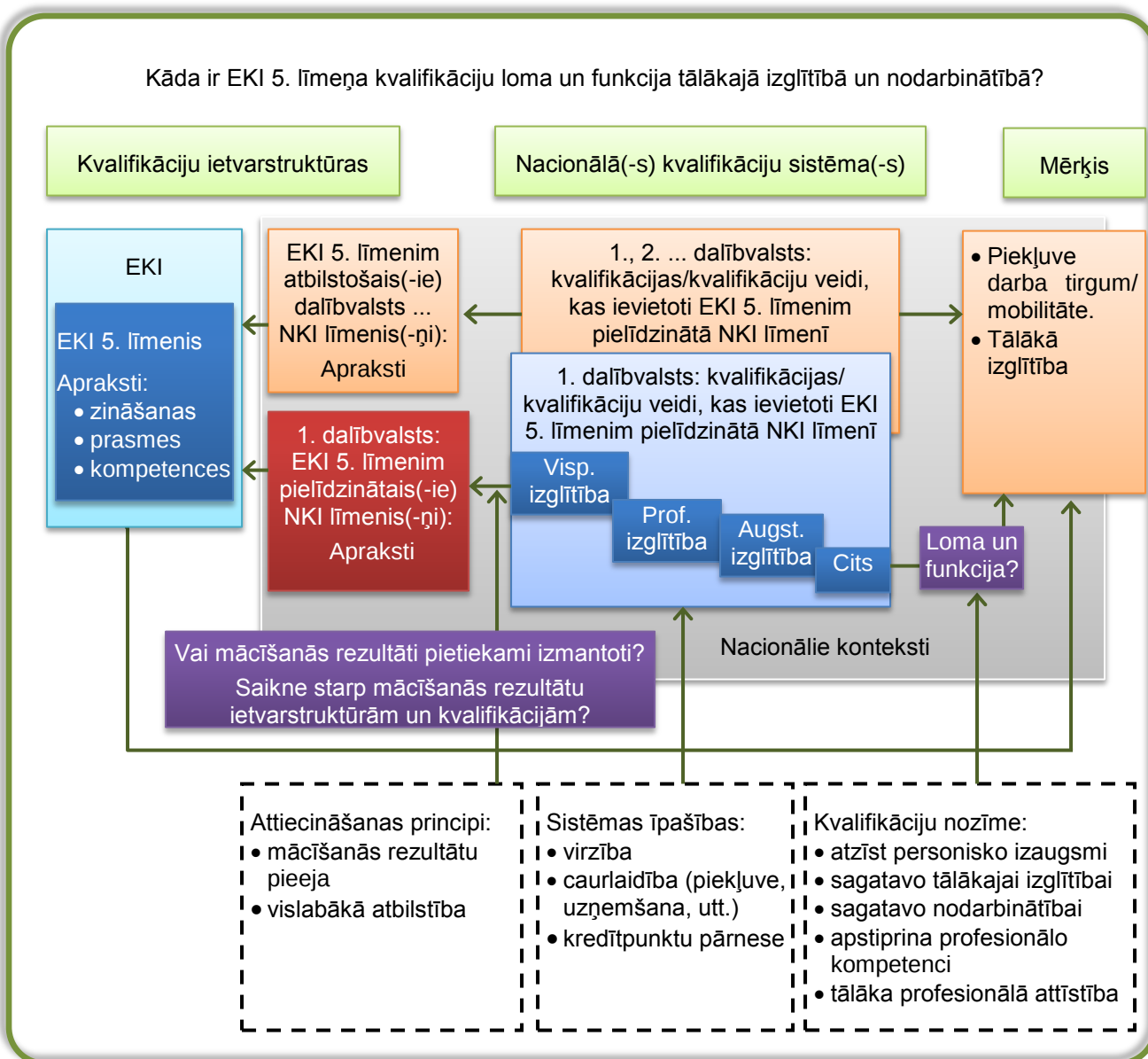
Kvalifikāciju sistēmas iezīmes, kā arī nodarbinātības modeļi nosaka to, vai EKI 5. līmeņa kvalifikācijas patiešām rada labāku (darbaspēka) mobilitāti, piekļuvi darba tirgum un

mūžizglītībai; citiem vārdiem sakot, vai kvalifikāciju sistēmas patiešām ir cieši saistītas ar darba tirgus vajadzībām un vai darba tirgus ieinteresētās puses ir aktīvi iesaistītas izglītībā;

c) Kvalifikācijas/kvalifikāciju veidi ir aprakstīti mācīšanās rezultātu izteiksmē.

Iezīmējot un analizējot attiecības starp šiem pamatelementiem, tiek uzdoti un atbildēti jautājumi par EKI 5. līmeņa kvalifikāciju lomu un funkciju dažādās valstīs. Tāpat arī tiek apskatīta mācīšanās rezultātu izmantošana, veidojot kvalifikācijas un pielīdzinot tās NKI līmeņiem. 2. attēlā sniegts pārskats par svarīgākajiem apskatītajiem jēdzieniem.

2. attēls. EKI 5. līmeņa kvalifikāciju pētījuma konceptuālais ietvars

Avots: Cedefop.

1.4. Metodoloģijas apraksts

Metodoloģija ietvēra divos posmos veiktas dažādas pētniecības darbības. Pirmajā posmā tika iegūts pārskats par EKI 5. līmeņa kvalifikācijām nacionālajās kvalifikāciju sistēmās, to iezīmēm un mērķiem, tostarp, par to, kā tās palīdz pāriet uz tālāko izglītību vai darba tirgu. 15 valstu ziņojumi sniedz priekšstatu par kvalifikācijām, kuras caur NKI saistītas ar EKI 5. līmeni.

Otrajā posmā autori pievērsās sešu atsevišķo gadījumu analīzei, kā arī intervijām ar mācību procesā iesaistītajiem/darbiniekiem, darba devējiem un izglītības īstenotājiem, kuri ir saistīti ar konkrētām EKI 5. līmeņa kvalifikācijām. Tajās tika pievērsta uzmanība tam, kādā veidā iestādes, mācību procesā iesaistītie/darbinieki un darba devēji izmanto EKI 5. līmeņa kvalifikācijas.

1.4.1. Pārskats par valstīm un analīze

Pārskats par valstīm un analīze tika veidota, pētot dokumentus un veicot daļēji strukturētas intervijas ar vismaz četru svarīgāko ieinteresēto pušu pārstāvjiem un ekspertiem vairumā pētīto valstu (izglītības ministrijas, par kvalifikācijām atbildīgās aģentūras, kvalitātes nodrošināšanas institūcijas un sociālie partneri).

Lai nodrošinātu informācijas saderību un analizētu datu kopu, tika izveidota vienota veidlapa, kas pievērsās diviem aspektiem:

- a) Analīze valsts līmenī bija vērsta uz svarīgākajām konteksta un nacionālās kvalifikāciju sistēmas iezīmēm, kvalifikāciju līmeņu un mācīšanās rezultātu jēdziena noteikšanu, NKI ieviešanu un attiecināšanu uz EKI, kā arī uz EKI 5. līmeņa kvalifikāciju ieviešanu nacionālajā kvalifikāciju sistēmā;
- b) Analīze kvalifikācijas/kvalifikāciju veida līmenī tika koncentrēta uz EKI 5. līmeņa kvalifikācijām, to uzbūves galvenajām iezīmēm, mērķiem un funkcijām, ieinteresēto pušu iesaistīšanu to izveidošanā un pārvaldes iezīmēm, kā arī nozīmību darba tirgū un tālākajā izglītībā.

1.4.2. Atsevišķo gadījumu pētījumu analīze

Salīdzinošais pārskats balstās uz sešiem atsevišķo gadījumu pētījumiem, kuros analizēts, kā EKI 5. līmeņa kvalifikācijas izmanto institūcijas, iedzīvotāji un darba tirgus. Īpaša uzmanība pievērsta: vai un kādā veidā kvalifikācijas definētas, izmantojot mācīšanās rezultātus; principiem, saskaņā ar kuriem veidotas šīs definīcijas un mācīšanās rezultātu apraksti; cik lielā mērā šīs definīcijas norāda uz problēmām attiecībā uz līdzvērtīgu attieksmi un kvalifikāciju līdzvērtību.

Padziļinātai izpētei tika izraudzītas šādas valstis: Čehijas Republika, Īrija, Francija, Lietuva, Nīderlande un Austrija. Izvēli noteica vairāki kritēriji: pārstāv dažādus kvalifikāciju sistēmu veidus/tradīcijas (piemēram, Īrija, Francija, Austrija); nodrošina ģeogrāfisko pārklājumu (Austrumeiropas valsts, anglosakšu valsts, rietumu valstis un Baltijas reģions): kā arī valstis ar un bez izglītības apakšsistēmu ietvarstrukturām (Čehijas Republika (ar), Nīderlande (bez)). Pētījumā iekļautas ne tikai tās kvalifikācijas, kuras jau pielīdzinātas EKI 5. līmenim, bet arī kvalifikācijas, kuras varētu saistīt vai kuras saistīs ar 5. līmeni (Lietuvā un Nīderlandē). Šīs valstis ir iekļautas, lai apkopotu informāciju par pamatojumiem, kāpēc ieviestas 5. līmeņa kvalifikācijas, kāpēc šīs kvalifikācijas (vēl) nav iekļautas 5. līmenī, kā arī par kvalifikāciju pielīdzināšanas procedūrām.

1. tabula. Pārskats par atsevišķo gadījumu pētījumos analizētajām kvalifikācijām

Valsts	Veids (valsts valodā/ tulkojumā ¹⁵)	Konkrētā piemēra nosaukums
CZ	Profesní kvalifikace/ profesionālā kvalifikācija	Vispārēja personālvadības speciālista kvalifikācija
		Tūristu gida profesionālā kvalifikācija
		Sērojošo konsultanta profesionālā kvalifikācija
IE	Advanced certificate/ padziļinātā apliecība	Advanced certificate in professional cookery (profesionāls pavārs)
	Higher certificate/ augstākā apliecība	Higher certificate in culinary arts (kulinārija)
FR	Diplôme universitaire de technologie/ universitātes diploms tehnoloģijās	Universitātes diploms tehnoloģijās uzņēmuma vadībā un administrēšanā (DUT-GEA)
NL	Asociētais grāds	Veselības aprūpes vadība
AT	Reife- und Diplomprüfung der berufsbildenden höheren schule (BHS)/ profesionālās koledžas Reifeprüfung apliecība un profesionālās izglītības diploms	Profesionālā uzņēmējdarbības vadības koledža
		Profesionālā inženiertehniskā koledža (izraudzīta elektronikas un tehniskās datorzinātnes specialitāte)
Šobrīd ar 5. līmeni nesaistītās kvalifikācijas		
LT	Analizētas divas potenciālās 5. līmeņa kvalifikācijas — paramediķis un šuvēja dizainere — kuras plānots nodrošināt sākotnējās profesionālās izglītības skolā.	
	Pētītas divas potenciālās īsā cikla kvalifikācijas — grāmatvedis un mehatronikas (automatizētu operāciju) tehniķis — kuras plānots īstenot augstākās profesionālās izglītības koledžās.	
NL	Privāts izglītības īstenotājs cenšas piemērot mācīšanās rezultātu pieeju, lai panāktu, ka kvalifikāciju iekļauj Nīderlandes kvalifikāciju ietvarstruktūras 5. līmenī: korporatīvo klientu menedžeris vienā no lielākajām bankām.	

Padziļināti atsevišķo gadījumu pētījumi tika veikti, apvienojot dokumentu analīzi un apmeklējot konkrētās iestādes. Starp pētītajiem dokumentiem bija politikas dokumenti, novērtējuma ziņojumi, akadēmiskie pētījumi par šo tematu, brošūras, konkrētās izglītības programmas, mācīšanās rezultātu apraksti, statistika par stāšanos darbā un mācīšanās ceļiem (ja pieejama). Apmeklējumu laikā tika intervētas vismaz trīs ieinteresēto pušu grupas:

- Absolventi/darbinieki, kuriem ir EKI 5. līmeņa kvalifikācija, izglītības programmu studenti, kuri iegūst šo kvalifikāciju (vai, ja tiek apstiprināta studentu iepriekšējā izglītība, kandidāti, kuri piedalās attiecīgajā procedūrā);
- Darba devēji, kas pieņem darbā cilvēkus ar 5. līmeņa kvalifikācijām, rosina darbiniekus attīstīties, iegūstot šādas kvalifikācijas;
- Izglītības īstenotāji/izglītības īstenotāju asociācijas, kas nodrošina EKI 5. līmeņa kvalifikācijas dažādās apakšsistēmās (vispārējās, profesionālās, augstākās izglītības un privātajā sektorā).

Kopumā tika apmeklētas 10 iestādes, kas piedāvā EKI 5. līmeņa kvalifikācijas. Apmēram 150 cilvēki devuši savu ieguldījumu, veidojot šī pētījuma datu bāzi (skatīt 2. pielikumu).

¹⁵ Neoficiāls tulkojums latviešu valodā (tulk. piezīme)

1.5. Ziņojuma struktūra

Pēc 1. nodaļā sniegtā ievada par pētījuma kontekstu, mērķiem un metodoloģisko pieeju, 2. nodaļa sniedz detalizētu pārskatu par kvalifikācijām EKI 5. līmenī un to, kādā veidā valstis izmanto šo līmeni. 3. nodaļā sniegti kvantitatīvi dati par EKI 5. līmeņa studentiem, kvalifikācijām un izglītības programmām, kā arī detalizēts pārskats par daudzveidīgajiem ceļiem uz/no nodarbinātību un izglītību. Kaut arī daudzās valstīs nav pieejami kvantitatīvi dati par studentu iepriekšējo pieredzi, 5. nodaļā ietverti indikatīvi dati par EKI 5. līmeņa mācību procesā iesaistīto iepriekšējo izglītību, vecumu un darba pieredzi. 6. un 7. nodaļā pētīta mācīšanās rezultātu izmantošana, aprakstot kvalifikācijas un iedalot tās NKI līmeņos. Ziņojums noslēdzas ar 8. nodaļu, secinājumiem un svarīgākajiem politiskajiem vēstījumiem.

2. NODAĻA. EKI 5. LĪMEŅA KVALIFIKĀCIJU DAUDZVEIDĪBA

2.1. Tilts starp vispārējo, profesionālo un augstāko izglītību

Tradicionāli izglītības sistēmām ir nodalītas un skaidras apakšsistēmas (vispārējā, profesionālā un akadēmiskā/augstākā izglītība), kas parasti ir savstarpēji saistītas stingrā primārās, sekundārās un terciārās izglītības hierarhijā (Cedefop, 2012a). Šāda sistēma labi funkcionē, kamēr skolēni/audzēkņi/studenti virzās pa iepriekš noteiktu ceļu izvēlētajā jomā un izglītības apakšsistēmā. Tomēr segmentācija var arī radīt institucionālus šķēršļus, lai mācībās iesaistītie varētu mainīt izglītības apakšsistēmu, kā arī izglītības strupceļus. Valsts atšķiras pēc to izglītības sistēmu caurlaidības (tās nav segmentētas un sadalītas pa atsevišķiem sektoriem). Tas ir atkarīgs no institucionālās attīstības ceļa un reāli īstenotajām izglītības reformām. Ņemot vērā uzsvaru uz mūžizglītību un visaptverošu izglītību (*life-wide learning*), un izglītības/darbspēka mobilitāti, valstis aizvien vairāk pievēršas nepieciešamībai veidot tiltus un ceļus, kas savieno izglītības apakšsistēmas.

Kā parāda šis pētījums, EKI 5. līmenis darbojas profesionālajā, augstākajā un vispārējā izglītībā, ietverot daudzveidīgas kvalifikācijas, ko piedāvā plašs profesionālās un augstākās izglītības iestāžu klāsts. Pusi no 5. līmeņa kvalifikāciju veidiem regulē augstākās izglītības sistēmas vai arī par to iegūšanu atbild augstākās izglītības iestādes (Beļģijā (Flandrijā), Dānijā, Īrijā, Francijā, Horvātijā, Latvijā, Luksemburgā, Maltā, Nīderlandē un Apvienotajā Karalistē)¹⁶. Vairumu augstākās izglītības sistēmā iekļauto 5. līmeņa kvalifikāciju iegūst īsā cikla augstākās izglītības programmās. Tāpat arī ir valstis, kuras 5. līmenī ievietojušas profesionālās izglītības kvalifikācijas, kā tas ir Čehijas Republikā, Dānijā, Igaunijā, Īrijā, Francijā, Luksemburgā, Maltā, Austrijā, Portugālē un Apvienotajā Karalistē. Turklāt, Apvienotajā Karalistē (Skotijā) ir ar EKI 5. līmeni saistītas vispārējās izglītības kvalifikācijas.

Kā savā pētījumā jau norādījusi Eiropas Augstākās izglītības iestāžu asociācija (Eurashe) (Eurashe, 2011), 5. līmeņa kvalifikācijas aizvien vēl ir neskaidras. Pievēršoties šo kvalifikāciju mācīšanās rezultātiem, atšķirības starp profesionālo un augstāko izglītību ne vienmēr ir skaidri saskatāmas. Tāpat arī izglītības iestāžu un kvalifikāciju veidu saistība kļūst vājāka. Piemēram, Maltas „profesionālās izglītības augstāko diplomu” (*VET higher diploma*) aizvien biežāk piedāvā augstākās izglītības līmenī – kā (bakalaura) grāda programmas pamatu. Portugālē DET ir reģistrēta kā NKI/EKI 5. līmeņa profesionālās izglītības kvalifikācija. Savukārt CET, kuras noslēgumā piešķir attiecīgo kvalifikāciju, nodrošina publiskās un privātās augstākās izglītības un ne-universitātes tipa izglītības iestādes. Vairumā gadījumu EKI 5. līmeņa kvalifikāciju iegūšanas veids ir elastīgs. Piemēram, Francijas DUT-GEA kvalifikāciju, pamatojoties uz mācīšanās rezultātu pieeju, iespējams iegūt ļoti dažādos ceļos:

- a) Galvenokārt – tehnoloģiju institūtos (*institut universitaire de (a)technologie*, IUT), kas ir izglītības iestādēs balstītā sistēma, apvienojot teorētiskās un praktiskās izglītības kursus, tostarp, prakses periodus privātos uzņēmumos un/vai valsts iestādēs;
- b) Mācekļu izglītības sistēmā, kurā studenti divas trešdaļas no mācību laika pavada darbavietā kā uzņēmuma/organizācijas algoti darbinieki, bet pārējo laiku velta mācību kursiem IUT;
- c) Profesionālajā tālākizglītībā strādājošiem studentiem, izmantojot, piemēram, līgumu par profesionalizācijas shēmu (*contrat de professionnalisation*, CP);
- d) Iepriekšējās pieredzes novērtēšana.

¹⁶ Pilnīgu pārskatu skatīt 2. tabulā.

Daudzveidīgā EKI 5. līmeņa izmantošana Eiropā un EKI 5. līmeņa kvalifikāciju daudzveidība vedina domāt, ka šim līmenim varētu būt potenciāls iegūt ļoti nozīmīgu lomu, lai saistītu izglītības apakšsistēmas kvalifikāciju pārnesei kontekstā un mūžizglītības veicināšanā. Piemēram, EKI 5. līmenis var sniegt iespēju nostiprināt saikni starp augstāko izglītību un profesionālo un pieaugušo izglītību, kā arī paplašināt piekļuvi augstākajai izglītībai. Taču EKI 5. līmenis var būt arī otra izvēle studentiem, kuriem nav piekļuves tradicionālajiem ceļiem vai kuri tajā nav bijuši sekmīgi, un kuri šķietami nonākuši strupceļā (European Commission and EUCEN, 2009, 32.lpp). EKI PRO projektā noskaidrotas trīs dažādas situācijas attiecībā uz dažādās valstīs piedāvātajām studiju nepārtrauktības un studentu pārejas iespējām starp 5. un 6. līmeni (EUCEN, 2009, 3.lpp.):

- a) Dažās valstīs (Francijā, Slovēnijā, Apvienotajā Karalistē) ir tilti starp 5. un 6. līmeni un izglītības iestādēm, lai gadījumos, kad studenti vai mācību procesā iesaistītie, kuriem ir 5. līmeņa kvalifikācijas, vēlas piekļūt bakalaura programmām, viņiem būtu tiesības iestāties bez papildu nosacījumiem;
- b) Citās valstīs (Beļģijā, Vācijā) studentiem un mācību procesā iesaistītajiem ir atļauts iestāties bakalaura programmās, pamatojoties uz sekmēm pārejas programmās (dažāda ilguma). Tomēr šīs tiesības paredz studiju procesa pagarināšanu;
- c) Trešajā valstu kategorijā (piemēram, Polijā) studentiem un mācību procesā iesaistītajiem ir jāsāk bakalaura programmas no sākuma, viņu paveiktais citās izglītības programmās netiek atzīts.

EKI 5. līmeni bieži uztver kā profesionālās un augstākās izglītības pārklāšanās zonu, kaut gan visiem EKI līmeņiem (t.i., arī 6.-8. līmenim) vajadzētu būt atvērtiem ārpus augstākās izglītības konteksta iegūtām kvalifikācijām. Šajā pārklāšanās zonā 5. līmenis var nodrošināt trūkstošo saikni starp vidējo un augstāko izglītību (Eurashe, 2011).

Iepriekšējie pētījumi pievērsās tikai vienam 5. līmeņa kvalifikāciju veidam, t.i., īsā cikla augstākās izglītības kvalifikācijām, šis Cedefop pētījums aptver visus 5. līmeņa kvalifikāciju veidus, kurus pārrauga dažādas izglītības apakšsistēmas.

2.2. Kvalifikācijas un izglītības ceļi: mācīšanās konteksti

Uz mācīšanās rezultātiem orientēti līmeņu apraksti ļauj EKI sasaistīt dažādas nacionālās sistēmas un būt kā tiltam starp kvalifikāciju sistēmām, dažādiem segmentiem un mācīšanās kontekstiem. Attiecībā uz mācīšanās kontekstiem tiek nošķirta formālā, neformālā un ikdienas izglītība. Formālās un neformālās izglītības jēdzieni reizēm rada apjukumu, it īpaši gadījumos, kad tos apspriež saistībā ar kvalifikācijām.

Izglītības ceļi var ietvert dažādus mācīšanās kontekstus, bet var novest pie vienādiem rezultātiem – kvalifikācijas. EKI norāda iegūtās kvalifikācijas mācīšanās rezultātu līmeni, neatkarīgi no mācīšanās konteksta. Tomēr daudzās valstīs pastāv ciešas saiknes starp kvalifikācijām un izglītības ceļiem un izglītības resursu mainīgajiem lielumiem (piemēram, izglītības ilgums vai vieta, mācību saturs vai mācībspēka kvalifikācija), kas tiek uzskatīti par svarīgiem kvalitātes nodrošināšanas aspektiem. Apjukums rodas tad, kad formālās un neformālās jēdzienus izmanto, lai norādītu uz kvalifikācijas iezīmi, vai arī tos izmanto, lai norādītu, kas pārrauga ar kvalifikāciju saistītos procesus: valsts vadīta sistēma (formāla) vai privāti vadīta sistēma (neformāla). EKI ieteikumā norādīts, ka „kvalifikācija ir oficiāls vērtēšanas un atzīšanas procesa rezultāts, ko iegūst, kad kompetenta struktūra konstatē, ka indivīds ir sasniegjis mācīšanās rezultātus atbilstīgi konkrētiem standartiem” (European Parliament and Council of the EU, 2008).

Šajā kontekstā „formālais” liecina, ka kvalifikāciju piešķirusi kompetenta institūcija saistībā ar noteiktu standartu un ka kvalifikācijai ir sociāla vērtība (tiesības un pienākumi) gan darba tirgū,

izglītības sistēmā, gan sabiedrībā kopumā. Taču šādu formālu kvalifikāciju iespējams iegūt, mācoties formālās, neformālās vai ikdienas izglītības kontekstā.

Nepieciešams izvērtēt atšķirība starp kvalifikāciju un ar to saistīto izglītības programmu. Daudzās valstīs kvalifikācijas nosaukums norāda gan uz piešķirto kvalifikāciju/nosaukumu, gan izglītības programmu, kuras noslēgumā piešķir šo kvalifikāciju: mācīšanās procesa rezultāti un izglītības ceļi netiek nošķirti. Šis fakts ir saistīts ar atšķirībām starp kvalifikāciju ietvarstruktūru (koncentrējas uz rezultātiem) un izglītības sistēmu (koncentrējas uz organizatoriskiem aspektiem). Daudzās valstīs tas nav skaidri nošķirts, tāpēc pazūd atšķirība starp kvalifikāciju kā kādas personas kompetences apliecinājumu (koncentrējoties uz rezultātiem) un kvalifikāciju kā izglītības programmu (koncentrējoties uz organizatoriskajiem aspektiem).

2.3. Pārskats par 5. līmeņa kvalifikāciju veidiem

Šis pētījums īpaši pievēršas EKI 5. līmeņa kvalifikācijām, taču atsevišķas kvalifikācijas ir sagrupētas pa kvalifikāciju veidiem.

Kvalifikāciju veids ir nosaukumu/diplomu un/vai apliecību grupa kādā valstī, kurām ir līdzīgas iezīmes līmeņa, atbilstošā izglītības ceļa ilguma un piekļuves darba tirgum līmeņa ziņā. Viena kvalifikācijas veida ietvaros var būt dažādas satura ziņā atšķirīgas kvalifikācijas.

Šis fakts atspoguļojas 2. tabulas pārskatā ietvertajos nosaukumos. Kvalifikāciju veidu piemēri ir *advanced certificate* (Īrijā), amata meistara diploms (Luksemburgā) un AD (Nīderlandē). Visos kvalifikāciju veidos ir individuālas, specializētas kvalifikācijas.

2. tabula ļauj secināt, ka EKI 5. līmenim pielīdzinātajos NKI līmeņos atrodama daudzveidīga kvalifikāciju kombinācija. 1. ierāmētā informācija sniedz ilustratīvu piemēru par dažādu valstu specifiskām kvalifikācijām.

2.tabula. Kvalifikāciju pārskats

Dalībvalstis	Nosaukums (valsts valodā/tulkojums ¹⁷)	Apakšsistēma (pārziņa)
BE(F)	Hoger Beroepsonderwijs 5 (HBO5)/ augstākā profesionālā izglītība 5	Augstākā izglītība (īsā cikla augstākā izglītība)
	Beroepskwalificaties/ profesionālā kvalifikācija	Profesionālā izglītība
CZ	Profesní kvalifikace/ profesionālā kvalifikācija	Tālākizglītības rezultātu atzīšanas un apstiprināšanas apakšsistēma
DK	Erhvervsakademiuddannelser/ akadēmiskais profesionālais grāds (AP)	Augstākā izglītība (īsā cikla augstākā izglītība)
	Erhvervsuddannelser/ profesionāls grāds	Profesionālā izglītība
EE	Kutsed/ profesionāla kvalifikācija	Arodu/ profesionālo kvalifikāciju sistēma
IE ¹⁸	Higher certificate/ augstākā apliecība	Augstākā izglītība (īsā cikla augstākā izglītība)
	Advanced certificate/ padziļinātā apliecība	Profesionālā izglītība/ tālākizglītība
FR	Brevet de technicien supérieur/ augstākā tehniķa apliecība	Augstākā izglītība (īsā cikla augstākā izglītība)

¹⁷ Neoficiāls tulkojums latviešu valodā (tulk. piezīme)

¹⁸ EKI 5. līmeni pielīdzinātajā NKI līmenī ietvertas arī starptautiskās kvalifikācijas (tādas kā *Microsoft* piešķirtās); tās ietvertas NKI kā īpašas kvalifikācijas. Taču ir arī pāris nozīmīgas privātas kvalifikācijas, kuras tiks iekļautas ietvarstruktūrā.

Dalībvalstis	Nosaukums (valsts valodā/tulkojums ¹⁷)	Apakšsistēma (pārziņa)
	Diplôme universitaire de technologie/ universitātes diploms tehnoloģijās	Augstākā izglītība (īsā cikla augstākā izglītība)
	Certificats de qualification professionnelle (CQPs)/ profesionālo kvalifikāciju apliecības	CQP ir sektoram specifiska kvalifikācija, kas integrēta atbilstošā profesionālās tālākizglītības sistēmā
	Brevet de maîtrise/ amata meistara diploms	Profesionālā izglītība
HR	Majstorski Ispit/ amata meistara eksāmens	Pēc-vidējās izglītības pieaugušo profesionālās izglītības veids (profesionālā tālākizglītība)
	Stručni Studij/ Īsā cikla profesionālās studijas	Augstākā izglītība (īsā cikla augstākā izglītība)
LV	Pirmā līmeņa profesionālās augstākās izglītības diploms	Augstākā izglītība (īsā cikla augstākā izglītība)
LU	Brevet de maîtrise/ amata meistara diploms	Profesionālā tālākizglītība
	Brevet de technicien supérieur/ augstākā tehniķa apliecība	Augstākā izglītība (īsā cikla augstākā izglītība)
MT	Undergraduate ¹⁹ diploma ²⁰ / Pamatstudiju diploms	Augstākā izglītība (īsā cikla augstākā izglītība)
	Undergraduate certificate/ Pamatstudiju apliecība	Augstākā izglītība (īsā cikla augstākā izglītība)
	VET higher diploma/ profesionālās izglītības augstākais diploms	Profesionālā izglītība ²¹
NL	Associate degree/ asociētais grāds ²²	Augstākā izglītība (īsā cikla augstākā izglītība)
AT	Reife- und Diplomprüfung der BHS/ profesionālās koledžas Reifeprüfung apliecība un profesionālās izglītības diploms	Sākotnējā profesionālā izglītība un profesionālā tālākizglītība
PT	Diploma de especialização tecnológica/ tehnoloģiskās specializācijas diploms	Pēc-vidējās, ne-augstākā izglītība, bet var uzskatīt par īsā cikla augstāko izglītību, un to nodrošina augstākās izglītības un ne- augstākās izglītības iestādes
UK (EWNl)	Foundation degree/ Pamatgrāds	Augstākā izglītība (īsā cikla augstākā izglītība)
	Profesionāla kvalifikācija (valdības regulēta) ²³	Profesionālā izglītība

¹⁹ Boloņas pirmo ciklu apliecinošs izglītības dokuments (tulkot. piezīme).

²⁰ Lieto kā sinonīmu „pamatgrāda” (*foundation degree*) jēdzienam.

²¹ Aizvien biežāk piedāvā augstākā izglītība, kā pamatu studiju programmai grāda iegūšanai. To var klasificēt kā īsā cikla augstāko izglītību, jo tā var ietvert atbrīvojumu attiecībā uz dažām trīsgadīgas bakalaura programmas prasībām.

²² Nosaukums ir angļu valodā.

²³ EWNl tagad vairs nepastāv nacionālā profesionālā kvalifikācija (*national vocational qualification*, NVQ). Tās vietā ir vienotas, regulētas profesiju kvalifikācijas, kas aptver tos pašus profesiju standartus, kas ietverti QCF. Taču Skotijā NVQ joprojām pastāv, un tās sauc par Skotijas profesionālajām kvalifikācijām (*Scottish vocational qualification*, SVQ).

Dalībvalstis	Nosaukums (valsts valodā/tulkojums ¹⁷)	Apakšsistēma (pārziņa)
UK (EWNI/Sco)	Augstākās izglītības apliecība vai diploms	Augstākā izglītība ²⁴
	Higher national diploma (HND) and higher national certificate (HNC)/ augstākās izglītības diploms (HND) un augstākā nacionālā apliecība (HNC)	Profesionālā izglītība
UK (Sco)	Advanced higher/ padziļinātā augstākā [apliecība]	Vispārējā izglītība
	Scottish baccalaureate/ Skotijas bakalaureāts	Vispārējā izglītība
	Professional development awards/ Profesionālās attīstības kvalifikācija	Profesionālā izglītība
UK	Profesionāla kvalifikācija (nereglamentēta) (starptautiska) ²⁵	Profesionālā izglītība

Avots: Cedefop

1. ierāmētā informācija. Ar EKI 5. līmeni saistīto kvalifikāciju piemēri

Dānija

Konkrēts AP piemērs ir AP grāds loģistikas vadībā, ko piedāvā Mazā Belta Profesionālās augstākās izglītības akadēmija Vejlē, kas paredzēts studentiem, kuri ir ieguvuši Dānijas vidējo izglītību, iepriekš piedalījušies profesionālā mācību programmā par uzņēmējdarbību un biroja administrēšanu. AP grāds loģistikas vadībā pievēršas vairākām profesijai specifiskām kompetencēm saistībā ar loģistikas sektora uzņēmuma vadību.

Īrija

Augstākā apliecība biznesa programmā (Dublinas Biznesa skola) veidota tā, lai studenti apgūtu zināšanu un praktisko prasmju kopumu, kas veidos pamatu, lai uzsāktu karjeru vispārējā uzņēmējdarbībā vai turpinātu studijas augstāka līmeņa akadēmisko kvalifikāciju iegūšanai.

Īrijas kurss par padziļināto apliecību zemkopībā veidots tā, lai sniegtu topošajiem zemniekiem un lauksaimniecības rūpniecības kvalificētiem strādniekiem nepieciešamo izglītību. Šī kursa beidzēji papildu karjerai lauksaimniecībā var pretendēt arī uz darbu lauksaimniecības uzņēmumu vadības jomā, vides vadībā un monitoringā, lauksaimniecības industrijā, pārdošanā un mārketingā, kā arī kvalitātes kontroles jomā.

Luksemburga

BTS (specializētais) *assistant de direction*²⁶ sagatavo studentus valdes sekretāra darbam, nodrošinot vispārējās kompetences, kā specifiskas kompetences, kas nepieciešamas administratora karjerai privātajā vai valsts sektorā. Teorētiskie aspekti ir saistīti ar Luksemburgas ekonomiskās un tiesiskās pozīcijas skatījumu. Galvenokārt šī kvalifikācija sagatavo nodarbinātībai.

Nīderlande

AD mazo uzņēmumu un mazumtirdzniecības vadībā (duāls), ko piedāvā *Fontys Hogeschool*, paredzēts darbiniekiem, kuri strādā mazumtirdzniecībā un ātrās ēdināšanas uzņēmumos un kuri vēlētos savā darbā attīstīties līdz vadības amatam. AD saturs ir vairāk vērst uz taktisko-operatīvo darbību, tā mērķis ir ieviest stratēģiskos plānus (mārketinga, pārdošanas komunikācijas) vidējā vadības līmenī (*Fontys hogeschool*, 2013).

²⁴ Šo kvalifikāciju piedāvā universitātes, bet tā ir veidota kopā ar darba devējiem un ietver arī prakses periodus un darba devēju ieguldījumu vērtēšanas sistēmas veidošanā.

²⁵ Šīs kvalifikācijas piešķir iesaistītās iestādes, un valdība tās neregulē (bet regulē profesijas vai profesionālās organizācijas).

²⁶ *Assistant de direction*, piedāvā Biznesa un vadības tehniskā augstskola (*Lycée technique école de commerce et de gestion*) (LTECG) (LTECG, 2013).

Portugāle

Piemērs ir DET kvalifikācija kvalitātes, vides un drošības vadībā (*técnico/a especialista em gestão da qualidade, ambiente e segurança*). Šī kvalifikācija nesen (2012.gada septembrī) ieviesta nacionālo kvalifikāciju katalogā (NQC)²⁷. Šīs kvalifikācijas vispārējais apraksts ietver šādas kompetences: spēēt plānot, koordinēt, veicināt un nodrošināt kvalitātes, vides un drošības vadības sistēmu ieviešanu un nepārtrauktu uzlabošanu atbilstoši attiecīgajiem standartiem un normatīvajiem aktiem, sekmējot organizācijas efektivitāti un konkurētspēju.

Apvienotā Karaliste (Skotija)

Padziļināto augstāko [apliecību] ķīmijā veido četras obligātās vienības. Šajā kursā tiek attīstītas ķīmijas pamatteorijas un praktiskās prasmes, kuras izmanto ķīmijas laboratorijā. Ķīmijas studijas padziļinātajā augstākajā līmenī attīsta kandidāta zināšanas un izpratni par fizisko un dabisko vidi. Šis kurss attīsta patstāvīgām studijām un domāšanai nepieciešamās prasmes, kas ir būtiskas plašā profesiju diapazonā.

Skotijas bakalaureātu izpildītājmākslās, valodās, zinātnē veido saskaņota grupa piedāvāto augstāko un padziļināto augstāko vienību zinātnē un valodās. Tieši projekta interdisciplinaritāte padara šo Skotijas bakalaureātu unikālu, tā ir padziļināta augstākā vienība, kurā mācību priekšmeta zināšanas tiek piemērotas reālistiskos kontekstos. Tas var būt saistīts ar darbu ārpus skolas koledžas vai universitātes, kopienas vai darbavietas vidē. Skotijas bakalaureāts paredzēts vispārējo skolu skolēniem, kuri izvēlējušies noteiktu jomu studiju turpināšanai.

Avots: Cedefop.

2.4. Valstu atšķirības 5. līmeņa izmantošanā

5. līmeņa kvalifikāciju statuss dažādās valstīs ir atšķirīgs. Dažās valstīs vispār nav kvalifikāciju, kas būtu saistītas ar EKI 5. līmeni, savukārt citas nesen ieviesušas 5. līmeņa tipa kvalifikācijas, vēl citai valstu grupai ir ļoti daudzveidīgas 5. līmeņa kvalifikācijas. 2. tabulā sniegts pārskats par šajā pētījumā noteiktajām 5. līmeņa kvalifikācijām.

2.4.1. Ar EKI 5. līmeni saistītās ārpus formālajai sistēmai esošās kvalifikācijas

Divās valstīs – Čehijas Republika un Igaunija – EKI 5. līmenī ir tikai ārpus formālās izglītības sistēmas piešķirtās kvalifikācijas. Čehijas Republikā šobrīd 5. līmenis sākotnējā izglītībā nepastāv. 5. līmenis neietver konkrētu izglītības diplomu, tāpat arī nevar iekļaut jebkāda veida vispārīgu kvalifikāciju. Vidējās izglītības absolventi ar 4. līmeņa (*maturita*) vispārējās vai profesionālās izglītības kvalifikāciju dodas tieši uz 6. līmeņa izglītības programmām, kas var būt terciārās profesionālās izglītības programmas (vai mākslinieciskās izglītības programmas konservatorijās), kuru noslēgumā studenti kļūst par 6. līmeņa sertificētiem speciālistiem (*diplomovaný specialista*), taču tās nedod piekļuvi 7. līmeņa izglītības programmām, universitātei vai koledžai, lai gan arī bakalaurea studiju programmas ir pielīdzinātas 6. līmenim un dod piekļuvi maģistra ciklam 7. līmenī²⁸. Īsā cikla augstākā izglītības programmas Čehijas sistēmā vēl nav ieviestas. Šo izglītības programmu izveidošanu uzskata par vienu no nākamajiem soļiem augstākās izglītības reformā, jo īsais cikls jau ir paredzēts nacionālās augstākās izglītības ietvarstruktūras (Q-Ram) 5. līmenī. Tāpēc šobrīd vienīgā Čehijas apakšsistēma, kas ietver 5. līmeņa kvalifikācijas, ir profesionālā tālākizglītība, ko regulē Likums 179, ar mērķi atzīt un apstiprināt neformālās un ikdienas mācīšanās rezultātus, un tā ieviesta, izmantojot nacionālo kvalifikāciju reģistru (NSK). Sākot no 2013.gada aprīļa, NSK 5. līmenim (saistīts ar EKI 5. līmeni) pielīdzinātas šādas sešas individuālas

²⁷ <http://www.catalogo.anqep.gov.pt/Qualificacoes?Page=&Designacao=gestao+da+qualidade%2C+ambiente+e+seguran%C3%A7a&AreasFormacaoId=&CodigoArea=&Nivel=5&RVCC=false> [skatīts 16.12.2013].

²⁸ Dažās izglītības jomās, piemēram, medicīnā, bakalaurea cikla nav, tā vietā studenti iestājas garā 7. līmeņa maģistra programmā (pieci līdz seši gadi) uzreiz pēc 6. līmeņa programmas pabeigšanas.

profesionālas kvalifikācijas: zemkopības konsultants augu audzēšanā; vispārējs personālvadības speciālists; projektu administrators; tūrisma gids; tūrisma informācijas centra vadītājs un sērojošo konsultants. Tiek izstrādātas vēl citas kvalifikācijas.

Igaunijā šobrīd EKI 5. līmenī atrodas tā dēvētās profesionālās kvalifikācijas, kuras galvenokārt piešķir profesionālās tālākizglītības īstenotāji, kā arī uzņēmumos, nodrošinot mācības darbavietās. 2002. un 2003.gadā Igaunijā bija diskusijas par īsā cikla augstākās izglītības kvalifikāciju ieviešanu, tomēr, nepastāvot pieprasījumam darba tirgū, šādas kvalifikācijas neieviesa. Pēdējā laikā jaunais Profesionālās izglītības un apmācības likums (pieņemts 2013.gadā) nodrošina tiesisko pamatu sākotnējo un tālāko profesionālo kvalifikāciju un izglītības ieviešanai NKI/ EKI 5. līmenī.

2.4.2. Valstis, kurās ar 5. līmeni saistīts viens kvalifikāciju veids

Latvija un Nīderlande EKI 5. līmenim ir pielīdzinājušas īsā cikla augstākās izglītības kvalifikācijas. Latvijā tas ir pirmā līmeņa profesionālās augstākās izglītības diploms, ko piešķirt profesionālās augstākās izglītības koledžas un kuru uzskata par īsā cikla augstākās izglītības grādu (sava veida ievadgrādu). Nīderlandē kvalifikācijas 5. līmenī ieviestas tikai nesen. Nīderlandes AD oficiāli ieviesa 2006.gadā, kaut gan pirms tam bija izmēģinājuma posms, lai noteiktu, tieši kā jāveido šī jaunā kvalifikācija. Kopš 2006.-2007.gada organizēti vairāki pilotprojektu posmi, lai iegūtu pieredzi attiecībā uz šo jauno kvalifikāciju veidu. Kopš 2013.gada 1. septembra AD ir formāli iekļauts tiesiskajā ietvarā kā jauna kvalifikācija, kas pamatojas uz grozīto Likumu par augstāko izglītību un zinātņi. Kopumā Nīderlandes un Flandrijas Akreditācijas organizācija (*Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie*) (NVAO) akreditējusi 149 programmas.

AD programma ir divu gadu periods četru gadu profesionālā bakalaura programmā. Kaut arī tas ir cieši saistīts ar profesionālā bakalaura grāda piešķiršanu, pēc AD programmas pabeigšanas tiek piešķirts AD un profesionālais AD nosaukums: tā ir pabeigta izglītības programma, kas ļauj iekļauties darba tirgū. Izglītības programma arī dod tiesības turpināt studijas saistītā bakalaura studiju programmā un iegūt bakalaura grādu divos gados. AD programmas piedāvā lietišķo zinātņu universitātes (*hogescholen*). Tās ir īsā cikla augstākās izglītības programmas, kas iekļautas augstākās izglītības ietvarstruktūrā, atbilstoši Dublinas deskriptoriem.

Portugālē DET ir saistīts ar 5. līmeni, tā ir īpaša profesionālās izglītības forma, kas piedāvā mācību procesā iesaistītajiem divējādus mērķus. Studenti uz darba tirgu orientētajās praktiskajās mācībās var uzlabot esošās un iegūt jaunas kompetences, DET ir alternatīvs ceļš uz augstāko izglītību, kas ir īpaši būtiski tiem, kuri kādu laiku bijuši ārpus izglītības. Vispār šī kvalifikācija ir īsā cikla augstākā izglītība, kaut arī to uzskata arī par pēc-vidējās, neterciāras izglītības programmu. Lai arī DET ir iekļauta NCQ pie profesionālās izglītības kvalifikācijām, izglītības programmas, kurās šīs kvalifikācijas iegūstamas, nodrošina gan valsts, gan privātas augstākās un ne-augstākās izglītības iestādes. Šīs kvalifikācijas ir arī iekļautas augstākās izglītības kvalifikāciju ietvarstruktūrā.

Tāpat arī ir valstis, kurās ar 5. līmeni ir saistītas profesionālās izglītības kvalifikācijas, piemēram, Austrijā. Ņemot vērā arī to, ka līdz šim neviena kvalifikācija nav formāli iekļauta Austrijas NKI²⁹, šobrīd ar EKI 5. līmeni ir saistīts tikai viens kvalifikāciju veids, profesionālās izglītības koledžas *Reifeprüfung* apliecība un profesionālās izglītības diploms (turpmāk – profesionālās izglītības koledžas kvalifikācija). Šai kvalifikācijai ir dažādas formas un dažādas specializācijas saistībā ar dažādu sektoru diapazonu. Profesionālās izglītības koledžas programmas pamatā tiek piedāvātas kā piecu gadu, pilna laika vidējās izglītības programmas. Tāpat arī šīs izglītības programmas piedāvā kā pēc-vidējās izglītības profesionālās izglītības kursu un profesionālās izglītības koledžas strādājošiem (profesionālā tālākizglītība). Profesionālās izglītības koledžas

²⁹ Austrijas ziņojumā par pielīdzināšanu EKI tikai ietverts tā dēvēto atsauces kvalifikāciju saraksts, kuram, lielākā vai mazākā mērā, vajadzētu kalpot kā etalonstandartam, t.i., atsevišķas kvalifikācijas no Austrijas kvalifikāciju sistēmas, kurām vajadzētu ilustrēt ar attiecīgajiem līmeņiem saistītas prasības un padarīt tos vieglāk saprotamus.

sagatavo studentus gan nodarbinātībai (tiešā piekļuve darba tirgum), gan tālākajai izglītībai. Profesionālās izglītības koledžu absolventi iegūst dubultu kvalifikāciju – *Reifeprüfung* apliecību, kas viņiem dod vispārēju piekļuvi augstākajai izglītībai, un profesionālās izglītības diplomu, kas viņiem ļauj ieņemt vadoša līmeņa amatus attiecīgajā jomā. Pašreizējā Austrijas NKI attīstības posmā nav skaidrs, vai NKI 5. līmenī iekļaus vēl kādas citas kvalifikācijas papildu profesionālās izglītības koledžas kvalifikācijai. Tomēr šobrīd tiek diskutēts par dažām potenciālajām 5. līmeņa kvalifikācijām (piemēram, no neformālās izglītības konteksta).

2.4.3. Augstākā izglītība un EKI 5. līmeņa profesionālās izglītības kvalifikācijas

Ir valstis, kurās pastāv divi 5. līmeņa kvalifikāciju veidi. Parasti šajās valstīs 5. līmeņa profesionālās un augstākās izglītības kvalifikācijas ir izteikti nodalītas.

Beļģijā (Flandrijā) nošķir izglītības³⁰ un profesionālās kvalifikācijas. HBO5 programmas ir vienīgās izglītības kvalifikācijas, kas ir pielīdzinātas Flandrijas kvalifikāciju ietvarstruktūras/EKI 5. līmenim. Kaut arī nosaukuma ziņā HBO5 programmas Flandrijā ir jaunums, jo tās tikai nesen formalizētas ar parlamenta pieņemto likumu 2009.gadā, tomēr šis līmenis jau pastāvēja augstākajā izglītībā sociālās vienlīdzības veicināšanai. HBO5 ir dubulta funkcija; šo kvalifikāciju var uztvert kā augstāko profesionālo izglītību (*Hoger Beroepsonderwijs*), bet tāpat arī tā var būt īsā cikla augstākā izglītība. Pašlaik šīs 5. līmeņa kvalifikācijas galvenokārt iegūst vakaros un nedēļas nogalēs pieaugušo izglītības programmās. Šajā līmenī ir arī profesionālās kvalifikācijas. Profesionālā kvalifikācija ir kompetenču kopums, kas ļauj personai praktizēt kādu profesiju. Iedzīvotāji var iegūt profesionālas kvalifikācijas gan izglītības sistēmā, gan ārpus tās.

Dānijā EKI 5. līmenim ir pielīdzināti divi kvalifikāciju veidi. Dānijā EKI 5. līmenī tiek piedāvāti t.s. AP grādi gan augstākajā izglītībā, gan pieaugušo izglītībā. EKI 5. līmenim ir pielīdzinātas arī profesionālās kvalifikācijas. AP programmas ir dažāda garuma (90-150 Eiropas kredītpunktu pārnese un uzkrāšanas sistēmas (ECTS) kredītpunkti) un ietver neatkarīgus, pilnus studiju kursus, kuros aplūkota gan specializētās studiju jomas teorija, gan prakse. Uzņemšanas nosacījums ir sekmīgi pabeigta vispārējā vai profesionālā vidējā izglītība, kā arī atbilstība noteiktām ar konkrēto studiju priekšmetu saistītām prasībām. Taču izglītības īstenotāji var arī piedāvāt uzņemšanas pārbaudījumu, novērtējot iepriekš iegūtās kompetences, tāpēc šīs izglītības programmas ir salīdzinoši atvērtas studentiem. AP programmas regulē tāpat kā īsā cikla augstākās izglītības programmas. Kopumā visā valstī profesionālās augstākās izglītības akadēmijas piedāvā apmēram 100 dažādas izglītības programmas, un tās pastāv tādās jomās kā administrēšana, lauksaimniecība, biotehnika, celtniecība, uzņēmējdarbības studijas, sabiedriskā ēdināšana un viesmīlība, informācijas un komunikāciju tehnoloģijas (IKT), inženierzinātnes, vides aizsardzības studijas, brīvais laiks, atpūta, mehānika, multimediji un produktu attīstība. Dažas AP programmas piedāvā arī pieaugušo izglītības ietvaros (pieaugušo tālākizglītība, *Viderregaende Voksuddannelse*), un tās ir īsākas nekā parastās AP programmas. Profesionālās izglītības programmas, kurās iegūst ar 5. līmeni saistītas profesionālas kvalifikācijas, ir apmēram piecus gadus garas un sniedz studentiem pamatīgu (bieži) tehnisko profesionālo izglītību. Citas profesionālās izglītības programmas, kas ir saistītas ar zemāku Dānijas kvalifikāciju ietvarstruktūras līmeni, ir apmēram pusotru līdz trīs gadiem ilgas. Šīs 5. līmeņa profesionālās izglītības programmas ir garākas un izvirza augstākas prasības nekā citi EUD. Šīs izglītības programmas tiek īstenotas dažādos sektoros, tomēr bieži tām ir tehnisks uzsvars. Šobrīd šajā līmenī ir maz individuālu izglītības programmu, taču, ņemot vērā to nozīmību darba tirgū, tiek prognozēta šādu izglītības programmu skaita pieaugumu.

³⁰ Izglītības kvalifikācija ir kompetenču kopums, kas personai nepieciešams, lai līdzdarbotos sabiedrībā, uzsāktu tālāko izglītību un vai veiktu profesionālas darbības. Persona var iegūt izglītības kvalifikāciju tikai izglītības iestādēs, un šo kvalifikāciju apliecinošos dokumentus var piešķirt tikai Flandrijas atbildīgo iestāžu atzītas institūcijas.

Luksemburga ir vēl viena valsts, kurā 5. līmenim ir pielīdzināti divi kvalifikāciju veidi. Pirmkārt, amata meistara diploms (*brevet de maîtrise*) ir īpaša profesionālās izglītības programma, kuras pamatā ir Vācijas *meister* sistēma. Pēc profesionālās kvalifikācijas iegūšanas (profesionālās atbilstības diploms) ir iespējams turpināt profesionālo izglītību amata meistara diploma līmenī. Šīs kvalifikācijas ieguvēji ir tiesīgi uzsākt saimniecisko darbību kā pašnodarbinātās personas amatniecības nozarē, kā arī pieņemt mācekļus. Šo profesionālās izglītības dokumentu piešķiršanu organizē gan Amatniecības kamera (*Chambre des Métiers*), gan Izglītības un profesionālās apmācības ministrija. Kaut gan formāli atbild ministrija, tomēr praksē mācību kursus un eksāmenus, kuru rezultātā tiek iegūts šis kvalifikāciju apliecinājošais dokuments, organizē Amatniecības kamera, un tai ir būtiska loma, nosakot šīs kvalifikācijas prasības (standartus). Šī veida kvalifikācijas ir ļoti dažādas; dažas savā būtībā ir tehniskas, citas galvenokārt pievēršas vadības uzdevumiem. Aptvertas šādas ekonomikas nozares: pārtikas nozare, mode un veselība, inženiermehānika, celtniecība, komunikācija un citas profesijas (Centre de promotions et de recherche, 2011). Otrkārt, EKI 5. līmenim ir pielīdzinātas BTS. Šīs studiju programmas organizē kā 1. īsā cikla augstākās izglītības programmas (divus līdz divarpus gadus garas), tās ir pieejamas studentiem, kuri pabeiguši vidējo izglītību. Pretstatā amata meistara diplomam (*brevet de maîtrise*) šī kvalifikācija ir Augstākās izglītības un zinātnes ministrijas kompetencē. BTS programmas kopumā piedāvā augsta līmeņa tehnisko un teorētisko izglītību, koncentrējoties uz profesiju.

Horvātijai ir divi dažādi 5. līmeņa kvalifikāciju veidi: pēc-vidējās, ne-terciārās izglītības kvalifikācija (amata meistara kvalifikācija, *Majstorski Ispit*) un īsā cikla augstākās izglītības kvalifikācija (*stručni studij*). Amata meistara kvalifikācija ļauj „apgūt papildu kompetences jau iepriekš apgūtajām” (Croatian Agency for Science and Higher Education, 2012, 29.lpp). Sekmīgi nolikts amata meistara eksāmens ir priekšnoteikums tam, lai varētu nodarboties ar regulētu attiecīgā amata uzņēmējdarbību. Šī kvalifikācija nav universitātes izglītības daļa un nenodrošina tiesības uz augstāko izglītību. Paredzams, ka līdz ar Likuma par Horvātijas NKI (2013.gada martā) pieņemšanu situācija mainīsies. Amata meistara kvalifikācijas ieguvējiem (Horvātijas kvalifikāciju ietvarstruktūras 5. līmenis) būs iespēja virzīties uz Horvātijas kvalifikāciju ietvarstruktūras 6. līmeni, ja viņi noliks 5. līmeņa kvalifikācijas *matura* eksāmenu obligātajos priekšmetos (likuma 7. pants). Amata meistara eksāmens ir veids, kā formāli atzīt iegūtās kompetences (darba pieredzē). Īsā cikla augstākās izglītības kvalifikāciju (*stručni studij*) piešķir augstākās izglītības iestādes (universitātes, universitāšu struktūrvienības, piemēram, fakultātes un akadēmijas, politehniskie institūti un koledžas). Vispārējā prasība piekļuvei šai kvalifikācijai ir trīs vai četri gadi vidējās izglītības; augstākās izglītības iestādes noteiktas specifiskās prasības atbilstoši kvalifikācijas raksturojumam. Pēc īsā cikla augstākās izglītības pabeigšanas (kas ilgst vismaz divus gadus) studentiem ir piekļuve pirmā cikla profesionālām studiju programmām, kuru rezultātā tiek piešķirts izglītību apliecinājošs dokuments, vai darba tirgum.

2.4.4. Valstis ar daudzveidīgu situāciju

Daudzveidīgākas 5. līmeņa kvalifikācijas atrodamas Īrijā, Francijā, Maltā un Apvienotajā Karalistē.

Īrijā padziļinātā apliecība, augstākā apliecība (kas abas ietver gan galveno, gan papildus specializāciju, speciālās un papildu kvalifikācijas) un Apvienotās Karalistes kvalifikācijas (izveidotas Apvienotajā Karalistē un izmantotas Īrijā) ir pielīdzinātas EKI 5. līmenim. Padziļinātā apliecība ir visbiežāk sastopamā kvalifikācija; tās kvalitāti nodrošina Tālākizglītības un apmācības kvalifikāciju padome (*Further Education and Training Awards Council*, FETAC), secīgi Īrijas Kvalitātes un kvalifikāciju aģentūra (*Quality and Qualifications Ireland*, QQI)³¹ un tiek noteikti valsts standarti. Parasti izglītības programmas, kurās iegūstama kvalifikācija, piedāvā tālākizglītības iestādes. Padziļinātā apliecība ļauj studentiem attīstīt visaptverošu prasmju kopumu, kas var būt kādai

³¹ 2013.gadā Īrijas nacionālo kvalifikāciju pārvaldi (NQAI) un kvalitātes nodrošināšanas iestādes (Augstākās izglītības un apmācības padomi (HETAC) un FETAC) apvienoja vienā par kvalifikācijām atbildīgā iestādē – QQI.

profesijai nepieciešamās specifiskās prasmes, gan arī vispārējās vadības prasmes un prasa detalizētu teorētisku izpratni. Moduļi ietver gan progresīvas profesijas prasmes, ļaujot kvalifikācijas ieguvējiem strādāt patstāvīgi vai turpināt augstākajā izglītībā. Vairums izglītības dokumentu ieguvēju/moduļu beidzēju nacionālās kvalifikāciju ietvarstruktūras 6. līmenī (t.i., EKI 5. līmenī) iesaistās nodarbinātībā; daži no viņiem kļūst par pašnodarbinātiem.

Augstāko apliecību parasti piešķir pēc divgadīgas akreditētas izglītības programmas pabeigšanas (120 ECTS kredītpunkti) atzītā augstākās izglītības iestādē. Tās kvalitāti nodrošina HETAC/QQI. Parasti šajās izglītības programmās uzņem skolu absolventus un tos, kuriem ir ekvivalenta kvalifikācija. Augstākā apliecība ir Boloņas pirmā cikla līmeņa starpkvalifikācija (*intermediate qualification*); to piešķir tehnoloģiju institūti un tās pamatā ir specifiski izglītības programmu standarti, kas pieder plašiem valsts nozares standartiem.

EKI 5. līmenim pielīdzinātajā NKI līmenī iekļautas arī starptautiskas kvalifikācijas (piemēram, *Microsoft* piešķirtās); tās iekļautas NKI kā specializētas kvalifikācijas (NQAI, 2010). Tomēr ir dažas nozīmīgas privātas kvalifikācijas, kas ir iekļautas ietvarstruktūrā, bet citu kvalifikāciju piedāvātāji izvēlējušās necensties pievienot savas kvalifikācijas NKI. Piemēram, ir grāmatveža kvalifikācija, kuru varētu iekļaut EKI 5. līmenī, taču tās īstenotājs vēlas to iekļaut augstākā līmenī, tāpēc nesaskata priekšrocības saskaņot kvalifikāciju ar NKI.

Situācija Apvienotajā Karalistē ir sarežģīta, jo tiek izmantotas vairākas kvalifikāciju ietvarstruktūras. Pirms sagrupēt un apskatīt 5. līmeņa kvalifikācijas, 2. ierāmētajā informācijā aprakstītas dažādas kvalifikāciju ietvarstruktūras attiecībā uz EKI 5. līmeni.

2. ierāmētā informācija. Apvienotās Karalistes četrās jurisdikcijās izmantotās piecas kvalifikāciju ietvarstruktūras

Skotijā stabili attīstās Skotijas kvalifikāciju ietvarstruktūra (12 līmeņi, visaptveroša), pēdējā laikā, pēc publiska izvērtējuma, ir ieviests kredītpunktu vērtējums un jauni līmeņu apraksti. Tā ietver Skotijas augstākās izglītības iestāžu kvalifikāciju ietvarstruktūru. EKI 5. līmenim ir pielīdzināts Skotijas kvalifikāciju ietvarstruktūras 7. un 8. līmenis.

EWNI (Anglijā, Velsā un Ziemeļīrijā) kvalifikāciju un kredītpunktu ietvarstruktūra (QCF, 9 līmeņi, balstīta profesionālajā izglītībā) ir salīdzinoši jauna un atbalsta pilnībā izveidotu kredītpunktu pārneses sistēmu. Tā vēl nav pilnībā ieviesta, taču tajā ir apmēram 40 000 vienību, kas veido apmēram 15 000 kvalifikāciju reģistrā pārstāvētu kvalifikāciju (Ofqual, 2012a). QCF sākotnējais mērķis bija kļūt par galveno kvalifikāciju ietvarstruktūru EWNI, taču pašreizējā valdība uzskata, ka izmaiņas svarīgākajos izglītības elementos, piemēram, skolas beigšanas kvalifikācijās, lai tās iekļautu QCF, mazinātu sabiedrības uzticību tām. Tagad šīs kvalifikācijas ir daļa no NKI (EWNI), kuru bija plānots aizstāt ar QCF. Norit diskusijas par to, kā šīs ietvarstruktūras apvienot. EKI 5. līmenim ir pielīdzināts QCF 4. un 5. līmenis.

NKI (deviņi līmeņi, neietver augstāko izglītību) ir vecākā ietvarstruktūra EWNI un darbojas līdztekus QCF. NKI bija plašs mērogs, un sākotnēji tā iekļāva visas kvalifikācijas, izņemot augstākās izglītības kvalifikācijas. NKI vairākkārt pārveidota, pēdējo reizi – 2002.gadā, kad tā kļuva par deviņu līmeņu ietvarstruktūru. Tās priekšgājējai bija NVQ/SVQ klasifikācijas sistēmā balstīti pieci līmeņi. NKI līmeņu aprakstus vairs neizmanto.

Velsas kredītpunktu un kvalifikāciju ietvarstruktūra (CQFW, deviņi līmeņi, visaptveroša) ir plaša ietvarstruktūra, kas ietver atzītas vispārējās un profesionālās izglītības kvalifikācijas, augstākās izglītības kvalifikācijas un ar kvalitāti nodrošinātas mūžizglītības kvalifikācijas. CQFW ietver QCF, NKI, kā arī augstākās izglītības kvalifikāciju ietvarstruktūru (FHEQ). EKI 5. līmenim pielīdzināts CQFW 5. līmenis.

FHEQ ir piecu līmeņu ietvarstruktūra, kas paredzēta augstākās izglītības kvalifikācijām. Pārbaudīts, ka FHEQ ir savietojama ar EAIT kvalifikāciju ietvarstruktūru.

Avots: Cedefop.

EKI 5. līmenim ir pielīdzinātas astoņas plašas kvalifikāciju kategorijas, katrai no tām ir savs pamatojums, kāpēc tās ievietotas šajā līmenī³².

- a) „Pamatgrādi” (*foundation degrees*) veidoti tā, lai tiem būtu cieša saikne ar darba tirgus vajadzībām; tos lielā mērā nosaka nodarbinātības intereses, taču tos piešķir universitātes. Parasti tās ir divgadīgas izglītības programmas, kuru mērķis ir sagatavot nodarbinātībai vai retāk pilna bakalaura grāda ieguvei. Šīs kvalifikācijas nav ierastas Skotijā un nav populāras Ziemeļīrijā, kur šobrīd notiek sabiedriska kampaņa to atbalstam. Šobrīd apmēram 3% no Apvienotās Karalistes augstākajā izglītībā piešķirtajām kvalifikācijām ir „pamatgrādi”;
- b) HNC un HND ir iekļauti SCQF, QCF, NKI un CQFW. HND ir ar darbu saistīta izglītības programma, ko īsteno augstākās un pēc vidējās izglītības koledžas Apvienotajā Karalistē. Lai iegūtu HND pilna laika studijās, nepieciešami divi gadi, nepilna laika studijās – trīs vai četri gadi. Kopumā HND ir ekvivalents universitātes otrajam gadam. Lai iegūtu HNC pilna laika studijās, vajadzīgs viens gads, nepilna laika studijās – divi gadi. Daudzi HNC kursi ietver tos pašus studiju priekšmetus, ko HND; un HNC studijās var apgūt papildus kursus, lai iegūtu HND. Kopumā HNC ir ekvivalents universitātes pirmajam gadam. Šīs kvalifikācijas nodrošina virzību uz darbu un attīstību karjerā un biežāk studijām bakalaura grāda iegūšanai;
- c) Augstākās izglītības apliecības (FHEQ 4. līmenis) un diplomu (FHEQ 5. līmenis), kas iekļauti FHEQ, tiek izsniegti par Boloņas pirmā cikla izglītību. Šī izglītība var būt pamatkurss studiju kandidātiem, pakāpiens ceļā uz bakalaura grādu, atzīta mazāka apjoma izglītība, ar uzņēmējdarbību saistīta specializēta īsā izglītības programma (iespējams, profesionālās kvalifikācijas atjaunošana vai pilnveide). Šos izglītības dokumentus varētu uzskatīt kā apliecinājumu par īsiem mācību kursiem. Pašlaik šajā kategorijā ietilpst apmēram 13% no visām augstākās izglītības kvalifikācijām;
- d) Padziļinātā augstākā [apliecība] un Skotijas bakalaureāts (iekļauti SCQF) ir vidusskolu absolventu kvalifikācijas, kas ir pielīdzinātas EKI 5. līmenim. Abi izglītības dokumenti atrodas SCQF augstākās izglītības līmeņu sākumā, to mērķis ir parādīt augstāko skolēnu sasniegumu līmeni mācību noslēgumā. Lai Skotijā iestātos augstākajā izglītībā, izglītības iestādes tipiski pieņem lēmumus, pamatojoties uz augstākajiem sasniegumiem SCQF 6. līmenī;
- e) SVQ, kas iekļautas SCQF, ir kvalifikācijas, kas pilnībā balstās uz nacionālajiem profesiju standartiem, un mācību procesā iesaistīto, kuri bieži vien ir strādājošie, kompetenci vērtē atbilstoši šiem standartiem. Šīs kvalifikācijas ir izvietotas virknē SCQ līmeņu, tostarp SVQ 4. līmenī, kas pielīdzināts EKI 5. līmenim. Pēc šo kvalifikāciju piešķiršanas parasti iesaistās darba tirgū (darba dabūšana vai karjeras attīstība). Šīs kvalifikācijas ir daļa no vairums mācekļu izglītības shēmu;
- f) Profesionālās attīstības kvalifikācijas (iekļautas SCQF) pastāv visos augstākajos SCQF līmeņos, tostarp, EKI 5. līmenī. Tās ir veidotas, lai attīstītu un nodrošinātu augsta līmeņa prasmes jauniešiem, absolventiem un pieaugušajiem mācību procesā iesaistītajiem. Darba devēji var tās izmantot, lai uzlabotu darbinieku prasmes;
- g) NKI un/vai QCF iekļautās profesionālās kvalifikācijas (valdības regulētas); šīs kvalifikācijas izveidojuši un atbalsta uzņēmējdarbības sektori, lai nodrošinātu jauno darbinieku prasmes noteiktiem amatam darba tirgū. Tās bieži iekļautas mācekļu izglītības shēmās³³;

³² Apvienotajā Karalistē 5. līmeņa statuss ir sarežģīts. Galvenās ieinteresētās puses apsprieda un vienojās par klasifikāciju, lai radītu skaidrību par situāciju Apvienotajā Karalistē.

³³ EWN (Anglija, Velsa, Ziemeļīrija) vairs nelieto NVQ. Tās vietā ir vienotas, reglamentētas profesionālās kvalifikācijas, kas aptver tos pašus profesiju standartus. Taču Skotijā NVQ joprojām pastāv, un to sauc par SVQ.

- h) Profesionālās kvalifikācijas piešķir attiecīgā par tām atbildīgā iestāde, un valdība tās neregulē. Bieži vien šo kvalifikāciju nosaukums ir „līdzstrādnieks” vai „licenciāts” (*associateship or licentiate*). Mērķis ir profesionāli apliecināt darba pieredzi. Tās var piederēt vai arī nepiederēt NKI.

Vairākas Maltas kvalifikāciju ietvarstruktūras līmeņu kvalifikācijas ir pielīdzinātas EKI 5. līmenim. Pamatstudiju apliecība (*Undergraduate certificate*) un pamatstudiju diploms (*Undergraduate diploma*) ietver augstākās izglītības kvalifikācijas, kuras piedāvātā Maltas Universitāte un tās var uzskatīt par īsā cikla augstākās izglītības kvalifikācijām. Profesionālās izglītības augstākais diploms ir tuvāks darba pasaulei, un daudzas no šīm kvalifikācijām piedāvā Maltas Mākslas, zinātnes un tehnoloģijas koledža (MCAST), piemēram, HND inženierzinātnēs. Arī profesionālās izglītības augstākie diplomi kļūst populārāki. Nākotnē nodarbinātības mācību apvienība sadarbībā ar MCAST varētu izveidot 5. līmenim atbilstošu mācību programmu, pirms to akreditētu Nacionālā tālākizglītības un augstākās izglītības komisija.

Francijā pašlaik ir divi dominējošie EKI 5. līmeņa kvalifikāciju veidi – BTS un DUT. Tie ir mantoti no vecās augstākās izglītības sistēmas un saglabāti jaunajā licenciāta-maģistra-doktora sistēmā, kas ieviesta un īstenota atbilstoši EAIT kvalifikāciju ietvarstruktūrai pagājušās dekādes pirmajā pusē. Līdztekus šiem diviem pamata un dominējošiem kvalifikāciju veidiem EKI 5. līmenim ir pielīdzinātas arī šādas profesionālās kvalifikācijas:

- a) CQP, kas ir nozarēm specifiskas kvalifikācijas, par kuru izveidošanu un atjaunošanu atbild sociālie partneri Apvienotā nacionālā nodarbinātības komisija (*Commission Paritaire Nationale pour l'Emploi*, CPNE);
- b) BM, ko izveidoja un atjauno profesiju un amatniecības palātu pastāvīgā asambleja (*Assemblée permanente des chambres de métiers et de l'artisanat*, APCMA).

Valstīs ar daudzveidīgāku situāciju vairāki 5. līmeņa kvalifikāciju veidi, papildus īsā cikla augstākajai izglītībai, koncentrēti tieši uz darba tirgu; tās ir starptautiskās kvalifikācijas, privātās un sektoru kvalifikācijas. Šajā līmenī ievietotas arī vispārējās izglītības kvalifikācijas (Apvienotajā Karalistē).

Noteiktās valstīs daudzveidīgās 5. līmeņa kvalifikācijas izveidojušās atšķirīgu iemeslu dēļ. Vairumā gadījumu vēsturiskās, autonomās attīstības dēļ situācijas ir palikušas atšķirīgas: kvalifikāciju veidi pastāvējuši jau ilgu laiku un pierādījuši savu pievienoto vērtību izglītības un kvalifikāciju sistēmā. Iesakņojušās kvalifikāciju tradīcijas 5. līmenī ierosina jaunu attīstību un rada jaunas kvalifikācijas. Tā kā daudzi kvalifikāciju veidi ir vairāk saistīti ar darba tirgu nekā ar (augstākās) izglītības sistēmu, ir spēcīgs stimuls attīstīt dažādu darba devēju vajadzībām piemērotus kvalifikāciju veidus. Otrs iemesls ir tas, ka kvalifikāciju ietvarstruktūras ir iekļaujošākas, bieži vien aptverot ārpus formālās izglītības sistēmas pastāvošās kvalifikācijas (piemēram, profesionālās vai nozares kvalifikācijas). Pēdējais iemesls ir tas, ka šīs kvalifikāciju ietvarstruktūras kopumā ir vairāk attīstītas nekā citas Eiropā (izņemot Maltu, lai gan tās kvalifikāciju sistēma ir ļoti saskaņota ar angļu-sakšu modeli). Tā kā kvalifikāciju sistēmas pastāvējušas ilgāk, 5. līmenis ir stabilāk pozicionēts/atzīts izglītības un kvalifikāciju sistēmā. Šis fakts palīdz to pozicionēt kā patstāvīgu līmeni, kurā augstākā, profesionālā un vispārējā izglītība piedāvā dažādus kvalifikāciju veidus.

3. NODAĻA. EKI 5. LĪMEŅA KVALIFIKĀCIJU PIEAUGOŠAIS NOZĪMĪGUMS

Pamatojoties uz kvantitatīviem datiem par EKI 5. līmeņa kvalifikācijām, izglītības programmām un uzņemtajiem studentiem³⁴, šajā nodaļā sniegts EKI 5. līmeņa kvalifikāciju nozīmīguma vispārējs kvalitatīvs vērtējums. Pētījumā konstatētas šādas valstu grupas:

- a) Valstis, kurās EKI 5. līmeņa kvalifikācijām ir nozīmīga loma: Francija un Austrija;
- b) Valstis, kurās EKI 5. līmeņa kvalifikācijas ir vidēji nozīmīgas: Dānija, Īrija, Luksemburga un Apvienotā Karaliste;
- c) Valstis, kurās EKI 5. līmeņa kvalifikācijām ir zināma nozīme: Beļģija (Flandrija), Igaunija un Latvija;
- d) Valstis, kurās EKI 5. līmeņa kvalifikācijas izveidotas nesen un tāpēc tām šobrīd ir maza nozīme: Čehijas Republika, Horvātija, Nīderlande un Portugāle.

Lietuvā EKI 5. līmenī nav iekļautas kvalifikācijas, un Maltā ir sarežģīti iegūt kvantitatīvus datus, tāpēc šī valsts analīzē nav iekļauta.

Tālāk apskatīts katrs nozīmības līmenis un sniegti kvantitatīvu datu piemēri par valstīm³⁵.

3.1. Valstis, kurās EKI 5. līmenis ir nozīmīgs

Francijā un Austrijā NKI/EKI 5. līmenī uzņemto studentu un ISCED 5. un 6. līmenī uzņemto (kā etalonstandarts) studentu proporcija ir viens pret trīs; uz katru EKI 5. līmeņa izglītības programmā uzņemto studentu ISCED 5. un 6. līmeņa programmās ir uzņemti trīs studenti.

Austrijā ir apmēram 370 dažādas profesionālās izglītības koledžu mācību programmas. Profesionālās izglītības koledžas kvalifikāciju īstenotāji atrodami vairāk nekā 300 dažādās vietās visā Austrijā; vairums, apmēram 250, publiskās skolās (Statistik Austria, 2013a). Apmēram 26% visu skolēnu/audzēkņu 10. klasē apmeklē profesionālās izglītības koledžu; 2011./12.gadā šādu koledžu apmeklēja vairāk nekā 137 000 studentu. 2011.gadā kopumā 24 471 students pabeidza profesionālās izglītības koledžu, šādās grupās (Statistik Austria, 2013b):

- a) Profesionālās izglītības inženierzinātņu, mākslu un amatu koledžas: 10 154;
- b) Profesionālās izglītības uzņēmējdarbības vadības koledžas: 6 670;
- c) Profesionālās izglītības vadības un pakalpojumu nozares koledžas: 4 975;
- d) Profesionālās izglītības auklīšu un sociālās pedagoģijas koledžas: 1 968;
- e) Profesionālās izglītības lauksaimniecības un mežsaimniecības koledžas: 704.

Studējošo skaita ziņā visnozīmīgākās ir profesionālās izglītības uzņēmējdarbības vadības un profesionālās izglītības inženiertehnisko zinātņu, mākslu un amatu koledžas. 3. tabulā sniegts

³⁴ Tā kā datu pieejamība ir dažāda, ir grūti sniegt konsekventu, salīdzinošu pārskatu par kvalifikācijām (programmām un studentiem) EKI 5. līmenī. Taču esošie dati var ilustrēt to, ka šobrīd valstīs tiek pētīta kvalifikāciju veidu skaitliskā nozīmība. Lai veicinātu salīdzinošu vērtējumu, 5. līmenī piešķirto kvalifikāciju skaits un programmās uzņemto studentu skaits tiek salīdzināts ar ISCED (starptautiskās izglītības standarta klasifikācijas) 5. un 6. līmeņa programmās uzņemto studentu skaitu. Kaut arī ISCED neiekļauj visas kvalifikācijas, ko šobrīd aptver EKI 5. līmenis, tas ir noderīgi, jo (a) palīdz noteikt EKI 5. līmeņa kvalifikāciju relatīvo svaru salīdzinājumā ar visām augstākās izglītības kvalifikācijām; un (b) pieļauj starptautisku salīdzinājumu.

³⁵ Plašāku informāciju skat. 3.pielikumā.

pārskats par šo veidu koledžu absolventiem, kā arī dažādajām formām, kādā izglītības programmas piedāvātas.

3. tabula. Pārskats par divu studiju grupu absolventiem Austrijā

	Inženierzinātnes	Uzņēmējdarbības vadība
Piecu gadu pilna laika profesionālās izglītības koledža (sākotnējā profesionālā izglītība)	8 206	5 924
Profesionālās izglītības koledža strādājošajiem	724	314
Pēc vidējās izglītības profesionālās izglītības kurss ³⁶	772	161
Papildu kurss ³⁷	452	271
Kopējais absolventu skaits	10 154	6 670

Avots: Pamatojoties uz Statistik Austria 2013b datiem

Francijā 5. līmeņa kvalifikācijām ir sena vēsture, kas atspoguļojas šo kvalifikāciju kvantitatīvajā nozīmībā. Pēdējo trīs gadu laikā audzis BTS studentu skaits, no 240 322 studentiem 2009./10. akadēmiskajā gadā līdz 245 750 studējošiem pagājušajā gadā. Valsts sektors turpina būt vadošais BTS nodrošinātājs, kaut arī tā relatīvais svars šāda veida kvalifikāciju nodrošināšanā ir nedaudz mazinājies – no 67,1% 2009./10. akadēmiskajā gadā līdz 66,5% 2011./12. akadēmiskajā gadā, par labu privāto sniedzēju daļas pieaugumam. 4. tabulā sniegts pārskats par BTS studentu skaita pieaugumu valsts un privātajos kvalifikāciju piedāvātājos laika posmā no 2009./10. līdz 2011./12.gadam.

4. tabula. BTS studentu skaita pieaugums valsts un privātajiem kvalifikāciju piedāvātājiem no 2009./2010. līdz 2011./2012.gadam Francijā

	2009./10.	2010./11.	2011./12.
Valsts sektora BTS studenti	161 220	162 298	163 492
Gada pieaugums (%)	1,6	0,7	0,7
% no visiem BTS studentiem	67,1	67,0	66,5
Privātā sektora BTS studenti	79 102	79 949	82 258
Gada pieaugums (%)	4,8	1,1	2,9
% no visiem BTS studentiem	32,9	33,0	33,5
Kopējais BTS studentu skaits	240 322	242 247	245 750
Gada pieaugums (%)	2,6	0,8	1,4
% no visiem BTS studentiem	100	100	100

Avots: Ministère de l'Éducation Nationale et al., 2012.

Tāpat arī pieaudzis piešķirto BTS kvalifikāciju skaits no 113 505 absolventu 2010.gadā līdz 114 914 absolventu 2011.gadā, it īpaši attiecībā uz specialitātēm, kas saistītas ar darbībām

³⁶ Pēc vidējās izglītības profesionālās izglītības kursus var piedāvāt kā pilna laika kursus vai kursus strādājošajiem (piemēram, vakara kursus).

³⁷ Papildu kursi parasti ir trīsgadīgie, un cilvēki, kuri pabeiguši profesionālo skolu vai mācekļa mācības (kā arī sagatavošanos kursu pēdējam), iegūst *Reifeprüfung* apliecību. Papildus kursos iegūst attiecīgo profesionālās izglītības koledžu *Reife- und Diplomprüfung* apliecību. To ierobežotās nozīmības dēļ studentu skaita ziņā, šajā atsevišķā gadījuma pētījumā tos atsevišķi neapskata.

pakalpojumu sektorā, kas 2011.gadā veidoja apmēram 75% no visām piešķirtajām BTS kvalifikācijām.

Turpretī DUT studentu un piešķirto kvalifikāciju skaits tajā pašā laika posmā ir samazinājies. Tas pamatā izskaidrojams ar to, ka attiecībā uz EKI 5. līmeņa kvalifikācijām pieaugusi vairāk uz darba tirgu orientēto BTS nozīme. Tāpat arī DUT kvalifikācijas galvenokārt piešķirtas specialitātēs, kas saistītas ar darbībām dominējošajā pakalpojumu sektorā. 5. tabulā sniegts pārskats par DUT studentu skaita dinamiku galvenajos ekonomikas sektoros laika posmā no 2009./10. līdz 2011./12.gadam.

5. tabula. Pārskats pa DUT studentu skaita dinamiku galvenajos tautsaimniecības sektoros no 2009./2010. līdz 2011./2012.gadam Francijā

	2009./2010.	2010./2011.	2011./2012.
Ražošanas sektora DUT studenti	48 743	48 118	47 502
Gada pieaugums (%)	0,7	- 1,3	- 1,3
% no visiem DUT studentiem	41,5	41,6	41,3
Pakalpojumu sektora DUT studenti	68 596	67 579	67 516
Gada pieaugums (%)	- 0,5	- 1,4	- 0,1
% no visiem DUT studentiem	58,5	58,4	58,7
Kopējais DUT studentu skaits	117 339	115 697	115 018
Gada pieaugums (%)	0,0	-1,4	-0,6
% no visiem DUT studentiem	100	100	100

Avots: Ministère de l'Éducation Nationale et al., 2012.

2010.gadā kopumā piešķirtas 47 331 DUT kvalifikācijas.

6. tabula. Studentiem piešķirto DUT kvalifikāciju dinamika atbilstoši galvenajiem ekonomikas sektoriem laika posmā no 2009. līdz 2010.gadam

	2009.	2010.
Ražošanas sektors	19 404	18 619
Gada pieaugums (%)	2,8	- 4,1
% no visām piešķirtajām DUS	40,4	39, 3
Pakalpojumu sektors	28 580	28 712
Gada pieaugums (%)	2,7	0, 5
% no visām piešķirtajām DUS	59,6	60,7
Visas piešķirtās DUT	47 984	47 331
Gada pieaugums (%)	2,7	- 1,4
% no visām piešķirtajām DUS	100	100

Avots: Ministère de l'Éducation Nationale et al., 2012.

Šīs kvalifikācijas iespējams iegūt arī, veicot iepriekšējās pieredzes novērtēšanu. No 10 298 iepriekšējās pieredzes novērtēšanas pretendentiem visos augstākās izglītības līmeņos 2010.gadā 6 159 personas ieguva pilnīgu to iepriekšējā pieredzē iegūtās ikdienas un neformālās izglītības apstiprināšanu ar tūlītēju izglītību apliecinājošu dokumentu piešķiršanu. No šiem 10 298 iepriekšējās pieredzes novērtēšanas pretendentiem, 63% ieguva 5. līmeņa kvalifikāciju (galvenokārt BTS kandidāti).

No 6 159 iepriekšējās pieredzes novērtēšanas pretendentiem, kas ieguva pilnīgu apstiprināšanu (ar tūlītēju izglītības dokumentu piešķiršanu) visos augstākās izglītības līmeņos 2010.gadā, 66% bija EKI 5. līmenī (galvenokārt BTS) (Ministère de l'Éducation Nationale et al., 2012).

3.2. Valstis, kurās EKI 5. līmenis ir vidēji nozīmīgs

Dānijā, Īrijā, Luksemburgā un Apvienotajā Karalistē EKI 5. līmeni uzskata par vidēji nozīmīgu. Dānijā EKI 5. līmenī uzņemto studentu skaits un ISCED 5. un 6. līmenī (kā etalonstandarts) uzņemto studentu proporcija ir viens pret četri; uz katru EKI 5. līmeņa programmā uzņemto studentu ir četri ISCED 5. un 6. līmeņa programmās uzņemti studenti.

Par Dāniju vienīgie pieejamie dati ir par īsā cikla augstākās izglītības programmām. Ir būtiski nošķirt pieaugušo izglītību (papildu kvalifikācijas) un „parasto izglītību”. Īsā cikla augstākās izglītības programmās skaidri dominē sociālās zinības, kas ietver izglītības programmas ar ekonomikas un uzņēmējdarbības saturu. 7. tabulā sniegts pārskats par īsā cikla augstākās izglītības programmās (EKI 5. līmenī) uzņemto „parasto” studentu un pieaugušo studējošo skaitu pa gadiem.

7. tabula. Īsā cikla augstākās izglītības programmās uzņemto parasto studentu un pieaugušo studējošo skaits Dānijā

	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.
Kopējais īsā cikla augstākās izglītības programmās uzņemto studentu skaits	16 291	16 972	19 194	20 573	22 175
Kopējais pieaugušo studējošo skaits	35 873	26 071	36 165	34 740	30 949
Pedagoģija	88	84	84	95	96
Pieaugušie studējošie	1343	1161	1354	1694	1907
Komunikācijas un lietišķā valodniecība	1673	2052	2453	2494	2720
Pieaugušie studējošie	0	0	0	129	204
Mākslas	137	131	127	122	144
Pieaugušie studējošie	0	0	4	0	0
Sociālās zinības	7 292	7 844	8 922	9 956	11 034
Pieaugušie studējošie	33 912	24 371	33 649	31 637	27 257
Tehniskās	3429	3 265	3 947	4 500	4 926
Pieaugušie studējošie	159	120	429	645	853
Pārtikas ražošana un mājsaimniecība	218	205	276	309	311
Pieaugušie studējošie	71	11	44	32	30
Lauksaimniecība un zvejniecība	339	359	389	431	445
Pieaugušie studējošie	81	3	30	9	2
Transports, utt.	390	373	339	344	392
Pieaugušie studējošie	306	405	626	474	369
Veselības aprūpe	962	1003	990	676	715
Pieaugušie studējošie	1	0	29	120	327
Sabiedrības drošība	1763	1656	1667	1646	1392

Avots: Statistics Denmark, 2013.

Īrijā ir 174 padziļinātās apliecības kvalifikācijas un daudzi simti augstāko apliecību. 2012.gadā padziļinātās apliecības vairāk nekā 80 konkrētās jomās izsniedza 11 546 absolventiem.

Luksemburgai ir sešu dažādu veidu amata meistara diplomu, viens katrai lielākajai amatu jomai, piedāvājot kopumā 34 individuālās amata meistara diploma (*brevet de maîtrise*) programmas. 2011.gadā uztvēra 832 audzēkņus, no kuriem 116 ieguva kvalifikāciju. Īsā cikla augstāko izglītību piedāvāja 16 BTS (specializētās) augstākā tehnikas apliecības programmas, sākot ar 2010.akadēmisko gadu. Pēdējo gadu laikā šajās izglītības programmās uztēmti apmēram 230 studenti³⁸.

Pētījumā iegūti dati no Skotijas Finansēšanas padomes, kas ir galvenā kvalifikāciju piešķirošā iestāde Skotijā, par 5. līmeņa kvalifikāciju ieguvušo cilvēku skaitu. 2011./2012.gadā Skotijā vairāk nekā 100 000 studentu kandidēja uz augstāko, padziļināto augstāko, HNC vai HND kvalifikācijām. Šos skaitļus var sagrupēt, lai parādītu, ka apmēram divas trešdaļas bija Skotijas augstākās [aplēcības] (ar EKI 5. nesaistītas); pārējās bija (apmēram) vienmērīgi sadalītas starp padziļināto augstāko [aplēcību], HNC un HND.

8. tabula. Pārskats par augstākām, padziļinātajām augstākām, HNC un HND kvalifikācijām Skotijā

Līmenis	2009./2010.	2010./2011.	2011./2012.
Augstākās	63 582	64 516	65 195
Padziļinātās	12 664	13 074	13 128
HNC	18 696	20 113	19 443
HND	16 173	17 366	18 374

Avots: Scottish Funding Council, 2011, 40.lpp.

3.3. Valstis, kurās EKI 5. līmenim ir zināma nozīme

Beļģijā (Flandrijā), Igaunijā un Latvijā EKI 5. līmeņa kvalifikācijām ir ierobežota nozīmība. Beļģijā (Flandrijā) EKI 5. līmeņa izglītības programmās uztēmtu studentu skaita un ISCED 5. un 6. līmeņa programmās (etalonstandarts) uztēmtu studentu attiecība ir viens pret astoņi; uz katru EKI 5. līmeņa programmu uztēmtu studentu ir astoņi ISCED 5. un 6. līmeņa programmās uztēmtie studenti. 9. tabula sniedz pārskatu par studentu un izglītības programmu skaitu tagadējās māksliniecības un kādreizējās HOSP izglītības programmās, kas Beļģijā (Flandrijā) nosauktas par HBO5 programmām. HBO5 izglītības programmu skaits katru gadu nedaudz samazinās, jo vairums izglītības programmu īsteno tāju kavējās veidot jaunas izglītības programmas, pirms visas būtiskās profesionālās kvalifikācijas ir sasaistītas ar Flandrijas kvalifikāciju ietvarstruktūru. 9. tabulā sniegts pārskats par izglītības programmu un studentu skaitu noteiktās studiju nozarēs (2011) (Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming, n.d.).

Kā liecina Igaunijas Kvalifikāciju pārvaldes (*Kutsekoda*) dati, Igaunijā ir 113 profesiju standarti un 5. līmeņa profesionālās kvalifikācijas/aplēcības ir 45 profesionālās nozarēs. 2012.gadā izsniedza 1 124 EKI/NKI 5. līmeņa aplēcības.

Latvijā 2011./2012. akadēmiskajā gadā valsts augstākās izglītības iestādēs bija 116 pirmā līmeņa profesionālās augstākās izglītības programmas (gan pilna, gan nepilna laika studijas), kurās uztvēra 4 175 jaunus studentus. Kopējais studentu skaits bija 9 866, no tiem 3 908 studenti saņēma diplomu. Kopumā vairāk studentu uztēmts pilna laika studijās nekā nepilna laika studijās.

³⁸ 2009.g.: 224 studenti; 2010.g.: 231 studenti; 2011.g.: 225 studenti.

9. tabula. Izglītības programmu un studentu skaits pa studiju nozarēm Beļģijā (Flandrijā)

Studiju joma	Programmu skaits	Studentu skaits
Biotehnoloģija	3	259
Veselības aprūpe (ne māszinības)	6	110
HBO5 māszinības	1	6255
Komerczinības un uzņēmējdarbība	21	9565
Industriālās zinātnes un tehnoloģija	18	1638
Sociālā pedagoģija	10	6663
Kopā	59	24 490

Avots: Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming, n.d.

3.4. Valstis, kurās EKI 5. līmenis ir maznozīmīgs

Čehijas Republikā, Horvātijā, Nīderlandē un Portugālē EKI 5. līmenis ir maznozīmīgs. EKI 5. līmeņa programmās uzņemto studentu skaits un ISCED 5. un 6. līmeņa izglītības programmās (kā etalonstandarts) uzņemto studentu skaita attiecība ir viens pret desmit – uz katru EKI 5. līmeņa izglītības programmā uzņemto studentu ir 10 ISCED 5. un 6. līmeņa izglītības programmās uzņemtie studenti. Portugālē šobrīd nacionālais kvalifikāciju katalogs (NQC) ietver 36 5. līmeņa kvalifikācijas, kas ir 13% no visām reģistrētajām kvalifikācijām. Par augstāko izglītību atbildīgās ministrijas mājas lapā 5. līmeņa kvalifikācijas aprakstītas kā akreditētu CET saraksts, kopumā šobrīd reģistrēti 556 studiju kursi. Kopumā 330 studiju kursus piedāvā valsts politehniskie institūti, 50 – valsts universitātes, 114 – privātās universitātes un 62 – privātie politehniskie institūti (DGES, 2013). Daudzi no šiem studiju kursiem ir saistīti ar ražošanu un informātiku; tiek piedāvāti arī personiskie un sociālie pakalpojumi³⁹. 10. tabulā parādīts tehnoloģiskās specializācijas diploma programmās studējošo skaits attiecīgajā akadēmiskajā gadā, kā arī kopējais absolventu skaits (DGEEC, 2013).

10. tabula. CET studentu un absolventu skaits Portugālē

Akadēmiskais gads	CET programmu studentu skaits	CET absolventu skaits
2004./05.	294 studējošie	
2005./06.	1259 studējošie	233 absolventi
2006./07.	2253 studējošie	878 absolventi
2007./08.	4811 studējošie	1782 absolventi
2008./09.	5832 studējošie	2022 absolventi
2009./10.	6214 studējošie	2648 absolventi
2010./ 11.	7177 studējošie	

Avots: DGEEC, 2013.

³⁹ Kursu skaits pa studiju virzieniem: 25 māksla; divi humanitārās zinātnes; trīs sociālās un biheiviorisma zinātnes; 92 uzņēmējdarbība; pieci tiesību zinātne; septiņi dabas zinātnes; divi fizikālās zinātnes; 89 informātika; 89 inženierzinātnes un saistītas tehniskas nozares; 37 ražošana; 42 arhitektūra un celtniecība; 34 lauksaimniecība, mežsaimniecība un zivkopība; septiņi veterinārā zinātne; viens veselība; 31 sociālie pakalpojumi; 66 personiskie pakalpojumi; viens transporta pakalpojumi; 17 vides aizsardzība; seši drošības pakalpojumi.

Pēc Likuma Nr. 88/2006 pieņemšanas būtiski palielinājās CET uzņemto studentu skaits (2007./08. akadēmiskais gads). Līdz ar ECTS ieviešanu un tās piemērošanu CET, šie studiju kursi kļuvuši par vērtīgu instrumentu, lai paaugstinātu Portugāles iedzīvotāju kvalifikācijas līmeni un paplašinātu piekļuvi augstākajai izglītībai ievērojamam jauniešu un pieaugušo skaitam, kuri nav pabeiguši vidējo izglītību (Cedefop, 2011a).

Nīderlandē AD ieviesa kā pilotprojektu. Katrā pilotprojekta ciklā tika uzsāktas vairākas jaunas AD programmas. Kopumā akreditēja 149 AD programmas. Savukārt pieteikumu, kurus iesniedza NVAO novērtēšanai dažādos pilotprojekta ciklos, bija vairāki simti. Pretendentiem bija grūti pierādīt izglītības programmu nozīmību darba tirgū, kas bija viens no svarīgākajiem akreditācijas kritērijiem.

AD programmas var piedāvāt gan valsts finansēti, gan privāti izglītības programmu īstenotāji. Tās var piedāvāt dažādās formās: pilna laika, nepilna laika vai duālā formā. Atsevišķo AD programmu kopējais skaits ir tikai neliela daļa no visām regulētajām Nīderlandes kvalifikāciju ietvarstruktūrā iekļautajām kvalifikācijām. Ja skaita tikai lietišķo zinātņu universitāšu un privātu izglītības programmu īstenotāju piedāvātos pilna laika profesionālos bakalaura grādus, kvalifikāciju un to pamatā esošo izglītības programmu skaits pārsniedz 1 300 (DUO, 2013). Dati par studentu un absolventu skaitu atrodami 11. tabulā, kas parādā AD studentu, kā arī profesionālā bakalaura studijās (gan pilna, laika gan nepilna laika) studējošo skaitu (Vereniging Hogescholen, 2012).

11. tabula. AD studentu un profesionālo bakalaura pilna laika un nepilna laika studiju programmu studentu skaits Nīderlandē

	Laika posms	2005./06.	2006./07	2007./08	2008./09	2009./10.	2010./11.
AD	Skaits		11	276	807	991	1026
Bakalaura	Skaits	59489	60036	60057	61703	62204	61494
% AD			0,02%	0,46%	1,29%	1,57%	1,64%

Avots: Vereniging Hogescholen, 2012.

Apmēram puse no visiem AD studentiem studē nepilna laika izglītības programmās. Savukārt no bakalaura studiju programmu studentiem mazāk nekā viens no sešiem studē nepilna laika studiju programmā. Kā jau minēts, AD tikai nesen ieviests Nīderlandē kā divgadīga augstākās izglītības programma profesionāla bakalaura studiju programmas (četrgadīgas) ietvaros. AD programmu studentu skaits šobrīd ir zems, bet pieaug. Mērķis ir panākt, lai 20% no lietišķo zinātņu universitāšu studentiem iestātos AD programmā. 2011.gadā šis rādītājs bija 1,7%.

Saskaņā ar Noteikumiem par saistītajām profesijām un amatiem (Official Gazette No 42/08), Horvātijā ir 61 amata meistara kvalifikācija. Kā liecina Horvātijas Tirdzniecības palātas datu bāzes dati (datus sniedza nacionālie eksperti), eksāmenu nolikušo kandidātu skaits pieaudzis no 729 2003.gadā līdz 1 195 kandidātiem 2012.gadā. 2008.gadā eksāmenu nokārtoja 1 474 kandidāti.

Čehijas Republikā nacionālā kvalifikāciju reģistra 5. līmenī ir sešas profesionālās kvalifikācijas. Piecas no tām ieviestas tikai nesen, un eksāmenus nav nolīcis neviens vai nolikušas tikai dažas personas. Turpretim tūrisma gida profesionālajā kvalifikācijas programmā skaitliskais daudzums ir liels, un šobrīd tā ieņem deviņo vietu starp visām nacionālajā kvalifikāciju reģistrā ietvertajām profesionālajām kvalifikācijām, vērtējot pēc kārtoto un nolikto eksāmenu skaita. Ir pieejami 11 mācību kursi tūrisma gida kvalifikācijas iegūšanai, un kopumā nokārtoti 172 individuālie eksāmeni (nacionālo ekspertu sniegtie dati).

Lietuvā nav ar EKI 5. līmeni saistītu kvalifikāciju.

Ir grūti iegūt no valstīm salīdzināmus kvantitatīvos datus, un tas neļauj veikt kvantitatīvu vērtējumu par EKI 5. līmeņa kvalifikāciju nozīmību tajās. Ir nepieciešamas informācijas sistēmas visā Eiropā par studentu skaitu, absolventiem un kvalifikāciju ieguvējiem, lai labāk novērtētu EKI 5. līmeņa kvalifikāciju izmantošanu salīdzinājumā ar citiem līmeņiem.

3.5. Kvalifikācijas, kas atrodas ārpus NKI, bet attiecas uz EKI 5. līmeni

Pētījumos par valstīm minēta virkne potenciālo 5. līmeņa kvalifikāciju, kuras dažādu iemeslu dēļ (pagaidām) nav iekļautas ekvivalentos NKI līmeņos. Tālāk minēti piemēri.

Lietuvā šobrīd 5. līmenis ir tukšs, taču ir divi šim līmenim atbilstošas kandidātes:

- a) Kvalifikācijas, ko nodrošināja/ kas iegūtas izglītības programmās, kuras pirms 1991.gada piedāvāja tehnikumi (*technikums*) un vēlākās profesionālās tehniskās skolas, kuras izveidoja uz *technikums* pamata;
- b) Darbavietā vai ikdienas un neformālā izglītībā iegūtās profesionālās tālākizglītības kvalifikācijas.

Jāatzīmē, ka (a) gadījumā aprakstītās kvalifikācijas varētu sasaistīt ar Lietuvas kvalifikāciju ietvarstruktūras/EKI 5. līmeni pēc to aprakstu atbilstības līmeņu aprakstiem. Taču tās nav oficiāli iekļautas Lietuvas kvalifikāciju ietvarstruktūrā, jo šobrīd neviena izglītības iestāde tās vairs nepiedāvā. Valstī ir cilvēki ar šādām kvalifikācijām, taču šo izglītības programmu īstenotāji vairs nepastāv. Pirms 1991.gada studijas *technikums* ilga no trim līdz četriem gadiem un aptvēra pēdējos divus vidusskolas gadus un profesionālās mācības. 1991.gadā šīs skolas piedāvāja vairāk nekā 450 kvalifikāciju. Vidusskolu beidzējus uzņēma profesionālās tālākizglītības skolās, un mācību ilgums bija no diviem līdz četriem gadiem. Šo skolu absolventi ieguva tehniķu, vidējā līmeņa vadītāju un citu kvalificētu speciālistu kvalifikācijas.

Arī daļu no darbavietā vai ikdienas un neformālā izglītībā iegūtajām profesionālās tālākizglītības kvalifikācijām (b gadījums) varētu sasaistīt ar Lietuvas kvalifikāciju ietvarstruktūras/EKI 5. līmeni, taču šāda iekļaušana vēl jāuzsāk. Profesionālās tālākizglītības iestāžu reformas un pārveidošanas par koledžām (*koleģijos*) dēļ vairs netiek nodrošinātas dažas kvalifikācijas, kuras aizvien vairāk nepieciešamas dažādos tautsaimniecības sektoros (tehniķi, uzraugi, meistari, vidējā līmeņa vadītāji). Šo kvalifikāciju trūkumu daļēji aizpilda profesionālā tālākizglītība, ikdienas un neformālā izglītība uzņēmumos, taču tā nav sistemātiska, un trūkst empīrisku un statistikas datu par iegūto kvalifikāciju veidiem un kvalificēto skaitu.

Apvienotajā Karalistē (bet tiek izmantota starptautiski) tika konstatēta EKI 5. līmeņa profesionālā kvalifikācija (nereglamentēta)⁴⁰. Apvienotajā Karalistē ir kvalifikācijas, kuras piedāvā privāti izglītības programmu īstenotāji un kuras nepieder valdības regulētajai sistēmai, tāpēc tās nav saistītas ar nacionālajām ietvarstruktūrām; tās ir salīdzinoši viegli *pārdot* lietotājiem, kuriem nav skaidras izpratnes par kvalifikāciju sistēmu, tās bieži sauc par privātām kvalifikācijām vai profesionālām kvalifikācijām. Izmantojot šīs kvalifikācijas mobilitātei, kļūst skaidrs, ka attiecībā uz daudzām no tām izteikti nepamatoti apgalvojumi par to vērtību. Tās rada apjukumu iedzīvotājos un neiztur atzīšanas procesus. Kvalifikāciju brīvais tirgus, kurā labās kvalifikācijas kļūst vēl labākas, bet sliktākās kvalifikācijas iznīcina tirgus spēki, nedarbojas apmierinoši, un jūtams spiediens kaut kādā veidā šīs kvalifikācijas iekļaut regulētajā sektorā. Šīs sektoru kvalifikācijas – kas atrodas ārpus formālās sistēmas – sekmē progresu noteiktā jomā; kvalifikācijas ir primāri orientētas uz darba tirgu.

Citās valstīs, piemēram, Nīderlandē, ir privāti īstenotas izglītības programmas, kas pastāv ārpus formālās (akreditētās) izglītības sistēmas un kuras varētu pozicionēt 5. līmenī. Šobrīd Nīderlandes kvalifikāciju ietvarstruktūra ir atvērta iesniegumiem par kvalifikāciju iekļaušanu.

Pagaidām Austrijā NKI attīstības stadijas dēļ nav skaidrs, vai NKI 5. līmenī iekļaus kādas formālajai sistēmai nepiederošas kvalifikācijas. Taču norit diskusijas, kas pievēršas konkrētām neformālos kontekstos iegūtām kvalifikācijām.

⁴⁰ Šīs kvalifikācijas piešķir par kvalifikāciju atbildīgā institūcija, un tās nav valdības regulētas (taču tās regulē profesiju vai profesionālās asociācijas). Skotijā un Velsā tās var būt iekļautas ietvarstruktūrās, it īpaši Skotijā, kur kvalifikāciju ietvarstruktūra nav regulēta.

4. NODAĻA. PIEKĻUVE UN IZAUGSME IZGLĪTĪBĀ UN NODARBINĀTĪBĀ

4.1. Ievads

4.1.1. Kvalifikācijas kā valūta

Kvalifikāciju var uzskatīt par valūtu – kaut ko tādu, ko iespējams „apmainīt” pret tālāko izglītību, nodarbinātību vai sociālo statusu (Cedefop, 2010b). Šī maiņas vērtība ir atkarīga no vairākiem faktoriem:

- a) Vai šī kvalifikācija ir atvērta visiem vai tikai dažiem;
- b) Cik viegli ir šo kvalifikāciju „apmainīt” pret nodarbinātību;
- c) Vai šī kvalifikācija ir saistīta ar augsti apmaksātu nodarbinātību;
- d) Kāda ir kvalifikāciju piešķirošās izglītības iestādes un/vai nozares reputācija;
- e) Kvalifikācijas mācīšanās rezultātu nozīmība saistībā ar sabiedrības un tautsaimniecības vajadzībām;
- f) Vai kvalifikācija ir labi zināma sabiedrībā, piemēram, vecāku, skolēnu un darba devēju vidū.

Dažādu 5. līmeņa kvalifikāciju vērtību nosaka ne tikai visi šie izaicinājumi, bet šķiet arī, ka to it īpaši ietekmē šādi fakti:

- a) 5. līmeņa kvalifikāciju jēdziens daudzās valstīs ir salīdzinoši jauns; potenciālie lietotāji skaidri nesaprot, kā tās var „apmainīt” pret nodarbinātību, tālāko izglītību vai statusu;
- b) 5. līmeņa kvalifikācijas reizēm darbojas pelēkajā zonā starp profesionālās izglītības sistēmu un augstāko izglītību, kas apgrūtina reputācijas un statusa piedēvēšanu izglītības iestādēm, kas tās piedāvā.

Lai izprastu 5. līmeņa kvalifikāciju vērtību, sīkāk jāaplūko to mērķi un funkcijas, kā arī šīs kvalifikācijas tiek atbalstītas dažādās institucionālās vidēs.

4.1.2. Kvalifikāciju mērķi

Cedefop (2010b, 38.lpp) pētījumā noskaidroti pieci svarīgākie mērķi: kvalifikācijas var apliecināt personisko izaugsmi un dalību izglītībā; tās sagatavo tālākai izglītībai un/vai attīsta zināšanas/prasmes noteiktā jomā; kvalifikācijas sagatavo nodarbinātībai; tās apliecina 5. kvalifikācijas līmeņa profesionālo kompetenci un/vai piešķir atļauju veikt profesionālu darbību; un kvalifikācijas izmanto, lai atjaunotu un turpinātu profesionālo attīstību⁴¹.

⁴¹ Cedefop (2010b, 38.lpp.) tālāk attīstīja šos piecus mērķus apakšmērķos:

- (a) Apliecināt personisko izaugsmi un dalību izglītībā:
 - i. Apliecināt dzīves prasmju attīstību;
 - ii. Apliecināt zināšanu un/vai prasmju attīstību, kas ir nepieciešamas patstāvīgai darbībai dzīvē, mācībās un darbā;
 - iii. Apliecināt personisko prasmju un/vai zināšanu attīstību;
 - iv. Apliecināt nodarbinātībai nepieciešamo prasmju un zināšanu attīstību;
- (b) Sagatavot tālākai izglītībai un/vai attīsta zināšanas/prasmes noteiktā jomā:
 - i. Sagatavot tālākai izglītībai un/vai mācībām;
 - ii. Attīstīt zināšanas un/vai prasmes noteiktā jomā;

Šajos piecos pamatmērķos iespējams identificēt divus plašus orientācijas veidus, kas ļauj atpazīt 5. līmeņa kvalifikācijas: orientācija uz darba tirgu (t.i., sagatavo nodarbinātībai, apliecina kompetenci un/vai izsniedz atļauju veikt profesionālu darbību) un orientācija uz tālāko izglītību. Personiskās izaugsmes apliecināšanas pamatmērķi ir transversāls. Kvalifikācijas loma un funkcija atspoguļojas ceļos, ko tā ietver no izglītības uz nodarbinātību. Taču, kā redzams tālāk, ir daudzi iespējamie ceļi no izglītības un nodarbinātības uz izglītību un nodarbinātību.

EKI 5. līmeņa kvalifikācijas nodrošina dažādus piekļuves un virzības ceļus no un uz nodarbinātību un uz augstāko izglītību. No šajā pētījumā konstatētā 31 kvalifikāciju veida 14 ir primāri orientēti uz darba tirgu: Čehijas Republikā un Igaunijā, EUD Dānijā, BM Francijā, kā arī amata meistara kvalifikācija Horvātijā un Luksemburgā. Apmēram 12 kvalifikāciju veidiem ir hibrīda raksturs, tās tiek vērtētas kā kvalifikācijas ienākšanai gan darba tirgū, gan augstākajā izglītībā (dažos gadījumos ar kredītpunktu pārnesei iespēju); piemēram, augstākās profesionālās izglītības 5 kvalifikāciju Beļģijā (Flandrijā), DUT Francijā, pirmā līmeņa profesionālās augstākās izglītības diplomu Latvijā un profesionālās izglītības koledžas kvalifikāciju Austrijā. Astoņi 5. līmeņa kvalifikāciju veidi nodrošina skaidri formulētu piekļuvi un virzības iespējas bakalaura studiju programmās, tostarp augstākā apliecība Īrijā, AD Nīderlandē, kā arī augstākās izglītības apliecība vai diploms Apvienotajā Karalistē. Izaugsmi izglītībā/darba tirgū atbalsta skaidra mācīšanās rezultātu izmantošana. Dažas EKI 5. līmeņa kvalifikācijas uzskata tikai par sagatavošanos tālākām augstākās izglītības studijām, kā tas ir Skotijas padziļinātās augstākās apliecības vai bakalaureāta gadījumā. Detalizētāku pārskatu par svarīgākajiem mērķiem un funkcijām skatīt. 4. pielikumā.

4.2. Dažādi ceļi uz un no nodarbinātības/izglītības

Kvalifikāciju valūta izpaužas kā daudzveidīgie ceļi, kuros noteikta nozīme ir EKI 5. līmeņa kvalifikācijām. Pirms sniegt pārskatu par visiem iespējamajiem ceļiem no un uz nodarbinātību un izglītību, ko veicina 5. līmeņa kvalifikācijas, tiks aplūkotas:

- a) Kvalifikācijas, kuras izmanto kā sākotnējās izglītības kvalifikācijas;
- b) Kvalifikācijas, kuras izmanto kā uz nodarbinātību orientētu ceļu (tajā pašā/līdzīgā profesijā);
- c) Kvalifikācijas, kas pieļauj jauktus nodarbinātības/izglītības ceļus (lai veicinātu karjeras maiņu);
- d) Kvalifikācijas, kuras izmanto ļoti dažādiem ceļiem.

Tālāk sniegti ilustratīvi kvalifikāciju piemēri, kas veidotas vai kuras izmanto konkrētajam ceļam. Jāuzsver, ka kvalifikācijas var izmantot dažādiem mērķiem un ka daudzas pieļauj dažādus ceļus. Piemēri tam, kā 5. līmeņa kvalifikācijas izmanto kādā konkrētā ceļā, sniegti, lai parādītu 5. līmeņa kvalifikāciju daudzveidīgos izmantošanas veidus. Vairums kvalifikāciju (arī sniegtie piemēri) pieļauj visus ceļus.

-
- (c) Sagatavot nodarbinātībai:
 - i. Sagatavot nodarbinātībai plašā profesiju jomā;
 - ii. Sagatavot nodarbinātībai konkrētā profesijā;
 - (d) Apliecināt 5. kvalifikācijas līmeņa profesionālo kompetenci un/vai atļauju veikt profesionālu darbību:
 - i. Apliecināt profesionālās lomas kompetenci atbilstoši nepieciešamajiem standartiem;
 - ii. Apliecināt spēju iegūt atļauju veikt profesionālu darbību vai atbilstību citām tiesiskām prasībām;
 - iii. Kvalifikāciju izveidojis attiecīgais sektors, profesionālās vai nozares institūcija;
 - (e) Izmantot, lai atjaunotu un turpinātu profesionālo attīstību:
 - i. Atjaunot zināšanas un/vai prasmes saistībā ar tiesiskām, tehniskām, procesu vai labās prakses izmaiņām/prasībām;
 - ii. Attīsta ar konkrēto specializāciju noteiktajā profesijā vai profesiju kopumā saistītās zināšanas un/vai prasmes.

4.2.1. EKI 5. līmenis kā sākotnējās izglītības kvalifikācija

EKI 5. līmeņa kvalifikācijas var iegūt sākotnējā izglītībā (piemēram, sākotnējās izglītības sistēmā īstenotajā vispārējā vai profesionālā izglītībā, parasti pirms darba dzīves uzsākšanas (Cedefop, 2008a); tā ietver arī augstāko izglītību pirms darba dzīves uzsākšanas). Pastāv divi iespējamie ceļi; pirmais ir kvalifikācijas izmantošana, lai nokļūtu 6. līmenī; šajā gadījumā 5. līmeņa kvalifikāciju izmanto, piemēram, lai turpinātu studijas bakalaura programmā. Otrs iespējamais ceļš ir pievienoties darba tirgum ar 5. līmeņa kvalifikāciju.

Piemēru ceļam uz tālāko izglītību var atrast Francijā un Apvienotajā Karalistē. Apvienotajā Karalistē (Skotijā) Skotijas bakalaureātu primāri uzskata par kvalifikāciju, kas sagatavo augstākajai izglītībai. Šīs kvalifikācijas pamatā balstās uz augstāko un padziļinātu augstāko kvalifikācijās noteikto priekšmetu grupu (piemēram, eksaktajās zinātnēs vai valodās), un tās savā būtībā ir starpdisciplināras un sagatavo augstākajai izglītībai. Apvienotajā Karalistē augstākās izglītības apliecība vai diploms ir ekvivalents bakalaura studiju programmas pirmajam gadam. Skotijā 42% no studentiem, kuriem bija HNC, devās studēt augstākās izglītības iestādēs (bakalaura programmas) otrajā gadā, savukārt 75% HND ieguvēju – trešajā gadā. (Scottish Funding Council, 2011). Skotijas pētījums par studentu progresu pāris mēnešu pēc HNC/D kvalifikācijas pabeigšanas atklāj, ka 57% no izlases virzījās tālāk uz zināma veida tālākām studijām, savukārt tikai apmēram viena trešdaļa devās uz vai turpināja strādāt bez tālākām studijām (Gallacher and Ingram, 2012). Bija daudz mazāka varbūtība, ka uz tālākām studijām varētu virzīties nepilna laika studenti (35%), salīdzinājumā ar pilna laika studentiem (61%). Daudzi studenti, īpaši – pilna laika studijās, izmanto HNC/HND primāri kā pārejas kvalifikācijas, kas ļauj viņiem virzīties uz turpmākām studijām; vairums no viņiem (77%) iegūst bakalaura grādu. Turpretim lielākajai daļai nepilna laika studentu šīs kvalifikācijas joprojām ir daļa no profesionālās attīstības procesa. Šis pats pētījums parādīja, ka tikai viena trešdaļa HND studentu (Skotijā) neieguva pilnu kredītpunktu apjomu, virzoties uz studiju kursiem bakalaura grāda iegūšanai (Gallacher and Ingram, 2012).

Francijā, neraugoties uz koncentrēšanos uz darba tirgu, DUT-GEA piemīt priekšrocība, ka šo kvalifikāciju ieguvējiem ir iespēja turpināt formālo tālāko izglītību pa dažādiem augstākās izglītības ceļiem. Vidēji 80% absolventu turpina studijas. Profesionāli specifiskākas EKI 5. līmeņa kvalifikācijas, tādas kā BTS, arī dod piekļuvi bakalaura studiju programmām; šajās izglītības programmās vidēji tikai no 30-50% studentu piedalās tālākās augstākās izglītības studijās, piemēram, profesionālā vai akadēmiskā bakalaura vai maģistra studijās (Baeslé et al., 2011). DUT-GEA absolventu vertikālo un horizontālo mobilitāti izglītībā, izmantojot dažādus ceļus uz tālāko augstāko izglītību, veicina arī iespēja izmantot dažādus atbrīvojumus no studijām un kredītpunktu pārnesi noteiktās studiju vienībās vai moduļos. Tāpat arī tālākas augstākās izglītības kvalifikācijas, īpaši, profesionāli orientētās bakalaura un maģistra studiju programmas, ļauj to ieguvējiem ieņemt vadošus amatus uzņēmumos, finanšu iestādēs un valsts pārvaldē.

Gandrīz visas EKI 5. līmeņa kvalifikācijas (izņemot vispārējās izglītības kvalifikācijas Apvienotajā Karalistē (Skotijā)) parāda izglītības ceļu, sagatavojot nodarbinātībai. Viena no tādām ir Nīderlandes AD. Ar Nīderlandes kvalifikāciju ietvarstruktūras 4. līmeņa kvalifikāciju (vidējā profesionālā izglītība (*middelbaar beroepsonderwijs*, MBO 4)) absolventam ir piekļuve AD programmai un iespēja iegūt kvalifikāciju divos gados, un pēc tam – ieiet darba tirgū. Bieži vien šo divu gadu laikā studenti izvēlas divējādu ceļu, apvienojot studijas un darbu.

4.2.2. Uz nodarbinātību orientēts ceļš, tā pati/līdzīga profesija

Kvalifikācijas iespējams izmantot, lai paaugstinātu pašreizējo profesionālās darbības līmeni (paaugstināšana amatā), izmantojot iepriekšējās pieredzes atzišanu. Piemērs tam, kā EKI līmeņa kvalifikāciju izmanto šim nolūkam, ir profesionālā kvalifikācija Igaunijā, kas apliecina profesionālo kompetenci un/vai dod atļauju veikt profesionālu darbību un kuru iegūst darbā balstītās mācībās.

Kvalifikācijas lielākoties var iegūt, apstiprinot neformālo un ikdienas izglītību. Šo ceļu galvenokārt izmanto iedzīvotāji, kuriem ir darba pieredze un kuri iesaistījušies profesionālajā tālākizglītībā.

Kāds cits šīs EKI 5. līmeņa kvalifikāciju lomas piemērs atrodams Portugālē. CET noved pie DET, kas dod piekļuvi augstākajai izglītībai un arī daļējai kredītpunktu pārnesei un atbrīvojumiem no atsevišķām prasībām pirmajā studiju ciklā (*licenciatura*) (MCTES, 2011, 25 lpp). Profesionālās atbilstības apliecinājums, ko izsniedz nacionālās profesionālās sertifikācijas ietvaros, ļauj iedzīvotājiem, kuri ir sasnieguši 25 gadu vecumu un kuriem ir apliecinājums par vismaz piecu gadu profesionālo darbību noteiktā CET jomā, saņemt diplomu, balstoties uz viņu profesionālo prasmju novērtēšanu.

Čehijas Republikā netiek sagaidīts, ka profesionālā kvalifikācija nodrošinās izaugsmi izglītībā (6. līmenis ir pieejams ar vispārējo 4. līmeņa kvalifikāciju) vai uzkrāšanas stratēģiju (nav iespējams apvienot profesionālās kvalifikācijas, lai iegūtu vispārējo 5. līmeņa kvalifikāciju, kura nepastāv). Šī iemesla dēļ 5. līmeņa profesionālās kvalifikācijas neveido, un tāpēc kvalifikāciju struktūrā nav iestrādāts variants par tālāko izglītību pēc 5. līmeņa profesionālās kvalifikācijas iegūšanas. Tomēr dažos sektoros ir tendence izvērst dažādas sarežģītības darba aktivitātes dažādās, taču hierarhiski saistītās profesionālās kvalifikācijās, kas ievietotas augstākos līmeņos⁴². Tāpēc profesionālās kvalifikācijas primāri izmanto piekļuvei darba tirgum un tālākai attīstībai nodarbinātības ietvaros.

4.2.3. Jauktie izglītības/nodarbinātības ceļi karjeras nomaīnai

Ir divi ceļi (ar variācijām), kā izmantot EKI 5. līmeņa kvalifikācijas karjeras nomaīnai. Pirmkārt, turpinot strādāt tajā pašā līmenī (vai strādājot augstākā līmenī), iegūt kvalifikāciju, pamatojoties uz iepriekšējās pieredzes atzīšanu. Šis ceļš ļauj kvalifikācijas ieguvējam mainīt savu karjeru, jo 5. līmeņa kompetences ir formāli atzītas. Tas var nozīmēt horizontālu virzību, iegūstot otru 5. līmeņa kvalifikāciju. Otrkārt, turpinot darboties tajā pašā līmenī (vai augstākā/zemākā līmenī) un iegūstot kvalifikāciju izglītības programmā. Šajā ceļā darbinieks ar 5. līmeņa kvalifikāciju, kas strādā ekvivalenti 5. līmeņa kvalifikācijai, var izvēlēties iestāties 5. līmeņa izglītības programmā, lai iegūtu savu otro 5. līmeņa kvalifikāciju.

Pirmā ceļa piemēri atrodami Čehijas Republikas profesionālajās kvalifikācijās (skatīt iepriekš) un Igaunijas profesiju kvalifikācijās.

Otrā veida piemēri atrodami Nīderlandē, kur pastāv būtiska saskaņotība satura un dziļuma ziņā starp AD un saistīto profesionālo bakalauru, pateicoties kurai pāreja no pirmā uz otro šķiet viegla. AD studenti iestājas tajos pašos studijuursos, kuros iestājas profesionālā bakalaurs studiju programmas studenti; tikai dažiem ir īpaši izstrādātas izglītības programmas, kaut gan var nošķirt pilna laika un nepilna laika AD studijas. Bieži vien nepilna laika studentiem ir no bakalaurs studiju programmas studentiem atsevišķi kursi. Piemēram, AD veselības aprūpes vadībā ir veidots tā, lai tā būtu izglītības programma saistītas bakalaurs programmas ietvaros, tāpēc virzība uz bakalauru nav problēma. Pēc AD studenti var iestāties bakalaurs studiju programmā un pēc tam divu gadu laikā iegūt bakalaurs līmeņa kvalifikāciju (120 ECTS). Papildu prasību nav. Vienīgais iespējamais ierobežojums ir tas, ka izglītībai vajadzēs veltīt vēl divus gadus, kas patiešām ietekmē absolventus šajā specifiskajā strādājošo studentu grupā. Atsevišķi studenti uzsāk bakalaurs studiju programmu tūlīt pēc AD absolvēšanas; vairums dod priekšroku kādu laiku pavadīt, neapvienojot darbu un studijas.

⁴² Piemērs ir 5. līmeņa profesionālās kvalifikācija, ko sauc par projektu administratoru (apstiprināta 2013.gada februārī), to var uzskatīt par sākotnējo soli ceļā uz 6. līmeņa profesionālo kvalifikāciju – projektu vadītāju, kurai seko 7. līmeņa profesionālā kvalifikācija – sarežģītu projektu vadītājs. Šo kvalifikāciju standartu mācīšanās rezultātos iespējams konstatēt pieaugošu autonomijas un atbildības līmeni, un tāpēc var pieņemt, ka šajā gadījumā tālākās izglītības principam ir svarīga loma. Šajā kontekstā ir interesanti atzīmēt, ka tūrisma sektorā ir vēl viena ar 5. līmeni saistīta profesionāla kvalifikācija: tūrisma informācijas centra vadītājs. Spriežot pēc nosaukuma, varētu domāt, ka tai ir vairāk uzraugoša loma, taču kvalifikācijas standarta izvērtējums atklāj, ka vairums mācīšanās rezultātu šīm divām tūrisma sektora kvalifikācijām ir kopīgi.

4.2.4. Dažādiem ceļiem izmantotās kvalifikācijas

5. līmeņa kvalifikācijas var iegūt dažādos ceļos, un nav iespējams precīzi noteikt, vai kāds noteikts kvalifikāciju veids aprobežojas tikai ar vienu vai diviem iespējamiem ceļiem. Tālāk sniegts piemērs tam, kādā veidā kvalifikācijas var izmantot dažādiem ceļiem.

Profesionālās izglītības koledžas kvalifikācija Austrijā nav ne īsā cikla augstākās izglītības kvalifikācija, nedz arī tā ir galvenokārt vērsta uz darba tirgu. Šī dubultā kvalifikācija (augstākās izglītības iestājekšāmens un profesionālās izglītības diploms) dod piekļuvi lietišķo zinātņu universitāšu izglītības programmām: profesionālās izglītības koledžu absolventi var pat saņemt kredītpunktus par iepriekš iegūtajām kompetencēm, kas ļauj viņiem uzsākt studiju programmas otrajā vai trešajā semestrī. Austrijā profesionālās izglītības koledžas līdztekus vispārējām vidusskolām ir vissvarīgākais ceļš uz augstāko izglītību. Vienlaikus šī kvalifikācija ļauj absolventiem ieņemt augstākus amatus attiecīgajās jomās, tāpat arī profesionālās izglītības koledžas var nodrošināt pamatu turpmākai pašnodarbinātībai (skatīt Cedefop ReferNet Austria, 2011, 37.lpp.). Atkarībā no attiecīgās profesionālās izglītības koledžas specializācijas, absolventiem ir piekļuve noteiktām reglamentētām profesijām.

Austrijā apmēram 50% profesionālās izglītības koledžu absolventu turpina izglītību. 18 mēnešu laikā pēc *Reifeprüfung* apliecības saņemšanas 32% profesionālās izglītības koledžu absolventu (vidēji) iestājas valsts universitātes augstākās izglītības studijās (salīdzinājumā ar 68% vispārējo vidusskolu absolventu), turpretim 10% profesionālās izglītības koledžu absolventu iestājas lietišķo zinātņu universitāšu augstākās izglītības studijās (Statistik Austria, 2011; Statistik Austria et al., 2012a; 2012b).

Austrijas universitāšu pirmā kursa studentu sastāvs (skatīt Bruneforth and Lassnig, 2012)⁴³:

- (a) 37% profesionālās izglītības koledžu absolventi, kurus tālāk var iedalīt sekojoši: 12% no uzņēmējdarbības vadības koledžām; 13% no inženiertehniskām koledžām; 12% no citām profesionālās izglītības koledžām;
- (b) 54% vispārējo vidusskolu absolventi;
- (c) 3% *Berufsreifeprüfung* eksāmenu nolikušie;
- (d) 6% citi.

Austrijas lietišķo zinātņu universitāšu (*Fachhochschulen*) pirmā kursa studentu sastāvs:

- (a) 49% profesionālās izglītības koledžu absolventi, kurus tālāk var iedalīt sekojoši: 14% no uzņēmējdarbības vadības koledžām; 20% no inženiertehniskām koledžām; 15% no citām profesionālās izglītības koledžām;
- (b) 35% vispārējo vidusskolu absolventi;
- (c) 7% *Berufsreifeprüfung* eksāmenu nolikušie;
- (d) 9% citi.

Profesionālās izglītības koledžas kvalifikācija piešķir universālu piekļuvi augstākajai izglītībai, t.i., nav papildu prasību, lai iestātos universitātēs vai lietišķo zinātņu universitātēs, ņemot iestājekšāmenu vairākos specifiskos priekšmetos.

Dati vedina domāt, ka profesionālās izglītības koledžu absolventu vispārējās akadēmiskās spējas varētu būt zemākas nekā vispārējo vidusskolu beidzējiem. Profesionālās izglītības koledžu absolventiem, kuri turpina augstākās izglītības studijas, bieži ir iepriekšējā izglītība saistītā jomā. Profesionālās izglītības koledžās iegūtās kvalifikācijas prasa ilgākas mācības (piecus gadus) nekā vispārējās vidusskolu (četri gadi) kvalifikācijas, lai gan sniegtā intensīvā profesionālā izglītība nozīmē to, ka vispārizglītojošo priekšmetu stundu skaits nedēļā ir mazāks. Šī iemesla dēļ profesionālās izglītības koledžu absolventiem varētu būt grūtāk iestāties noteiktās augstākās izglītības programmās. Piemēram, pētījumi atklāj, ka medicīnas studijās, kurās pretendentiem ir

⁴³ Skatīti attiecas uz 2010./11. akadēmisko gadu. *Berufsreifeprüfung* eksāmens nodrošina piekļuvi augstākajai izglītībai kvalificētiem strādniekiem un pilna laika trīs un četru gadu programmu profesionālās izglītības skolu absolventiem.

jāliek iestājekšāmens, tikai 8% pirmā kursa studentu bija profesionālās izglītības koledžu absolventi, kas ir būtiski mazāk nekā vidējā profesionālās izglītības koledžu absolventu iesaistīšanās augstākās izglītības studijās (Lassnigg, 2010; Fortmüller, 2007).

Kas attiecas uz uzņēmējdarbības vadības koledžu absolventiem, puse no tiem, kuri uzsāk studijas universitātēs, iestājas ar ekonomikas zinātni saistītā studiju nozarē. Tas viņiem dod neapšaubāmas priekšrocības dažādos ekonomikas priekšmetos. No otras puses, tie uzņēmējdarbības vadības koledžu absolventi, kuri atbildēja, ka studiju sākumposmā saskārušies ar problēmām, kā problēmas avotu norādīja tieši matemātiskās prasmes (Schneeberger and Nowak, 2010, 64.lpp.).

4.2.5. Pārskats par dažādiem ceļiem

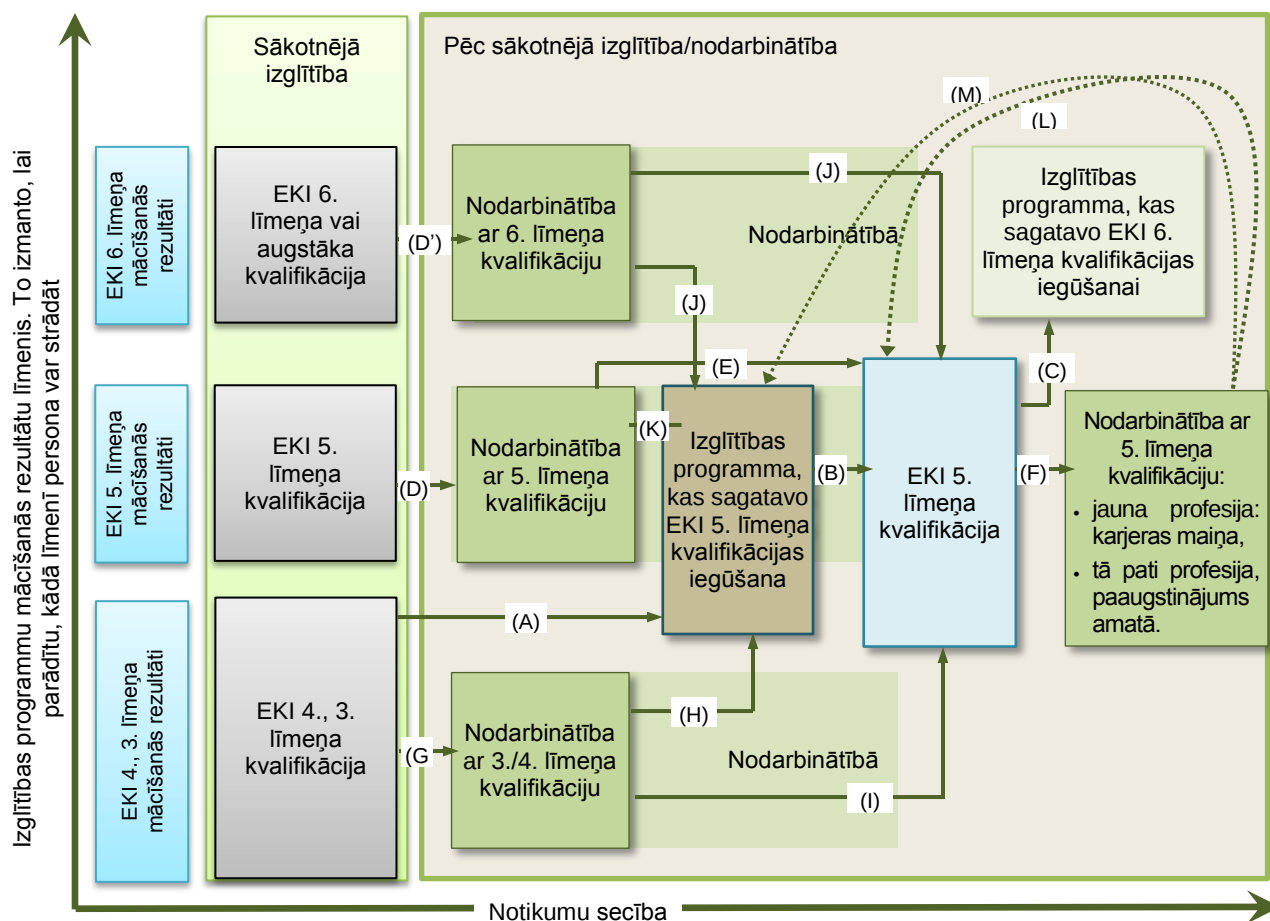
Tāpat kā kvalifikācijas var iegūt dažādos ceļos, tā arī ar EKI 5. līmeni saistīto kvalifikāciju galvenie mērķi un funkcijas atšķiras. Neraugoties uz daudzveidību, bieži sastopama iezīme ir EKI 5. līmeņa kvalifikāciju orientācija uz darba tirgu un tās ir paredzētas jau nodarbinātu cilvēku prasmju paaugstināšanai. 5. līmeņa kvalifikāciju „kā tilta uz augstāko izglītību” funkcija ir izteikta attiecībā pret īsā cikla augstāko izglītību, tomēr tas ir ievērojami mazsvarīgāk, salīdzinot ar darba tirgum vajadzīgo prasmju iegūšanu. Šajā ziņā 5. līmeņa kvalifikācijas ir kā patstāvīgas kvalifikācijas, ar savu raksturojumu un savu nozīmību darba tirgū, tās nav tikai kādas citas kvalifikācijas īsā cikla variants bez būtiskas vērtības darba tirgū.

Vairums valstu vienā kvalifikācijā apvieno orientāciju uz darba tirgu un piekļuvi augstākajai izglītībai (piekļuve bakalaura studiju programmai): Beļģija (Flandrija), Dānija, Īrija, Francija, Horvātija, Malta, Nīderlande, Austrija, Portugāle un Apvienotā Karaliste (EWNI). Taču ir arī primāri uz darba tirgu orientētas kvalifikācijas: Čehijas Republikā, Dānijā, Igaunijā, Francijā, Horvātijā, Luksemburgā, Maltā un Apvienotajā Karalistē (EWNI, Skotijā). Dažas no šīm uz darba tirgu orientētajām kvalifikācijām nodrošina piekļuvi augstākajai izglītībai (Īrijā, Latvijā un Luksemburgā), savukārt citas uztver tikai kā sagatavošanos turpmākām studijām augstākās izglītības līmenī (Maltā, Apvienotajā Karalistē un Apvienotā Karalistē (Skotijā)⁴⁴).

3. zīmējumā sniegts shematisks pārskats par ceļiem no un uz izglītību un nodarbinātību, kuros 5. līmeņa kvalifikācijām ir zināma loma. Vertikāli norādīts mācīšanās rezultātos definētais kvalifikāciju līmenis un atbilstošās profesijas, bet horizontāli – notikumu secība. Ir nodalītas kvalifikācijas, izglītības programmas, kas noved pie kvalifikācijām, un nodarbinātības periodi. Līnijas starp kvadrātiem norāda virzības ceļus no kvalifikācijas iegūšanas uz nodarbinātību (piemēram, D), no nodarbinātības uz izglītības programmām (piemēram, H), nodarbinātības uz kvalifikācijām (piemēram, E), kā arī no izglītības programmām uz kvalifikāciju (piemēram, B). Burti (L) un (M) norāda, ka procesu iespējams atkārtot.

⁴⁴ 4. pielikumā ietverts pārskats par pētīto kvalifikāciju formulētajiem mērķiem.

3. attēls. Ar EKI 5. līmeņa kvalifikācijām saistītie ceļi

Avots: Cedefop.

Iepriekšējā sadaļā konstatētos ceļus var ievietot 3. zīmējumā:

- Virzība izglītībā (A-B-C);
- Izglītības ceļš, kas sagatavo nodarbinātībai EKI 5. līmenī (A-B-F);
- Paaugstinājums amatā, profesijā (vertikālā darbaspēka mobilitāte), atzīstot iepriekšējo pieredzi (G-I-F);
- Horizontāla karjeras nomaiņa, pamatojoties uz iepriekšējās pieredzes atzīšanu (D-E-F un D'-E'-F), t.i., turpinot strādāt tajā pašā līmenī (vai strādājot augstākā līmenī), iegūstot kvalifikāciju, pamatojoties uz iepriekšējās pieredzes atzīšanu;
- Horizontāla karjeras nomaiņa, pamatojoties uz izglītības programmu (D-K-B-F), (D'-J-B-F (augstāka)), un (G-H-B-F (zemāka)), t.i., turpinot darboties tajā pašā līmenī (vai augstākā/zemākā līmenī), iegūstot kvalifikāciju izglītības programmā.

4.2.6. Sistēmas caurlaidība

Izglītības sistēmas caurlaidību kopumā var apspriest kā konstatēto ceļu daudzveidību. Sistēmas caurlaidību iespējams aprakstīt, t.i., kādā mērā skolēni/audzēkņi/studenti atbilstoši savam lēmumam var viegli pārvietoties starp dažādiem izglītības veidiem (akadēmiskā un profesionālā izglītība), kā arī starp dažādiem izglītības posmiem (vidusskola, mācekļu izglītības sistēma, līdz

augstākajai izglītībai) (Cedefop, 2012a). Caurlaidību var izprast plašāk – kā personas iespēju pāriet no vienas izglītības programmas, apakšsistēmas vai mācīšanās ceļa uz citu. Aizvien vairāk caurlaidība nozīmē individuālu izglītības apakšsistēmu savienošānu un strupceļu samazināšanu. Šo problēmu īpaši izjūt, nodrošinot iespēju iestāties augstākajā izglītībā ar profesionālās izglītības kvalifikācijām, tāpat EKI 5. līmeņa kvalifikācijām ir svarīga loma, attīstot caurlaidīgākas izglītības sistēmas, pieļaujot virzību no profesionālās izglītības kvalifikācijām uz tālākās izglītības iespējām augstākās izglītības līmenī. Caurlaidību iespējams aprakstīt arī kā virzības ceļus, piekļuves noteikumus, kredītpunktu pārnesei un iepriekšējās izglītības atzīšanu.

Apspiežot EKI 5. līmeņa kvalifikāciju (to valūtas kursu) vērtību, nodrošinot tālākās izglītības iespējas, jāņem vērā piedāvātās iespējas attiecībā uz virzību, kredītpunktu pārnesei un iepriekšējās izglītības novērtēšanu un atzīšanu. Apkopotajā informācijā par atsevišķām valstīm uzsvars likts uz to, vai EKI 5. līmeņa kvalifikācijas nodrošina piekļuvi augstākiem kvalifikāciju līmeņiem (t.i., bakalaurs studiju programmām).

Daudzām kvalifikācijām ir dubulta funkcija, viena no tām ir sagatavot tālākai izglītībai augstākās izglītības līmenī. Nīderlande dod iedzīvotājiem iespēju, pārejot uz bakalaurs studiju programmu, samazināt studiju apjomu. Portugālē noteiktas vienības, ko studenti pabeiguši CET, var pielīdzināt augstākās izglītības kursiem. Apvienotajā Karalistē tāpat kā Nīderlandē augstākās izglītības apliecība vai diploms ir ekvivalents bakalaurs studiju programmas pirmajam gadam, kas atvieglo virzību uz bakalaurs programmu. Īrijā augstākās apliecības ieguvēji var iestāties parastā bakalaurs grāda programmā saistītā nozarē, ja ir saņēmuši noteiktam standartam atbilstošu vērtējumu, ko atbalsta skaidrs mācīšanās rezultātu lietojums. Taču dažas profesionālās tālākizglītības kvalifikācijas nav veidotas ar nolūku nodrošināt iespēju iestāties bakalaurs studiju programmā, kā tas ir profesionālās kvalifikācijas gadījumā Čehijas Republikā.

Kopumā 5. līmeņa kvalifikācijas pieļauj dažādus virzības ceļus. Tomēr pastāv skaidra atšķirība starp valstīm tieši izglītības sistēmās ietverto virzības ceļu ziņā. Čehijas Republikā profesionālās kvalifikācijas nav veidotas tā, lai piedāvātu virzības ceļus, turpretim Austrijā profesionālās izglītības koledžu absolventi veido būtisku universitāšu studentu īpatsvaru. Šis virzības ceļš ir uzskatāmāks īsā cikla augstākajā izglītībā, kā tas ir Īrijā, Francijā, Nīderlandē, Portugālē un Apvienotajā Karalistē. Formālajās izglītības sistēmās, kur 5. līmeņa kvalifikācija ir cieši saistīta ar augstākās izglītības programmām, virzība uz tālākām studijām augstākās izglītības līmenī ir garantēta un piekļuve ir viegla. Tur, kur 5. līmeņa kvalifikācijas ir vairāk saistītas ar profesionālās izglītības sektoru un nodrošina profesijai specifiskas kompetences, virzība uz augstāko izglītību bieži vien nav tik tieša.

4.3. Atšķirības priekšstatā par nozīmību darba tirgū

Fakts, vai darba devēji uzskata kvalifikācijas par vērtīgām, būtiski ietekmē 5. līmeņa kvalifikāciju nozīmības apjomu darba tirgū. Tas attiecas gan uz to, vai darba devēji piekrīt, ka ir iesaistīti kvalifikāciju mācīšanās rezultātu noteikšanā (atgriezeniskās saites cilpas un pārvaldības struktūra), kvalifikāciju vērtību ietekmē arī tradīcijas, kurai kvalifikācija pieder, un kvalifikācijas loma konkrētajā valstī. Kvalifikācija apliecina uzticēšanos kāda cilvēka personiskajām spējām (Cedefop, 2012b). Darba devējam ir jāzina, ko kvalifikācija apliecina, lai tai uzticētos. Uzticēties ir vieglāk gadījumos, kad šāds kvalifikāciju veids pastāvējis ilgu laiku. Galvenais rādītājs attiecībā uz priekšstatu par kvalifikāciju nozīmību darba tirgū ir tas, vai saistībā ar 5. līmeņa kvalifikāciju veidiem pastāv ilga tradīcija, kā arī tas, cik lielā mērā darba devēji ir iesaistīti šo kvalifikāciju veidošanā.

Ir jānošķir šādas situācijas: valstis, kurās nav 5. līmeņa kvalifikāciju vai kurās (jaunas) 5. līmeņa kvalifikācijas ieviestas nesen; valstis, kurās 5. līmeņa kvalifikācijām ir sena tradīcija; kā arī valstis, kurās ir grūti novērtēt ar EKI 5. līmeņa saistīto kvalifikāciju nozīmību darba tirgū, jo trūkst datu un ir liela šo kvalifikāciju daudzveidība.

4.3.1. Nav 5. līmeņa kvalifikāciju vai tās ieviestas nesen

Dažas valstis, kurās 5. līmenī kvalifikāciju nav, tās vērtē kā ļoti nozīmīgas saistībā ar darba tirgus prasībām. Piemēram, Lietuvā, kur šobrīd ar 5. līmeni nav saistīta neviena kvalifikācija, darba devēji apgalvo, ka netiek nodrošinātas būtiskas kvalifikācijas, tādas kā amata meistari, tehniķi un uzraugi, īpaši – ražošanas sektorā. Šobrīd šos trūkumus aizpilda profesionālā tālākizglītība, kā arī sākotnējās profesionālās izglītības iestāžu absolventu prasmju uzlabošana (4. līmenis), piesaistot (profesionālo) bakalaura kvalifikāciju ieguvējus (6. līmenis) un, mazākā mērā, pat cilvēkus ar maģistra grāda kvalifikācijām (7. līmenis).

Citas valstis, reformējot savas kvalifikāciju struktūras un ieviešot jaunus 5. līmeņa kvalifikāciju veidus, balsta savu vērtējumu par kvalifikāciju nozīmību darba tirgū uz citu, līdzīgu kvalifikāciju lomu un funkciju. Piemērs ir Beļģija (Flandrija), kurā, šķiet, ir īpaša vajadzība pēc 5. līmeņa absolventiem. Darba devēji ir uzsvēruši, ka viņi meklē augsti kvalificētus un elastīgus darbiniekus, kas var nodrošināt darba tirgū nepieciešamās prasmes (Vlaams Parlement, 2008). HBO5 programmas (īpaši – kādreizējās HOSP programmas) piedāvā specializētas zināšanas un prasmes cilvēkiem, kuriem jau ir darba pieredze. Ilustrācijai, jaunākie dati par HOSP programmām parāda, ka 95% kādreizējo HOSP programmu absolventu divu līdz četru mēnešu laikā strādā (Eurashe, 2011, 106.lpp). Reformu pārejas posmā, pirms HBO5 programmas pēc būtības ietver profesionālās kvalifikācijas, makro-efektivitāti nodarbinātības ziņā esošajām HBO5 programmām vērtē HBO komisija. Šī komisija novērtē vietējā darba tirgus vajadzības, līdzīgu studiju kursu piedāvājumu, kā arī mērķa auditorijas vajadzības un infrastruktūras un aprīkojuma pieejamību.

Nīderlandē 5. līmeņa kvalifikācijas ieviestas nesen. Vairums AD absolventu viegli atrod darbu, ar kuru ir apmierināti; sākuma alga ir starp to, ko saņem profesionālās izglītības absolvents un profesionālas bakalaura programmas absolvents. Viena no problēmām ir tā, ka visbiežāk ar šīs studiju programmas absolventiem slēdz līgumu uz noteiktu laiku, kas vēlāk kļūst par beztermiņa līgumu. Šķiet, darba devēji vilcinās uzreiz piedāvāt beztermiņa līgumus tāpēc, ka nepazīst AD. Tie absolventi, kas studēja līdztekus savam ikdienas darbam, apgalvo, ka viņu darba ražīgums palielinājies. Apmēram 50% respondentu norāda, ka paaugstināti darbā, turpretim citi norāda, ka palielinājušās viņu iespējas tikt paaugstinātiem. Šķiet, ka darba devēji ir apmierināti ar to, ko absolventi apguvuši gan teorijā, gan praksē (de Graaf and van den Berg, 2011). 3. ierāmētā informācija ir konkrētu AD kvalifikāciju piemēri.

3. ierāmētā informācija. AD veselības aprūpes vadībā Nīderlandē

Vairums AD veselības aprūpes vadību studējošie jau strādā un vēlas uzlabot savu kompetenci, lai pildītu komandas vadītāja uzdevumus sava darba devēja organizācijā. Studenti kopumā norāda, ka AD pozitīvi ietekmē viņu karjeras izredzes, turklāt nākamais solis (piemēram, no medmāsas par komandas vadītāju) ietekmē arī viņu algas. Darba devēji novērtē šo konkrēto AD. Veselības aprūpes iestādēs ir tendence iztikt ar mazāku administrāciju, mazināt tās hierarhisko strukturētību. Kaut arī šis fakts ir pretrunīgs, tomēr (stratēģiskā) vadības darbinieku skaita samazināšana prasa, lai vairāk kompetentu cilvēku būtu operatīvajā vadībā. Šī tendence atspoguļojas studentu pieplūdē AD un bakalaura studiju programmās. AD nozīme pieaug, jo šī kvalifikācija nodrošina sektoram komandas vadībā izglītotus cilvēkus. Tas, ka vairums darba devēju samaksā studiju maksu, skaidri liecina par to, ka viņi šo studiju programmu augstu vērtē.

Avots: Cedefop.

Nozīmība darba tirgū ir atkarīga ne tikai no kvalifikāciju veida, bet arī (iespējams – pat vairāk) no disciplīnas vai profesionālās jomas, kurai kvalifikācija paredzēta. Apskatot trīs atsevišķas profesionālas kvalifikācijas Čehijas Republikā, atklājas lielas atšķirības piekļuves darba tirgum ziņā.

4.3.2. Senas 5. līmeņa kvalifikāciju tradīcijas

Dānija ir to valstu vidū, kurās 5. līmeņa kvalifikācijām ir senas tradīcijas, ieņemot centrālo vietu Dānijas izglītības sistēmā. 5. līmeņa EUD absolventiem ir specializēta tehniskā izglītība, un tā ir ļoti būtiska darba tirgū. Tāpat arī absolventi, kuri ieguvuši akadēmiskas profesijas, apvieno konkrētas profesijas teorētiskās un praktiskās zināšanas. Šīs kvalifikācijas augstu vērtē, un daudzi pieaugušie iestājas izglītības programmās, kuras noved pie 5. līmeņa kvalifikācijām.

Īrijā 5. līmeņa veida kvalifikācijas (padziļinātā apliecība un augstākā apliecība) pastāvēja pirms NKI izveidošanas, un izglītības līmenis bija svarīga kvalifikāciju sistēmas daļa. Profesionālās izglītības (padziļinātā apliecība) un augstākās izglītības (augstākā apliecība) kvalifikācijas uzskatīja par izšķiroši svarīgām, gan atbalstot personas ieiešanu tieši darba tirgū, gan arī veicinot tālāko izglītību. 5. ierāmētajā informācijā apskatītas abu veidu kvalifikācijas.

4. ierāmētā informācija. Profesionālās kvalifikācijas Čehijas Republikā

Piekluve darba tirgum:

- (a.) vispārējais personālvadības speciālists: pēdējo desmit gadu laikā personālvadības nozare piedzīvojusi dažādas kvalitātes mācību kursu un apliecību pārbagātību. Tā rezultātā darba devēji labprāt pieņem darbā vispārējo personālvadības speciālistu, jo darba devēji uzticas šai kvalifikācijai, taču vienlaikus gan darba devēji, gan izglītības programmu īstenotāji pauduši šaubas par to, vai to var pietiekami skaidri izdalīt komerciālās izglītības pārbagātībā⁴⁵;
- (b.) Tūristu gids: tūristu gida profesionālā kvalifikācija tika uztverta kā nozarē ļoti vajadzīgs kompetences standarts, cerot, ka tā kļūs par nosacījumu, lai iegūtu uzņēmējdarbības atļauju tūristu gida darbam. Darba devēji ir vienprātis, ka ir daudz lielāka varbūtība, ka lielākās tūrisma sektora aģentūras pieņems darbā cilvēku ar tūristu gida kvalifikāciju. Daži no viņiem pat apsver iespēju izvirzīt šo profesionālo kvalifikāciju kā skaidru nosacījumu pieņemšanai darbā, kā arī motivēt savus pašreizējos darbiniekus pieteikties eksāmenam;
- (c.) Sērojošo konsultants: šo profesionālo kvalifikāciju izmanto cilvēki, kuri jau darbojas apbedīšanas pakalpojumu jomā, tipiski apbedīšanas uzņēmumu darbinieki un praktizējošie īpašnieki, lai paplašinātu savu pakalpojumu loku⁴⁶. Ziņots, ka kvalifikācija ir noderīga arī pētniecības un zinātniskā darba mērķiem⁴⁷.

Avots: Cedefop.

⁴⁵ Ziņots, ka, ņemot vērā to, ka šo profesionālo kvalifikāciju apstiprināja tikai 2012.gada jūnijā, vēl ir par agri vērtēt tās ietekmi uz absolventu iespējām darba tirgū.

⁴⁶ Sērojošo konsultantu uztver kā cilvēku, kas izved sērojošos cauri visiem procesa posmiem, sākot no bērnu organizēšanas, līdz sēru periodam. Tiek sagaidīts, ka cilvēkam ar šo kvalifikāciju piemītīs praktisku (pat tehnisku un administratīvu) prasmju, kā arī psiholoģisku, garīgu un terapeitisku kompetenču kopums. Šo kvalifikāciju iegūst nevis, lai sagatavotu absolventu kādam jaunam darbam, bet drīzāk, lai viņi spētu piedāvāt papildus konsultāciju pakalpojumus līdztekus vispārīgākai profesijai, lielākoties – apbedīšanas pakalpojumu sniedzēju. Tā kā Čehijas Republikā ievērojama iedzīvotāju daļa ir ateisti, bieži vien ar tuvu cilvēka nāvi saistītie pienākumi un atbildība tiek reducēta līdz bērnu vai kremācijas tehniskai organizēšanai. Dažos gadījumos ģimenes vispār atsakās no atbildības par aizgājēju, un viņu vietā bēres ir jāorganizē pašvaldības iestādēm.

⁴⁷ Daži no respondentiem, kurus intervēja kā šīs kvalifikācijas ieguvējus, bija augstākās izglītības studenti, kuri savos diplomdarbu pētījumos pievērsās bērnu, sēru, ģimenes locekļa zaudējuma, utt. socioloģiskajiem un/ vai psiholoģiskajiem aspektiem. Šo kvalifikāciju uztvēra kā labu iespēju saistīt pētījumus ar attiecīgo empīrisko vidi, kā arī paplašināt savas zināšanas šajā jomā. Līdzīgu uzskatus puda arī vispārējās prakses psihoterapeiti, kuri izmantoja šo kvalifikāciju, lai uzlabotu savu kā konsultanta kompetenci, strādājot ar klientiem, kuri pieredzējuši tuvu cilvēka zaudējumu.

5. ierāmētā informācija. Padziļinātā apliecība un augstākā apliecība Īrijā

Cilvēki dažādi uztver EKI 5. līmenī esošās divas kvalifikācijas (padziļināto apliecību un augstāko apliecību, abas saistītas ar kulināriju). Neraugoties uz pašreizējo sarežģīto ekonomisko situāciju, darba devēji ziņo, ka sastopas ar grūtībām, piesaistot augstas kvalitātes darbiniekus ar atbilstošu kvalifikāciju kulinārijā. Viņi arī dod priekšroku pieņemt darbā cilvēkus ar zemāka līmeņa kvalifikāciju un tad nodrošināt mācības uz vietas. Darba devēji pauduši viedokli, ka gadījumā, ja visas pārējās divu potenciālo kandidātu īpašības būtu vienādas, viņi augstāk vērtētu praktisko pieredzi un drīzāk dotu priekšroku kandidātiem, kuriem ir padziļinātā apliecība, nevis alternatīvas kvalifikācijas. Darba devējiem bija labāka izpratne par padziļināto apliecību tajos gadījumos, kad viņi paši bija iesaistīti praktikanču mācību programmā vai pazina tajā iesaistītos kolēģus. Ja viņiem bija šāda pieredze, darba devēji novērtēja attiecības starp audzēkņa prasmēm, kā tās tika demonstrētas darbavietā, un konkrētiem mācīšanās rezultātiem. Darba devēji puda apmierinātību ar darbā īstēnotās izglītības programmu un absolventu kvalitāti. Ir daudzi piemēri, kad darba devēji sponsorē vairākus darbiniekus, lai tie laika gaitā izietu prakses programmu, kas apliecina darba devēju apmierinātību ar iegūto pieredzi un kvalifikāciju. Darba devēji novērtē arī augstāko apliecību kulinārajās mākslās un to, ka prasmju līmenis un kompetences lielos vilcienos līdzinās padziļinātajai apliecībai. Taču par šo kvalifikāciju ir mazāk izpratnes, un varētu teikt, ka ir zināms sajukums saistībā ar vienā NKI līmenī ievietotām divām līdzīgām kvalifikācijām⁴⁸. Darba devēji uzskata, ka viens no lielākajiem izaicinājumiem, ar kuru saskaras absolventi EKI 5. līmenī (un citos līmeņos) ir būtiskas darba pieredzes iegūšana darba vides konkurences apstākļos. Izglītības programmas, kurās iegūst padziļināto apliecību, šo vajadzību efektīvi nodrošina; tomēr lielāka daļa darbavietu šobrīd ir pieejamas tiem, kuri jau strādā.

Avots: Cedefop.

Profesionālās izglītības koledžām Austrijā ir sena tradīcija izglītības sistēmā. Tā kā pirmās tehniskās un komerciālās profesionālās izglītības koledžas parādījās 19. gadsimta otrajā pusē, tām Austrijā kopumā ir augsta reputācija gan studentu vidū, gan darba tirgū. Absolventiem parasti, ieejot darba tirgū, ir labas izredzes dabūt darbu. Tas it īpaši attiecas uz inženierzinātnisko skolu beidzējiem (viņi bieži vien ieņem augsta līmeņa amatus ar augstu atbildības pakāpi). Vairākās jomās profesionālās izglītības koledžu absolventi darba tirgū sacenšas ar bakalaura grāda ieguvējiem, un bieži vien darba devēji dod priekšroku viņiem, jo uzskata, ka šie absolventi nav tik dārgi, ir elastīgāki un piekāpīgāki darbinieki (Aff et al., 2011). Profesionālās izglītības koledžu absolventi – kopā ar universitāšu absolventiem – sastāda lielāko nodarbināto cilvēku īpatsvaru. Pastāv viedoklis, ka 85% no profesionālās izglītības koledžu absolventiem un 80% no absolventēm ir nodarbināti. Statistika par bezdarbu apliecina profesionālās izglītības koledžu kvalifikāciju vērtību darba tirgū, jo 2012.gadā to absolventu bezdarba līmenis bija 3,6%, kas bija būtiski zemāks par vidējo valstī – 7,0%⁴⁹. Līmenis ir nedaudz augstāks nekā augstākās izglītības iestāžu absolventiem (2,6% 20102.g.) un būtiski zemāks nekā tiem, kas pabeiguši mācības mācekļu sistēmā (6,0% 2012.g.). Kā parādīts 4.2.4. sadaļā, 18 mēnešus pēc profesionālās izglītības koledžas absolvēšanas, 50% absolventu turpina izglītību, bet 41% ir iegājis darba tirgū. Dubultā kvalifikācija piedāvā rezerves iespēju: ja personas uzsāk studijas universitātē, bet no tām izstājas, viņiem tik un tā ir profesionālās izglītības diploms un tāpēc – labas iespējas iegūt augsta līmeņa vietu darba tirgū. 6. ierāmētajā informācijā atrodami piemēri par absolventu ieņemto amatu veidiem.

⁴⁸ Nav pieejami pietiekami detalizēti nacionālās statistikas dati, kas ļautu analizēt nodarbinātības modeļus. Ir pieejamas stāstītas liecības un vietējie dati, ko snieguši konkrēto iestāžu absolventu darba devēji. Viena iestāde varēja sniegt 70 atsevišķu darba devēju vārdus, kuri gadu gaitā bija sadarbojušies ar mācību procesā iesaistītajiem vai absolventiem, kas ieguva profesionālā pavāra padziļināto apliecību. Šķiet, tas apliecina, ka darba devēji augstu vērtē šo izglītības programmu un kvalifikāciju.

⁴⁹ Šie dati balstās nacionālajos bezdarba līmeņa aprēķinos, 2012.gadā tas vidēji bija 7%. Jāņem vērā, ka tie atšķiras no ES aprēķiniem; saskaņā ar Eurostat aprēķiniem 2012.gadā bezdarba līmenis bija 4,3% (AMS, 2013).

6. ierāmētā informācija. Uzņēmējdarbības administrēšanas koledžas Austrijā

Pirmajos darba gados raksturīgi, ka absolvent strādā kā biroja darbinieki, komandā balstītā projektu darbā vai kā vadītāju asistenti. Vairums darbavietu ir grāmatvedībā/finansēs/uzņēmējdarbībā un pārdošanā/izplatīšanā/klientu atbalsta funkcijās. Absolventu vidū veiktā aptauja liecina, ka 60% uzskatīja, ka prasības viņu pirmajā darbavietā atbilstošas iegūtajai izglītībai. Pēc tam, kad vairāku gadu laikā uzkrāta profesionālā un praktiskā pieredze, personas var virzīties uz vadošiem amatiem, īpaši – mazos un vidējos uzņēmumos. Tomēr universitāšu absolventiem ir labākas iespējas saņemt vadītāja amata piedāvājumus nekā profesionālās izglītības absolventiem.

Avots: Schneeberger and Nowak, 2010.

Francijā ilgu laiku pastāvējušo 5. līmeņa kvalifikāciju vidū ir divas īsā cikla augstākās izglītības kvalifikācijas (DUT un BTS). Tās sākotnēji ieviesa 1959.-65.gadā, reformējot tehnisko un profesionālo izglītību ar mērķi nodrošināt pieaugošās darba tirgus prasības pēc profesionāli orientētiem un praktiski strādājošiem augsta līmeņa tehniķiem un uzraugiem dažādās darbības jomās (Brucy, 2005). Tās ir divas pamata un dominējošās EKI 5. līmeņa kvalifikācijas, kas saglabājušās no iepriekšējās augstākās izglītības sistēmas pēc jaunā trīs ciklu „licenciāts-maģistrs-doktors” sistēmas ieviešanas, pamatojoties uz Boloņas procesa rezultātu un prasību ieviešanu. Šīs kvalifikācijas turpina nodrošināt to ieguvējiem visefektīvāko un ātrāko piekļuvi darba tirgum, tostarp, piedāvājot labākas iespējas virzīties tālāk augstākajā izglītībā. 7. ierāmētajā informācijā sniegta konkrētas DUT kvalifikācijas piemērs.

7. ierāmētā informācija. DUT uzņēmumu vadībā un administrēšanā Francijā

Darba devēji augstu vērtē DUT-GEA darba tirgū. Šīs kvalifikācijas ieguvējiem pēc studiju beigšanas ir viegla piekļuve nodarbinātībai, vidēji tas sekmējas 93% nodarbināto; šis rādītājs ir vēl augstāks tiem, kuri kvalifikāciju ieguvuši mācekļu izglītības un līguma par profesionalizāciju sistēmas ietvaros (Ministère de l'Enseignement Supérieur et de la Recherche, 2012). DUT-GEA kvalifikācijas ieguvējiem paveras plašas nodarbinātības iespējas dažādās pakalpojumu nozares profesijās, ir daudz specializācijas iespēju, īpaši tādās jomās kā mazie un vidējie uzņēmumi un ražošana, finanses un grāmatvedība, bankas un apdrošināšana, komercdarbība un izplatīšana, personālvadība un cilvēkresursu attīstība, valsts pārvalde, utt. Vairums DUT-GEA kvalifikāciju ieguvēju ar piecu gadu darba pieredzi pēc absolvēšanas ieņem augsta līmeņa vadošus amatus privātos un valsts uzņēmumos un organizācijās vai iestādēs.

Avots: Cedefop.

4.3.3. Grūtības novērtēt nozīmību darba tirgū

Ir valstis, kurās datu trūkuma dēļ ir grūti novērtēt kvalifikāciju nozīmību. Piemēram, Igaunijā nebija iespējams atrast ne statistikas, ne citus datus, kas varētu apstiprināt pieprasījumu pēc šādām kvalifikācijām darba tirgū. Kaut arī kvalifikācijām ir piesaistītas dažādas tiesības un pienākumi, uzņēmumi bieži vien neapzinās, kādas ir būtiskās atšķirības starp Igaunijas kvalifikāciju ietvarstruktūras/EKI 5. līmeni un 4. vai 6. līmeni.

Ir skaidrs, ka valstīs, kurās 5. līmeņa kvalifikācijas pastāvējušas ilgu laiku, darba devēji tās pieņem labāk, un tāpēc arī tām ir lielāka nozīmība darba tirgū nekā tajās valstīs, kur šīs kvalifikācijas izveidotas nesen. Šķiet, ka tradīcija ir daudz ticamāks faktors, kas izskaidro nozīmību darba tirgū, nevis izglītības apakšsistēma, kurai kvalifikācija pieder: vienlīdz nozīmīgas var būt gan uz tālāko izglītību orientētās īsā cikla augstākās izglītības kvalifikācijas, gan uz darba tirgu orientētās kvalifikācijas.

5. NODAĻA. NEVIENDABĪGA AUDZĒKŅU/STUDENTU GRUPA

Audzēkņi/studenti, kas uzņemti izglītības programmās, kas noved pie EKI 5. līmeņa kvalifikācijām, ir neviendabīga grupa to izglītības, vecuma un/vai darba pieredzes ziņā. Tomēr daudzās valstīs kvantitatīvie dati par studentiem un viņu iepriekšējo pieredzi nav pieejami.

5.1. Iepriekšējā izglītība

Nīderlandē tiek rūpīgi novērota AD programmu attīstību; par to dalībnieku iepriekšējo izglītību var sniegt sekojošus datus (de Graaf and van den Berg, 2011).

12. tabula. Nīderlandes AD/ bakalaura programmu studentu iepriekšējā izglītība

Izglītības programma	Asociētais grāds			Bakalaura
	2007./08.	2008./09	2009./10	2008./09.
Hoger algemeen voortgezet onderwijs (HAVO) (augstākā vispārējā vidusskolas izglītība) (Nīderlandes kvalifikāciju ietvarstruktūras/ EKI 4. līmenis)	21%	21%	19%	48%
Vorbereidend wetenschappelijk onderwijs (pirms universitātes izglītība) (Nīderlandes kvalifikāciju ietvarstruktūras 4.+līmenis/ EKI 4. līmenis)	3%	3%	3%	10%
Zemāka par MBO-4 (Nīderlandes kvalifikāciju ietvarstruktūras/ EKI 3. līmenis)	8%	7%	6%	3%
MBO-4 (Nīderlandes kvalifikāciju ietvarstruktūras/ EKI 4.līmenis)	56%	50%	57%	28%
Augstākās izglītības diploms (<i>propedeuse</i>)	12%	19%	15%	7%
Cita				4%

Avots: de Graaf and van den Berg, 2011.

12. tabulā parādīts, cik daudzi studenti turpina uz profesionālo izglītību orientēto ceļu, no MBO-4 uz AD (kāds bija mērķis). Spilgts kontrasts vērojams starp MBO-4 studentiem, kuri turpina augstākās izglītības studijas AD un profesionālās bakalaura programmās (50% pret 28% 2008./09.g.).

13. tabulā parādīts, kādi studenti iestājas Dānijas īsā cikla augstākās izglītības programmās pieaugušajiem (ko sauc par papildu kvalifikāciju), sniedzot datus par studējošo iepriekšējo izglītību (augstāko iegūto kvalifikāciju). Tas, ka dominē studējošie ar profesionālo izglītību, skaidri parāda īsā cikla augstākās izglītības kvalifikāciju potenciālu atbalstīt tālāko izglītību. Vienlaikus salīdzinoši liels studējošo skaits ir jau ieguvuši kaut kāda veida augstākās izglītības grādu, kas, iespējams, apliecina šo īsā cikla augstākās izglītības potenciālu piedāvāt darba tirgū pieprasītas specifiskas kompetences.

13. tabula. Līdzdalība īsā cikla augstākajā izglītībā (EKI 5. līmeņa) papilduursos (pieaugušajiem) pēc augstākās iegūtās izglītības un gada Dānijā

	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.
Kopā	35 873	26 071	36 165	34 740	30 949
Pirmsskolas izglītība	0	0	0	0	0
Pamatskolas 8.-10.klase	2 941	2 056	3 650	2 816	2118
Sagatavošanas izglītība	0	0	0	0	0
Vispārējā vidējā izglītība	2 109	1 788	2 462	2 119	1 773
Profesionālā vidējā izglītība	2 423	1 603	1 915	1 842	1 693
Profesionālā izglītība	15 435	11 105	14 585	13 310	12 176
Īsā cikla augstākā izglītība	4 351	4 059	5 042	5 601	5 188
Augstākā līmeņa augstākā izglītība	3 759	2 293	3 288	3 665	3 347
Bakalaurs	930	617	1014	1020	927
Garā cikla augstākā izglītība	2630	1775	2633	3 326	2 735
Doktora grāds	71	57	63	86	80
Nav zināms	1 224	718	1 513	955	912

Avots: Statistics Denmark, 2013.

Gadu gaitā no 2 000 līdz 4 000 studentiem iestājušies, pamatojoties uz pamatskolas 8.-10. klasi kā augstāko pabeigto izglītību, kas vedina domāt, ka pastāv alternatīvi piekļuves ceļi, pamatojoties uz iepriekšējās/darba pieredzes atzīšanu. Tāpat arī apmēram vienai trešdaļai no visiem uzņemtajiem, jau ir par īsā cikla augstāko izglītību augstāka vai tai ekvivalenta kvalifikācija. Tas vedina domāt, ka cilvēkiem kaut kāda iemesla dēļ šķiet, ka vajag savā karjerā pakāpties sāņus vai pat zemāk, lai nomainītu karjeru vai lai uzlabotu prasmes un kompetences pēc zināma nodarbinātībā pavadīta laika.

Austrijā, virzoties no vidējās izglītības līmeņa I uz II, vidēji trīs no 10 studentiem apmeklē profesionālās izglītības koledžu, trīs no desmit nepilna laika profesionālo skolu (mācekļu izglītība), divi no 10 vispārējo vidusskolu, viens profesionālo skolu un viens – cita veida skolu (Bruneforth and Lassnigg, 2012).

8. ierāmētā informācija. Piemēri, kad Austrijā studenti izvēlas profesionālās tālākizglītības ceļu uz profesionālās izglītības koledžu kvalifikāciju

Piemēri:

- (a.) bfi profesionālās izglītības uzņēmējdarbības administrēšanas koledža strādājošajiem: starp studentiem ir cilvēki, kuriem jau ir profesionālā kvalifikācija; personas bez profesionālās kvalifikācijas; kuri ir izstājušies no citiem izglītības ceļiem; bezdarbnieki; imigranti (kuriem jau var būt skolas beigšanas diploms, kas iegūts citā valstī). Studentu kohorta ir neviendabīga, un liela daļa studentu nav nodarbināti;
- (b.) TGM inženiertehniskā profesionālās izglītības koledža strādājošajiem: arī te studentu kohorta ir visai neviendabīga, kaut gan ne tik lielā mērā kā bfi koledžā. Starp studentiem ir profesionālo skolu absolventi, kas vēlas iegūt *Reifeprüfung* apliecību, kā arī tie, kas nav pabeiguši mācības pilna laika profesionālās izglītības koledžā saistītā jomā. Lai gan studenti parasti ir jaunāki par 30 gadiem, ir arī studenti, kuriem ir pāri 40. Tāpat studentiem arī ir iespēja atzīt iepriekšējo izglītību.

Avots: Cedefop.

5.2. Vecums

14. tabulā parādīts, kāda vecuma studenti uzņemti pašreizējā HBO5 programmā Beļģijā (Flandrijā). Šie ir 2009./2010. akadēmiskā gada dati, tajos nav iekļauti studenti, kas uzņemti HBO5 māszinības kursā. Tas ir svarīgi, jo šajās izglītības programmās parasti uzņemti vienas paaudzes studenti (kas nāk uzreiz pēc vidusskolas), un parasti tās ir pilna laika izglītības programmas. 14. tabulā parādītais sadalījums pa vecuma grupām atklāj, ka visvairāk studentu ir vecuma grupā no 23 līdz 34 gadiem (Vlaams Parlement, 2011).

14. tabula. HBO5 programmu studentu sadalījums pa vecuma grupām Beļģijā (Flandrijā)

Vecuma grupa	Studenti	%	Vecums	Studenti	%
Jaunāki par 25	4089	25,5%	18 gadi	161	3,94%
25-34 gadi	6875	42,87%	19 gadi	259	6,33%
35-44 gadi	2957	18,44%	20 gadi	437	10,69%
45-54 gadi	1660	10,35%	21 gadi	616	15,06%
55-64 gadi	411	2,56%	22 gadi	759	18,56%
65+ gadi	46	0,29%	23 gadi	927	22,67%
			24 gadi	930	22,74%

Avots: Vlaams Parlement, 2011.

Pilna laika piecu gadu programmas Austrijas profesionālās izglītības koledžās parasti uzsāk 14-19 gadu vecumā, lai iegūtu sākotnējo profesionālo izglītību. Taču šāda situācija nav speciālu profesionālās izglītības koledžu veidu gadījumā:

- Pēc vidusskolas profesionālās izglītības kursi (*Kollegs*) domāti vispārējo vidusskolu absolventiem, kuru ir jau nolikuši *Reifeprüfung* eksāmenu, bet kuriem nav sākotnējās profesionālās izglītības kvalifikācijas;
- Profesionālās izglītības koledžas strādājošajiem ir domātas iedzīvotājiem, kuri sekmīgi pabeiguši obligāto izglītību un vēlas iegūt profesionālo kvalifikāciju, turpinot strādāt.

Studentu kohorta ir ievērojami nevienmērīgāka pēc vidējās izglītības profesionālās izglītības kursos un profesionālās izglītības koledžās strādājošajiem. Iepriekšējās dekādēs studenta prototips bija persona, kura jau bija pabeigusi kaut kādas profesionālās mācības (piemēram, izgājis mācekļa mācības vai profesionālo skolu), vecumā pāri 20, un vēlējās iegūt *Reifeprüfung* apliecību, turpinot strādāt pilna laika darbu. Intervētie uzskata, ka pēdējo gadu laikā šāda veida studentu skaits samazinājies, un tagad tie veido tikai nelielu īpatsvaru.

5.3. Darba pieredze

Nīderlandē AD studentu iepriekšējā izglītība tikai norāda to, kāda ir augstākā pabeigtā izglītības programma pirms iestāšanās AD programmā. Daudz interesantāks ir jautājums par to, ko studenti darīja (vai turpina darīt) tieši pirms iestāšanās. 15. tabulā sniegts pārskats par AD studentu iepriekšējo darbību (de Graaf and van den Berg, 2011).

15. tabula. Pārskats par AD studentu iepriekšējo darbību

Darbība	2007./08.	2008./09.	2009./10.
Uzreiz pēc HAVO (Nīderlandes kvalifikāciju ietvarstruktūras/EKI 4. līmenis)	9%	6%	5%
Uzreiz pēc MBO (Nīderlandes kvalifikāciju ietvarstruktūras/ EK1 4. vai 3. līmenis)	29%	20%	24%
Nepabeigts bakalaurs	21%	17%	20%
Strādājis (mazāk par 3 gadiem)	13%	13%	11%
Strādājis (ilgāk par 3 gadiem)	28%	41%	37%

Avots: de Graaf and van den Berg, 2011.

2008./09. un 2009./10.gadā lielāko grupu veidoja tādi studenti, kuri jau bija trīs gadus strādājuši, un liels skaits iestājās uzreiz pēc sākotnējās profesionālās izglītības programmas (MBO). Diezgan liels studentu skaits nebija sekmīgi pabeiguši bakalaura studiju programmu.

9. ierāmētā informācija. Studenti AD veselības aprūpes vadības programmā Nīderlandē

AD veselības aprūpes vadības programmas studenti jau ir darba dzīvē. Vairumam ir MBO-4 kvalifikācija, un viņi jau dažus gadus nostrādājuši veselības aprūpes sektorā, bieži vien kā medmāsa vai farmaceita palīgs. Citi studenti bijuši uzņemti bakalaura programmā, taču pēc diviem gadiem to pametuši, sākuši strādāt, bet pēc pāris gadiem uzsākuši studijas AD programmā. Vairumam, ja ne visiem, iespēju iestāties AD programmā devuši viņu darba devējs. Vairumā gadījumu tas nozīmē ne vien to, ka darba devējs samaksā mācību maksu, bet arī to, ka viņi studē darba laikā.

Avots: Cedefop.

Īrijā vairums studējošo, kuri uzņemti izglītības programmās, kurās iegūst profesionālā pavāra padziļināto apliecību, ir nodarbināti šajā sektorā. Studentu vidū vērojamas lielas atšķirības vecuma un pieredzes ziņā, ir gan personas, kas nesen sākušas strādāt, kā arī personas ar daudzu gadu darba pieredzi, t.i., no personas, kas vienu gadu nostrādājusi restorānā, līdz tādai, kas vairāk nekā 11 gadus strādā slimnīcas virtuvē. Daudzi studējošie nolemj apgūt jaunas prasmes pēc plānotām vai neplānotām izmaiņām nodarbinātības virzībā. Piemēram, viens students vēlējas specializēties kulinārijā pēc tam, kad bija ieguvis augstāka NKI līmeņa kvalifikāciju viesmīlības vadībā. Kāds cits pēc daudziem citā nozarē nostrādātiem gadiem pauda vēlmi atgriezties tādā nodarbinātības jomā, par kuru viņam bija personiska interese. Vairumam svarīgākais faktors, izvēloties izglītības programmu un kvalifikāciju iegūšanai, bija iespēja turpināt strādāt algotu darbu. Daudzos gadījumos diskusijas par kvalifikācijas iegūšanu bija uzsācis darba devējs. Tas norāda uz to, ka darba devēji uzskata šo kvalifikāciju un īpaši – tās iegūšanas modeli – par risinājumu, kas nodrošina nepieciešamību sniegt darbiniekiem profesionālo tālākizglītību.

Savukārt studējošo, kuri iestājas izglītības programmās, lai iegūtu augstāko apliecību kulinārijā, raksturojums ir citāds. Šajā kohortā identificējamās divas apakšgrupas, kurās ir gan vidusskolu absolventi, gan nobrieduši studējošie. Plaši izplatīts viedoklis, ka daži vidusskolu absolventi, iespējams, šo izglītības programmu izvēlējušies dažādu iemeslu dēļ, ne tikai vienkārši koncentrējoties uz karjeras izvēli. Izglītības programmas, kurās iegūstama augstākā apliecība, ir ietvertas kopējā alternatīvu piedāvājumā (kā daļa no nacionālās pieteikšanās augstākajai izglītībai procedūras) studentiem, kuri drīzumā pabeigs (vispārējo) izglītību vidusskolā. Radies priekšstats, ka neliela šo studentu daļa izvēlējusies programmu, iedzīlinoties tajā mazāk nekā tie, kuri aktīvi meklējuši iespējas turpināt vai atsākt mācības programmā, kurā iegūstama šī kvalifikācija. Tomēr vairums studējošo spēja izskaidrot, ka viņiem bijis īpašs iemesls censties iegūt šo kvalifikāciju, kā

arī norādīja, ka viņu izvēles noteicošais faktors bijusi iespēja iestāties šajā izglītības programmā bez iepriekšējās nodarbinātības sektorā.

Tipiskā gadījumā studējošiem bija pāris gadu darba pieredze, jo viņi bija agri sākuši strādāt. Viņi meklēja iespējas panākt, lai viņu prasmes tik atzītas un apliecinātas, un bija izvēlējušies šo kvalifikāciju kā tam piemērotu.

Čehijas Republikā iespējams noteikt trīs kandidātu kategorijas, kas liek 5. līmeņa profesionālo kvalifikāciju eksāmenus:

- a) Nodarbināti cilvēki, kuri vēlas saņemt savu darba pieredzē iegūto specializēto profesionālo prasmju un kompetenču apstiprināšanu un atzīšanu;
- b) Cilvēki, kuri vēlas pārkvalificēties vai pārspecializēties, lai uzlabotu savas izredzes darba tirgū un/vai pārietu uz jauniem tautsaimniecības sektoriem;
- c) Kandidāti uz jauniem darbiem, kuriem piekļuvi nodarbinātībai regulē likums, pieprasot specifiskas profesionālās kompetences apstiprināšanu, lai iegūtu darba līgumu vai atļauju veikt uzņēmējdarbību (Čehijas Republikas atsevišķā gadījuma pētījuma analīze).

6. NODAĻA. MĀCĪŠANĀS REZULTĀTI KĀ DARBS PROCESĀ

6.1. Kvalifikācijas un mācīšanās rezultāti

EKI aicina, raksturojot kvalifikācijas, izmantot mācīšanās rezultātu pieeju. Tā prasa orientāciju drīzāk uz rezultātu, nevis uz resursiem, lai nošķirtu kvalifikācijas līmeni un izglītības ceļu, kādā tā iegūta. Tomēr daudzos gadījumos/valstīs šo atšķirību ir grūti saskatīt.

Šajā sadaļā kvalifikācijas analizētas no mācīšanās rezultātu aprakstīšanas perspektīvas⁵⁰; tajā ir saskatāma liela daudzveidība. Pirmkārt, atšķiras tas, ko apraksta (aprakstu mērogs, vai tas tiek piemērots vienībām vai visai izglītības programmai); otrkārt, atšķiras mācīšanās rezultātu aprakstīšanas veids. Tas ietver gan atšķirības terminoloģijā, gan detalizētības pakāpē, gan pieejā aprakstiem (vai mācīšanās rezultātus apraksta vispārīgi/holistiski vai ļoti detalizētā līmenī, aprakstu strukturēšanai izmantotās kategorijas). Šīs atšķirības raksturotas tālāk tekstā.

6.1.1. Mācīšanās rezultātu aprakstu mērogs

Šajā sadaļā raksturots reālais kvalifikācijas apraksta mērogs, kā arī tam, vai aprakstus veido dažādas, atsevišķi aprakstītas vienības.

Atšķirību diapazons var būt, sākot no kvalifikācijām, kas saistītas ar divu vai četrus gadu pilnām izglītības programmām, līdz plašākā kvalifikācijā ietvertiem maziem, atsevišķiem moduļiem. Tāpat arī aprakstu mērogs ir atkarīgs no tā, kas tieši ir ietvers NKI – vai NKI pieļauj tikai pilnas kvalifikācijas vai arī vienībās sadalītas kvalifikācijas? Čehijas Republikas vispārējās personālvadības speciālista profesionālā kvalifikācija ietver astoņas profesionālās kompetences, no kurām trīs ir saistītas ar 4. līmeni, bet pārējās – ar 5. līmeni⁵¹. NKI (NSK) tieši ietver profesionālās

⁵⁰ Tika analizētas šādas kvalifikācijas:

- (a.) Čehijas Republika: vispārējās personālvadības speciālista profesionālā kvalifikācija;
- (b.) Īrija:
 - i. Profesionālā pavāra padziļinātā apliecība;
 - ii. Kulinārijas augstākā apliecība;
- (c.) Francija: DUT-GEA;
- (d.) Latvija: inženierzinātņu/mašīnbūves speciālista pirmā līmeņa profesionālās augstākās izglītības diploms
- (e.) Malta: profesionālās izglītības augstākais diploms: MCAST- Uzņēmējdarbības un tehnoloģiju izglītības padomes (BTEC) HND uzņēmējdarbībā;
- (f.) Nīderlande: AD veselības aprūpes vadībā;
- (g.) Austrija:
 - i. Profesionālās izglītības uzņēmējdarbības administrēšanas koledža;
 - ii. Profesionālās izglītības inženiertehniskā koledža (izvēlēta elektronikas un tehniskās datorzinātnes specialitāte).

⁵¹ Vispārējās personālvadības speciālista profesionālās kvalifikācijas profesionālās kompetences:

- (a.) Orientēšanās darba kodeksā un ar to saistītajos normatīvajos aktos (5. līmenis);
- (b.) IKT izmantošana (4. līmenis)
- (c.) Personālvadības administrēšanas dokumentu izveidošana un vadība (5. līmenis);
- (d.) Dokumentācijas par obligātajām veselības pārbaudēm, darba drošību un ugunsdrošību uzturēšana organizācijā (4. līmenis);
- (e.) Darbinieku izglītības un mācību organizēšana (5. līmenis);
- (f.) Darbinieku atlases organizēšana (5. līmenis);
- (g.) Darbinieku novērtēšanas un atalgošanas sistēmas izveide un administrēšana (5. līmenis);
- (h.) Kolektīvo sarunu organizēšana (4. līmenis).

Katra profesionālā kompetence ir saistīta ar vērtēšanas kritērijiem un vērtēšanas veidu (Čehijas Republikas atsevišķā gadījuma pētījums).

kompetences, kas veido profesionālo kvalifikāciju, un apraksta mērogs ir darba uzdevumi, kurus kvalifikācijas ieguvējam jāspēj veikt, pamatojoties uz profesijas standartu.

Cita ar EKI 5. līmeni saistīta un ar sadalīšanu vienībās pieeju saistīta kvalifikācija atrodama Maltā: profesionālās izglītības augstākais diploms, tāds kā MCAST-BTEC HND uzņēmējdarbībā⁵². Šī kvalifikācija ietver 16 pamatvienības, kas visas ir aprakstītas mācīšanās rezultātu izteiksmē. Piemēram, vienībai par biznesa stratēģiju ir jāuzrāda šādi rezultāti (London School of Business and Management, 2011): „pēc vienības sekmīgas pabeigšanas students:

- a) Saprātīs stratēģiskās plānošanas procesu;
- b) Spēs formulēt jaunu stratēģiju;
- c) Izpratīs pieejas stratēģiju novērtēšanai un izvēlei;
- d) Saprātīs, kā ieviest izvēlēto stratēģiju.”

Tālāk katrā vienībā aprakstīti četri vai pieci specifiski elementi. Piemēram, saistībā ar stratēģiskās plānošanas procesa izpratni students saprot „stratēģiskos kontekstus un terminoloģiju, stratēģijas lomu, misijas, vīzijas, stratēģisko nolūku, uzdevumus, mērķus, pamata kompetences, stratēģijas uzbūvi, stratēģijas kontroli” (London School of Business and Management, 2011).

Citās kvalifikācijās mācīšanās rezultāti ir konceptualizēti un aprakstīti holistiskāk, tie nav uz uzdevumiem orientēti. Francijas DUT kvalifikācijās ietverta atšķirība starp pamata kompetencēm un specifiskām, ar izvēles specialitāti saistītām kompetencēm. DUT kvalifikācijas veido Nacionālā izglītības komisija (Commission Pédagogique Nationale), kas savus standartus un saturu strukturē prasītajā NKI 3. līmenī (EKI 5. līmenis). DUT uzskata par īsā cikla augstāko izglītību, tajā ir 25 specialitātes, starp kurām vissvarīgākā un vispārāzītākā ir DUT-GEA. Izglītības programma nosaka gan pamata, gan specifiskās kompetences, kuras attiecīgajā mācību programmā uzņemtajiem studentiem jāapgūst, lai iegūtu DUT-GEA kādā no trim iespējamajām specializācijām: finanses un grāmatvedība, mazu un vidēju organizāciju vadība vai personālvadība. DUT-GEA ietver deviņas plaši definētas pamata kompetences, piemēram, iekšējās un ārējās komunikācijas rīku apguve, spēja komunicēt svešvalodās, projekta izstrāde, organizācijas ekonomiskās un tiesiskās vides izpratne, uzņēmējdarbības un tās organizācijas izpratne), kā arī trīs specifiskākas, ar trīs iespējamo specializāciju mācīšanās rezultātiem saistītas kompetences finansēs un grāmatvedībā, mazu un vidēju organizāciju vadībā, personālvadībā (Ministère de l'Enseignement Supérieur et de la Recherche, n.d.). Kopēja pamata kompetences apraksta piemērs sniegts 10. ierāmētajā informācijā.

Francijas piemērs parāda, ka mācīšanās rezultāti, kas izteikti kā kompetences, izglītības programmā ir plaši formulēti. Plašs un visaptverošs kompetences jēdziens ietver zināšanas, prasmes, attieksmes un spējas risināt profesionālus izaicinājumus un uzdevumus. Čehu NVQ gadījumā kompetences ir vairāk uz uzdevumiem orientētas un ir tieši atvasinātās no profesijas standarta. Tad šīs kompetences ir tieši saistītas ar vērtēšanas kritērijiem (skat. 5.pielikumu).

Mācību programmām, kas veidotas kā sagatavošanas kursi NVQ, ir stingri jāievēro kvalifikācijas standarta struktūra, kuru apstiprina Izglītības ministrija.

⁵² Šo klasifikāciju licencējis BTEC (*Edexcel* zīmola nosaukums, Londona, Apvienotā Karaliste). Tā kā Maltā arī ārvalstu kvalifikācijas var novērtēt atbilstoši līmeņiem, šī kvalifikācija ir iekļauta Maltas kvalifikāciju ietvarstruktūrā.

10. ierāmētā informācija. DUT-GEA kopējā pamata kompetence

Izprast organizācijas ekonomisko un tiesisko vidi:

- (a.) Iegūt spēju izlasīt un interpretēt ekonomiskās darbības rezultātus un saprast ekonomisko sistēmu funkcionēšanu, izmantojot nacionālo grāmatvedības statistiku;
- (b.) Izzināt tiesisko sistēmu, tās funkcionēšanu un iesaistītās ieinteresētās puses;
- (c.) Izprast vispārējos līgumsaistību mehānismus un atbildību, tostarp, spēju analizēt tiesas lēmumus un vadīt saistītus praktiskus, vienkāršus gadījumus;
- (d.) Izprast Francijas politisko sistēmu, kā arī ES institūcijas un to darbību;
- (e.) Izprast naudas funkciju, monetāras politikas instrumentu būtību un to ietekmi uz reālo ekonomiku, dažādas finansēšanas sistēmas un finanšu tirgus;
- (f.) Izveidot izpratni par ekonomikas aģentu individuālo darbību un to lomu attiecībā uz:
 - i. uzņēmējdarbības nosacījumiem, kā arī tirgus struktūrām un mehānismiem;
 - ii. svarīgākajiem kritēriju ienākumu sadalei;
 - iii. visas sistēmas kopumā funkcionēšanu;
- (g.) Spēja praktiskās situācijās identificēt dažādos organizāciju līmeņus un valsts pārvaldes lomas, ieskaitot izpratni par administratīvu darbību specifisko saturu un to tiesisko ietekmi;
- (h.) Izprast attiecības starp vispārējām ekonomiskām, kultūras, ģeopolitiskām problēmām un dažādu organizāciju reālo dzīvi;
- (i.) Izprast ekonomiskās domas un politikas ietekmi uz uzņēmumu pārvaldību nacionālās, reģionālās un starptautiskās pārvaldības sistēmā;
- (j.) Izprast uzņēmējdarbības problēmu, aprites un instrumentu starptautisko dimensiju.

Avots: Cedefop, adaptēts no Programme Pédagogique National: DUT Gestion des Entreprises et des Administrations⁵³

6.1.2. Mācīšanas rezultātu aprakstos izmantotā terminoloģija

Dažādās valstīs un attiecībā uz dažādām valstīm izmantotā terminoloģija atšķiras, tāpat kā atšķiras mācīšanās rezultātu aprakstu detalizācijas pakāpe. Mācīšanās rezultātu apraksti var būt gan īsi un visai vispārīgi raksturojumu, gan arī garāks konkrētu, detalizēti aprakstītu mācīšanās rezultātu saraksts, kas atsaucas uz ar zināšanām, prasmēm un attieksmēm/kompetencēm saistītiem jēdzieniem. Latvijā mašīnbūves speciālista pirmā līmeņa profesionālās augstākās izglītības diploms ietver garu kompetenču sarakstu, piemēram, spēju plānot un organizēt inženiertehnisku uzņēmumu vai tā filiāles, sagatavot nepieciešamos tehniskos dokumentus un lietot valsts valodu. Šīs kompetences netiek tālāk detalizētas darbības līmenī. Turpretim Īrijas kulinārijas augstākās apliecības mācīšanās rezultāti ir aprakstīti ļoti detalizēti. Attiecībā uz spēju „demonstrēt visaptverošu specializētu prasmju un instrumentu diapazonu; zināšanu – tehnoloģisko prasmju un prasmju diapazonu”, tiek sagaidīts, ka audzēknis spēs:

- a) Apmierināt klientu prasības, pārliecinoši un radoši demonstrējot labāko praksi tehniskajās prasmēs;
- b) Pārliecinoši un radoši lietot prasmes šādās jomās: kulinārās prasmes; kulinārās zināšanas par ēdieniem un dzērieniem, kā arī personisko attīstību, tostarp praksē veicot savas darbības izvērtēšanu un eksperimentus;

⁵³http://media.enseignementsup-recherche.gouv.fr/file/DUT_-_Programmes_pedagogiques_nationaux/82/2/Gestion_des_Entreprises_et_des_Administrations_157822.pdf

- c) Izmantot tūrisma un viesmīlības nozarē būtiskās IKT, t.sk., e-pastu, internetu, *Word*, *PowerPoint*, *Excel*, *Access*, īpašuma apsaimniekošanas un rezervāciju sistēmas, piemēram, *Fidelio*, *EPOS*, *Calc Menu*.

Īrijas aprakstos lielāks uzsvars likts uz vārdiem, kas norāda uz noteiktu kompetences līmeni, piemēram, darīt kaut ko „pārlicinoši un radoši”. Šie vārdi dod lielāku ievirzi, lai nošķirtu EKI 5. līmeni no līdzīgām 4. vai 6. līmeņa kvalifikācijām. Latvijas aprakstos šādu signālvārdu nav.

Lielākoties kvalifikācijas apraksta mācīšanās rezultātu izteiksmē, pamatojoties uz vispārējām vadlīnijām, kas nosaka izmantotos jēdzienus un terminoloģiju, kā arī aprakstu struktūru. Šīs instrukcijas iespējams izstrādāt nacionālajā līmenī visām līdzīgām kvalifikācijām (kā tas ir Austrijā) vai šai konkrētajai kvalifikācijai, pamatojoties uz profesijas raksturojumu, par ko ir vienošanās ar darba tirgus ieinteresētajām pusēm (Čehijas Republikā, Īrijā, Francijā, Nīderlandē). Tālāk sniegtie piemēri to parāda.

Nīderlandē katra AD veselības aprūpes vadības programmā izmantots viens un tas pats profesionālais apraksts (komandas vadītājs) un saistītās pamata kompetences. Katra atsevišķa augstākā mācību iestāde var brīvi izstrādāt studiju programmu un novērtēšanas metodes. Nosakot pamata kompetences (izglītības programmas mācīšanās rezultātus), izdala trīs galvenās veselības aprūpes iestāžu vadītāju darbības jomas: organizēt, mainīt, attīstīt⁵⁴. Šīs trīs pamata darbības jomas norit trīs skaidri izteiktās situācijās/kontekstos: attiecībā pret plašāku vidi (iekšējo un ārējo), partnerībā, kā arī attiecībā pret individuāliem darbiniekiem. Apvienojot svarīgākās darbības jomas un situācijas, var izveidot matricu, kas ietver visas šīs profesijas pamata kompetences. Papildu deviņām pamata kompetencēm tiek pievienotas arī divas ar personību saistītas kompetences (kompetences (j) un (k), skatīt 16. tabulu). Visām 11 kompetencēm sniegti detalizēti apraksti, kas ietver profesionālā konteksta, kā arī šīs kompetences ietekmes uz kontekstu aprakstu (kādā veidā vadītājs realizēs savu kompetenci viņa vadītajā organizācijā).

Piemēram, pamanāms, ka Nīderlandē kvalifikāciju mācīšanās rezultātu raksturošanai neizmanto ne NKI līmeņu aprakstus, ne Boloņas stila īsā cikla noslēguma prasības. Kvalifikāciju noslēguma prasības ir pilnībā formulētas darbības līmenī, pamatojoties uz profesijas specifiskajiem pamatuzdevumiem un lomām. Pētītajās iestādēs norit diskusijas par to, kā nošķirt AD un bakalaura kvalifikācijas mācīšanās rezultātus⁵⁵.

Austrijā profesionālās izglītības koledžu izglītības programmas pakāpeniski pāriet uz kompetenci orientētu pieeju, attīstot profesionālās izglītības standartus mācību satura raksturošanai. Šī standarta pamatā ir kompetences modelis (ar vienu vai vairākām kompetences jomām), ko attīsta katram studiju priekšmetam un jomai. Katru kompetences modeli raksturo divas dimensijas:

- a) Satura dimensija apraksta priekšmetu, zināšanu jomu vai sektoru, uz kuru kompetence attiecas;
- b) Darbības kompetence konkretizē piecus dažādus sagaidāmā snieguma līmeņus: atcerēties, saprast, piemērot, analizēt un radīt.
- c) Iegūstamās kompetences ir norādītas kvalifikācijas noslēguma prasību, konkretizētas satura un darbības dimensiju krustpunktā. Piemēram, profesionālās izglītības standarts uzņēmējdarbībā un vadībā ir saistīts ar visiem profesionālās izglītības uzņēmējdarbības administrēšanas koledžas izglītības programmām ietvertajiem komerczinību, ekonomikas un juridiskajiem priekšmetiem (piemēram, uzņēmējdarbības ekonomika, grāmatvedība un

⁵⁴ Pamatuzdevums “jomas organizācija” attiecas uz tagadni: organizācijas efektīva un lietpratīga vadīšana; “izmaiņas” attiecas uz nākotni: saglabāt organizācijas panākumus: “attīstība” attiecas uz ceļu no tagadnes uz nākotni, izmantojot personālrесурсu vadību un personālrесурсu attīstību.

⁵⁵ Nīderlandē NKI izveidošana motivēja rūpīgāk izpētīt, ar ko AD atšķiras no MBO-4 programmas un bakalaura programmas.

kontrole, uzņēmējdarbības vadības prakse un projektu vadības, mācības uzņēmējdarbībā, projektu un kvalitātes vadība, mācību uzņēmums un atsevišķo gadījumu pētījumu analīze, politiskā izglītība un tiesības (BMUKK, 2010a). Profesionālās izglītības uzņēmējdarbības un vadības kompetences modelis, cita starpā, ietver šādas kompetenču jomas: uzņēmējdarbība, vadība, personāla vadība, finanses un grāmatvedība. Apraksts, kas atrodas satura dimensijas uzņēmējdarbība un darbības dimensijas krustpunktā, ir definēts šādi: „Es spēju izstrādāt un analizēt biznesa plānu”.

16. tabula. Pamata kompetences: Nīderlandes veselības aprūpes un veselības aprūpes pakalpojumu vadības profesionālais raksturojums

Satura galvenās uzdevumu jomas			
	Attiecībā pret vidi (iekšējo un ārējo)	Partnerībās	Attiecībās ar atsevišķiem darbiniekiem
Organizācija	(a) Vadītājs saskaņo pieprasījumu un piedāvājumu politiskajā kontekstā (lomas raksturojums: saskaņošana)	(b) Vadītājs gādā par efektīvu un lietpratīgu resursu izmantošanu, lai sasniegtu mērķus (lomas raksturojums: organizēšana)	(c) Vadītājs koncentrē uzmanību uz adekvātu uzdevumu izpildi, atsevišķu darbinieku īpašību optimālu izmantošanu un ilgtspējīgu kontekstu veidošanu (lomas raksturojums: vadība)
Pārmaiņas	(d) Vadītājs izmanto attīstības iespējas un iespējas realizēt organizācijas inovāciju politiku un stratēģiju (lomas raksturojums: uzņēmējdarbība)	(e) Vadītājs uzsāk, veicina, ievieš un vada pārmaiņu procesus (lomas raksturojums: pārmaiņas)	(f) Vadītājs veicina to, lai individuāli darbinieki dotu savu ieguldījumu pārmaiņu procesā (lomas raksturojums: veicināšana)
Attīstība	(g) Vadītājs rada (mācīšanās) atmosfēru, kas ļauj organizācijai paredzēt (starptautiskos) mainīgos kontekstus (lomas raksturojums: radīšana)	(h) Vadītājs atbalsta sadarbību un partnerību attīstību (lomas raksturojums: komandas veidošana)	(i) Vadītājs veicina un atbalsta individuālu darbinieku attīstību (lomas raksturojums: treneris)
Personiskās galvenās uzdevumu jomas			
Personiskā līderība	(j) Vadītājs attīsta savas personiskās vadības prasmes un kompetences, pamatojoties uz pašnovērtējumu (lomas raksturojums: sevis vadība)		
Profesionālā attīstība	(k) Vadītājs attīsta personisko skatījumu uz veselības aprūpes un veselības aprūpes pakalpojumu vadību, veicinot veselības aprūpes un veselības aprūpes pakalpojumu vadības (starptautisko) profesionalizāciju (lomas raksturojums: vadība)		

Avots: Cedefop, adaptēts no AD management in health care and health care service (Rotterdam Academy).

Lai ilustrētu prasības kvalifikāciju piešķiršanai un palīdzētu tās iztulkot praksē, ir izveidoti mācīšanas un mācīšanās paraugi, kurus var izmantot mācību procesā, un tos izmēģina pilotskolās (BMUKK, 2012a).

Visām nākotnes un no jauna izveidotajām profesionālās izglītības koledžu izglītības programmām jābalstās profesionālās izglītības standartos definētajos kompetences modeļos. Atsevišķu izglītības standartu apraksti ir lakoniskā formā ietverti Vadītājs programmas atsevišķo priekšmetu izglītojošajos un mācīšanas uzdevumos. Visām profesionālās izglītības tipa skolām izglītības programmas sagatavošanas pamats ir „vadlīnijas uz kompetencēm un uz mācīšanās rezultātiem orientētu izglītības programmu sagatavošanai” (BMUKK, 2010b).

Tā kā pāreja uz mācīšanās rezultātu pieeju un mācīšanās rezultātu integrēšanu visās izglītības programmās turpinās, šobrīd profesionālās izglītības koledžu izglītības programmas ietver tikai daļēji sistematizētus formulējumus ar orientāciju uz mācīšanās rezultātiem. Noteiktu veidu profesionālās izglītības programmās mācīšanās rezultāti ir vispārīgi aprakstīti vispārējās izglītības uzdevumu sadaļā. Likumā noteiktā vispārējā izglītības misija (*Bildungsauftrag*) tiek īstenota kopā ar kompetencēm, kuras apgūst attiecīgās profesionālās izglītības programmas absolventi: profesionālās izglītības koledžu *Bildungsauftrag* ir sagatavot studentus piekļuvei augstākajai izglītībai un piekļuvei konkrētām reglamentētām profesijām un augstāka līmeņa profesionālām darbībām. Tālāk, mācīšanās rezultāti ir pasniegti detalizētākā veidā atsevišķu studiju priekšmetu izglītojošo un mācīšanas uzdevumu aprakstos. Taču parasti šie apraksti ir visai abstrakti, nesistemātiski un lielā mērā ar vērtēšanas kritērijiem nesaistīti. Tāpat arī ir sniegta detalizēta informācija par studiju priekšmetu (mācīto saturu).

Ir jau daži jaunās paaudzes izglītības programmu piemēri, piemēram, profesionālās izglītības elektronikas koledžās, kas specializējas tehniskajā datorzinātnē. Šajās izglītības programmās vispārējos izglītības mērķos ir netieši atspoguļoti attiecīgā NKI līmeņa apraksti (NKI 5. līmeņa profesionālās izglītības koledžām), lai arī mācīšanās rezultāti ir definēti kā profesionālās, metodiskās, sociālās un personiskās, kā arī komunikācijas kompetences, nevis kā zināšanas, prasmes un kompetence. Katra individuālā studiju priekšmeta aprakstītie izglītojošie un mācīšanas uzdevumi balstās attiecīgā studiju priekšmeta vai priekšmeta jomas aprakstos. Šo mācīšanās rezultātu apraksti veidoti holistiski – tajos nav izdalītas zināšanas, prasmes un kompetences, kaut gan ir norādes uz šīm kategorijām. Katra studiju priekšmeta un katra gada izglītības saturs joprojām detalizēti pasniegts attiecībā uz katru kompetences jomu⁵⁶.

Arī valstī var pastāvēt atšķirības tajā, kā mācīšanās rezultātu izteiksmē aprakstītas vienā līmenī ievietotas kvalifikācijas. Īrijā EKI 5. Līmenim pielīdzinātajām divu veidu kvalifikācijām ir atšķirīga izcelsme un dažādu mērķi. Padziļinātā apliecība ir attīstījusies no amatniecības tradīcijas un tiek uzskatīts par profesionālās izglītības kvalifikāciju; augstākā apliecība ir plaši pieejama ļoti dažādās izglītības jomās, tai ir profesionāla un akadēmiska izcelsme, un to uzskata par īsā cikla augstāko izglītību kvalifikāciju. Dažādu veidu kvalifikācijām var būt ļoti līdzīgs raksturojums mācīšanās rezultātu ziņā, lai gan tās izmanto dažādiem nolūkiem. Katra kvalifikāciju tipa mācīšanās rezultātu analīze atklāj tikai minimālas atšķirības (augstākajā apliecībā lielāks uzsvars likts uz zināšanām), un tas skaidri norāda uz to, ka abi kvalifikāciju veidi atbilst NKI 6. līmenim vai EKI 5. līmenim. Analīze arī atklāj to, ka Īrijas NKI kvalifikāciju klasifikācija stingri balstās mācīšanās rezultātos; citiem kritērijiem, piemēram, mācīšanās konteksts, kvalifikāciju mērķis vai iestādes, kas piedāvā šīs klasifikācijas, šajā kontekstā ir maza nozīme. Kulinārijas augstākās apliecības mācīšanās rezultāti strukturēti atbilstoši Īrijas NKI līmeņu aprakstu jomām⁵⁷, turpretim profesionālā pavāra padziļinātajā apliecībā tās atspoguļotas tikai netieši.

Attiecībā uz Čehijas Republikā definētajiem mācīšanās rezultātiem vispārējās personālvadības speciālista profesionālajai kvalifikācijai viens no respondentiem norādīja, ka pieņemtais pamata kompetenču kopums pārāk nosveroties uz personālvadības administratīvo prasmju un tiesisko darbību pusi, bet tiecas ignorēt saskarsmes, psiholoģiskās un uzvedības kompetences, kā arī prasmes sadarbībai ar cilvēkiem. Līdz ar to šī profesionālā kvalifikācija tāda, kā tā definēta šobrīd, var būt piemērota lielos un starptautiskos uzņēmumos, kuros personālvadības speciālists nodarbojas tikai ar administratīvām lietām, kas ir saistītas, piemēram, ar atalgojumu vai personāla plānošanu, bet citas personālvadības aktivitātes veic citi darbinieki. Tāpēc, iespējams, šī kvalifikācija var izrādīties mazāk piemērota mazos un vidējos uzņēmumos, kā arī pavisam mazos uzņēmumos, kuros viens par personālvadību atbildīgais cilvēks veic visus uzdevumus – gan darbinieku atlasī, gan mācības, talantu vadību un konfliktu risināšanu. Apraksti, kas izteikti mācīšanās rezultātos, tiecas koncentrēties uz tehniskākām, uz uzdevumiem orientētām

⁵⁶ Sīkāku informāciju skatīt 5.pielikumā.

⁵⁷ Sīkāku informāciju skatīt 5. pielikumā.

kompetencēm, mazāk pievēršoties vispārīgākām, transversālām kompetencēm. Tas ietekmē profesionālās kvalifikācijas raksturojumu darba tirgū.

Ir maz pierādījumu tam, ka NKI līmeņu aprakstus patiešām izmanto, lai aprakstītu kvalifikācijas mācīšanās rezultātu izteiksmē. Dažas kvalifikācijas ietver ar EKI līmeņu aprakstiem salīdzināmas kategorijas (zināšanas, prasmes un kompetence), izmantojot NKI līmeņu aprakstus, piemēram, Īrijā un Latvijā (kaut gan NKI izmanto kompetences, nevis kompetenci (EKI)). Savukārt citās valstīs, tādās kā Čehijas Republikā un Austrijā, tikai netieši tiek atspoguļoti NKI līmeņu apraksti konkrētajās kvalifikācijās. Taču papildu NKI līmeņu aprakstos izteiktajiem jēdzieniem tiek izmantotas daudzas citas mācīšanās rezultātu kategorijas.

Salīdzinot profesionālās izglītības piedāvātas kvalifikācijas un augstākās izglītības piedāvātas kvalifikācijas, pamanāmas atšķirības nav sastopamas, jo, kaut arī kvalifikācijas piedāvā dažādas apakšsistēmas, tās lielākoties ir uz darba tirgu/profesionāli orientētas. Tas pats sakāms par 5. līmeņa augstākās izglītības kvalifikācijām. Mācīšanās rezultātus parasti apraksta kompetenču izteiksmē, kuras nepieciešamas darba uzdevumu veikšanai, vai tiek balstītas uz profesijas raksturojumu. Īrijā diviem atsevišķiem kvalifikāciju veidiem ir dažādi mērķi, bet tos iespējams salīdzināt kompetenču ziņā. Tāpēc tas, kādā veidā kvalifikācijas apraksta mācīšanās rezultātu izteiksmē, ir vairāk atkarīgs no kvalifikācijas vispārējās orientācijas, nevis no kvalifikāciju pārvaldības modeļa.

6.2. Izglītības programmas: resursu mainīgie lielumi un īstenošanas veidi

6.2.1. Izglītības intensitāte/apjoms/ilgums

Tas, kādā veidā tiek izteikts studiju kurss, kura rezultātā tiek iegūta 5. līmeņa kvalifikācija, izglītības intensitāte/apjoms⁵⁸ vai ilgums, ir lielā mērā atkarīgs no izglītības apakšsistēmas, kurai tas pieder. Izglītības programmas/kursa, kurš noved pie EKI 5. līmeņa kvalifikācijas, darba slodzi var izteikt kredītpunktos, mācību stundās, gados vai citādi. Tāpat arī veids, kādā norāda kvalifikācijas apjomu, ir atkarīgs no tā, vai kvalifikācija iegūta sākotnējās izglītības ceļā vai lielā mērā darbā balstītā ceļā.

Vairums augstākās izglītības kvalifikāciju izsaka programmas ilgumu ECTS izteiksmē (izņēmums ir dažas Apvienotās Karalistes kvalifikācijas). ECTS kredītpunktu skaits variē – no 60 līdz 80, un vidējais ir 120. Piemēram, Luksemburgas (specializētajam) BTS studiju slodze ir 120 līdz 135 ECTS, tāpat kā Francijas BTS un DUT. Latvijas pirmā līmeņa profesionālās augstākās izglītībai studiju slodze ir 80 līdz 120 CP (120-180 ECTS kredītpunktu).

Vērtējot ar mācību kursu, kas saistīti ar profesionālās izglītības sistēmas kvalifikāciju iegūšanu, studiju ilgumu/apjomu, ir pamanāma lielāka daudzveidība. Pētījumā netika konstatēts, ka šī apjoma norādīšanai izmantotu Eiropas kredītpunktu sistēmu profesionālajai izglītībai un apmācībai (ECVET). Reizēm ilgums izteikts stundās, piemēram, Luksemburgas amata meistara kvalifikācijai: 80 stundas (pirmais gads) + 80 stundas (otrais gads) + 84 stundas (trešais gads) = 244 stundas vispārējiem kursiem, kuri ir līdzīgi visiem studentiem. Nepieciešamas arī no 100 līdz 400 stundas konkrētiem, profesijai specifiskiem kursiem, ļoti daudzveidīgās izglītības programmās, sākot no *Traiteur* (+/-100 stundas), līdz optiķim-optometristam (+/-400 stundas). Igaunijas profesionālās kvalifikācijas gadījumā darba slodze ir atkarīga no profesijas un iepriekšējās pieredzes. Studiju apjoma apraksts nav pieejams, jo kvalifikācija nav saistīta ar izglītības programmu. Čehijas Republikā profesionālās kvalifikācijas nebalstās izglītības programmās, tāpēc arī tās netiek izteiktas darba slodzē vai ECTS/ECVET apjomā. NVQ eksāmenu var likt kandidāti,

⁵⁸ Sīkāku informāciju skatīt 6. pielikumā.

kuri ir ieguvuši noteiktu profesionālo kompetenci neformālā un/vai ikdienas izglītībā. Citām profesionālās izglītības kvalifikācijām apjomu izsaka ECTS, kā tas ir Maltas profesionālās izglītības HND. Reizēm norāda gadu skaitu, tā tas ir Dānijā, kur EUD iegūšanai nepieciešami četri ar pusi vai pieci gadi, vai Austrijā, kur profesionālās izglītības koledžu kvalifikāciju var iegūt piecos pilna laika un skolā balstītas izglītības gados vai arī alternatīvos ceļos: tie ietver pēc vidējās izglītības divus gadu pilna laika profesionālās izglītības kursu *Reifeprüfung* eksāmenu nolikušajiem vai trīs gadu vakara kursu vai divus līdz četrus profesionālās izglītības koledžas gadus strādājošajiem. Tas, cik ilgā laikā iegūst Francijas CQP, ir atkarīgs no studenta pieredzes (iepriekšējās izglītības kvalifikācijas un darba pieredzes), kā arī izmantotā profesionālās tālākizglītības instrumenta veida. CP, kas paredzēts jauno vidusskolas absolventu iekļaušanai profesijā, kā arī pieaugušajiem, kas vēlas atgriezties darba dzīvē, ilgums ir no sešiem līdz 24 mēnešiem.

6.2.2. Programmas īstenošanas veids

Īstenošanas veids ir tas, kā izglītības programma ir organizēta, lai sasniegtu attiecīgās kvalifikācijas, uz kuru izglītības programma ir orientēta, mācīšanās rezultātus. Izglītības programma var būt skolā vai darbā balstīta vai duāla (abu kombinācija). Tāpat arī var nošķirt pilna laika un nepilna laika izglītību. Īstenošanas veids ir atkarīgs no izglītības apakšsistēmas.

Lielākoties augstākās izglītības kvalifikācijas ir skolā balstītas, ietverot ievērojamu darbā balstītu daļu. AD programmas Nīderlandē var būt pilna laika, nepilna laika (mācīšanās paralēli darbam) vai duālas programmas (kurās studenta darbu vērtē izglītības programmas ietvaros). Apmēram puse studentu ir uzņemta duālajā programmā. Bieži vien šie studenti jau ir nodarbināti. Visi izglītības programmu īstenotāji ir paredzējuši atbrīvojumi no studijām, kas ļauj studentiem iestāties individualizētas izglītības programmās, pamatojoties uz viņu iepriekšējo pieredzi, izglītību un izglītību apliecinošiem dokumentiem. Francijā DUT un BTS kvalifikācijas parasti iegūst formālajā izglītībā, tomēr tās var arī pilnībā vai daļēji iegūt iepriekšējās pieredzes novērtēšanā, kad attiecīgās kvalifikācijas jomā ir uzkrāta atbilstoša trīs gadus ilga darba pieredze.

Profesionālās izglītības sistēmas ietvaros piešķirtajās EKI 5. līmeņa kvalifikācijās lielāka uzmanība pievērsta tieši praktiskās pieredzes iegūšanai mācību laikā. Profesionālās kvalifikācijas bieži vien ietver procedūras iepriekšējās pieredzes apstiprināšanai. Igaunijā profesionālās kvalifikācijas pilnībā balstās neformālā un ikdienas izglītībā, un tās var iegūt, apstiprinot iepriekšējo izglītību. Horvātijā aroda meistara eksāmens būtībā apliecina darba pieredzē iegūtās ikdienas un neformālās kompetences, kaut gan studenti var apmeklēt sagatavošanas kursus, kuri nav obligāti. Īrijā augstāko apliecību, kas ir formāla izglītības programma, var iegūt, apstiprinot neformālo un ikdienas izglītību.

Profesionālās izglītības kvalifikācijas Dānijā (EUD) un Austrijā (profesionālās izglītības koledža) atšķiras tajā ziņā, ka mācības ir skolā balstītas, taču ietver praksi un stažēšanos.

Ar vispārējo izglītību saistītas 5. līmeņa kvalifikācijas parasti ir skolā balstītas, un ir maz ticams, ka tās varētu iegūt, apstiprinot neformālo un ikdienas izglītību.

Dati par Beļģijas (Flandrijas) HBO5 kvalifikācijām (17. tabula) skaidri atklāj pašreizējo HBO5 programmu raksturu. Vairums izglītības programmu tiek piedāvātas (vismaz daļēji) vakaros strādājošiem pieaugušajiem. 17. tabulā norādīts nodarbību veids katrā mācīšanas veidā, kā arī to procentuālais daudzums no kopējā nodarbību skaita šāda veida izglītībā.

17. tabula. HBO5 kvalifikācijas Beļģijā (Flandrijā): mācīšanas veids

Mācīšanas veids	Nodarbību skaits	%
Vakaros (darba dienās)	2 224	47,21%
Pa dienu (darba dienās)	1 763	37,42%
Nedēļas nogalēs	132	2,8%
Kombinācija – pa dienu un nedēļas nogalēs	216	4,59%
Kombinācija – vakaros un nedēļas nogalēs	185	3,39%
Kombinācija – pa dienu un vakaros	58	1,23%
Kombinācija – pa dienu, vakaros un nedēļas nogalēs	133	2,82%

Avots: Vlaams Parlement, 2011.

Var secināt, ka kvalifikācijas formālajā augstākajā izglītībā bieži vienveidīgi apraksta izglītības programmas īstenošanas veida un apjoma izteiksmē. Taču tas bieži ir vairāk saistīts ar resursu faktoriem nekā ar mācīšanās rezultātiem. Jo vairāk kvalifikācija ņem vērā konkrēto profesiju (kā tas ir profesionālās tālākizglītības kvalifikāciju veidos), jo neskaidrāks kļūst īstenošanas veids un apjoms. Tas ir saistīts ar darbā balstīto mācību un iepriekšējās pieredzes integrēšanu, novērtējot, vai students var darboties prasītajā līmenī.

Saistot mācīšanās rezultātu aprakstus ar īstenošanas veidu, redzams, ka augstākās izglītības kvalifikācijas ir vairāk saistītas ar izglītības programmām nekā profesionālās izglītības sektors. Pēdējā ir vairāk vietas neformāliem un ikdienas (darbā balstīto mācību) kontekstiem un vairāk uzmanības pievērš novērtēšanas procedūrām, lai kvalifikāciju iegūtu ārpus izglītības programmas (iepriekšējās izglītības apstiprināšana). Francijā ir sena iepriekšējās izglītības apstiprināšanas tradīcija gan DUT, gan BTS (augstākā izglītība) kvalifikācijām.

7. NODAĻA. KVALIFIKĀCIJU IEDALĪŠANA NKI UN SASAISTE AR EKI

7.1. Ievads

7.1.1. Nacionālo kvalifikāciju līmeņu pielīdzināšana EKI

Kvalifikācijas klasificē nacionālajā līmenī un iekļauj NKI, pēc tam tās pielīdzina EKI līmeņiem. Lai radītu uzticību attiecināšanas procesam, ir jāizveido skaidra un demonstrējama saite starp kvalifikāciju līmeņiem NKI vai nacionālajā sistēmā un EKI līmeņu aprakstiem. EKI līmeņu apraksti ir uzrakstīti diezgan vispārīgā veidā, lai tie varētu iekļaut kvalifikācijas no daudzveidīgajām nacionālām sistēmām un dažādiem izglītības kontekstiem. NKI līmeņu apraksti veidoti tā, lai tie atspoguļotu konkrēto nacionālo kontekstu, ar tā vērtībām un tradīcijām. Tāpēc nacionālo un EKI līmeņu saskaņošanas process ne vienmēr ir vienkāršs, un reizēm nepieciešams zināms tuvinājums. Ir nepieciešams virknes ieinteresēto pušu vērtējums par nacionālo līmeņu vērtību attiecībā pret EKI līmeņiem, lai būtu pārliecība par šī tuvinājuma rezultātiem. EKI kontekstā šo tuvinājumu sauc par „vislabākās atbilstības” principu, un šī principa plašajā pielietojumā atspoguļojas tas, ka tiek pieņemts fakts, ka ideālu atbilstību parasti neuzskata par iespējamu⁵⁹.

7.2. Valstu analīze

Šajā pētījumā iekļauto valstu izvēlētajās pieejās, kā noteikt kvalifikāciju līmeņus, tika konstatētas gan atšķirības, gan līdzības. Šīs līdzības un atšķirības attiecas uz:

- d) To, cik lielā mērā kvalifikāciju iedalīšana NKI līmeņos un pielīdzināšanas EKI procesi noritēja kā divi atsevišķi procesi vai kā viens;
- e) To, cik lielā mērā kvalifikāciju iedalīšana NKI līmeņos izmanto kā NKI kvalitātes nodrošināšanas funkciju;
- f) To, kādā veidā kvalifikācijas ir saistītas ar EKI 5. līmenim pielīdzināto nacionālo līmeni: pamatojoties uz kvalifikācijas veidu vai individuālām kvalifikācijām;
- g) To, cik lielā mērā 5. līmeņa aprakstus veido tā, lai tie spētu ietvert dažādu kvalifikāciju kopumu;
- h) Atbilstošā līmeņa noteikšanai izmantotās pieejas un metodes;
- i) Citu kritēriju izmantošanu (papildu mācīšanās rezultātiem), lai iedalītu kvalifikācijas līmeņos;
- j) To, cik lielā mērā kategorijas, kas izmantotas līmeņu aprakstu strukturēšanai, atšķiras no tām, kas izmantotas kvalifikāciju aprakstīšanai;
- k) Iespējas ievietot kvalifikācijas no neformālās un ikdienas izglītības kontekstiem EKI 5. līmenim pielīdzināto NKI līmenī;
- l) Iespējamām neatbilstībām, ievietojot konkrētas kvalifikācijas EKI 5. līmenim pielīdzinātajā NKI līmenī.

⁵⁹ EKI attiecināšanas procesa kontekstā lieto „vislabākās atbilstības” principu, savukārt Boloņas pašvērtēšanas procesā (nacionālo augstākās izglītības kvalifikāciju ietvarstruktūru līmeņu saistīšana ar EAIT kvalifikāciju ietvarstruktūru), izmanto terminu „būtiska atšķirība” (Council of Europe, 1997).

7.2.1. Kvalifikācijas, NKI līmeņi un pielīdzināšana EKI

No vēsturiskā skatpunkta raugoties, šajā pētījumā analizētās valstis var klasificēt divās galvenajās grupās: pirmkārt, valstis, kurās NKI izstrādāja pirms EKI ieviešanas; otrkārt, valstis, kurās NKI izstrādāja ciešā saistībā ar EKI ieviešanu.

Valstīs ar nobriedušām ietvarstruktūrām, tādās kā Īrija, Francija un Apvienotā Karaliste, NKI izveide (tostarp kvalifikāciju iedalīšana NKI līmeņos) un pielīdzināšanas EKI process bija divi skaidri nodalīti procesi. Līmeņu skaits, kā arī kategorijas, kas izmantotas NKI līmeņu mācīšanās rezultātu aprakstu strukturēšanai, atšķiras no EKI. Kritēriji un procedūras kvalifikāciju klasificēšanai NKI jau pastāvēja, un kvalifikācijas (vai kvalifikāciju veidi) jau bija iedalītas NKI līmeņos pirms to pielīdzināšanas EKI. Šie kritēriji un kvalifikācijas parasti ir labi iestrādāti sistēmā un ir būtisks kvalifikāciju uzbūves elements.

Otrajā grupā ietilpst tās valstis, kas sāka attīstīt NKI apmēram tajā pašā laikā, kad izveidoja un ieviesa EKI: tajā ietilpst 12 šajā pētījumā ietvertās valstis. Daudzos gadījumos kvalifikāciju NKI klasifikācija ir cieši saistīta ar pielīdzināšanas EKI procesu, kas veikta viena, nevis divu skaidri nošķirtu procesu ietvaros⁶⁰: piemēram, Nīderlande, Austrija⁶¹ un Portugāle. Daudzas no šīm valstīm attīstījušas savas NKI, pamatojoties uz EKI, lai klasificētu šo sistēmu. Vairums no tām izmanto astoņu līmeņu struktūru (Beļģija (Flandrija), Čehijas Republika⁶², Dānija, Igaunija, Latvija, Lietuva, Luksemburga, Malta, Austrija, Portugāle); reizēm ir arī par 1. līmeni zemāks līmenis, tiek izmantots iestāšanās līmenis (Nīderlande) vai apakšlīmeņi (Horvātija, Nīderlande). Vairākas valstis kā līmeņu aprakstus izmanto tās pašas mācīšanās rezultātu kategorijas kā EKI (Dānija, Latvija, Nīderlande) – taču definīcijas vai apakškategorijas atšķiras, vai arī dažos gadījumos valstis izmanto EKI līmeņu aprakstus savās NKI (Igaunija, Austrija⁶³ un Portugāle⁶⁴). Dažās no šīm valstīm ir jau skaidri aprakstīti kritēriji un procedūras kvalifikāciju ieviešanai NKI (Beļģija (Flandrija), Nīderlande)⁶⁵. Taču pieredze par to, kā tās izmanto praksē un cik lielā mērā tās ietekmē kvalifikāciju veidošanas procesu, ir ierobežota.

7.2.2. NKI kvalitātes nodrošināšanas funkcija

Vispār ietvarstruktūras kvalifikāciju sistēmā var ieņemt svarīgu kvalitātes nodrošināšanas lomu. Daudzās valstīs NKI līmeņu aprakstus izveidoja ciešā saistībā ar pastāvošo (formālo) kvalifikāciju sistēmu, tāpēc NKI līmeņu apraksti atspoguļo svarīgākās ar šo līmeni (vai otrādi) saistītās kvalifikācijas vai svarīgākos kvalifikāciju veidus. Valstīs, kur ir nobriedušas kvalifikāciju sistēmas, līmeņu aprakstus uzskata par dabisku pamatu kvalifikāciju izstrādē. Līmeņu aprakstus izmanto kā atsauci, kuru (un kurai jābūt) tieši vai netieši atspoguļotai kvalifikāciju aprakstos, tāpēc kvalifikācijas līmeņa noteikšanā svarīgākā daļa ir saskaņot ar kvalifikāciju saistīto mācīšanās

⁶⁰ Netiešās hierarhijas formālajās kvalifikāciju sistēmās, kā arī procedūras un tiesiskais regulējums attiecībā uz kvalifikāciju iekļaušanu šajās sistēmās jau pastāvēja pirms NKI izveidošanas. Tā kā vairums valstu attīstīja NKI ar komunikācijas funkciju, šīs procedūras un regulējumu nemainīja, bet to ievēroja un integrēja. Taču dažās valstīs ir skaidrs plāns, kā izmantot NKI kā sistēmas reformēšanas instrumentu, un tāpēc tiek arī saskatīta nepieciešamība mainīt un attīstīt šīs procedūras un regulējumu (Horvātija, Lietuva).

⁶¹ Šobrīd Austrijā vienīgās ar NKI līmeņiem saistītās kvalifikācijas ir atsauces kvalifikācijas (atsevišķas kvalifikācijas no Austrijas kvalifikācijām, kuru mērķis ir ilustrēt ar līmeņiem saistītās prasības un padarīt tās vieglāk saprotamas) un Boloņas kvalifikācijas.

⁶² Astoņu līmeņu struktūru izmanto NSK, neformālās un ikdienas izglītības ceļā iegūto profesionālo kvalifikāciju ietvarstruktūrā.

⁶³ Austrijā izmanto papildu aprakstus, lai konkretizētu EKI līmeņu aprakstus nacionālajā kontekstā.

⁶⁴ Portugālē trešās ailes nosaukums (kompetence) ir aizvietots ar „attieksmi”, pamatojot, ka šī nozīme esot saprotamāka. Portugāles kontekstā, līdzīgi daudzām citām valstīm, kompetences jēdziens ietver zināšanu, prasmju un attieksmju kombināciju, nevis vienu atsevišķu dimensiju.

⁶⁵ Reizēm neformālās izglītības kontekstā iegūto kvalifikāciju iedalīšanai līmeņos izstrādā citas procedūras (skatīt 7.2.8. sadaļu).

rezultātus ar līmeņa aprakstiem ietvarstruktūrā. Procedūras un kritēriji, ko izmanto, lai iedalītu (jaunas) kvalifikācijas NKI līmeņos, izmanto kā ievirzi, veidojot un iedalot jaunas kvalifikācijas. Šīs procedūras jau ir labi pazīstamas, tām uzticas, un kvalitātes nodrošināšanas institūcijas tās bieži izmanto; tāpēc NKI uzskata par ceļu uz kvalifikācijām, kuru kvalitāte ir nodrošināta⁶⁶.

Īrijā NKI izveidoja kā reformu instrumentu, kurš vispirms aptvertu pastāvošās klasifikācijas, bet ilgtermiņā tas ietekmētu un pārveidotu to formu un nosaukumu. Tātad NKI izveidoja, lai tā lielos vilcienos atbilstu svarīgākajām kvalifikācijām, un mācīšanās rezultātu un līmeņu aprakstos tika ņemti vērā kvalifikāciju apraksti. Tāpēc ar EKI 5. līmeni saistītajos aprakstos atspoguļojas šajā līmenī ievietoto svarīgāko kvalifikāciju mācīšanās rezultāti.

Attiecībā uz jaunām kvalifikācijām vai vecāku kvalifikāciju aprakstīšanu pastāv iedibināta prakse sasaistīt mācīšanās rezultātus ar NKI līmeņu aprakstiem. Institūcijai, kura piešķir kvalifikāciju, ir jāpamato definētie mācīšanās rezultāti kvalitātes nodrošināšanas iestādei un jāparāda, ka konkrētās kvalifikācijas mācīšanās rezultāti atbilst konkrētā NKI līmeņa aprakstiem (nepieciešamības gadījumā izmantojot „vislabākās atbilstības” principu) un ka kvalifikācijas kvalitātes nodrošināšanas sistēma atbilst kvalitātes nodrošināšanas iestādes konkrētajām prasībām. Tāpēc visas institūcijas, kuras piešķir kvalifikācijas (akreditācijas aģentūra), parāda, ka to kvalifikācijas atbilst attiecīgā kvalifikāciju veida aprakstam un ka ir ieviesti atbilstoši kvalitātēs nodrošināšanas procesi. Savukārt izglītības programmu īstenotāji parāda kvalifikāciju piešķirošajām iestādēm, ka to izglītības programmas un procesi atbilst noteiktām prasībām un ka īstenošana un novērtējums atbilst kvalitātes nodrošināšanas prasībām. NQAI ir izstrādājusi vadlīnijas par kvalifikāciju iedalīšanu NKI līmeņos⁶⁷.

Sagaidāms, ka visas plānotās jaunās (vai pārskatītās) kvalifikācijas, ko iekļaus NKI savā struktūrā, atspoguļos attiecīgā līmeņa aprakstus, kas jau redzams ar 5. līmeni saistītajās kvalifikācijās. 5. līmeņa apraksti bieži veidoti, lai tie (arī) atspoguļotu īsā cikla augstākās izglītības Dublīnas deskriptorus (kā tas ir skaidri deklarēts Maltā un Nīderlandē), un mācīšanās rezultātu pieskaņošanu jau ņem vērā šo kvalifikāciju akreditācijā. Akreditācijas procedūrās parasti novērtē, vai kvalifikāciju apraksti pietiekami atspoguļo Dublīnas deskriptorus, piemēram, Dānijā, Maltā un Nīderlandē⁶⁸.

Parasti galvenie kritēriji kvalifikāciju iedalīšanai NKI līmeņos ir NKI līmeņu apraksti. Taču atkarībā no kvalifikāciju sistēmas apakšsektora, iespējams, ir jāņem vērā papildu regulējums vai prasības. Šādam regulējumam vai prasībām ne obligāti jābūt integrētām NKI, kaut gan tās var ietekmēt procesu, kurā kvalifikācijas iekļauj NKI. Piemēram, Dānijā attiecībā uz augstākās izglītības kvalifikācijām izmanto principu „pilnībā atbilst”, jo tām ir pilnībā jāatbilst Dublīnas deskriptoriem, kuri izmantoti Dānijas NKI 6. līdz 8. līmeņa aprakstīšanai. Daudzās valstīs pastāv dažādas procedūras attiecībā uz dažādiem ietvarstruktūras līmeņiem. Lai gan Beļģijā (Flandrijā) HBO5 programmas uzskata par augstākās izglītības kvalifikācijām (īsā cikla augstākā izglītība) un tās ir jāakreditē NVAO, tām joprojām ir jāatbilst citām prasībām, salīdzinājumā ar Boloņas kvalifikācijām, kas saistītas ar 6.-8. līmeni. Tāpat arī šīm kvalifikācijām ir jāatbilst profesionālās izglītības kvalifikācijām noteiktajām prasībām, tāpēc tām jābalstās profesionālo kvalifikāciju kompetenču aprakstos⁶⁹, kas jāstrukturizē, izmantojot Flandrijas kvalifikāciju ietvarstruktūras līmeņu aprakstu elementus. Portugālē situācija ir vēl sarežģītāka, jo tur ar 5. līmeni saistītajai kvalifikācijai ir jāatbilst gan profesionālās izglītības, gan augstākās izglītības regulējumam.

⁶⁶ Ir izveidotas kvalifikāciju datu bāzes vai reģistri, lai uzglabātu NKI ievietotās kvalifikācijas (piemēram, Ofqual, 2012a; SCQF, 2009; RNCP, 2012).

⁶⁷ Skatīt <http://www.nqai.ie/applications.html> [skatīts 20.12.2013], kur sīkāk aprakstīts par NQAI izmantoto klasifikāciju sistēmu.

⁶⁸ Austrijā Boloņas kvalifikācijas arī ir automātiski saistītas ar NKI; taču Austrijā nav īsā cikla augstākās izglītības kvalifikāciju, un tāpēc šis noteikums neattiecas uz 5. līmeni.

⁶⁹ Flandrijā profesionālā kvalifikācija ir kompetenču kopums, kas ļauj personai strādāt profesijā.

7.2.3. Atsevišķu kvalifikāciju vai to veidu iedalīšana

Valstis var grupēt pēc tā, kas patiesībā ir iedalīts NKI līmeņos: atsevišķas kvalifikācijas vai kvalifikāciju veidi. Individuālu kvalifikāciju atsevišķa klasificēšana nozīmē to, ka katras kvalifikācijas mācīšanās rezultāti ir jāanalizē un jāsalīdzina ar NKI līmeņa aprakstiem, lai noteiktu atbilstošu līmeni. Tas attiecas uz Dāniju (izņemot augstākās izglītības kvalifikācijas) un tām valstīm, kurās jaunās kvalifikācijas izveidotas, balstoties uz NKI līmeņu aprakstiem, kā tas ir Beļģijā (Flandrijā), Čehijas Republikā un Igaunijā (attiecībā uz profesionālajām kvalifikācijām).

5. līmenis ir īpaši interesants Portugāles kontekstā: pirmkārt, tas ir iekļauts gan vispārējā NKI, gan Portugāles FHEQ; otrkārt, tajā šobrīd ir tikai viens kvalifikācijas veids – pēc vidējās izglītības, ne augstākā līmeņa kvalifikācija, kas ļauj turpināt augstāka līmeņa studijas (pēc CET kombinācijas iegūta DET), kurai jābalstās gan augstākās izglītības, gan profesionālās izglītības regulējumā, un tiek uzskatīta par īpašu gadījumu, uz kuru attiecas dažādu ministriju atbildībā esošs regulējums.

CET var piedāvāt gan augstākās, gan ne augstākās izglītības iestādes, kurās izglītības programmas organizēšana var būtiski atšķirties: tās var būt organizētas pēc mācīšanās rezultātiem (kompetencēm) vai pēc tematiskās jomas/satura, ko apraksta, izmantojot ar resursiem saistītos mainīgos lielumus, un tā atrodas par augstāko izglītību atbildīgās ministrijas pārraudzībā:

- (a) CET kursi, kurus piedāvā augstākās izglītības sistēmai nepiederošas struktūras, veidoti, izmantojot NQC standartus: profesijas apraksts un izglītības standarts, kas organizēts īsās mācību vienībās katrā no šīm jomām (vispārējā, zinātniskā un tehnoloģiskā), kuras jāapraksta kompetenču izteiksmē;
- (b) Augstākās izglītības iestāžu piedāvātā CET veidota līdzīgi: „to pamatā ir atsauces uz kompetencēm, kas apraksta sagaidāmos rezultātus katrā izglītības programmas vienībā apgūstamo kompetenču izteiksmē. Taču augstākās izglītības iestādēm nav jāievēro NQC noteikumi, jo augstākās izglītības iestādēm ir zinātniska un pedagoģiska autonomija” (ANQEP, 2011, 66.lpp).

5. līmeņa kvalifikācijas ir reģistrētas NQC, taču process to iekļaušanai NKI pārsniedz NQC regulējuma robežas, jo ir jānodrošina atbilstība augstākās izglītības noteiktajiem standartiem (piemēram, ECTS kredītpunktu izteiksmē).

Vairums valstu pirms NKI izveidošanas attīstītās kvalifikācijas iekļauj kā grupas pirmajā posmā, t.i., kvalifikācijas, kuras iedala līmeņos, nevis pamatojoties uz individuālu kvalifikāciju mācīšanās rezultātu aprakstiem, bet gan pēc kvalifikāciju veida, kuram tās pieder. Šo pieeju izmanto Nīderlandē – attiecībā uz formālo izglītību/atzītām kvalifikācijām); kvalifikācijas, kuras valsts neregulē un kuras piešķir privāti izglītības programmu īstenotāji, iedala, pamatojoties uz individuālu novērtējumu – un Luksemburgā. Vienam veidam piederošajām kvalifikācijām ir kopīgas specifiskas iezīmes (piederība vienai izglītības apakšsistēmai, to pamatā var būt viens un tas pats likums, tās regulē viena iestāde, vai arī tām var būt vienādi vispārīgie izglītības mērķi, kā arī ilgums vai piekļuves prasības). Taču šo kvalifikāciju specifiskie mācīšanās rezultāti var būt pavisam atšķirīgi, jo tās ir saistītas ar dažādām jomām (piemēram, dažādām tehniskām jomām, sociālo un veselības aprūpi, uzņēmējdarbību). Tāpēc valstīm dažreiz ir jāizvēlas noteikta veida atsevišķas kvalifikācijas un jāpārbauda, vai tās patiešām atbilst līmeņu aprakstiem, kā tas notika Luksemburgā.

Luksemburgā kvalifikāciju klasifikācijai izvēlējās divu soļu pieeju:

- (a.) Vispirms komisija, kurā bija ierēdņi gan no Izglītības un profesionālās izglītības ministrijas, gan Augstākās izglītības un zinātnes ministrijas, izvērtēja iegūtās prasmes, ko dokumentēja Luksemburgā izdotie diplomu. Pamatojoties uz šo vērtējumu, diplomus saistīja ar Luksemburgas kvalifikāciju ietvarstruktūru (*cadre Luxembourgeois des qualifications*, CLQ), izmantojot „vislabākās atbilstības” principa procedūru. Kaut arī noslēguma prasību apraksti ne obligāti pilnībā atbilda, tomēr „vislabākās atbilstības” principa procedūra ievieto kvalifikācijas tajā ietvarstruktūras līmenī, kura tam vidēji atbilst vislabāk. Pēc tam piedāvātos kvalifikāciju līmeņus varēja izvērtēt ieinteresētās puses;

(b.) Otro pārbaudi veica trīs nacionālie eksperti. Katram kvalifikāciju līmenim eksperti izvēlēja ierobežotu skaitu individuālu kvalifikāciju un pārbaudīja to klasifikāciju nacionālajā ietvarstruktūrā, pamatojoties uz mācīšanās rezultātu definīciju. Tā kā BTS mācīšanās rezultāti jau bija izstrādāti, tos varēja salīdzināt ar CLQ līmeņu aprakstiem. Lai arī eksperti konstatēja, ka viena konkrēta kompetence bija nepietiekami pārstāvēta šī veida kvalifikācijās (vadība un padoto mācīšana), viņi secināja, ka šī kvalifikācija bija pareizi ievietota 5. līmenī atbilstoši „vislabākās atbilstības” principam. Taču attiecībā uz amata meistara diplomu tas vēl nebija iespējams, jo dokumentācija par mācīšanās rezultātiem bija nepietiekama un, vēl svarīgāk, atsevišķas amata meistara kvalifikācijas bija tik dažādas. Šo attiecināšanas procesu atkārtos; ja vajadzēs nodrošināt atbilstību attiecināšanas prasībām, dažu individuālo kvalifikāciju izglītības programmas pārveidos, konsultējoties ar svarīgākajām ieinteresētajām pusēm.

Šis piemērs parāda, ka tajos gadījumos, kad tika konstatētas atšķirības, labākas atbilstības nodrošināšanai ieteica pārveidot kvalifikāciju aprakstus. Tāpēc tika izņemts mainīt kvalifikācijas, nevis attiecīgo līmeņu aprakstus. Cits variants, ko izvēlējās Nīderlande, bija ievietot kvalifikācijas pēc to veida, bet pieļaut izmaiņas tālākā posmā, ja, pamatojoties uz iesniegumu, varētu pierādīt, ka tāda paša veida kvalifikācija labāk iederētos citā līmenī⁷⁰.

Taču varētu apgalvot, ka šī atšķirība – NKI klasificēt kvalifikāciju veidus vai individuālas kvalifikācijas – vispār ir svarīga tikai NKI izveidei vai tās sākumposmam. Kā parāda citu valstu piemēri, kurās ir nobriedušākas ietvarstruktūras, pēc tam, kad esošās kvalifikācijas ir sasaistītas ar NKI, jaunizveidotās vai pārskatītās kvalifikācijas iedala līmeņos individuāli. To dara, pamatojoties uz to veidu (un atbilstību ar šo veidu saistītajām prasībām, piemēram, kvalitātes nodrošināšanas vai akreditācijas prasībām), taču arī pamatojoties uz izveidoto NKI līmeņu aprakstiem, jo tie jau ir ņemti vērā, veidojot individuālas kvalifikācijas.

7.2.4. 5. līmeņa apraksti un tam pielīdzinātās kvalifikācijas

Kvalifikāciju iekļaušana EKI 5. līmenim pielīdzinātajā nacionālajā līmenī, pamatojoties uz mācīšanās rezultātiem, palīdz valstīm atklāt attiecības starp kvalifikācijām. Tas ir īpaši svarīgi valstīm, kurās šajā līmenī ir iekļautas dažādu veidu kvalifikācijas (profesionālās, augstākās izglītības un formālajai sistēmai nepiederošās kvalifikācijas) vai kuras plāno to darīt nākotnē; līdz ar to ietvarstruktūras tiek uztvertas kā iespēja uzlabot izglītības apakšsistēmu sasaisti. Taču pētījuma dati arī liecina, ka dažādu veidu kvalifikāciju ievietošana vienā līmenī var radīt apjukumu ieinteresēto pušu vidū. Tā tas ir Īrijā, kur EKI 5. līmenim ir pielīdzināta gan padziļinātā apliecība, gan augstākās apliecības.

Abu veidu kvalifikācijām (padziļinātā apliecība un augstākā apliecība), kas atbilst Īrijas NKI 6. līmenim, ir dažāda izcelsme un dažādas mērķa auditorijas. Padziļinātās apliecības veids ir attīstījies no amatniecības tradīcijas un stabili pieder „profesionālās izglītības namam”. Savukārt augstākā apliecība ir plaši pieejama dažādās izglītības jomās, tai ir gan profesionāla, gan akadēmiska izcelsme, un to uzskata par īsā cikla augstākās izglītības kvalifikāciju. Šiem dažādajiem veidiem piederošās kvalifikācijas var būt līdzīgas mācīšanās rezultātu raksturojuma ziņā, kaut gan kvalifikācijas tiek izmantotas dažādiem mērķiem. Abas ir sadalītas moduļu virknē, katram no tiem ir definēti mācīšanās rezultāti, kurus iespējams saistīt ar pašā NKI izmantotajiem mācīšanās rezultātu aprakstiem. Katra kvalifikāciju veida (profesionālā pavāra padziļinātā apliecība un kulinārijas augstākā apliecība) mācīšanās rezultātu aprakstu analīze atklāj tikai minimālas atšķirības, kas skaidri liecina, ka abi kvalifikāciju veidi atbilst NKI 6. jeb EKI 5. līmenim. Analīze arī parāda, ka Īrijas NKI kvalifikāciju klasifikācija izteikti balstās mācīšanās rezultātos; citiem kritērijiem, tādiem kā izglītības kontekstam, kvalifikācijas mērķim vai kvalifikāciju īstenojošās iestādes veidam šajā kontekstā nav lielas nozīmes.

⁷⁰ Tomēr nesen apturēta iespēja nomainīt NKI līmeni, pamatojoties uz NKI automātiski pielīdzinātās kvalifikācijas individuālu vērtējumu, attiecībā uz NKI 4. līmeņa profesionālās izglītības kvalifikācijām.

Abu kvalifikāciju pielīdzināšanu EKI 5. līmenim var uzskatīt par piemēru tam, kā viens līmenis var iekļaut kvalifikācijas no dažādām izglītības apakšsistēmām (profesionālās un augstākās izglītības), signalizējot par šo abu izglītības apakšsistēmu kvalifikāciju līdzvērtīgu novērtējumu. Taču dati norāda arī to, ka citi faktori, nevis abu kvalifikāciju ievietošana vienā līmenī, ietekmē to relatīvo stāvokli. Šķiet, ka līdzvērtības nodrošināšanā šiem citiem faktoriem (tādiem kā dažādo institucionālo sistēmu izcelsme) varētu būt lielāka nozīme. Tāpat arī pieredze liecina, ka divu nozīmīgu kvalifikāciju veidu pastāvēšanā vienā NKI līmenī Īrijā aizvien vēl rada apjukumu plašākā ieinteresēto pušu lokā.

Tādu NKI līmeņu, kas ietver dažādas kvalifikācijas no dažādiem kvalifikāciju sistēmu segmentiem (kā tas ir dažās šajā pētījumā iekļautajās valstīs), apraksti ir jāveido plaši. Apvienotajā Karalistē EKI 5. līmenim ir piesaistīti pat divi nacionālās ietvarstruktūras līmeņi. Vairākos gadījumos 5. līmeņa aprakstus veido tā, lai tie atspoguļotu arī Dublinas deskriptorus un iekļautu īsā cikla augstākās izglītības kvalifikācijas (Dānija un Malta). Šo līmeni var uztvert kā iespēju sasaistīt dažādas izglītības apakšsistēmas un pasniegt vienā līmenī kvalifikācijas, kuras pirms visaptverošas NKI ieviešanas uzskatīja par ļoti atšķirīgām. Taču to arī var uzskatīt par izaicinājumu, jo pārāk abstraktus noslēguma prasību aprakstus var uzskatīt par bezjēdzīgiem, un attiecības starp vienam un tam pašam līmenim pielīdzinātām kvalifikācijām varētu būt neskaidras.

7.2.5. Atbilstošā līmeņa noteikšana

Kvalifikāciju iedalīšanā NKI līmeņos var nošķirt divas pieejas: kvalifikāciju aprakstu salīdzināšana ar līmeņu aprakstiem un kvalifikāciju iedalīšana, pamatojoties uz lingvistisko atbilstību (tehniska pieeja) vai – parasti papildus šīm pieejām – pamatojot lēmumu atkarībā no tā, kā šo kvalifikāciju uztver nacionālajā līmenī (sociālā pieeja) (European Commission and BMUKK, 2010).

Lingvistiskā saskaņošana sastopama Dānijā (profesionālās izglītības kvalifikācijas), Igaunijā un Luksemburgā, taču šķiet, ka vairākās valstīs šāda veida saskaņošana ir kvalifikāciju klasifikācijas NKI procesa kodols. Šī pieeja ir vieglāka tajos gadījumos, kad kvalifikācijas ir pietiekami aprakstītas mācīšanās rezultātu izteiksmē vai arī balstās profesiju standartos, kas konkrētīzē prasības noteiktu lomu vai uzdevumu pildīšanai darba tirgū (Igaunijā, Nīderlandē vai Portugālē). Luksemburgā eksperti, kuri pārbaudīja atsevišķu kvalifikāciju klasifikāciju, pamatojoties uz mācīšanās rezultātu formulējumu, norādīja uz tehniskās pieejas ierobežojumiem. Reizēm eksperti uzskatīja, ka ir grūti noteikt konkrēto mācīšanās rezultātu sasniegšanas pakāpi, kas ietver attiecīgās prasmes apgūšanu (Gouvernement du Grand-Duché de Luxembourg, 2011, 44.lpp.). Izrādījās, ka dažādu kvalifikāciju mācīšanās rezultāti ļoti reti ir noformulēti precīzi vienādās izteiksmēs, tāpēc reizēm kvalifikāciju aprakstu un CLQ līmeņu aprakstu salīdzinājums bija problemātisks.

Taču daudzos gadījumos lingvistiskā saskaņošana ir iespējama tikai zināmā mērā, jo kvalifikācijas ir tikai daļēji aprakstītas mācīšanās rezultātu izteiksmē. Luksemburgā, piemēram, tāpēc, ka ar amata meistara diplomu saistītie mācīšanās rezultāti ir nepietiekami dokumentēti un ka šī veida individuālās kvalifikācijas ir daudzveidīgas, ir pieņemts lēmums tuvākajā nākotnē atkārtot kvalifikāciju klasifikāciju.

Vairākās šajā pētījumā analizētajās valstīs var novērot plašāku ieinteresēto pušu iesaistīšanos, jo kvalifikāciju piešķiršana bieži ir cieši saistīta ar NKI attīstību, un tajā parasti ir iesaistītas ieinteresētās puses no dažādām a izglītības apakšsistēmām. Tāpēc papildus lingvistiskai analīzei, kvalifikāciju iedalījums NKI līmeņos balstās ieinteresēto pušu vērtējumos un citos rādītājos. Pašlaik Austrijā apspriestā procedūra kvalifikāciju klasificēšanai NKI paredz ņemt vērā ne tikai kvalifikāciju mācīšanās rezultātus, bet ietvert arī citu informāciju, kuru var izmantot kā rādītājus iedalījuma pamatošanai (piemēram, kvalifikācijas nozīmība darba tirgū un absolventu aptauju rezultāti, kā arī absolventu nodarbinātība).

11. ierāmētā informācija. Rādītāji, kas ļauj iedalīt Austrijas profesionālās izglītības uzņēmējdarbības administrēšanas koledžu kvalifikāciju 5. līmenī

Fakts, ka studenta zināšanu līmeni un iegūtās prasmes izglītības programmas nobeigumā vērtē gala eksāmenā un par diplomdarbu, ir izglītības sistēmas stiprā puse. Taču ir jārisina problēma, ka apgalvojumi attiecībā uz atbildību un autonomiju (kompetences apraksti) var atspoguļot tikai sagaidāmos rezultātus un absolventu potenciālu, bet to, vai studenti patiešām šīs kompetences ieguvuši, nevar tieši novērot. Datus iespējams apkopot, tikai veicot absolventu aptaujas. Piemēram, empīriskie pierādījumi rāda, ka vairums profesionālās izglītības uzņēmējdarbības administrēšanas koledžu beidzējiem pirmie darbi, ieejot darba tirgū, ir ierēdņi, projekta komandas locekļi un asistenti. Reizēm absolventiem izdodas kā savu pirmo lomu darba tirgū iegūt projekta vadītāja amatu. Apmēram pēc trim (reizēm vairāk) nostrādātiem gadiem, aizvien biežāk profesionālās izglītības koledžu absolventiem kļūst pieejami grupas vai komandas vadības amati, bet pēc četriem un vairāk gadiem – arī vadības līmeņa amati. Taču ir skaidrs, ka projektu vadītāja profesionālais līmenis (ar šo amatu saistītās prasības) ļoti izteikti atbilst EKI 5. līmenim noslēguma prasību ziņā un ka arī ierēdņa un asistenta lomas atbilst 5. līmenim, īpaši attiecībā uz zināšanu un prasmju aprakstiem.

Avots: Schneeberger and Nowak, 2010.

Šādu rādītāju izmantošana, lai noteiktu konkrētajai kvalifikācijai vai kvalifikāciju veidam atbilstošo līmeni, patiesībā dod iespēju pārbaudīt realitātē mācīšanās rezultātu aprakstus, papildu pierādījumiem, uz kuriem balstās lēmums par klasifikāciju. Taču tā kā šādi rādītāji (tādi kā kvalifikāciju ieguvēju stāvoklis darba tirgū) ir bieži saistīti ar nozares, reģiona vai nacionālajām struktūrām un tradīcijām, šos datus var izmantot tikai ierobežotā mērā, lai salīdzinātu kvalifikācijas dažādās ekonomikas nozarēs vai valstīs.

Kvalifikāciju klasificēšana 5. līmenī var balstīties (iespējams – papildus) uz to mijiedarbību ar citām izglītības sistēmas kvalifikācijām (kā tas ir Austrijā), jo valstis, kas neplāno reformēt savas izglītības sistēmas, vēlas saglabāt kvalifikāciju sistēmās netieši iestrādāto hierarhiju. Tomēr dažos specifiskos gadījumos kvalifikācijas apzināti ieliek augstākā līmenī, salīdzinājumā ar netiešo hierarhiju, lai uzsvērtu noteiktus aspektus un politisko prioritāti (kā tas ar profesionālās izglītības kvalifikācijām Portugālē⁷¹).

Dažos gadījumos atbilstošā kvalifikācijas līmeņa noteikšanai izstrādā un izmanto īpašas metodes. Igaunijā, piemēram, izmanto svērto pieeju ar divu punktu skalu (svarīgs/ļoti svarīgs), bet Beļģijā (Flandrijā) savukārt izveidoja tā dēvēto flāmu skalas metodi, lai, klasificējot profesionālās kvalifikācijas, noteiktu kvalifikācijas līmeni.

Atkarībā no NKI ieviešanas stadijas, vairākas no 15 šajā pētījumā analizētajām valstīm ir izstrādājušas plānus un procedūras (un reizēm jau iegūta pirmā pieredze), taču nav pierādījumu tam, kādā veidā kvalifikācijas praksē iedala līmeņos, jo NKI vēl nav sasniegušas darbības posmu (kā tas ir Horvātijā, Latvijā un Austrijā).

7.2.6. Citi kritēriji, kurus izmanto kvalifikāciju iedalīšanai līmeņos

Visās šajā pētījumā ietvertajās valstīs apgalvo, ka, iedalot kvalifikācijas EKI 5. līmenim pielīdzinātajā NKI līmenī, procesa kodols esot mācīšanās rezultāti. Taču pieejas, ko valstis šajā ziņā izvēlējušās vai plāno izvēlēties, atšķiras. Dažos gadījumos, lai noteiktu kvalifikāciju vietu NKI, izmanto arī citus kritērijus, ne tikai mācīšanās rezultātus. Kā šādu papildu kritēriju piemērus var minēt izglītības programmas ilgumu vai ar to saistīto darba slodzi (izmanto Dānijā, Horvātijā, Maltā,

⁷¹ Portugālē vidusskolas beigšanas kvalifikācija, kas dod piekļuvi augstākajai izglītībai, ievietota NKI 3. līmenī (saistīts ar EKI 3. līmeni), vidusskolas izglītība, kas iegūta dubultās sertifikācijas ceļā, vai vidējā izglītība, kuras mērķis ir tālākas studijas un kura ietver ir vismaz sešus profesionālās prakses mēnešus, ir iedalītas 4. līmenī. Šī lēmuma pamatā ir politisks mērķis piešķirt vērtību izglītības ceļiem ar dubultiem diplomiem un profesionālajai sertifikācijai, lai padarītu šo profesionālo ceļu pievilcīgāku.

Nīderlandē). Horvātijā NKI līmeņus arī tieši nosaka atbilstoši papildu aprakstiem/prasībām attiecībā uz pilnu kvalifikāciju, norādot kopējo mācīšanās rezultātu apjomu kvalifikācijā (minimālais apjoms/darba slodze vai ilgums), kā arī iestāšanās prasības. Piemēram, 5. līmenim, kopējais visu vienību mācīšanās rezultātu apjoms ir kā minimums 120 ECTS/ECVET punkti, no kuriem kā minimums 60 ECTS/ECVET punkti pieder 6. līmenim un augstāk.

12. ierāmētā informācija. Procedūras kvalifikāciju iedalīšanai līmeņos Flandrijas kvalifikāciju ietvarstruktūrā

Beļģijā (Flandrijā) izstrādāta šāda procedūra kvalifikāciju iedalīšanai 5. līmenī:

- (a) Pirmais solis, lai iedalītu kvalifikāciju Flandrijas kvalifikāciju ietvarstruktūras 5. līmenī, ir profesionālās kvalifikācijas raksturojuma projekts, kurā atspoguļoti Flandrijas kvalifikāciju ietvarstruktūras līmeņu aprakstu elementi: zināšanas (izskaidrojošās un procesuālās), prasmes (spēja efektīvi un lietpratīgi strādāt, pamatojoties uz zināšanām), konteksts (kurā izmanto zināšanas un prasmes, saistības ar citiem), autonomija un atbildība). Profesionālās kvalifikācijas raksturojumu veido, pamatojoties uz Flandrijas Sociālās un ekonomiskās padomes noteiktajām kompetences formām. Pēc tam, kad ir izveidots profesionālās kvalifikācijas raksturojums, komiteja, kurā ietilpst dažādas ieinteresētās puses, apstiprina profesionālo kvalifikāciju raksturojumus, nosakot, vai kompetences atbilst amata aprakstam un vai tās ir nozīmīgas darba tirgū;
- (b) Pēc apstiprināšanas pielīdzināšanas komiteja⁷² novērtē profesionālās kvalifikācijas raksturojumu. Lai veiktu šo novērtējumu, piecus Flandrijas kvalifikāciju ietvarstruktūras līmeņu aprakstu elementus tālāk sadala astoņos specifiskos kritērijos, saskaņā ar kuriem profesionālo kvalifikāciju raksturojumam piešķir zināmu punktu skaitu (apkārtējais konteksts; darbības konteksts; deklarātīvās zināšanas; procesuālās zināšanas; motoriskās prasmes; kognitīvās prasmes; autonomija; atbildība). Šie līmeņu aprakstu elementi atklāj kompetenču spēcīgo orientāciju uz darba tirgu. Visus šos astoņus līmeņu aprakstu elementus vērtē, pamatojoties uz 15 definīcijām, un komiteja vienbalsīgi lemj par visu šo astoņu līmeņu aprakstu elementu novērtējumu (A-, A, A+, B-, B, B+, C-, C, C+, D-, D, D+, E-, E, E+). Flandrijas Izglītības un apmācības kvalitātes nodrošināšanas aģentūra (*Agentschap voor Kwaliteitszorg in Onderwijs en Vorming*, AKOV) ir iesaistīta šajā procesā kā sekretariāts un procesa veicinātāja.

Pēc tam, kad komiteja iesniegusi savu lēmumu par visiem noslēguma prasību elementiem, AKOV izmanto flāmu skalas metodi (*Vlaamse inschalingsmethode*), kas ir īpašs, šim nolūkam izstrādāts svēršanas instruments, lai ievietotu attiecīgā raksturojuma kvalifikāciju atbilstošajā Flandrijas kvalifikāciju ietvarstruktūras līmenī. Pēc tam rekomendētais līmenis ir jāapstiprina Flandrijas valdībai. Pēc tam tiek ievērots „vislabākās atbilstības” princips, savukārt AKOV nodrošina, lai process noritētu bez aizspriedumiem attiecībā uz pastāvošajām kvalifikācijām vai sociālajām attiecībām.

Avots: Cedefop.

7.2.7. Līmeņu aprakstu un kvalifikāciju kategorijas

Fakts, ka kvalifikācijas ne vienmēr aprakstītas, izmantojot tādus pašus jēdzienus kā NKI līmeņu aprakstiem, reizēm apgrūtina kvalifikāciju iedalīšanu līmeņos. Dažās valstīs ir prasība kvalifikāciju aprakstos izmantot tās pašas kategorijas, kas izmantotas NKI līmeņu aprakstu strukturēšanai (Īrijā), tomēr citās valstīs nav šādu noteikumu, tajās tikai tiek prasīts, lai kvalifikāciju apraksti atspoguļotu līmeņu aprakstus (kā tas ir Apvienotajā Karalistē), vai arī kvalifikāciju aprakstīšanai izmanto citas kategorijas (kā tas ir Austrijā⁷³). Šo dažādo pieeju iemesls ir fakts, ka

⁷² Komiteja ir NKI pārvaldības struktūras pastāvīga institūcija, taču tajā ietilpstošie eksperti, kas ievieto kvalifikāciju, ir dažādi. Lai nodrošinātu kvalitāti, ekspertiem ir jābeidz divu dienu kurss, kā arī jāievēro skalas metodes instrukcijas.

⁷³ Austrijā profesionālās izglītības standarti ir ietverti profesionālās izglītības koledžu kvalifikāciju jaunajā izglītības programmā (kvalifikāciju apraksti), kuru pakāpeniski ieviesīs. Kaut arī profesionālās izglītības standarti definēti tādās kategorijās kā profesionālā kompetence, metodiskā kompetence, sociālā un personiskā kompetence, mācīšanās

NKI var būt dažādas funkcijas, piemēram, vairāk noteiktas ar likumu vai tikai kā vadlīnijas. Tāpat arī, ja ir plānots izmantot NKI kategorijas, lai nākotnē aprakstītu kvalifikācijas (īpaši, ja NKI izmanto kā reformu instrumentu), bieži vien laikā, kad esošās kvalifikācijas klasificēja NKI, šādi apraksti nebija pieejami.

18. tabulā sniegts pārskats par 5. līmeņa aprakstu strukturēšanā izmantotajām kategorijām vai dimensijām, kā arī kvalifikāciju mācīšanās rezultātu aprakstiem.

18. tabula. Līmeņu un kvalifikāciju apraksti

Valsts	EKI 5. līmenim pielīdzinātā nacionālā līmeņa raksturošanai izmantotās kategorijas/ dimensijas/jomas ⁷⁴	EKI 5. līmenim pielīdzināto kvalifikāciju raksturošanai izmantotās kategorijas/ dimensijas/jomas
BE(F)	Zināšanas (izskaidrojošās un procesuālās), prasmes (spēja efektīvi un lietpratīgi strādāt, pamatojoties uz zināšanām), konteksts (kur izmanto zināšanas un prasmes, attiecības ar citiem), autonomija un atbildība.	Profesionālo kvalifikāciju raksturojumi: jāstrukturē atbilstoši Flandrijas kvalifikāciju ietvarstruktūras līmeņu aprakstu elementiem ⁷⁵ .
CZ	Kompetences (cieši saistītas ar darba uzdevumiem un procesiem); NSK līmeņu apraksti skaidri nenošķir mācīšanās rezultātu kategorijas, lai gan tie izstrādāti ciešā saistībā ar EK1).	Kvalifikāciju un vērtēšanas standartos ietverti individuālas profesionālās kvalifikācijas veidojošie mācīšanās rezultāti, kas ir kodēti, kategorizēti un saistīti ar kompetenču datu bāzi – strukturēti trīs pamatkategorijās: uzvedības kompetences; vispārējās prasmes; profesionālās zināšanas un prasmes.
DK	Zināšanas (veids un sarežģītība, izpratne), prasmes (veids, problēmu risināšana, saziņa), kompetence (darbības mērogs, sadarbība un atbildība, mācīšanās).	Profesionālās izglītības kvalifikācijas un īsā cikla augstākā izglītība: zināšanas, prasmes un kompetence.
EE	Zināšanas, prasmes, kompetence; profesionālo kvalifikāciju apakšietvarstruktūra: zināšanas un izpratne, prasmes, patstāvības un atbildības mērogs.	Profesionālās kvalifikācijas standarts: zināšanas, kompetence.
IE	Zināšanas (plašums, veids), tehnoloģiskās prasmes un prasmes (diapazons, selektivitāte), kompetence (konteksts, loma, mācīšanās mācīties, izpratne).	Zināšanas (plašums, veids), tehnoloģiskās prasmes un prasmes (diapazons, selektivitāte), kompetence (konteksts, loma, mācīšanās mācīties, izpratne).
FR	Līmeņa aprakstos netiek neizmantotas atsevišķas kategorijas, bet ir atspoguļotas zināšanas, prasmes un kompetence.	Atsauces standarti (profesijas un izglītības dokumentu piešķiršanas atsauces standarti): praktiskās spējas (t.i., prasmes), saistītās kompetences (<i>savoir-faire</i>), saistītās zināšanas (<i>savoirs associés</i>).
HR	Zināšanas (faktiskās, teorētiskās), prasmes (kognitīvās, praktiskās, sociālās), saistītā autonomija un atbildība.	Zināšanas (faktiskās, teorētiskās), prasmes (kognitīvās, praktiskās, sociālās), saistītā autonomija un atbildība ⁷⁶ .

rezultātu apraksti izglītības programmā uzrakstīti holistiski, t.i., tajos nav nodalītas kategorijas, taču zināšanas, prasmes un kompetences atspoguļotas netieši.

⁷⁴ Sīkāku informāciju par NKI līmeņu aprakstiem skatīt Cedefop 2013a.

⁷⁵ Profesionālo kvalifikāciju raksturojumu šobrīd veido.

⁷⁶ Horvātijā atbilstība šīm prasībām būs jānodrošina nākotnē.

Valsts	EKI 5. līmenim pielīdzinātā nacionālā līmeņa raksturošanai izmantotās kategorijas/ dimensijas/jomas ⁷⁴	EKI 5. līmenim pielīdzināto kvalifikāciju raksturošanai izmantotās kategorijas/ dimensijas/jomas
LV	Zināšanas (zināšanas un izpratne), prasmes (spējas piemērot zināšanas, komunikācijas un vispārējās prasmes) un kompetence (analīze, sintēze un novērtējums).	Profesiju standarti: zināšanas, prasmes, profesionālā kompetence.
LT	Līmeņu apraksti nav iedalīti kategorijās; tie atspoguļo darbību raksturojumu (veiktās darbības sarežģītība, patstāvība un mainība) un kompetences veidus (funkcionālā, kognitīvā un vispārējā kompetence, kas nepieciešama darbības veikšanai).	Kompetences.
LU	Zināšanas (<i>connaissances</i>), spējas, attieksmes.	Mācīšanās rezultāti/kompetences.
MT	Zināšanas, prasmes un kompetences; katrā līmenī dots mācīšanās rezultātu kopsavilkums kā zināšanas un izpratne, zināšanu un izpratnes izmantošana, saziņas prasmes, spriešanas prasmes, mācīšanās prasmes, autonomija un atbildība.	Zināšanas (teorija), prasmes (praktiskā izmantošana) un kompetence (autonomija un atbildība).
NL	Zināšanas, prasmes (zināšanu izmantošana, problēmu risināšanas prasmes, mācīšanās un attīstības prasmes, informatīvās prasmes, komunikācijas prasmes), atbildība un patstāvība.	Vispārējās kompetences, izglītības iestādes var izmantot savas kategorijas (profesionālie raksturojumi: iestrādātas kompetences, satura svarīgākās uzdevumu jomas un personisko uzdevumu jomas).
AT	Zināšanas, prasmes, kompetence.	Profesionālās izglītības standarti: profesionālās kompetences, metodiskā kompetence, sociālā un personiskā kompetence.
PT	Zināšanas, prasmes, attieksme.	Profesionālās izglītības: kompetences, zināšanu, prasmju, attieksmes izteiksmē.
UK (EWNI)-QCF	Zināšanas un izpratne, izmantošana un darbība, autonomija un atbildība.	Nav konkretizētas
UK (EWNI)-NKI	Intelektuālās prasmes un iezīmes, procesi, atbildība ⁷⁷ .	Nav konkretizētas.
UK (Sco)	Zināšanas un izpratne; prakse: pielietotās zināšanas un izpratne; vispārējās kognitīvās prasmes; komunikācija; IKT un matemātiskās prasmes; autonomija; atbildība un sadarbība ar citiem.	Nav konkretizētas.
UK (Velsa)-CQFW	Zināšanas un izpratne, piemērojamība un rīcība, autonomija un atbildība.	Nav konkretizētas.
UK-FHEQ	Formulēti rezultāti, kuru sasniegšanu vērtē un kuru sasniegšanu studentam jāspēj parādīt, lai viņam piešķirtu šī līmeņa kvalifikāciju; plašāku spēju, kuras tipiskam studentam vajadzētu būt attīstījušām, formulējums.	Nav konkretizētas.

Avots: Cedefop.

⁷⁷ Šīs jomas vairs neizmanto, un līmeņus apraksta pēc tajās ietvertajām kvalifikācijām.

7.2.8. Citos izglītības kontekstos iegūto kvalifikāciju iedalīšana

Valstis atšķiras arī tajā ziņā, cik lielā mērā tās atver savas NKI, lai iekļautu tajās neformālos un ikdienas izglītības kontekstos iegūtas kvalifikācijas.

Dažās valstīs 5. līmeņa kvalifikāciju (vai tās daļas) iespējams iegūt dažādos izglītības kontekstos, saskaņā ar NKI 5. līmeņa kvalifikācijas standartu, nekonkretizējot nepieciešamo mācīšanās ceļu. Dažas valstis pievērš lielāku uzmanību formālajai izglītības sistēmai – vismaz pirmajā solī, turpretim citas ietver arī ārpus formālās izglītības sistēmas pastāvošās kvalifikācijas.

Tāpat arī valstis var izmantot NKI jaunu kvalifikāciju izveidošanai un akreditēšanai. Kvalifikāciju uzbūve parasti balstās NKI līmeņu aprakstos, tātad, lai šīs kvalifikācijas varētu klasificēt, kvalifikāciju aprakstiem ir skaidri jāatspoguļo konkrētā NKI līmeņa apraksti. Šīs darbības bieži vien ir saistītas ar citiem reformu mērķiem un procesiem, piemēram, veidot ciešākas saites ar darba tirgu, kā arī reaģēt uz konstatēto prasmju nepietiekamību vai darba tirgus prognozēm (kā tas ir Beļģijā (Flandrijā), Čehijas Republikā, Latvijā, Lietuvā un Nīderlandē).

Pētījuma dati norāda, ka kritēriji, kurus izmanto, lai klasificētu ārpus formālās izglītības kontekstiem iegūtās kvalifikācijas, un kritēriji, kurus izmanto formālās izglītības sistēmas kvalifikāciju klasificēšanai, ne vienmēr ir vieni un tie paši: piemēram, Nīderlandē ir īpaša procedūra valsts nereglementētām kvalifikācijām. Papildus mācīšanās rezultātiem liels uzsvars likts uz faktoriem, kas nodrošina kvalitātes standartu ievērošanu.

7.2.9. Nekonsekvences iedalījumā

Pētījuma dati skaidri liecina, ka pēc tam, kad nacionālie līmeņi ir pielīdzināti EKI un kvalifikācijas iedalītas nacionālajos līmeņos, EKI izmanto salīdzinājumam, lai labāk izprastu citu valstu vai citu izglītības kontekstu kvalifikācijas. Šajā ziņā EKI patiešām izmanto atbilstoši mērķim, kāpēc to izveidoja, – kā tulkošanas rīku kvalifikāciju, kas ir no dažādām sistēmām un izglītības kontekstiem, salīdzināšanai.

Dažos gadījumos kvalifikāciju klasificēšanas NKI un NKI pielīdzināšanas EKI rezultātā rodas atvērti jautājumi, jo dažas iepriekš par ekvivalentām uzskatītas kvalifikācijas tagad ir saistītas ar dažādiem EKI līmeņiem. Piemēram, dažās šajā pētījumā ietvertajās valstīs amata meistara kvalifikācija ir saistīta ar EKI 5. līmeni (piemēram, Francijā, Horvātijā vai Luksemburgā), turpretim citās tā ir saistīta ar 6. līmeni (Austrijā). Nepieciešamas turpmākas diskusijas un šo klasifikāciju pamatīgāka izpēte. Piemēram, varētu tieši salīdzināt šo kvalifikāciju mācīšanās rezultātus dažādās valstīs, lai konstatētu līdzīgo un atšķirīgo, lai pamatotu atšķirīgos lēmumus par līmeņa noteikšanu.

Lai gan kopumā Nīderlandes kvalifikāciju ietvarstruktūra ir atvērta visām Nīderlandē piešķirtajām kvalifikācijām, tomēr nav paredzēts, ka ikviens mācīšanās rezultāts, lai cik maznozīmīgs tas būtu, tiks klasificēts kādā līmenī. Citas nereglementētas (neatzītas) kvalifikācijas var pieteikt klasifikācijai Nīderlandes kvalifikāciju ietvarstruktūrā tikai tad, ja to apguvei nepieciešams lielu mācīšanās apjoms: vismaz 400 stundas. Var apšaubīt šī sliekšņa nepieciešamību, ņemot vērā papildu prasības pierādīt, ka izglītības programmā tiek sasniegti mācīšanās rezultāti. Lai klasifikācijas pieteikumu pieņemtu, kompetentajai iestādei ir jāpierāda atbilstība šādiem nosacījumiem:

- (a.) Tai ir juridisks statuss;
- (b.) Eksaminācijas procedūru, kuras rezultātā iegūst kvalifikāciju, apstiprina neatkarīga atbildīgā iestāde;
- (c.) Esošās izglītības programmas pamatā ir atzītas kvalitātes nodrošināšanas un kvalitātes vadības sistēmas, kas atbilst Eiropas izglītības kvalitātes nodrošināšanas principiem;
- (d.) Kvalifikācija ir aprakstīta mācīšanās rezultātu izteiksmē, tādējādi, ka tie ir salīdzināmi ar Nīderlandes kvalifikāciju ietvarstruktūrā aprakstītajiem mācīšanās rezultātiem;
- (e.) Klasifikācijā ietverti vērtēšanas kritēriji, kas pierāda, ka persona ir sasniegusi paredzētos mācīšanās rezultātus (van der Sanden et al., 2012, 107.lpp.).

Pieteikuma veidlapā klasificēšanai Nīderlandes kvalifikāciju ietvarstruktūrā ir šādas nodaļas:

- (a.) Noslēguma prasības kvalifikācijas ieguvei: ir jāapraksta mācīšanās rezultāti un jāsniedz pierādījums tam, kādā veidā izglītības programma sasniedz šos mācīšanās rezultātus;
- (b.) Mācību slodze: pretendents jāparāda, cik mācību stundu veltīts kvalifikācijai un kādas metodes tiek izmantotas (kontaktstundas, e-izglītība, konsultācijas, posmi, utt.);
- (c.) Eksaminēšana: eksaminācijā jābūt iesaistītam neatkarīgām eksaminācijas komitejām vai ārējām eksaminatoram;
- (d.) Attiecības ar darba tirgu (pēc izvēles): pretendents jāapraksta tas, kādā veidā izglītības programmā iesaistīti darba tirgus pārstāvji.

8. NODAĻA. SECINĀJUMI UN IETEIKUMI

8.1. Svarīgākie secinājumi

Dažādā EKI 5. līmenim pielīdzinātā(-o) līmeņa(-u) izmantošana 15 valstīs

Pētījumā tika noteikts 31 EKI 5. līmenim pielīdzināts kvalifikāciju veids 15 analizētajās valstīs. Šobrīd vienā valstī (Lietuvā) nav nevienas ar 5. līmeni saistītas kvalifikācijas, bet divās valstīs tam pielīdzinātas tikai ārpus formālās izglītības iegūtās kvalifikācijas (Čehijas Republika un Igaunija). Dažās valstīs (Latvijā, Nīderlandē, Austrijā un Portugālē) 5. līmenim pielīdzināts tikai viens kvalifikācijas veids (profesionālā vai augstākā izglītība). Latvijā un Nīderlandē EKI 5. līmenim ir piesaistītas tikai augstākās izglītības kvalifikācijas, turpretim Austrijā – tikai profesionālās izglītības kvalifikācijas. Portugālē kvalifikācija ir reģistrēta kā profesionālās izglītības kvalifikācija, taču to ieguvi pārrauga augstākās izglītības un ne augstākās izglītības iestādes. Vairākās valstīs EKI 5. līmenim ir pielīdzināts vairāk nekā viens kvalifikāciju veids (Beļģijā (Flandrijā), Dānijā, Horvātijā, Luksemburgā), un dažās valstīs kopaina ir daudzveidīga (Īrija, Francija, Malta un Apvienotā Karaliste).

Puse no 5. līmeņa kvalifikācijām ir īsā cikla augstākā izglītība un pieder augstākās izglītības sistēmai vai par to iegūšanu atbild augstākās izglītības iestādes (Beļģijā (Flandrijā), Dānijā, Īrija, Horvātijā, Latvijā, Luksemburgā, Maltā, Nīderlandē un Apvienotajā Karalistē). Austrijā šajā līmenī iedalītās kvalifikācijas tiek piešķirtas piecgadīgas vidējās izglītības programmās vai profesionālajā tālākizglītībā. Virkne valstu, tādas kā Čehijas Republika, Dānija, Horvātija, Luksemburga un Malta, EKI 5. līmenim pielīdzināja (pēc) vidējās izglītības profesionālās izglītības kvalifikācijas. Portugāle ir īpašs gadījums, kurā 5. līmeņa kvalifikāciju ieguvi/piešķiršanu nodrošina gan profesionālās izglītības nozare, gan augstākā izglītība, un izglītības kursus, kuri noved pie šīm kvalifikācijām, piedāvā gan augstākās, gan ne augstākās izglītības iestādes. Ir iespējams nošķirt gan augstākās izglītības, gan profesionālās izglītības kvalifikācijas, gan arī trešo kategoriju, kas ir cieši saistīta ar augstāko izglītību (Apvienotajā Karalistē (Skotijā)). Šī trešā kategorija ir vispārējā izglītība, piemēram, Skotijas padziļinātā augstākā kvalifikācija un Skotijas bakalaureāts pieder vispārējai izglītības sistēmai, kuras mērķis ir sagatavot cilvēkus studijām augstākos līmeņos.

Valstīs vērojama daudzveidība arī tajā ziņā, kāda nozīmība valstī piešķirta EKI 5. līmeņa veida kvalifikācijām, kas izpaužas kvantitatīvi (piešķirto kvalifikāciju skaits, izglītības programmās uzņemto studentu skaits). Taču trūkst salīdzināmu datu par valstīm par studentu un absolventu skaitu, virzības ceļiem un EKI 5. līmeņa tipa kvalifikāciju ieguvsu cilvēku iepriekšējo pieredzi. Kaut arī tas, cik lielā mērā valstis izmanto EKI 5. līmeņa kvalifikācijas, ļoti atšķiras, tomēr vairāku iemeslu dēļ visās pētītajās valstīs to nozīmība pieaug. Šīs kvalifikācijas izstrādā, atbildot uz augošo vajadzību pēc progresīvām tehniskām un/vai vadības prasmēm strauji mainīgajos darba tirgos.

5. līmeņa kvalifikāciju loma un funkcija galvenokārt ir piekļuve darba tirgum un tālākās izglītības iespēju nodrošināšana studentiem ar profesionālās izglītības kvalifikācijām vai jau nodarbinātiem cilvēkiem.

Vairums 5. līmeņa kvalifikāciju ir neatkarīgas, tām ir savs raksturojums un nozīmība darba tirgū, pretstatā tikai citas kvalifikācijas īsajam ciklam bez savas vērtības darba tirgū.

EKI 5. līmeņa kvalifikācijām pastāv dažādi iespējamie virzības ceļi no/uz nodarbinātību un augstāko izglītību. No 31 kvalifikāciju veida 14 ir primāri orientēti uz darba tirgu, piemēram, Čehijas Republikā un Igaunijā, kā arī EDU Dānijā, BM Francijā un amata meistara kvalifikācija Horvātijā un Luksemburgā. 12 kvalifikāciju veidiem ir dubultās funkcijas, tās vērtē kā kvalifikācijas, lai pievienotos gan darba tirgum, gan augstākajai izglītībai (dažos gadījumos ar iespējamu

kredītpunktu pārnesi): tās ietver augstāko profesionālās izglītības kvalifikāciju (HBO5) Beļģijā (Flandrijā), profesionālās izglītības koledžas *Reifeprüfung* apliecību un profesionālās izglītības diplomu Austrijā, DUT Francijā un pirmā līmeņa profesionālās augstākās izglītības diplomu Latvijā. Astoņi 5. līmeņa kvalifikāciju veidi nodrošina skaidri definētas piekļuves un virzības iespējas bakaura studiju programmās, tostarp augstākā apliecība Īrijā, AD Nīderlandē, kā arī augstākās izglītības apliecība vai diploms Apvienotajā Karalistē. Virzību atbalsta tiešs mācīšanās rezultātu lietojums. Dažas EKI 5. līmeņa kvalifikācijas uzskata tikai par sagatavošanos augstākās izglītības studijām, kā tas ir attiecībā uz padziļināto augstāko apliecību vai bakalaureātu Skotijā.

Ja 5. līmeņa kvalifikācijas veids ir cieši saistīts ar bakaura studiju programmu vai, pateicoties tai, iekļauts formālajā izglītībā, parasti piekļuve un izaugsme bakaura studiju programmā ir garantēta. Tajos gadījumos, kad 5. līmeņa kvalifikācija ir (pēc) vidējās izglītības profesionālās izglītības kvalifikācija un nodrošina profesijai specifiskās kompetences, virzība uz augstāko izglītību bieži vien nav tik skaidri saskatāma vai arī šis mērķis nav precīzi formulēts. Pieejamie kvantitatīvie dati par to, ko cilvēki dara pēc šādu izglītības programmu pabeigšanas, parāda dažādus ceļus, atkarībā no kvalifikācijas galvenā mērķa un funkcijas. Dažās kvalifikācijās studenti parasti turpina studijas; citās – uzsāk karjeru, vēl citās – turpina pašreizējo darbu. Daži 5. līmeņa kvalifikāciju veidi ir īpaši nozīmīgi jau strādājošiem cilvēkiem, jo tie ir vairāk orientēti uz darba tirgu nekā bakaura studiju programmas un pieļauj karjeras attīstību.

5. līmeņa kvalifikācijām ir dažāda nozīmība darba tirgū, lai gan kopumā uzskata, ka šī līmeņa kvalifikācijas ir svarīgas darba tirgū. Tāpat arī valstīs, kurās 5. līmeņa kvalifikācijām nav senas tradīcijas, šī līmeņa nozīmība pieaug, un to atver kvalifikācijām no dažādiem mācīšanās kontekstiem (piemēram, Nīderlandē). Savukārt valstīs, kurās 5. līmeņa kvalifikācijas pastāvējušas ilgu laiku, darba devēji un darba tirgus tās pieņem labāk nekā valstīs, kur šīs kvalifikācijas izveidotas tikai nesen. Nozīmība darba tirgū ir drīzāk izskaidrojama ar tradīciju, nevis izglītības apakšsistēmu, kurai kvalifikācija pieder: Uz tālāko izglītību orientētās īsā cikla augstākās izglītības kvalifikācijas var būt tikpat nozīmīgas kā uz darba tirgu orientētās kvalifikācijas.

5. līmeņa kvalifikācijām ietver īpašības, kas padara tās vērtīgas darba tirgū un tālākajā izglītībā. Fakts, ka šīs kvalifikācijas pieļauj gan karjeras attīstību, gan tālāko izglītību, padara tās pievilcīgas gan studentu, gan darba devēju acīs.

Dažādās valstīs mācīšanās rezultātu pieeju izmanto dažādā mērā. Tomēr tāpēc, ka vairums 5. līmeņa kvalifikāciju veidi ir orientēti uz darba tirgu, bieži vien šo kvalifikāciju pamatā ir profesiju raksturojums; tas attiecas arī uz augstākajā izglītībā īstenotajām kvalifikācijām.

Mācīšanās rezultātu pieeja kvalifikāciju aprakstīšanai jau pastāv tajās valstīs, kurās ir nobriedušas ietvarstruktūras, kā arī dažās valstīs, kuras savas NKI attīstīja īsi pirms pielīdzināšanas EKI procesa vai ciešā saistībā ar to. Tomēr daudzās valstīs atsevišķu kvalifikāciju mācīšanās rezultātu apraksti bieži vien nav publiski pieejami vai ir pieejami tikai attiecīgās valsts valodā, tāpat arī detalizācijas līmeņi atšķiras: dažos gadījumos kvalifikācijas apraksts sniedz īsu pārskatu par mācīšanās rezultātiem, bet citām ir pieejami tikai katra moduļa vai vienības detalizēti apraksti. Mācīšanās rezultātu apraksti dažās valstīs vēl nav pieejami. Kvalifikācijas vai izglītības programmas lielā mērā apraksta, izmantojot mācīšanās mērķus un saturu vai ilgumu, tāpēc ir grūti salīdzināt ar 5. līmeni saistītās kvalifikācijas. Taču vairākās no pētītajām valstīm aizvien vairāk ievieš mācīšanās rezultātu pieeju, un sagaidāms, ka turpmākajos gados progress būs vēl lielāks, jo to izraisīs NKI ieviešanas process.

Atsevišķajās pētītajās kvalifikācijās mācīšanās rezultāti ir aprakstīti ļoti atšķirīgi. Dažās kvalifikācijās ir ietvertas ar EKI līmeņu aprakstiem salīdzināmas kategorijas (zināšanas, prasmes un kompetence), taču vairums izmanto tieši šīs kategorijas vai dimensijas mācīšanās rezultātu aprakstu strukturēšanai. Daudzu kvalifikāciju pamatā ir kompetences, kuras savukārt aprakstītas kā mācīšanās rezultāti. Salīdzinot dažādu izglītības apakšsistēmās (profesionālā un augstākā

izglītība) īstenotās kvalifikācijas, netika konstatētas pamanāmas atšķirības. Daži mācīšanās rezultātu apraksti atsaucas vai nu uz mācību programmu, kura jāīsteno, lai iegūtu kompetences, vai arī uz atsevišķu mācīšanās rezultātu novērtēšanas metodēm. Daudzos gadījumos detalizētus mācīšanās rezultātu aprakstus sagatavo, pamatojoties uz profesijas raksturojumu, kuru apstiprinājušas darba tirgus ieinteresētās puses.

Ja likts lielāks uzsvars uz vispārīgākām, transversālām kompetencēm, kā arī to pamatā esošajām zināšanām, tās lielākoties tiek apgūtas skolā. Turpretim koncentrēšanās uz profesijai specifiskām prasmēm parasti izpaužas kā vairāk darbā balstīta mācību forma.

Daudzas 5. līmeņa kvalifikācijas var iegūt dažādos izglītības ceļos, kas pieļauj iepriekš iegūtās pieredzes apstiprināšanu, lai saīsinātu šo kvalifikāciju izglītības programmas ilgumu.

Kaut arī augstākajā izglītībā īstenotās kvalifikācijas galvenokārt balstītas skolā, tās bieži vien ietver apjomīgas darbā balstītas mācības. (Pēc) vidējās izglītības profesionālās izglītības kvalifikācijām uzsvars vairāk likts uz praktiskās pieredzes iegūšanu darbā. Austrijas 5. līmeņa kvalifikācija šajā ziņā ir izņēmums, jo to galvenokārt iegūst sākotnējā profesionālajā izglītībā. Daudzas EKI 5. līmeņa kvalifikācijas var iegūt, apstiprinot iepriekšējo pieredzi, kā tas ir Francijā vai, pēdējā laikā, Čehijas Republikā vai Igaunijā. Kopumā ar vispārējās izglītības sistēmu saistītās 5. līmeņa kvalifikācijas ir skolā balstītas un ir maza varbūtība tās iegūt, apstiprinot neformālo un ikdienas izglītību. Formālās augstākās izglītības apakšsistēmas kvalifikācijas biežāk ir vienveidīgi aprakstītas pasniegšanas veida un studiju programmu apjoma izteiksmē, bieži vien saistot tās ar resursu faktoriem, nevis mācīšanās rezultātiem. Jo vairāk kvalifikāciju aprakstos ņemta vērā konkrētā profesija, jo mazāk skaidrības ir par mācību veidu un apjomu. Tas ir saistīts ar nepieciešamību integrēt darbā balstītās mācības un iepriekšējo pieredzi, novērtējot, vai students spēj darboties prasītajā līmenī. Viens no šādiem piemēriem ir amata meistara diploms (*brevet de maîtrise*) Luksemburgā.

Augstākās izglītības kvalifikācijas parasti ir ciešāk saistītas ar izglītības programmām nekā (pēc) vidējās izglītības profesionālās izglītības kvalifikācijas. Pēdējās parasti ir iespēja iekļaut neformālās un ikdienas izglītības kontekstos iegūtās kompetences. Tāpat arī tās vairāk uzmanības pievērš novērtējuma procedūrām, lai iegūtu kvalifikāciju ārpus izglītības programmas (piemēram, Igaunijas profesionālā kvalifikācija).

Tas, kādā veidā izsaka studiju intensitāti/apjomu izglītības programmā, kas noved pie 5. līmeņa kvalifikācijas, ir lielā mērā atkarīgs no saistītās izglītības apakšsistēmas.

Tas, vai kvalifikācija iegūta sākotnējās izglītības ceļā vai lielā mērā darbā balstītā ceļā, arī ietekmē to, kādā veidā norāda kvalifikācijas apjomu. Attiecībā uz augstākajā izglītībā īstenotajām kvalifikācijām apjoms lielākoties izteikts ECTS izteiksmē. ECTS kredītpunktu skaits ir mainīgs, no 60 līdz 180 ECTS, un vidēji – 120 ECTS. Savukārt vērtējot profesionālās izglītības ietvaros piešķirto kvalifikāciju studiju ilgumu/apjomu, vērojama lielāka daudzveidība, un neparādās, ka apjoma norādei izmantotu ECVET sistēmu.

Procedūras, kādās kvalifikācijas iedala līmeņos, ne vienmēr ir caurskatāmas, un pierādījumi netika skaidri konstatēti.

Valstis, kas uzsākušas attīstīt NKI apmēram tajā pašā laikā, kad notika EKI izveide un ieviešana, bieži vien NKI kvalifikāciju klasificēšanu cieši saistījušas ar pielīdzināšanas EKI procesu: to veica kā vienu, nevis divus skaidri nošķirtus procesus (piemēram, Nīderlandē, Austrijā, Portugālē).

Atbilstošo kvalifikāciju līmeni var noteikt, lingvistiski saskaņojot kvalifikācijas un līmeņu aprakstus (piemēram, Dānijā, Igaunijā un Luksemburgā). Šajā kontekstā lielākais izaicinājums ir tas, ka kvalifikācijas ir tikai daļēji aprakstītas mācīšanās rezultātu izteiksmē (kā tas ir Austrijā vai

Portugālē), kā arī ir aprakstītas, izmantojot gluži atšķirīgus jēdzienus un terminus. Piemēram, dažās valstīs tiek prasīts, lai kvalifikāciju apraksti atspoguļotu NKI līmeņu aprakstus (Apvienotajā Karalistē), turpretim citās valstīs, aprakstot kvalifikācijas, ir jāizmanto NKI līmeņu aprakstus strukturējošās kvalifikācijas (Īrijā). Bieži vien tiek ņemti vērā (arī) citi rādītāji, piemēram, to, kā kvalifikāciju šobrīd uztver sabiedrībā. Reizēm izmanto (vēl) citus kritērijus, piemēram, ilgumu vai darba slodzi (Dānija, Horvātija, Malta, Nīderlande). NKI (un īpaši EKI 5. līmenim pielīdzinātās kvalifikācijas) izmanto ne tikai pastāvošās (formālās) sistēmas klasificēšanai, bet (arī) jaunu kvalifikāciju izstrādāšanai, iespējams, ārpus formālajām izglītības sistēmām (kā tas ir Beļģijā (Flandrijā), Čehijas Republikā, Latvijā, Lietuvā, Nīderlandē). Taču dažos gadījumos izmanto citādākas procedūras, ņemot vērā arī resursu kritērijus (kā tas ir Nīderlandē).

Iekļaušanas NKI procesu var uzlabot, pievēršoties individuālām kvalifikācijām, nevis (tikai) kvalifikāciju veidiem.

Dažādās valstīs iekļaušanas procedūras atšķiras arī attiecībā uz to, kas tiek iekļauts NKI līmeņos: valstis vai nu iekļauj atsevišķas kvalifikācijas (Beļģija (Flandrija), Čehijas Republika⁷⁸) vai kvalifikāciju veidus (Luksemburga, Nīderlande). Pēdējo pieeju parasti izvēlas sākotnējā NKI posmā, un jaunizveidotās un pārskatītās kvalifikācijas vēlāk tiks individuāli sadalītas pa līmeņiem. Atsevišķu kvalifikāciju iedalīšana NKI līmeņos ir laikietilpīgāka, taču var palīdzēt konstatēt atšķirības vai nekonsekvences tā paša veida kvalifikācijās. Kā rāda Luksemburgas piemērs, ne visas individuālās kvalifikācijas pieder tam pašam mācīšanās rezultātu līmeņa veidam.

8.2. Politiskie vēstījumi

Pētījums parāda, ka EKI 5. līmeņa kvalifikācijām ir svarīga loma; īpaši tās palīdz sasniegt virkni politisku mērķu, kā arī reaģē uz vairākiem izaicinājumiem, ar kuriem valstis šobrīd sastopas:

- a) 5. līmeņa kvalifikācijas ļauj cilvēkiem iegūt progresīvas tehniskas un/vai vadības kompetences, uzlabojot viņu izredzes darba tirgū un veicinot izaugsmi karjerā. Tas papildina Cedefop prasmju prognozes (Cedefop, 2012c), parādot augošu pieprasījumu pēc šāda veida un augstāka līmeņa prasmēm;
- b) 5. līmeņa kvalifikāciju dubultā funkcija – apvieno orientāciju uz darba tirgu ar iespējām virzīties uz/attīstīties augstākajā izglītībā – padara tās pievilcīgas studējošiem;
- c) 5. līmeņa kvalifikācijas parāda uz profesiju orientētu kvalifikāciju nozīmību terciārajā, augstākajā izglītībā;
- d) 5. līmeņa kvalifikācijas veicina mūžizglītību, jo tās ir pievilcīgas un pieejamas pieaugušajiem un „netradicionālajiem” studentiem;
- e) Daudzās valstīs piekļuvi 5. līmeņa izglītības programmām un kvalifikācijām var iegūt, apstiprinot darba pieredzi vai neformālo un ikdienas izglītību;
- f) Darba devēji uzskata, ka 5. līmeņa kvalifikācijas ir vērtīgas un nozīmīgas, jo vairums ietver kaut kāda veida darbā balstītu izglītību;
- g) 5. līmeņa kvalifikācijas šķiet pievilcīgas cilvēkiem, kuri ir jau ieguvuši kaut kāda veida augstākās izglītības grādu, piedāvājot iespēju specializēties darba tirgū. Tas nozīmē, ka virzība var notikt dažādi – gan vertikāli, gan horizontāli;
- h) Darbojoties kā tilts starp izglītības iestādēm un izglītības apakšsistēmām, 5. līmeņa kvalifikācijas var veicināt profesionālās un augstākās izglītības mijiedarbību. Tas ir svarīgi,

⁷⁸ Izņemot augstākās izglītības kvalifikācijas.

jo izceļ profesionālās izglītības kvalifikāciju pievienoto vērtību visos līmeņos, tādējādi padarot profesionālās izglītības vispārējo tēlu pievilcīgāku;

- i) EKI 5. līmeņa kvalifikāciju dažādo veidu un mērķu izpēte Eiropas valstīs varētu palīdzēt politikas veidotājiem konstatēt trūkstošo savā kvalifikāciju kopainā un izmantot šo līmeni kā jaunu kvalifikāciju izstrādes platformu.

Cedefop pētījums par EKI 5. līmeņa kvalifikācijām sniedz arī svarīgas mācības par mācīšanās rezultātu ieviešanu un NKI:

- a) Kvalifikāciju mācīšanās rezultātu aprakstīšana ir darbs procesā. Pētījuma rezultāti norāda uz nepieciešamību vēl vairāk veicināt mācīšanās rezultātu pieejas izmantošanu, aprakstot individuālas kvalifikācijas un iedalot tās NKI līmeņos, pamatojoties uz šo aprakstu;
- b) Pētījumā iegūtie dati liecina arī par nepieciešamību uzlabot kvalifikāciju – kas iegūtas formālās, neformālās un ikdienas izglītības kontekstos – iedalīšanas NKI līmeņos procedūru caurskatāmību.

SAĪSINĀJUMU SARAKSTS

AD	asociētais grāds
AKOV	Agentschap voor Kwaliteitszorg in Onderwijs en Vorming [Flandrijas Izglītības un apmācības kvalitātes nodrošināšanas aģentūra]
AP	Erhvervsakademiuddannelser [akadēmiskais profesionālais grāds]
AMS	Arbeitsmarktservice Österreich [Austrijas Nodarbinātības dienests]
ANQEP	Agência Nacional para a Qualificação e o Ensino Profissional, I.P. [Portugāles Nacionālā Kvalifikāciju un profesionālās izglītības aģentūra]
APCMA	assemblée permanente des chambres de métiers et de l'artisanat [Patstāvīgā tirdzniecības un amatu palātu asambleja]
BHS	berufsbildende höhere Schule [profesionālās izglītības koledžas]
BM	brevets de maîtrise [amata meistara diploms]
BMUKK	Bundesministerium für Unterricht, Kunst und Kultur [Austrijas Federālā izglītības, mākslas un kultūras ministrija]
BMWF	Bundesministerium für Wissenschaft und Forschung [Zinātnes un pētniecības federālā ministrija]
BTEC	Business and Technology Education Council [Uzņēmējdarbības un tehnoloģiskās izglītības padome]
BTS	brevet de technicien supérieur [augstākā tehniķa apliecība]
CET	curso de especialização tecnológica [tehnoloģiskās specializācijas kurss]
CLQ	cadre Luxembourgeois des qualifications [Luksemburgas kvalifikāciju ietvarstruktūra]
CNCP	Commission National de la Certification Professionnelle [Nacionālā profesionālās sertifikācijas komisija]
CQP	certificat de qualification professionnelle [profesionālās kvalifikācijas apliecības]
CP	contrat de professionnalisation [līgums par profesionalizāciju]
CPNE	Commission Paritaire Nationale pour l'Emploi [Apvienotā nacionālā nodarbinātības komisija]
CQFW	credit and qualifications framework for Wales [Velsas kredītpunktu un kvalifikāciju ietvarstruktūra]
CVET	profesionālā tālākizglītība un apmācība
CVT	profesionālā tālākā apmācība

DET	diploma de especialização tecnológica [tehnoloģiskās specializācijas diploms]
DGEEC	Direcção-Geral de Estatísticas da Educação e Ciência [Izglītības statistikas un zinātnes ģenerāldirektorāts]
DGES	Direcção-Geral do Ensino Superior [Augstākās izglītības ģenerāldirektorāts]
DUO	Dienst Uitvoering Onderwijs [izglītības izpilddienests]
DUT	diplôme universitaire de technologie [universitātes diploms tehnoloģijās]
DUT-GEA	diplôme universitaire de technologie en gestion des entreprises et des administrations [universitātes diploms tehnoloģijās uzņēmumu vadībā un administrēšanā]
ECTS	Eiropas kredītpunktu pārnešanas un uzkrāšanas sistēma
ECVET	Eiropas profesionālās izglītības un apmācības kredītpunktu sistēma
EAIT	Eiropas augstākās izglītības telpa
EKI	Eiropas kvalifikāciju ietvarstruktūra
ETF	European Training Foundation [Eiropas izglītības fonds]
EUCEN	European university continuing education network [Eiropas universitāšu tālākizglītības tīkls]
EUD	Erhvervuddannelse [profesionālais grāds]
Eurashe	European Association of Institutions of Higher Education [Eiropas augstākās izglītības iestāžu asociācija]
EWNI	Anglija, Velsa un Ziemeļīrija
FETAC	Further Education and Training Awards Council [Tālākizglītības un apmācības kvalifikāciju padome]
FHEQ	Augstākās izglītības kvalifikāciju ietvarstruktūra
HAVO	Hoger algemeen voortgezet onderwijs [augstākā vispārējā vidējā izglītība]
HBO5	Hoger Beroepsonderwijs 5 [augstākā profesionālā izglītība 5]
HETAC	Higher Education and Training Council [Augstākās izglītības un apmācības padome]
HNC	higher national certificate [augstākā nacionālā apliecība]
HND	higher national diploma [augstākais nacionālais diploms]
HOSP	higher education for social promotion [augstākā izglītība sociālās vienlīdzības veicināšanai]
IBW	Institut für Bildungsforschung der Wirtschaft [Ekonomikas izglītojošo pētījumu institūts]
IKT	informācijas un komunikāciju tehnoloģijas

IUT	institut universitaire de technologie [universitāšu tehnoloģiju institūti]
IVET	sākotnējā profesionālā izglītība un apmācība
LTECG	Lycée technique école de commerce et de gestion [Uzņēmējdarbības un vadības tehniskā augstskola]
MBO	middelbaar beroepsonderwijs [vidējā profesionālā izglītība]
MCAST	Malta College of Arts, Science and Technology [Maltas Mākslas, zinātnes un tehnoloģiju koledža]
MCTES	Ministério da Ciência, Tecnologia e Ensino Superior [Portugāles Zinātnes, tehnoloģiju un augstākās izglītības ministrija]
NARIC	national academic recognition information centres in the European Union [nacionālie diplomatzīšanas informācijas centri Eiropas Savienībā]
NKP	national coordination point [nacionālais koordinācijas punkts]
NQAI	National Qualifications Authority of Ireland [Īrijas Nacionālā kvalifikāciju pārvalde]
NQC	national qualifications catalogue [nacionālais kvalifikāciju katalogs]
NKI	national qualifications framework [nacionālā kvalifikāciju ietvarstruktūra]
NKI	national framework of qualifications [nacionālā kvalifikāciju ietvarstruktūra]
NSK	national register of qualifications [nacionālais kvalifikāciju reģistrs]
NVAO	Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie [Nīderlandes un Flandrijas Akreditācijas organizācija]
NVQ	national vocational qualification [nacionālā profesionālā kvalifikācija]
Ofqual	Office of the Qualifications and Examinations Regulator [Kvalifikāciju un eksaminācijas regulatora birojs]
QAA	Quality Assurance Agency for Higher Education [Augstākās izglītības kvalitātes nodrošināšanas aģentūra]
QCF	qualifications and credit framework [kvalifikāciju un kredītpunktu ietvarstruktūra]
QQI	Quality and Qualifications Ireland [Īrijas kvalitātes un kvalifikācijas aģentūra]
RNCP	répertoire national des certifications professionnelles [nacionālais profesionālo apliecību reģistrs]
SCHE	Īsā cikla augstākā izglītība
SCQF	Scottish credit and qualifications framework [Skotijas kredītpunktu un kvalifikāciju ietvarstruktūra]

SVQ	Scottish vocational qualification [Skotijas profesionālā kvalifikācija]
UKCES	UK Commission for Employment and Skills [Apvienotās Karalistes Nodarbinātības un prasmju komisija]
VAE	validation des acquis de l'expérience [iepriekšējās pieredzes novērtēšana]
VET	profesionālā izglītība un apmācība

ATSAUCES

[visas interneta vietnes skatītas 04.10.2013.]

- Aff, J. et al. (2011). Analysis and reflection of the structure of vocational education at secondary level II according to expert interviews: country report II of the Austrian project partner. Vienna: University of Economics and Business. http://hq-ill.eu/presentations/Second_country_reports_2011/Country%20Report%202%20Austria.pdf.
- AMS (2013). Arbeitsmarkt und Bildung auf einen Blick [Labour market and education at a glance]. Vienna: AMS. http://www.ams.at/_docs/001_am_bildungJahr_2012.pdf.
- ANQEP (2011). Report on the referencing of the national qualifications framework to the European qualifications framework. Lisbon: ANQEP. <http://ec.europa.eu/eqf/documents?id=108>.
- Baeslé, M.L.; Monicolle, C.; Cheminat, A. (2011). Le devenir des titulaires de DUT 2007 des Universités d'Alsace [The future of holders of DUT 2007 of the Alsace Universities]. Les dossiers de l'observatoire, April 2011, No 11. http://www.unistra.fr/fileadmin/_migrated/content_uploads/Note_n_11_Devenir_DUT_2007.pdf.
- BMUKK (2010a). Entrepreneurship und Management. 13. Schulstufe: Bildungsstandards in der Berufsbildung für Handelsakademien: Kompetenzmodell, Deskriptoren und ausgewählte Unterrichtsbeispiele [Entrepreneurship and management. 13. School level: educational standards in VET for business schools: competence model, descriptors and selected examples of teaching]. Vienna: BMUKK. http://www.bildungsstandards.berufsbildendesschulen.at/fileadmin/content/bbs/AGBroschueren/Entrepreneurship_15_03_2010.pdf.
- BMUKK (2010b). Leitfaden zur Gestaltung von kompetenzbasierten und lernergebnisorientierten Lehrplänen für Berufsbildende Höhere Schulen (BHS) und Bildungsanstalten (BA) [Guidelines for designing competence-based and outcome-oriented curricula for vocational high schools and educational institutions]. Vienna: BMUKK. <http://libserver.cedefop.europa.eu/vetelib/2010/73499.pdf>.
- BMUKK (2012a). Kompetenzorientiertes Unterrichten an berufsbildenden Schulen: Grundlagenpapier. Stand: Juli 2012 – Auflage 5 [Competence-oriented teaching in vocational schools: policy paper. As of July 2012 – Edition 5]. Vienna: BMUKK. http://www.bildungsstandards.berufsbildendesschulen.at/fileadmin/content/bbs/KU/KU-Grundlagenpapier_16.7.2012.pdf.
- BMUKK; Höhere technische Bundeslehr und Versuchsanstalt [Higher Technical Training and Research Institute] (2011). Höhere Technische Lehranstalt für Elektronik und Technische Informatik: Fachrichtungsstandard [Higher technical institute of electronic and technical computer science: standard technical direction]. Vienna: BMUKK. http://www.bildungsstandards.berufsbildendesschulen.at/fileadmin/content/bbs/AGBroschueren/Fachrichtungsstandard_Elektronik_11-02-2011.pdf.
- Brucy, G. (2005). L'enseignement technique et professionnel français: histoire et politique [Technical and professional education in France: history and policies]. Cahiers de la recherche sur l'éducation et les savoir, Vol. 4, pp. 13-34. <http://cres.revues.org/1226>.
- Bruneforth, M.; Lassnigg, L. (eds) (2012). Nationaler Bildungsbericht Österreich 2012. Band 1: Das Schulsystem im Spiegel von Daten und Indikatoren [National education report Austria 2012. Volume 1: the school system in the mirror of data and indicators]. Graz: Leykam. https://www.bifie.at/system/files/buch/pdf/NBB2012_Band1_gesamt_0.pdf.
- Cedefop (2007). Recognition and validation of non-formal and informal learning for VET teachers and trainers in the EU Member States. Luxembourg: Publications Office. Cedefop Panorama series; No 147. http://www.cedefop.europa.eu/EN/Files/5174_en.pdf.
- Cedefop (2008a). Terminology of European education and training policy: a selection of 100 key terms. Luxembourg: Publications Office. http://www.cedefop.europa.eu/EN/Files/4064_en.pdf.
- Cedefop (2008b). European training thesaurus. Luxembourg: Publications Office. Cedefop Reference series. http://www.cedefop.europa.eu/EN/Files/3049_en.pdf.
- Cedefop (2009a). European guidelines for validating non-formal and informal learning. Luxembourg: Publications Office. http://www.cedefop.europa.eu/en/Files/4054_EN.PDF.

- Cedefop (2009b). The shift to learning outcomes: policies and practices in Europe. Luxembourg: Publications Office. Cedefop Reference series; No 72. http://www.cedefop.europa.eu/EN/Files/3054_en.pdf.
- Cedefop (2010a). Linking credit systems and qualifications frameworks: an international comparative analysis. Luxembourg: Publications Office. Cedefop research paper; No 5. http://www.cedefop.europa.eu/EN/Files/5505_en.pdf.
- Cedefop (2010b). Quality assurance in the social care sector: the role of training. Luxembourg: Publications Office. Cedefop research paper; No 7. http://www.cedefop.europa.eu/EN/Files/5507_en.pdf.
- Cedefop (2011a). From credit systems to permeability in education and training [unpublished].
- Cedefop (2012a). Permeable education and training systems: reducing barriers and increasing opportunity. Cedefop briefing note; November 2012. http://www.cedefop.europa.eu/EN/Files/9072_en.pdf.
- Cedefop (2012b). The changing roles of qualifications in governing the labour market. Background document at the workshop The role of qualifications in governing the labour market, Thessaloniki, 27 and 28 September 2012. http://www.cedefop.europa.eu/EN/Files/Background_WS_September_2012.pdf.
- Cedefop (2012c). Future skills supply and demand in Europe: forecast 2012. Luxembourg: Publications Office. Cedefop research paper; No 26. http://www.cedefop.europa.eu/EN/Files/5526_en.pdf.
- Cedefop ReferNet Austria (2011). VET in Europe: country report Austria. http://libserver.cedefop.europa.eu/vetelib/eu/pub/cedefop/vetreport/2009_CR_AT.pdf.
- Centre de promotions et de recherche [Promotions and Research Centre] (2011). Chiffres clés 2011 [Key figures 2011]. Luxembourg: Chambre de Métiers. <http://www.cdm.lu/download/1742/chiffres-cles-2011.pdf>.
- Council of Europe (1997). Convention on the recognition of qualifications concerning higher education in the European region. <http://conventions.coe.int/Treaty/en/Treaties/Html/165.htm>.
- Croatian Agency for Science and Higher Education (2012). Referencing and self-certification report of the Croatian qualifications framework to the European qualifications framework of the European higher education area. http://www.nok.si/files/nok/userfiles/datoteke/80_file_path.pdf.
- DGEEC (2013). Direcção-Geral de Estatísticas da Educação e Ciência [Directorate General for Education Statistics and Science]. <http://www.dgeec.mec.pt/np4/home>.
- DGES (2013). Registo dos cursos de especialização tecnológica [Registration of courses of technology expertise]. <http://www.dges.mctes.pt/DGES/pt/Instituicoes/InstrucaoProcessos/CET/Registo+de+CET>.
- DUO (2013). Raadplegen CROHO [Consult CROHO]. <https://apps.duo.nl/MCROHO/pages/zoeken.jsf>.
- ETF; Cedefop; UNESCO (2013). Global national qualifications framework inventory: prepared for ASEM education ministers conference, Kuala Lumpur, 13 and 14 May 2013 (asemme 4). http://www.cedefop.europa.eu/EN/Files/2211_en.pdf.
- EUCEN (2009). EQF PRO: transversal issues arising from the analysis of data collected by national grids. <http://www.eucen.eu/EQFpro/GeneralDocs/FilesFeb09/TransversalissuesFINAL.pdf>.
- Eurashe (2011). L5Missing: level 5 the missing link: short-cycle higher education in Europe. <http://eurashe.eu/projects/l5missing/>.
- European Commission (2009a). ECTS users' guide. Luxembourg: Publications Office. http://bookshop.europa.eu/en/ects-users-guide-pbNC3008641/downloads/NC-30-08-641-EN-C/NC3008641ENC_002.pdf;pgid=y8dIS7GUWMdSR0EAIMEUUsWb0000VTOPpr0O;sid=0hNQCHkmnAVQpzalq5jOrxsDn3BOetvIrKM=?FileName=NC3008641ENC_002.pdf&SKU=NC3008641ENC_PDF&CatalogueNumber=NC-30-08-641-EN-C.
- European Commission; BMUKK (2010). EQF referencing process and report. http://www.eqf-ref.eu/index.php?option=com_docman&task=doc_download&gid=69&Itemid.
- European Commission; EUCEN (2009). Footsteps and pathways for the lifelong learner: final report. EQF pro project. http://www.eucen.eu/EQFpro/EQFPRO_FullReport_FinalVersion_COMPLETE.pdf.
- European Parliament; Council of the European Union (2008). Recommendation of the European Parliament and of the Council of 23 April 2008 on the establishment of the European qualifications framework for lifelong learning. Official Journal of the European Union, C 111, 6.5.2008, pp. 1-7. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2008:111:0001:0007:EN:PDF>.
- Fortmüller, R. (2007). Berufsausbildung und Studierfähigkeit: zur Positionierung der Handelsakademie in einer geänderten Bildungsarchitektur [Vocational training and study skills: positioning business schools

- in a modified architecture education]. bwp@, October 2007, special edition 3. http://www.bwpat.de/ATspezial/fortmueller_atspezial.shtml.
- Gallacher, J.; Ingram, R. (2012). College-university links and impact on participation in higher education in Scotland. In: Puuka, J. (ed.). Post-secondary vocational education and training: pathways and partnerships. Paris: OECD Publishing, pp. 95-108. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264097551-en>.
- Gouvernement du Grand-Duché de Luxembourg [Government of the Grand Duchy of Luxembourg] (2011). Report on referencing the Luxembourg qualifications framework to the European qualifications framework for lifelong learning and to the qualifications framework for the European higher education area. http://www.oktatas.hu/pub_bin/dload/LLL/eqf/eqf_referencing_report_luxemburg_en.pdf.
- de Graaf, D.; van den Berg, E. (2011). Monitor associate degree 2006-10. Amsterdam: SEO economisch onderzoek. http://www.seo.nl/uploads/media/2010-77_Monitor_Associate_degree_2006-2010.pdf.
- Higher Education Statistics Agency (2012). Publications and products: students in higher education institutions, download, 2011/12. http://www.hesa.ac.uk/component/option,com_pubs/Itemid,286/task,show_year/publd,1/versionId,25/yearId,281/.
- Hybrid qualifications – Leonardo project (2012a). Hybrid qualifications: increasing the value of vocational education and training in the context of lifelong learning. <http://hq-lll.eu/projectdescript.html>.
- Lassnigg, L. (ed.) (2010). Forum: Zukunftsfragen der Berufsbildung [Forum: future issues of vocational training]. Documentation of the double forum of the Austrian conference on vocational education research, Steyer, 8 and 9 July 2010. <http://www.equi.at/dateien/ForumZukunftText.pdf>.
- London School of Business and Management (2011). Course handbook: HND in business (leading to year three BSc business and management studies). <http://www.lsbm.org.uk/PDFs/LSBM-Course-Handbook-HND-Business-2013-210513-v1.pdf>.
- LTECG (2013). Lycée technique école de commerce et de gestion [Technical high school of business and management]. <http://www.ltecg.lu/jma/index.php>.
- MCAST (2013). Malta College of Arts, Science and Technology. http://www.mcast.edu.mt/courses_fulltime.asp.
- MCTES (2010). A new landscape for science, technology and tertiary education in Portugal. http://www.dges.mctes.pt/NR/rdonlyres/90DBE647-5CB6-4846-B88F-101180D9E425/4832/New_landscapes_v18Jun20102.pdf.
- MCTES (2011). The framework for higher education qualifications in Portugal: report of the international committee on the verification of compatibility with the qualifications framework of the European higher education area. <http://www.dges.mctes.pt/NR/rdonlyres/90DBE647-5CB6-4846-B88F-101180D9E425/5414/FHEQCommitteeReportFinal30MAIO2012.pdf>.
- Merriam-Webster (n.d.). Merriam-Webster dictionary. <http://www.merriam-webster.com/dictionary>.
- Ministère de l'Éducation Nationale [French Ministry of Education]; Ministère de l'Enseignement Supérieur et de la Recherche; direction de l'évaluation, de la prospective et de la performance [French Ministry of Higher Education and Research; evaluation, forecasting and performance department] (2012). Repères et références statistiques sur les enseignements, la formation et la recherche [Statistical references on education, training and research]. Paris: Ovation. http://media.education.gouv.fr/file/2012/36/9/DEPP-RERS-2012_223369.pdf.
- Ministère de l'Enseignement Supérieur et de la Recherche [French Ministry of Higher Education and Research] (2012). L'insertion professionnelle des diplômés de l'université [The employability of university graduates]. Information note; June 2012. http://cache.media.enseignementsup-recherche.gouv.fr/file/2012/94/8/NI_12_06_def_v2_218948.pdf.
- Ministère de l'Enseignement Supérieur et de la Recherche [French Ministry of Higher Education and Research] (n.d.). Programme pédagogique national: DUT: gestion des entreprises et des administrations [National curriculum: DUT: company and administration management]. http://media.enseignementsup-recherche.gouv.fr/file/DUT_-_Programmes_pedagogiques_nationaux/82/2/Gestion_des_Entreprises_et_des_Administrations_157822.pdf.
- NQAI (2010). Group D: policies and criteria for the alignment with the national framework of qualifications (NFQ) of the awards of certain international sectoral certifying bodies which issue certification and in some cases provide programmes in Ireland. http://www.nqai.ie/documents/AlignmentofIntSectoralAwards060910withtheNFQPolicyApproach-FINAL_3_.pdf.

- OECD (1997). Classifying educational programmes: manual for ISCED-97 implementation in OECD countries. <http://www.oecd.org/edu/1841854.pdf>.
- Ofqual (2012a). The register of regulated qualifications. <http://register.ofqual.gov.uk/>.
- RNCP (2012). Répertoire national des certifications professionnelles [National register of vocational certifications]. <http://www.rncp.cncp.gouv.fr>.
- van der Sanden, K.; Smit, W.; Dashorst, M. (2012). The referencing document of the Dutch national qualification framework to the European qualification framework. http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc/eqf/nederland_en.pdf.
- Schneeberger, A.; Nowak, S. (2010). Position der Handelsakademieabsolventen und -absolventinnen im Beschäftigungssystem, Unternehmens- und Absolventenbefragung, Inseratenanalysen, erwerbs- und bildungsstatistische Grunddaten [Position of the business academy graduates in the employment system, corporate and alumni survey, advertising analysis, acquisition and educationally basic statistical data]. Institut für Bildungsforschung der Wirtschaft (IBW)-Forschungsbericht [Institute for educational research of the economy-research report]; No 157. <http://www.ibw.at/de/component/redshop/1-studien/fb157/P373-position-der-handelsakademieabsolventen-und-absolventinnen-im-beschaefigungssystem-2010&Itemid=121>.
- Scottish Funding Council (2011). Measures of success. Learning for all: fifth update report on measures of success. Edinburgh: Scottish Funding Council. http://www.sfc.ac.uk/web/FILES/Access/Learning_for_All_2011_Accessible_version.pdf.
- SCQF (2009). SCQF handbook: user guide. http://www.scqf.org.uk/content/files/resources/SCQF_handbook_FULL_-_amended_Dec_09.pdf.
- Statistik Austria (2011). Hochschulprognose 2011: Projektendbericht [Higher forecast: project final report]. http://www.statistik.at/dynamic/wcmsprod/idcplg?IdcService=GET_PDF_FILE&dDocName=063538.
- Statistik Austria (2013a). Schulbesuch [School attendance]. http://www.statistik.at/web_de/statistiken/bildung_und_kultur/formales_bildungswesen/schulen_schulbesuch/index.html.
- Statistik Austria (2013b). Bildungsabschlüsse: Bestandene Reife- und Diplomprüfungen 1970 bis 2011 nach Schultypen [Qualifications: passed matriculation and diploma examinations 1970 to 2011 by type of school]. http://www.statistik.at/web_de/statistiken/bildung_und_kultur/formales_bildungswesen/bildung_sabschluesse/021623.html.
- Statistik Austria; BMASK; AMS (2012a). Wege nach der AHS [Way to the AHS]. www.ams.at/_docs/001_AHS.pdf.
- Statistik Austria; BMASK; AMS (2012b). Wege nach der BHS [Way to the BHS]. www.ams.at/_docs/001_BHS.pdf.
- Statistics Denmark (2013). Statbank Denmark. <http://www.statbank.dk>.
- Unesco (2006). International standard classification of education (ISCED) 1997. Montreal: Unesco Institute for Statistics. <http://www.uis.unesco.org/Library/Documents/isced97-en.pdf>.
- Vereniging Hogescholen [Netherlands Association of Universities of Applied Sciences] (2012). Inschrijvingen [Subscriptions] 2012. <http://cijfers.hbo-raad.nl/index.htm>.
- Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming [Flemish Ministry of Education and Training] (2013). De Vlaamse kwalificatiestructuur: Kwalificatiedatabank [The Flemish qualifications: qualifications database]. <http://www.ond.vlaanderen.be/kwalificatiestructuur/kwalificatiedatabank>.
- Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming [Flemish Ministry of Education and Training] (n.d.). Onderwijs en Vorming [Education and training]. <http://www.ond.vlaanderen.be>.
- Vlaams Parlement [Flemish Parliament] (2008). Gedachtewisseling: over de discussienota 'Treden naar succes, werk en leren: het hoger beroepsonderwijs in het Vlaamse onderwijs' [Exchange of views: discussion paper Steps to success, work and learn: higher vocational education in Flanders]. Stuk 1492 (2007-08), No 1, 11.1.2008. <http://docs.vlaamsparlement.be/docs/stukken/2007-2008/g1492-1.pdf>.
- Vlaams Parlement (Flemish Parliament) (2011). Studiedag: Hoger Beroepsonderwijs (HBO5), in het volwassenenonderwijs [Study: higher vocational education (HBO5) in adult education]. http://leido.nl/publicaties/documents/HBO_publicatie.pdf.

BIBLIOGRĀFIJA

[visas interneta vietnes skatītas 04.10.2013.]

- Aff, J. (2010). Wie durchlässig ist die österreichische Berufsbildung der Sekundarstufe II [How transparent is the Austrian VET at secondary education]? *Wissenplus*, 2010/2011, No 3, p. 20. http://www.wu.ac.at/wipaed/institute/facultymembers/aff_josef/kolumnen/kolumne032010.
- Aff, J. et al. (2010). *Illustration, analysis and reflection of the structure of vocational education at secondary level II: country report of the Austrian project partner*. Vienna: University of Economics and Business. <http://hq-ill.eu/presentations/reports2010/Country%20Report%20Austria%20September%202010.pdf>.
- AKOV (2011). *Referencing of the Flemish qualifications framework to the European qualifications framework*. Brussels: AKOV. http://www.ond.vlaanderen.be/kwalificatiestructuur/european-qualifications-framework/koppelingsrapport-vks-eqf/files/Koppelingsrapport_EN_0.4.pdf.
- Allais, S. (2011). *National qualifications frameworks: what's the evidence of success?* Briefing note; January 2011, No 5. <http://www.ces.ed.ac.uk/PDF%20Files/Brief055.pdf>.
- ANQEP (2008). *Catálogo nacional de qualificações* [National catalogue of qualifications]. <http://www.catalogo.anq.gov.pt>.
- Auer, E.; Wanek-Zajic, B.; Zauner, M. (2012). *Wohin nach der Ausbildung? Bildungsbezogenes Erwerbskarrierenmonitoring 2012* [Where to go after training? Training-related employment career monitoring]. Vienna: AMS/BMASK. http://www.ams.at/_docs/001_bibEr-bericht2012_.pdf.
- Austrian Agency for International Cooperation in Education and Research; National Agency for Lifelong Learning; national coordination point (NCP) for the NQF in Austria (2011). *Manual for including formal qualifications in the national qualifications framework (NQF): criteria*. http://www.lebenslangeslernen.at/fileadmin/III/dateien/lebenslanges_lernen_pdf_word_xls/nqr/EQR-Zuordnungsbericht/Annex_4_Manual_for_Including_Formal_Qualifications_in_NQF.pdf.
- BMUKK (2011a). *Technical and vocational education and training in Austria*. Vienna: Crevo Marketing and Media KG. http://www.abc.berufsbildendeschulen.at/upload/1844_E_Gesamtbrosh%FCre%20%282011%29.pdf.
- BMUKK (2011b). *Broschüre Bildungsstandards: Soziale und personale Kompetenzen. 9.-13. Schulstufe: Bildungsstandards in der Berufsbildung: Kompetenzmodell, Deskriptoren und ausgewählte Methoden-/Unterrichtsbeispiele* [Educational standards brochure: social and personal skills. 9-13 school level: educational standards in vocational education: competence model, descriptors and selected methods/teaching examples]. Vienna: BMUKK. http://www.berufsbildendeschulen.at/fileadmin/content/bbs/AGBroschueren/SozialePersonaleKompetenzen_Broschuere_Oktober2011.pdf.
- BMUKK (2012). *Bildungsstandards in der Berufsbildung: Projekthandbuch. Stand: Dezember 2012* [Educational standards in VET: project manual. As of December 2012]. Vienna: BMUKK. http://www.bildungsstandards.berufsbildendeschulen.at/fileadmin/content/bbs/Handbuch_BIST_25.03.2013.pdf.
- BMUKK; BMWF (2011). *Austrian EQF referencing report*. Vienna: BMUKK, BMWF. http://www.lebenslangeslernen.at/fileadmin/III/dateien/lebenslanges_lernen_pdf_word_xls/nqr/EQR-Zuordnungsbericht/Austrian_EQF_Referencing_Report.pdf.
- Bologna follow-up group (2012a). *National report regarding the Bologna process implementation 2009-12: Republic of Croatia*. <http://www.ehea.info/Uploads/National%20reports/Croatia%20Rep%20and%20Annex.pdf>.
- Bologna follow-up group (2012b). *National report regarding the Bologna process implementation: 2009-12: France*. <http://www.ehea.info/Uploads/National%20reports/France%20Rep%20and%20Annex.pdf>.
- Bologna follow-up group (2012c). *National report regarding the Bologna process implementation 2009-12: United Kingdom*. <http://www.ehea.info/Uploads/National%20reports/UK%20EWNI.pdf>.
- Bologna follow-up group (2012d). *National report regarding the Bologna process implementation 2009-12: United Kingdom Scotland*. <http://www.ehea.info/Uploads/National%20reports/UK%20Scotland.pdf>.
- Bouder, A. (2003). Qualifications in France: towards a national framework? *Journal of education and work*, 2003, Vol. 16, No 3, pp. 347-356. <http://dx.doi.org/10.1080/1363908032000099485>.

- Bouder, A.; Kirsch, J.L. (2007). The French vocational education and training system: like an unrecognised prototype? *European journal of education*, December 2007, Vol. 42, No 4, pp. 503-521. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1465-3435.2007.00326.x>.
- Bouquet, B. (2012). Professional qualifications in the French qualifications framework: level 5 and level 8 qualifications in France. Presentation at the international conference *Upper levels of qualifications frameworks: should we include professional qualifications?*, Riga, 23 October 2012. <http://www.nki-latvija.lv/content/files/Bouquet-23.10.2012.pdf>.
- Calleja, J. (2007). Linking VET and higher education: is the EQF contributing to this issue? *European journal of vocational training*, 2007/3-2008/1, Vol. 42/43, pp. 156-166. <http://www.cedefop.europa.eu/EN/Files/42-en.pdf>.
- Cannac, Y.; Cégos (1985). *La bataille des compétences: l'éducation professionnelle permanente au coeur de la stratégie de l'entreprise* [The battle of competences: the continuing professional education at the heart of business strategies]. Paris: Hommes et Techniques.
- Carneriro, R. (2011). *Accreditation of prior learning as a lever for lifelong learning: lessons learnt from the new opportunities initiative*. Portugal: Publito-Estúdio de Artes Gráficas Lda. http://www.ucp.pt/site/resources/documents/CEPCEP/Accreditation_final.pdf
- Cedefop (2010). *Changing qualifications: a review of qualification policies and practices*. Luxembourg: Publications Office. Cedefop Reference series; No 84. http://www.cedefop.europa.eu/EN/Files/3059_en.pdf.
- Cedefop (2011a). *Vocational education and training at higher qualification levels*. Luxembourg: Publications Office. Cedefop research paper; No 15. http://www.cedefop.europa.eu/EN/Files/5515_en.pdf.
- Cedefop (2011b). *Development of national qualification frameworks in Europe*. Luxembourg: Publications Office. Cedefop working paper; No 12. http://www.cedefop.europa.eu/EN/Files/6112_en.pdf.
- Cedefop (2012a). *From education to working life: the labour market outcomes of vocational education and training*. Luxembourg: Publications Office. http://www.cedefop.europa.eu/EN/Files/3063_en.pdf.
- Cedefop (2012b). *The development of ECVET in Europe (2011)*. Luxembourg: Publications Office. Cedefop working paper; No 14. http://www.cedefop.europa.eu/EN/Files/6114_en.pdf.
- Cedefop (2013a). *Analysis and overview of NQF level descriptors in European countries*. Luxembourg: Publications Office. Cedefop working paper; No 14. http://www.cedefop.europa.eu/EN/Files/6119_en.pdf.
- Cedefop (2013b). *Analysis and overview of NQF developments in European countries: annual report 2012*. Luxembourg: Publications Office. Cedefop working paper; No 17. http://www.cedefop.europa.eu/EN/Files/6117_en.pdf.
- Cedefop (forthcoming). *Cooperation between education and training and the labour market in renewing VET*.
- Cedefop ReferNet Czech Republic (2011). *VET in Europe: country report Czech Republic*. http://libserver.cedefop.europa.eu/vetelib/2011/2011_CR_CZ.pdf.
- Cedefop ReferNet Ireland (2007). *Theme 8: accumulating, transferring and validating learning*. <http://www.fas.ie/NR/rdonlyres/36C0C3CF-092E-4469-9801-785B363BB54B/1571/Theme94.pdf>.
- Cedefop ReferNet Malta (2011). *VET in Europe: country report Malta*. http://libserver.cedefop.europa.eu/vetelib/2011/2011_CR_MT.pdf.
- Cedefop ReferNet UK (2010). *VET in Europe: country report UK*. http://libserver.cedefop.europa.eu/vetelib/eu/pub/cedefop/vetreport/2010_CR_UK.pdf.
- Centraal Bureau voor de Statistiek (Central Bureau of Statistics) (2012). *Jaarboek onderwijs in cijfers 2011* [Yearbook education in figures 2011]. Hardinxveld-Giessendam: Tuijtel BV. <http://www.cbs.nl/NR/rdonlyres/FC6D3388-0F9E-4129-8F2B-53022BA3F774/0/2011f162pub.pdf>.
- Centre for Higher Education Policy Studies; International Centre for Higher Education Research Kassel; Ecotec (2008). *The Bologna process independent assessment: the first decade of working on the European higher education area. Volume 1: detailed assessment report*. http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/2010_conference/documents/IndependentAssessment_1_DetailedRept.pdf.
- Centre for Documentation and Information on Higher Education (Centre de Documentation et d'Information sur l'Enseignement Supérieur) (2012). *Le brevet de technicien supérieur* [The higher technician

- certificate]. Bulletin d'information; May 2012, Vol. 4. http://www.cedies.public.lu/fr/actualites/2012/05/BTS/Le_Brevet_de_Technicien_Sup_rieur.pdf.
- Chakroun, B. (2010). National qualification frameworks: from policy borrowing to policy learning. *European journal of education*, June 2010, Vol. 45, No 2, pp. 199-216. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1465-3435.2010.01425.x>.
- Coles, M.; Werquin, P. (2009). The role of national qualifications systems in helping to modernise vocational education and training systems. In: Cedefop (ed.). *Modernising vocational education and training. Fourth report on vocational training research in Europe: background report: Volume 3*. Luxembourg: Publications Office. Cedefop Reference series; No 70, pp. 141-177. http://www.cedefop.europa.eu/EN/Files/3050_3_en.pdf.
- Commissie Toekomstbestendig Hoger Onderwijs Stelsel [Committee on the Future Sustainability of the Dutch Higher Education System] (2010). *Differentiëren in drievoud: omwille van kwaliteit en verscheidenheid in het hoger onderwijs* [Differentiation in triplicate: quality and diversity in higher education]. Breda: Koninklijke Broese and Peereboom. http://www.nvao.net/page/downloads/Rapport_Differenti__ren_in_drievoud_commissie-Veerman.pdf.
- da Costa, N.M.V.N.; et al. (2009). Technological specialisation courses in Portugal: description and suggested improvements. *European journal of vocational training*, 2009, Cedefop, Vol. 46, No 2, pp. 152-173. <http://www.cedefop.europa.eu/EN/Files/46-en.pdf>.
- Council of Europe (2009). *Synthesis of the replies received from national qualification framework correspondents*. http://www.ond.vlaanderen.be/hogeronderwijs/bologna/conference/documents/Synthesis_NQF_Report_s_March2009.pdf.
- Council of the European Union; European Commission (2012). 2012 Joint report of the Council and the Commission on the implementation of the strategic framework for European cooperation in education and training (ET 2020): 'Education and training in a smart, sustainable and inclusive Europe'. *Official Journal of the European Union*, C 70, 8.3.2012, pp. 9-18. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2012:070:0009:0018:EN:PDF>.
- Croatian Ministry of Science, Education and Sports (2008). *Development strategy of the vocational education system in the Republic of Croatia: 2008-13*. http://www.asoo.hr/UserDocsImages/dokumenti/VET%20SYSTEM%20DEVELOPMENT%20STRATEGY_CROATIA_AVET.pdf.
- Czech Ministry of Education, Youth and Sport (2001). *National programme for the development of education in the Czech Republic: white paper*. Prague: IIE, Printing Office Tauris. <http://aplikace.msmt.cz/pdf/whitepaper.pdf>.
- Danish Evaluation Institute (2009). Self-certification: verification of compatibility of the Danish national qualifications framework for higher education with the framework for qualifications of the European higher education area. http://www.enic-naric.net/documents/Denmark_QF/DK-QF-report-EN.pdf.
- Danish Evaluation Institute (2011). *Referencing the Danish qualifications framework for lifelong learning to the European qualifications framework*. http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc/eqf/dkreport_en.pdf.
- Dickerson, A. (2008). *The distribution and returns to qualifications in the four countries of the UK: research report 21a*. South Yorkshire: Sector Skills Development Agency. <http://www.ukces.org.uk/assets/ukces/docs/publications/ssda-archive/research-report-21a-the-distribution-and-returns-to-quals-four-countries-of-uk.pdf>.
- DGES (2011). *The framework for higher education qualifications in Portugal: report of the International Committee on the Verification of Compatibility with the qualifications framework of the European higher education area*. <http://www.dges.mctes.pt/NR/rdonlyres/90DBE647-5CB6-4846-B88F-101180D9E425/5414/FHEQCommitteeReportFinal30MAIO2012.pdf>.
- Dif, M. (2010). EQF effect on national and sectoral qualification processes. In: Deitmer, L.; Stenström, M.L.; Manning, S. (eds). *Proceedings of the ECER-VETNET conference Education and cultural change, Helsinki, 25 to 27 August 2010*. <http://www.b.shuttle.de/wifo/vetnet/ecer10.htm>.
- Dif, M.; Héraud, J.A.; Nkeng, P. (2009). Case study on 'VAE' implementation procedure and practice in higher education. In: Tutschner, R.; Wittig, W.; Rami, J. (eds). *Accreditation of vocational learning outcomes: European approaches to enhance permeability between vocational and higher education*. Bonn: Nationale Agentur beim Bundesinstitut für Berufsbildung [National Agency at the Federal

- Institute for Vocational Education and Training]. Impuls; No 38, pp. 61-84. http://www.na-bibb.de/uploads/tx_ttproducts/datasheet/impuls_38.pdf.
- Dornmayr, H.; Nowak, S. (2012). *Lehrlingsausbildung im Überblick 2012: Strukturdaten, Trends und Perspektiven* [Apprenticeship at a glance 2012: data structure, trends and perspectives]. Vienna: IBW. IBW-Forschungsbericht [research report]; No 171. http://www.ibw.at/components/com_redshop/assets/document/product/1349869951_fb171.pdf.
- Dunkel, T.; le Mouillour, I. (2009). Through the looking-glass: diversification and differentiation in vocational education and training and higher education. In: Cedefop. *Modernising vocational education and training: fourth report on vocational training research in Europe: background report. Volume 2*. Luxembourg: Publications Office. Cedefop Reference series; No 70, pp. 239-292. http://www.cedefop.europa.eu/etv/Upload/Information_resources/Bookshop/544/3050_II_en.pdf.
- Ecotec; European Commission (2008). *Beyond the Maastricht communiqué: developments in the opening up of VET pathways and the role of VET in labour market integration: consolidated final report*. http://ec.europa.eu/education/more-information/doc/vetsum_en.pdf.
- Estonian Parliament (2008). *Occupational Qualifications Act: proclaimed by Decision No 289 of 5 June 2008 of the President of the Republic of Estonia*. <http://www.kutsekoda.ee/fwkw/contenthelper/10445708/10445709>.
- Estonian Qualifications Authority (n.d.). *Occupational qualifications system*. <http://www.kutsekoda.ee/en/kutsesysteem/oigusaktidkutseseadus>.
- European Commission (2009). *Key competences for a changing world. Progress towards the Lisbon objectives in education and training: analysis of the implementation at European and national levels. Commission staff working document: accompanying document to: communication from the commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions*. SEC(2009) 1598 final. <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=SEC:2009:1598:FIN:EN:PDF>.
- European Commission (2014). *EQF-Ref*. <http://www.eqf-ref.eu/>.
- European Commission (n.d.). *Zoom*. <http://www.zoom-eqf.eu/>.
- European Commission; Cedefop (2009). *Criteria and procedures for referencing national qualifications levels to the EQF*. http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc/eqf/criteria_en.pdf.
- European Commission; Commission National de la Certification Professionnelle (CNCP) [National Commission for Vocational Certifications] (2010). *Référencement du cadre national de certification français vers le cadre européen de certification pour la formation tout au long de la vie* [Referencing the French NQF to the European qualifications framework for lifelong learning]. <http://ec.europa.eu/eqf/uploads/file/Rapport-FR-NQF-EQF-VF.pdf>.
- European Commission; Czech Ministry of Education, Youth and Sports (2011). *National referencing report of the Czech Republic*. Prague: NÚV. http://www.nuv.cz/uploads/EQF/National_Referencing_Report_Czech_Republic_en_fin_1.pdf.
- European Commission; EUCEN (n.d.). *EQF pro: articulation between vocational and academic learning in university education*. <http://www.eucen.eu/EQFpro/index.html>.
- European Commission; Izglītības un zinātnes ministrija [Latvian Ministry of Education and Science] (2012). *Referencing of the Latvian education system to the European qualifications framework for lifelong learning and the qualifications framework for the European higher education area: self-assessment report: second version*. http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc/eqf/latvia_en.pdf.
- European Commission; Politecnico di Torino [Polytechnic University of Turin] (2013). *The Tamtam exploiting the TIPTOE platform by transferring ECVET and EQF semantic tools in a multisectoral perspective project*. <http://www.tamtam.polito.it/>.
- European Commission; Cedefop; GHK (2010a). *European inventory on validation of non-formal and informal learning 2010. Country report: Ireland*. <http://libserver.cedefop.europa.eu/vetelib/2011/77464.pdf>.
- European Commission; Cedefop; GHK (2010b). *European inventory on validation of non-formal and informal learning 2010. Country report: Malta*. <http://libserver.cedefop.europa.eu/vetelib/2011/77472.pdf>.
- European Commission; Cedefop; GHK (2010c). *European inventory on validation of non-formal and informal learning 2010. Country report: Portugal*. <http://libserver.cedefop.europa.eu/vetelib/2011/77477.pdf>.

- European Commission; Cedefop; GHK (2011). *Referencing national qualifications levels to the EQF*. Luxembourg: Publications Office. European qualifications framework series; Note 3. http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc/eqf/note3_en.pdf.
- European Commission; Sihtasutus Kutsekoda [Estonian Qualifications Authority]; Haridus- ja Teadus ministeerium [Estonian Ministry of Education and Research] (2011). *Referencing of the Estonian qualifications and qualifications framework to the European qualifications framework*. <http://ec.europa.eu/eqf/documents?id=103>.
- European Ministers for Higher Education (2005). *The European higher education area: achieving the goals. Communiqué of the conference of the European Ministers responsible for higher education, Bergen, 19 and 20 May 2005*. http://www.bologna-bergen2005.no/Docs/00-Main_doc/050520_Bergen_Communique.pdf.
- European Parliament; Panteia/Research voor Beleid. (2012). *State of play of the European qualifications framework implementation*. Luxembourg: Publications Office. <http://www.europarl.europa.eu/committees/fr/studiesdownload.html?languageDocument=EN&file=73578>.
- Eurostat (2013). *Unemployment rate by sex*. <http://epp.eurostat.ec.europa.eu/tgm/table.do?tab=table&init=1&language=en&pcode=tsdec450&plugin=1>.
- Flemish Ministry of Education and Training (2012). Hoger onderwijs [higher education]. http://www.ond.vlaanderen.be/onderwijsstatistieken/2011-2012/VONC_2011-2012/VONC_2012_NL_4_HogerOnderwijs.pdf.
- Fontys hogeschool [Fontys University of Applied Sciences] (2013). *Small business and retail management (associate degree, dual)*. <http://fontys.nl/Werk-studie/Opleidingen-en-cursussen/Small-Business-Retail-Management-Associate-degree-dual.htm>.
- Government of the Republic of Lithuania (2010). *Resolution approving the description of the Lithuanian qualifications framework*. http://www.kpmc.lt/LTKS_EKS/LTQF_official_translation.pdf.
- Graf, L.; Lassnigg, L.; Powell, J. (2012). Austrian corporatism and institutional change in the relationship between apprenticeship training and school-based VET. In: Busemeyer, M.R.; Trampusch, C. (eds). *The political economy of collective skill formation*. Oxford: Oxford University Press, pp. 150-178.
- Herzog-Punzenberger, B. (ed.) (2012). *Nationaler Bildungsbericht Österreich 2012. Band 2: Fokussierte Analysen bildungspolitischer Schwerpunktthemen* [National education report Austria 2012. Volume 2: focused analysis of educational policy emphasis]. Leykam: Graz. https://www.bifie.at/system/files/buch/pdf/NBB2012_Band2_Intro_0.pdf.
- Hnilica, J.; Pabian, P. (eds) (2012). *Doporučení pro vzdělávací politiku: jak zavést, podpořit a využít kvalifikační rámec* [Recommendations for educational policy: how to establish, promote and take advantage of the qualifications framework]. <http://qram.reformy-msmt.cz/download-document/doporuceni-pro-vzdelavaci-politiku-jak-zavest-podporit-a-vyuzit-kvalifikacni-ramec>.
- Hogeschool Rotterdam (n.d.). *Management in Zorg (AD) [Management in care]*. [http://www.hogeschoolrotterdam.nl/opleidingen/management-in-de-zorg-\(ad\)/deeltijd](http://www.hogeschoolrotterdam.nl/opleidingen/management-in-de-zorg-(ad)/deeltijd).
- Howieson, C.; Raffe, D. (2012). *The paradox of Scotland: limited credit transfer in a credit-based system*. CES briefing note; December 2012, No 60. <http://www.ces.ed.ac.uk/PDF%20Files/Brief060.pdf>.
- Hungarian presidency of the Council of the European Union (2011). Conference on the *European qualifications framework, Budapest, 25 and 26 May 2011*. <http://tempus.tpf.hu/eqf/>.
- Hybrid qualifications-Leonardo project (2012). *Hybrid qualifications*. <http://hq-lll.eu>.
- Irish presidency of the Council of the European Union (2013). Conference on *quality assurance in qualifications frameworks, Dublin, 12 and 13 March 2013*. <http://eu2013.ie/events/event-items/conferenceonqualityassuranceinqualificationsframeworks-20121201/>.
- Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centras [Qualifications and Vocational Training Development Centre] (2011). *Lietuvos kvalifikacijų sandaros lygių aprašai* [Lithuania EQF level descriptors]. Vilnius: Kvalifikacijų ir profesinio mokymo plėtros centras [Qualifications and Vocational Training Development Centre]. http://www.kpmc.lt/LTKS_EKS/LTKS_aprasai.pdf.
- Lachmayr, N.; Löffler, R. (2012). *AbsolventInnen kaufmännischer und wirtschaftlicher höherer Schulen: Höherqualifizierung durch Fachkarrieren und deren Relevanz für einen künftigen NQR* [Graduates of commercial and economic secondary school: upgrading skills through professional careers and their relevance for a future NQR]. Vienna: Österreichisches Institut für Berufsbildungsforschung [Austrian

- Institute for Vocational Education Research]. http://www.forschungsnetzwerk.at/downloadpub/oebf2012_hak_bmukk_oebf.pdf.
- Lassnigg, L. (2012a). *Herausforderungen zur Zukunft der Berufsbildung und internationale Lösungsansätze* [Challenges for the future of vocational education and international approaches]. Discussion paper. [Unpublished].
- Lassnigg, L. (2012b). Die berufliche Erstausbildung zwischen Wettbewerbsfähigkeit, sozialen Ansprüchen und lifelong learning: eine Policy Analyse [Vocational training between competitiveness, social demands and lifelong learning: a policy analysis]. In: Herzog-Punzenberger, B. (ed.). *Nationaler Bildungsbericht Österreich 2012. Band 2: Fokussierte Analysen bildungspolitischer Schwerpunktthemen* [National education report Austria 2012. Volume 2: focused analysis of educational policy emphasis]. Graz: Leykam, pp. 313-354. <http://www.equi.at/dateien/nbb-berufsbildung.pdf>.
- Laužackas, R.; Tütlys, V.; Spūdytė, I. (2009). Evolution of competence concept in Lithuania: from VET reform to development of national qualifications system. *Journal of European industrial training*, 2009, Vol. 33 No 8/9, pp. 800-816. <http://dx.doi.org/10.1108/03090590910993643>.
- Lithuanian Qualifications and VET Development Centre (2012). *Referencing the Lithuanian qualifications framework to the European qualifications framework for lifelong learning and the qualifications framework for the European higher education area: national report 2012*. Vilnius: Qualifications and VET Development Centre. http://www.kpmc.lt/LTKS_EKS/LTKS_EKS_ataskaita_ENG.pdf.
- Lučić, R.B. et al. (2011). *Croatian qualifications framework: introduction to qualifications*. Zagreb: Ministry of Science, Education and Sports. <http://public.mzos.hr/lgs.axd?t=16&id=17399>.
- Málková, I. (ed.) (2012). *Doporučení pro vedení škol: instituce terciárního vzdělávání a implementace národního kvalifikačního rámce* [Recommendations for school leaders: tertiary education institutions and the implementation of the NQF]. <http://qram.reformy-msmt.cz/download-document/institute-terciarniho-vzdelavani-a-implementace-narodniho-kvalifikacniho-ramce-terciarniho-vzdelavan>.
- Malta Qualifications Council (2007). *Valuing learning: guidelines for a vocational education and training qualifications system for Malta's NQF*. Paola: Printit Printing Services. <http://www.ncfhe.org.mt/uploads/filebrowser/mqc%20book%202.pdf>.
- Malta Qualifications Council (2009). *Referencing of the Malta qualifications framework (MQF) to the European qualifications framework (EQF) and the qualifications framework of the European higher education area (QF/EHEA)*. Silema: Salesian Press. http://www.ehea.info/Uploads/QF/maltareport_en.pdf.
- Malta Qualifications Council (2012). *Referencing of the Malta qualifications framework (MQF) to the European qualifications framework (EQF) and the qualifications framework of the European higher education area (QF/EHEA)*. Silema: Salesian Press. <http://www.isfol.it/eqf/eqf-in-europa/rapporti-europei/malta>.
- Malta Qualifications Council; National Commission for Higher Education (2011). *Annual report 2011*. Valletta: Ministry of Education and Employment. <http://www.ncfhe.org.mt/uploads/filebrowser/Annual%20report%202905.pdf>.
- Markowitsch, J. et al. (2008). *Neuausrichtung der berufsbildenden Schulen für Berufstätige: Eine Studie im Auftrag des bm:ukk* [Reorientation of vocational schools for working people: a study commissioned by the BMUKK]. Krems: Danube University. Studies in lifelong learning; No 7. <http://www.donau-uni.ac.at/imperia/md/content/weiterbildungsforschung/publikationen/bhs-endbericht-gesamt-aktualisiert.pdf>.
- McBride, V.; Keevy, J. (2010). Is the national qualifications framework a broken promise? A dialogue. *Journal of educational change*, May 2010, Vol. 11, No 2, pp. 193-203. <http://dx.doi.org/10.1007/s10833-010-9131-0>.
- Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap [Dutch Ministry of Education, Culture and Science] (2011). *Beleidsreactie advies commissie: associate degree over aanpak definitieve invoering Associate-degree programma's in het hbo* [Policy response advisory committee: AD on final approach for the introduction of AD programmes in college]. Hague: Dutch Ministry of Education, Culture and Science. <http://www.rijksoverheid.nl/bestanden/documenten-en-publicaties/kamerstukken/2011/12/20/beleidsreactie-advies-commissie-associate-degree-over-aanpak-definitieve-invoering-associate-degreeprogramma-s-in-het-hbo/beleidsreactie-plan-van-aanpak-commissie-associate-degree.pdf>.

- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy [Czech Ministry of Education, Youth and Sports] (2010). *Kvalifikační úrovně v národní soustavě kvalifikací: charakteristiky jednotlivých úrovní a jejich vztah k Evropskému rámci kvalifikace* [Qualifications in the NQF: characteristics of the different levels and their relation to the European qualifications framework]. http://www.nuov.cz/uploads/NSK2/soubory/Kvalifikacni_urovne_v_NSK_2010.pdf.
- Ministru kabineta [Latvian Cabinet of Ministers] (2010). *Profesiju standarti: 2 pielikums* [Professional standards: Annex 2]. Noteikumiem [Regulations]; No 461. <http://likumi.lv/doc.php?id=210806>.
- Ministry of Education, Youth and Sports (2010). *Qualification levels in the national qualifications system: description of the levels and how they relate to the European qualifications framework*. http://www.eqf-ref.eu/index.php?option=com_docman&task=doc_download&gid=48&Itemid.
- Nantl, J.; et al. (2010). *Národní kvalifikační rámec terciárního vzdělávání České republiky. 1. díl: Národní deskriptory* [NQF for tertiary education in the Czech Republic. First part of the national descriptors]. Prague: Ministry of Education, Youth and Sports. <http://qram.reformy-msmt.cz/download-document/1/-díl-publikace-narodni-kvalifikacni-ramec-terciarniho-vzdelavani-|-narodni-deskripty>.
- Národní soustava kvalifikací [NQF] (2013). *NQF*. <http://www.narodni-kvalifikace.cz>.
- Národní ústav pro vzdělávání [National Institute of Education] (2012). *Metodika naplňování Národní soustavy kvalifikací. Zpracováno v projektu NSK2* [Methodology for the implementation of the NQF: processed in project NQF2]. http://www.nuv.cz/uploads/NSK2/publikace/Metodika_naplnovani_NSK_2012.pdf.
- Národní ústav pro vzdělávání [National Institute of Education] (2013). *Qualification standard: HR generalist*. <http://www.narodni-kvalifikace.cz>.
- NQAI (2003). *Policies and criteria for the establishment of the national framework of qualifications*. Dublin: NQAI. <http://www.nqai.ie/docs/publications/11.pdf>.
- NQAI (2006). *Principles and operational guidelines for the implementation of a national approach to credit in Irish higher education and training*. Dublin: NQAI. <http://www.nqai.ie/documents/principlesandoperguidelinesgreen.pdf>.
- NQAI (2009a). *Ireland: country education profile*. <http://www.qualificationsrecognition.ie/documents/IRISHCEPWebsite.pdf>.
- NQAI (2009b). *Referencing of the Irish national framework of qualifications (NFQ) to the European qualifications framework for lifelong learning (EQF): national report*. Dublin: NQAI. http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc/eqf/irelandreport_en.pdf.
- NQAI (2009c). *Framework implementation and impact study*. http://www.nqai.ie/framework_study.html.
- NQAI (n.d.). *Grid of level indicators*. Dublin: NQAI. <http://www.nfq.ie/nfq/en/documents/NFQLevelindicators.pdf>.
- NVAO (2010). *Leereffectenrapport proefprojecten HBO5* [Learning impact pilot report HBO5]. The Hague: NVAO. http://www.nvaio.net/page/downloads/Leereffectenrapport_HBO5_DEF.pdf.
- NVAO (2012). *Kaders HBO5* [Framework HBO5]. <http://www.nvaio.net/hbo5>.
- OECD (2003). *Le rôle des systèmes nationaux de certification pour promouvoir l'apprentissage tout au long de la vie. Rapport du groupe thématique 1: élaboration et utilisation d'un 'cadre de certification' pour la réforme et la gestion des systèmes de certification* [The role of national qualifications systems in promoting lifelong learning. Report of the thematic group 1: development and use of a 'qualification framework' for the reform and management of certification systems]. <http://www.oecd.org/fr/edu/apprendre-au-dela-de-l-ecole/34361053.pdf>.
- OECD (n.d.). *Skills beyond school: the OECD review of post-secondary vocational education and training*. http://www.oecd.org/document/51/0,3746,en_2649_37455_46949235_1_1_1_37455,00.html.
- Ofqual (2012). *General conditions of recognition*. Coventry: Ofqual. <http://www.ofqual.gov.uk/files/2012-11-20-general-conditions-of-recognition-november-2012.pdf>.
- Ofqual (department for children, education, lifelong learning and skills of the Welsh Assembly Government); Council for the Curriculum, Examinations and Assessment (2008). *Regulatory arrangements for the qualifications and credit framework*. Coventry: Ofqual. http://www2.ofqual.gov.uk/files/Regulatory_arrangements_QCF_August08.pdf.
- Pabian, P.; Rybová, D. (eds) (2012). *Doporučení pro vyučující: jak psát výstupy z učení pro obory a předměty* [Recommendations for teachers: how to write learning outcomes for courses and subjects]. <http://qram.reformy-msmt.cz/download-document/jak-psat-vystupy-z-uceni-pro-studijni-obory-a-predmety>.

- Parlament České republiky [Parliament of the Czech Republic] (1998). *Zákon č. 111/1998 Sb. ze dne 22. dubna 1998 o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů* [Act No 111/1998 Coll. of 22 April 1998 on higher education institutions and on amendments to other acts]. http://www.msmt.cz/uploads/soubory/zakony/VKZakonplatnezneni111_1998.pdf.
- Parlament České republiky [Parliament of the Czech Republic] (2004). *Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů* [Act No 563/2004 Coll. teachers and amendments to certain acts]. <http://www.msmt.cz/Files/Predpisy1/sb190-04.pdf>.
- Parlament České republiky [Parliament of the Czech Republic] (2006). *Zákon č. 179/2006 Sb. ze dne 30. března 2006 o ověřování a uznávání výsledků dalšího vzdělávání a o změně některých zákonů (zákon o uznávání výsledků dalšího vzdělávání)* [Act No 179/2006 Coll. of 30 March 2006 on the verification and recognition of further education and amending certain laws (Act on recognition of further education)]. <http://www.msmt.cz/file/17792/download>.
- Parliament of Lithuania (2010). *Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas: dėl Lietuvos kvalifikacijų sandaros aprašo patvirtinimo* [Resolution of the government of the Republic of Lithuania: qualifications framework approval for Lithuania]. http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=405326.
- Prokopp, M.; Luomi-Messerer, K. (2009). Permeability between vocational education and training and higher education in Austria: experiences, good practices and perspectives. In: Tutschner, R.; Wittig, W.; Rami, J. (eds) (2009). *Accreditation of vocational learning outcomes: European approaches to enhance permeability between vocational and higher education*. Bonn: Nationale Agentur beim Bundesinstitut für Berufsbildung [National Agency at the Federal Institute for Vocational Education and Training], pp. 34-60.
- Puuka, J. (ed.) (2012). *Post-secondary vocational education and training: pathways and partnerships*. Paris: OECD Publishing. <http://dx.doi.org/10.1787/9789264097551-en>.
- QAA (2008a). *The framework for higher education qualifications in England, Wales and Northern Ireland*. Mansfield: Linney Direct. <http://www.qaa.ac.uk/Publications/InformationAndGuidance/Documents/FHEQ08.pdf>.
- QAA (2008b). *Verification of the compatibility of the framework for higher education qualifications in England, Wales and Northern Ireland (FHEQ) with the framework for qualifications of the European higher education area (FQ-EHEA)*. Mansfield: Linney Direct. <http://www.qaa.ac.uk/Publications/InformationAndGuidance/Documents/FHEQSelfCert.pdf>.
- QAA (n.d.). *The quality code*. <http://www.qaa.ac.uk/assuringstandardsandquality/quality-code/Pages/default.aspx>.
- QAA et al. (2011). *Qualifications can cross boundaries: a rough guide to comparing qualifications in the UK and Ireland*. http://www.rewardinglearning.org.uk/docs/regulation/guidance/cross_boundaries_leaflet.pdf.
- Qualifications and Curriculum Development Agency et al. (2011). *Referencing the qualifications frameworks of the United Kingdom to the European qualifications report framework*. Coventry: Qualifications and Curriculum Development Agency. http://ec.europa.eu/education/lifelong-learning-policy/doc/eqf/ukreport_en.pdf.
- Raffe, D. (2003). Bringing academic education and vocational training closer together. In: Oelkers, J. (ed). *Futures of education II: essays from an interdisciplinary symposium*. Bern: Peter Lang, pp. 49-65.
- Richard, D. (2012). *The Richard review of apprenticeships*. <https://www.gov.uk/government/news/the-richard-review-of-apprenticeships>.
- Rosenboom, N.; Tieben, B. (2012). *Marktmonitor private aanbieders van beroepsopleidingen* [Market monitor of private VET]. Amsterdam: SEO Economic Research. http://www.seo.nl/uploads/media/2012-02_Marktmonitor_private_aanbieders_van_beroepsopleidingen.pdf.
- Roskovec, V.; Šťastná V. (2010). *Zajišťování kvality v českém terciárním vzdělávání* [Quality assurance in the Czech tertiary education]. http://www.nuv.cz/uploads/EQF/A3_Zajistovani_kvality_v_ceskem_terciarnim_vzdelavani_final_110111.doc.
- Schlögl, P. et al. (2012). *Lernergebnisorientierung in der Erwachsenenbildung: Leitfaden zur lernergebnisorientierten Curriculumentwicklung* [Learning outcomes in adult education: guidelines for learning outcome-based curriculum development]. Vienna: BMUKK. <http://www.oeibf.at/db/calimero/tools/proxy.php?id=14772>.
- Schneeberger, A. (2010). *Internationale Einstufung der österreichischen Berufsbildung: Adäquate ISCED-Positionierung als bildungspolitische Herausforderung* [International classification of the Austrian VET: adequate ISCED positioning as educational challenge]. Vienna: IBW. IBW- Forschungsbericht

- [Research report]; May 2010, No 156. http://www.ibw.at/index2.php?option=com_redshop&view=product&pid=365&task=downloadDocument&fname=FB_156_ISCED.pdf&Itemid=.
- Scottish Government (2011). *Putting learners at the centre: delivering our ambitions for post-16 education*. Edinburgh: APS Group Scotland. <http://www.scotland.gov.uk/Resource/Doc/357943/0120971.pdf>.
- Specht, W. (ed.) (2009). *Nationaler Bildungsbericht Österreich 2009. Band 1: Das Schulsystem im Spiegel von Daten und Indikatoren* [National education report Austria 2009. Volume 1: the school system in the mirror of data and indicators]. Graz: Leykam. http://www.bmukk.gv.at/medienpool/17991/nbb09_band1.pdf.
- Šťastná V.; Roskovec, V. (2010). *Studie o terciárním vzdělávání pro projekt NCP-EQF A4* [Study on tertiary education for the project EQF NCP-A4]. http://www.nuv.cz/uploads/EQF/studie_o_tercarnim_vzdelavani_pro_projekt_NCP_EQF.doc.
- Statistik Austria (2012). *Bildung in Zahlen 2010/11: Schlüsselindikatoren und Analysen* [Education in figures 2010/11: key indicators and analyses]. Vienna: Media GmbH. http://www.statistik.at/dynamic/wcmsprod/idxplg?IdxService=GET_NATIVE_FILE&dID=116956&dDocName=063300.
- Stratégie Lifelong Learning (2012). *Livre Blanc sur la stratégie nationale en matière de lifelong learning* [White paper on national strategy for lifelong learning]. <http://www.s3l.lu/default.aspx>.
- Tritscher-Archan, S. (2009). *The NQF in practice: by the example of the electrical sector*. IBW research brief; August 2009, No 52. http://www.ibw.at/components/com_redshop/assets/document/product/1334055294_ibw_research_brief_nr52_en.pdf.
- Tritscher-Archan, S. (2011). *The NQF in practice: by the example of qualifications of the commercial and administrative sector*. IBW research brief; January 2011, No 66. http://www.ibw.at/components/com_redshop/assets/document/product/rb_66_tritscher_e.pdf.
- Tūtlys, V.; Spūdytė I. (2011). Implementing a national qualifications framework in Lithuania. *Journal of education and work*, Vol. 24, No 3-4, pp. 429-448. <http://dx.doi.org/10.1080/13639080.2011.584701>.
- UKCES (2010a). *Progression from vocational and applied learning to higher education across the UK; a comparative study by the University Vocational Awards Council*. London: UKCES. <http://www.ukces.org.uk/assets/ukces/docs/publications/progression-from-vocational-and-applied-learning-to-higher-education-across-the-uk.pdf>.
- UKCES (2010b). *The value of skills: an evidence review*. Evidence report; No 22. London: UKCES. <http://www.ukces.org.uk/assets/ukces/docs/publications/evidence-report-22-the-value-of-skills-an-evidence-review.pdf>.
- Unger, M. et al. (2012). *Studierenden- Sozialerhebung 2011. Bericht zur sozialen Lage der Studierenden. Band 1: Hochschulzugang und StudienanfängerInnen* [Student social survey 2011. Report on the social situation of the students. Volume 1: higher education and the new students]. Vienna: Institute for Advanced Studies. http://eportal.bmbwk.gv.at/pls/apex/owb_dwh.download_file?p_file=210338&p_user=JEDER&p_upload_fl=N&p_root_id=166.
- Vlaams Economisch Sociaal Overlegcomité [Flemish Economic and Social Consultative Committee] (2009). *Pact 2020: een nieuw toekomstpact voor Vlaanderen: 20 doelstellingen* [Pact 2020: a new future pact for Flanders: 20 goals]. http://www.verso-net.be/images/dbimages/docs/1450_Pact2020.pdf.
- Vlaams Parlement [Flemish Parliament] (2009). *Ontwerp van decreet betreffende de kwalificatiestructuur* [Draft decree on qualifications]. Stuk 2158 (2008-2009), No 6, 2.4.2009. <http://docs.vlaamsparlement.be/docs/stukken/2008-2009/g2158-6.pdf>.
- Vlaams Parlement [Flemish Parliament] (n.d.). *Parlementair Initiatief: ontwerp van decreet betreffende de kwalificatiestructuur* [Parliamentary initiative: draft decree on qualifications]. <http://www.vlaamsparlement.be/Proteus5/showParlInitiatief.action?id=549431>.
- Welsh Government (2009). *Credit and qualifications framework for Wales: delivering the promise: implementation plan and handbook 2009-14*. <http://wales.gov.uk/docs/dcells/publications/090619handbook20092014en.pdf>.
- Welsh Government (2011). *Credit and qualifications framework for Wales handbook*. <http://wales.gov.uk/topics/educationandskills/qualificationsinwales/creditqualificationsframework/publications/handbook/?jsessionid=57452CA6E44A2E492BEE7535F6CFA0D1?lang=en>.
- Young, M. (2005). *National qualifications frameworks: their feasibility for effective implementation in developing countries*. Geneva: ILO. Skills working paper; No 22. http://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/---ed_emp/---ifp_skills/documents/publication/wcms_103626.pdf.

1. PIELIKUMS. DARBA DEFINĪCIJU SARAKSTS

Termins	Darba definīcija	Avots
Piekļuve izglītībai	Nosacījumi, apstākļi vai prasības (piemēram, kvalifikācija, izglītības līmenis, prasmes vai darba pieredze, utt.), kas nosaka uzņemšanu un piedalīšanos izglītības iestādēs vai programmās.	Cedefop, 2008a.
Kompetence	Nozīmē pierādītu spēju izmantot zināšanas, prasmes un personiskās, sociālās un/vai metodoloģiskās spējas darba vai mācību situācijās, kā arī profesionālai un personiskai attīstībai.	Ieteikums par Eiropas kvalifikāciju ietvarstruktūru (European Parliament and Council of the EU, 2008).
Kompetence: atšķirība starp vispārējām/transversālām kompetencēm un specifiskām kompetencēm	Vispārējās kompetences definē kā dažādu profesionālo grupu kopējās zināšanas, prasmes un attieksmes. Specifiskās kompetences definētas kā specifiskas zināšanas, prasmes un attieksmes, kas nepieciešamas, lai veiktu ar profesiju saistītu uzdevumu.	Darba definīcija, pamatojoties uz Cedefop (2010b), izstrādāta šim pētījumam.
Visaptveroša (comprehensive) NKI	NKI, kas ietver kvalifikācijas no visām izglītības apakšsistēmām, reizēm arī – no visiem izglītības kontekstiem (formālā, neformālā un ikdienas izglītība).	Šim pētījumam izstrādāta darba definīcija.
Tālākizglītība	Izglītība pēc sākotnējās izglītības – vai pēc ieiešanas darba dzīvē, kuras mērķis ir palīdzēt indivīdiem: • Uzlabot vai atjaunot zināšanas un/ vai prasmes; • Iegūt jaunas prasmes karjeras virzībai vai lai pārkvalificētos; • Turpināt personisko vai profesionālo attīstību.	Cedefop, 2008a.
Kredītpunktu kārtība (Credit arrangements)	Sistēma ļauj vai palīdz atzīt kredītpunktus, ko persona ieguvusi, piemēram, kredītpunktu ekvivalences pastāvēšana, atbrīvojumu no mācībām/studijām izmantošana, vienības/moduļi, ko var uzkrāt un pārnest, kā arī ir izglītības īstenotāju autonomija, kuri var individualizēt izglītības ceļus, veikt neformālās un ikdienas izglītības novērtēšanu. Kredītpunktu sistēma automātiski iestrādā kredītpunktus kvalifikāciju struktūrā. Sistēma ietver kopēju vai ekvivalentu vienību izmantošanu, kvalifikāciju satura noformulēšanu, kā arī kvalifikāciju veidošanu no pieejamo vienību kopuma. Prasība iestrādāt kvalifikāciju struktūrā uzkrāšanas un pārneses iespējas ir saistoša izglītības sistēmā (apakšsistēmā) iesaistītajiem.	Cedefop, 2010a.

Termins	Darba definīcija	Avots
Kredītpunktu sistēma (<i>Credit system</i>)	Instruments, kas veidots, lai nodrošinātu iespēju uzkrāt formālās, neformālās un/vai ikdienas vidē sasniegtos mācīšanās rezultātus un veicinātu to pārnesei no viena konteksta uz citu, pēc apstiprināšanas un atzīšanas. Kredītpunktu sistēmu var veidot: • Aprakstot izglītības programmu un piešķirot punktus (kredītpunktus) tās sastāvdaļām (moduļiem, kursiem, praksei, disertācijas izstrādei); • Aprakstot kvalifikāciju, izmantojot mācīšanās rezultātu vienības un piesaistot katrai vienībai kredītpunktus.	Cedefop, 2008a.
Kredītpunktu pārnese	Process, kurā vienā kontekstā piešķirtos kredītpunktus atzīst citā kontekstā ar mērķi iegūt kvalifikāciju.	European Commission, 2009a.
Izglītības/mācīšanās ceļš (<i>Education/learning path</i>)	Mācīšanās situāciju secības kopums, saskaņā ar kuru persona iegūst zināšanas, prasmes vai kompetences. Mācīšanās ceļš var apvienot formālās un neformālās izglītības formas, kuras apstiprināšana noved pie izglītības dokumentu piešķiršanas.	Cedefop, 2008a.
Izglītības ceļš (<i>Education/training pathway</i>)	Skolu, mācību centru, augstākās vai profesionālās izglītības iestāžu īstenoto izglītības programmu kopums, kas palīdz personai attīstīties nozares ietvaros vai starp tām.	Cedefop, 2008a.
Pieredzē iegūtā/iepriekšējā izglītība (<i>experiential/prior learning</i>)	Pieredzē iegūta izglītība saprotama gan kā mācīšanās no pieredzes, gan pateicoties pieredzei; t.i., izglītības ekstrapolācija un piemērošana. Plašākā izpratnē termins „iepriekšējā izglītība” var nozīmēt arī gan formāli/neformāli un formāli iegūtas izglītības atzīšanu.	Cedefop, 2007.
Formālā izglītība	Izglītība, ko iegūst organizētā un strukturētā vidē (izglītības iestādē vai darbā) un ir skaidri veidota kā izglītība (mērķu, laika un resursu ziņā). Formālā izglītība ir mērķtiecīga skolēna/audzēkņa/studenta skatījumā. Tā tipiski noved pie apstiprināšanas un izglītības dokumentu piešķiršanas.	Cedefop, 2008a.
Vispārējā izglītība	Izglītība, kura savā mācību priekšmetu izvēlē neparedz nekāda veida specializāciju ar mērķi sagatavot skolēnus/studentus darbam konkrētā sektorā.	Cedefop, 2008b.
Augstākā izglītība	Izglītība virs vidējā līmeņa, īpaši – izglītība, ko nodrošina koledža vai universitāte.	Merriam-Webster, n.d.
Hibrīdkvalifikācijas	Dubultās kvalifikācijas ar mezglu funkciju, jo tām ir jāsapatavo kvalificētai ieiešanai darba dzīvē (profesionālās izglītības izpratnē), un darba devēji tās novērtē kā kvalifikācijas ieiešanai darba tirgū, bet vienlaikus tās paver piekļuvi augstākajai izglītībai.	Hybrid qualifications-Leonardo project, 2012a
Ikdienas izglītība	Izglītība, kas iegūta ikdienas, ar darbu, ģimeni vai brīvo laiku saistītās aktivitātēs. Tā nav ne organizēta, ne strukturēta (mērķu, laika vai mācīšanās atbalsta ziņā). Ikdienas izglītība lielāko tiesu nav mērķtiecīga skolēna/audzēkņa/studenta skatījumā. Tipiski tā nenoved pie izglītības dokumentu piešķiršanas.	Cedefop, 2008a.

Termiņš	Darba definīcija	Avots
Sākotnējā izglītība	Vispārējā vai profesionālā izglītība, kas realizēta sākotnējās izglītības sistēmā, parasti – pirms ieiešanas darba dzīvē. Tā ietver arī augstāko izglītību, pirms ieiešanas darba dzīvē.	Cedefop, 2008a, izstrādāta šim pētījumam.
Zināšanas	Nozīmē mācību procesā uztvertās informācijas asimilēšanas rezultātu. Zināšanas ir ar darba vai mācību jomu saistīto faktu, principu, teoriju un prakses kopums.	Ieteikums par Eiropas kvalifikāciju ietvarstruktūru (European Parliament and Council of the EU, 2008).
Izglītības konteksts	Situācija vai apstākļu kopums (tādi kā regulējums vai institucionālā vide), kurā kaut ko mācās, kas ir būtiska mācīšanās situācijā un var ietekmēt to, ko mācās un to, kādā veidā sasniedz un atzīst mācīšanās rezultātus. Izglītības konteksts var būt formāls, neformāls vai ikdienas.	Šim pētījumam izstrādāta darba definīcija.
Mācīšanās rezultāti	Apzīmē apgalvojumus par to, ko mācību procesā iesaistītais zina, saprot un spēj darīt pēc attiecīgu mācību pabeigšanas, un tie ir definēti zināšanu, prasmju un kompetenču izteiksmē.	Ieteikums par Eiropas kvalifikāciju ietvarstruktūru (European Parliament and Council of the EU, 2008).
Mūžizglītība	Visas mācīšanās aktivitātes, kas veiktas dzīves laikā, kuru rezultātā uzlabojas zināšanas, tehnoloģiskās prasmes, prasmes, kompetences un kvalifikācija personisko, sociālo un profesionālo iemeslu dēļ.	Cedefop, 2008a.
Īstenošanas veids	Veids, kādā izglītības programma ir organizēta, lai panāktu, ka tiek sasniegti tās kvalifikācijas mācīšanās rezultāti, uz kuriem izglītības programma ir orientēta. Tā var būt balstīta skolā, darbā vai būt duāla (abu kombinācija). Papildus vēl var nošķirt pilna laika un nepilna laika izglītības programmas.	Šim pētījumam izstrādāta darba definīcija.
NKI	Instrumenti kvalifikāciju klasificēšanai saskaņā ar īpašu sasniegtā zināšanu līmeņa kritēriju kopumu. Tās mērķis ir integrēt un koordinēt valsts kvalifikāciju apakšsistēmas, uzlabot to pārskatāmību, piekļuvi tām, kvalifikāciju pakāpeniskumu un kvalitāti saistībā ar darba tirgu un pilsonisko sabiedrību.	Ieteikums par Eiropas kvalifikāciju ietvarstruktūru (European Parliament and Council of the EU, 2008).
Nacionālā kvalifikāciju sistēma	Visi dalībvalsts darbības aspekti, kas saistīti ar mācīšanās atzīšanu, un citi mehānismi, kuri saista izglītību ar darba tirgu un pilsonisko sabiedrību. Tā ietver institucionālu pasākumu un procesu izveidi un īstenošanu attiecībā uz kvalitātes nodrošināšanu, vērtēšanu un kvalifikāciju piešķiršanu. Nacionālo kvalifikāciju sistēmu var veidot vairākas apakšsistēmas, un tajā var ietvert nacionālo kvalifikāciju ietvarstruktūru.	Ieteikums par Eiropas kvalifikāciju ietvarstruktūru (European Parliament and Council of the EU, 2008).
Neformālā izglītība	Izglītība, kas balstās plānotās aktivitātes, kas nav tieši veidotas kā mācīšanās (mācīšanās mērķu, mācīšanās laika vai mācīšanās atbalsta ziņā), taču ietver svarīgu mācīšanās elementu. Studenta/audzēkņa skatījumā neformālā izglītība ir mērķtiecīga. Tipiski tā nenoved pie izglītības dokumentu piešķiršanas.	Cedefop, 2008a
Caurlaidība (permeability)	Personas iespēja virzīties kvalifikāciju sistēmā vertikāli un horizontāli, pāriet no vienas izglītības programmas,	Šim pētījumam izstrādāta darba definīcija.

Termiņš	Darba definīcija	Avots
	izglītības apakšsistēmas, izglītības veida vai ceļa uz citu, kas ir saistīta ar mācīšanās sasniegumu uzkrāšanu un/vai pārneš, kas noved pie jaunas kvalifikācijas. Caurlaidību var uzskatīt par izglītības sistēmas iezīmi.	
Profesionālās kvalifikācijas	Profesionālās kvalifikācijas parasti balstās kādos konkrētos profesiju aprakstos, kas izveidoti ciešā sadarbībā ar darba tirgus ieinteresētajām pusēm, reizēm kvalifikācijas piešķir profesionālās organizācijas, un tās ne obligāti regulē nacionālā valdība. Kvalifikācijas var ietvert darba pieredzes (profesionālās prakses) atzīšanu.	Šim pētījumam izstrādāta darba definīcija.
Izglītības programma	Aktivitāšu, satura un/vai metožu kopums, ko īsteno, lai sasniegtu izglītības mērķus (zināšanu, prasmju un/vai kompetences apguve), kas organizētas loģiskā secībā noteiktā laika posmā.	Cedefop, 2008a.
Kvalifikāciju veids	Kvalifikāciju grupa vai kopums valstī, kurām ir kopējas specifiskas iezīmes, piemēram, attiecībā uz izglītības apakšsistēmu, kurai tās pieder, tiesisko regulējumu vai regulatoru, vispārējās izglītības mērķiem, kā arī saistīto izglītības programmu ilgumu, piekļuves prasībām vai ieešanas darba tirgū līmeni. Viens kvalifikāciju veids var ietvert daudzas dažādas kvalifikācijas satura ziņā: to specifiskie mācīšanās rezultāti var būt visai atšķirīgi, jo tās ir saistītas ar dažādām jomām (piemēram, dažādām tehniskām jomām, sociālo un veselības aprūpi, uzņēmējdarbību).	Šim pētījumam izstrādāta darba definīcija.
Ārpus formālās izglītības sistēmas piešķirtās kvalifikācijas	Kvalifikācijas, kuras piešķir privātie izglītības programmu īstenoņi, uzņēmumi, NVO, kas ir reģistrētas un darbojas attiecīgajā valstī, bet kuras neietilpst nacionālajā izglītības sistēmā un kuras šī sistēma neregulē. Kvalifikācijas, ko ārpus valsts piešķir citas par kvalifikācijām atbildīgās iestādes, neformālā sektora iestādes, privāti uzņēmumi vai starptautiskas organizācijas.	Informatīvs dokuments par vienaudžu mācīšanās aktivitātēm, lai iekļautu formālajām izglītības sistēmām nepiederošas kvalifikācijas NKI (Västerås, Sweden, 28 February to 1 March 2013)
Kompetences/ iepriekšējās izglītības atzīšana	a) Vispārējais process, kurā oficiālu statusu piešķir kompetencēm, kas iegūtas vai nu formāli (piešķirot izglītības dokumentus) vai ikdienas kontekstā (piešķirot ekvivalences statusu, kredītpunktus, apstiprinot iegūtās kompetences) (formāla atzīšana). b) Ekonomiskās un sociālās jomas ieinteresētās puses atzīst kompetenču vērtību (sociālā atzīšana).	Cedefop, 2008b.
Īsā cikla augstākā izglītība	Kvalifikācijas, kuras tipiski organizē un atzīst pirmajā augstākās izglītības ciklā vai kuras ir ar šo ciklu saistītas, parasti tajās ir 120 ECTS kredītpunktu.	Eurashe, 2011.
Prasmes	Nozīmē spēju piemērot zināšanas un izmantot prasmes, lai veiktu uzdevumus un risinātu problēmas.	Ieteikums par Eiropas kvalifikāciju ietvarstruktūru (European Parliament and Council of the EU, 2008).
Valsts regulētas kvalifikācijas	Kvalifikācijas, ko regulē valsts atbildīgās iestādes, parasti tām ir tiesiskais pamats un tās pieder nacionālajai izglītības sistēmai (formālajai kvalifikāciju	Šim pētījumam izstrādāta darba definīcija.

Termins	Darba definīcija	Avots
	sistēmai).	
Studiju ilgums/ apjoms/ studiju intensitāte	Jebkurš ar izglītības programmas/kursa, kas noved pie EKI 5. līmeņa kvalifikācijas, saistītās darba slodzes formulējums. To iespējams izteikt kā kredītpunktus, mācību stundas, gadus vai kā citādi.	Šim pētījumam izstrādāta darba definīcija.
Mācīšanās rezultātu apstiprināšana (<i>validation of learning outcomes</i>)	Kompetentas iestādes apstiprinājums, ka mācīšanās rezultāti (zināšanas, prasmes un/vai kompetences), ko persona ieguvusi formālā, neformālā vai ikdienas vidē, ir novērtēti saskaņā ar iepriekš noteiktiem kritērijiem un ka tie atbilst apstiprināšanas standarta prasībām. Apstiprināšanas rezultātā parasti tiek piešķirts izglītību apliecinošs dokuments.	Cedefop, 2009a.
Profesionālā izglītība	Izglītība, kuras mērķis ir dot cilvēkiem zināšanas, tehnoloģiskās prasmes, prasmes un/vai kompetences, kas nepieciešamas noteiktā profesijā vai, plašāk, darba tirgū.	Cedefop, 2008a.
Kvalifikācija	Nozīmē oficiālu vērtēšanas un apstiprināšanas procesa rezultātu, ko iegūst, kad kompetenta iestāde konstatē, ka persona ir sasniegusi mācīšanās rezultātus atbilstīgi konkrētiem standartiem	Ieteikums par Eiropas kvalifikāciju ietvarstruktūru (European Parliament and Council of the EU, 2008).

2. PIELIKUMS. INTERVĒTO SARAKSTS

Valsts	Organizācija	Intervēto skaits
Beļģija (Flandrija)	AKOV	5
	NVAO	
	Pašnodarbināto uzņēmēju savienība	
	<i>Artesis Plantijn</i> koledža Antverpenē	
	Izglītības un apmācības ministrija, Izglītības un apmācības nodaļa	
Čehijas Republika	Izglītības, jaunatnes un sporta ministrija	27
	Prāgas informācijas dienests	
	Nacionālais izglītības institūts	
	Čehijas Republikas Rūpniecības konfederācija	
	NSK	
	Eiropas karjeras institūts	
	<i>Tyrkys</i> , Tūrisma kultūras un uzņēmējdarbības skola	
	Reģionālās attīstības ministrija	
Dānija	Dažādas organizācijas, mērķa grupa	4
	Bērnu un izglītības ministrija	
	Zinātnes, inovāciju un augstākās izglītības ministrija	
	Dānijas Rūpniecības organizācija	
Igaunija	Dānijas Vērtēšanas institūts	4
	<i>Kutsekoda</i>	
	Par kvalifikācijām atbildīgā Igaunijas iestāde	
	Igaunijas Republikas Izglītības un zinātnes ministrija	
	Igaunijas ENIC/nacionālais akadēmiskās atzīšanas centrs Eiropas Savienībā (NARIC)-Arhimeda Fonds	
Īrija	Igaunijas Darba devēju konfederācija	25
	QQI	
	Mākslas, Dizaina un tehnoloģiju institūts	
	<i>Coláiste Íde</i> tālākizglītības koledža	
	Īrijas viesmīlības institūts	
	Golvejas–Mejo Tehnoloģiju institūts	
	PREM grupa	
	Atlonas Tehnoloģiju institūts	
	Ficpatriku pils viesnīca	
	Prezidents, Īrijas Viesnīcu federācija	
Francija	Nacionālā mākslu un amatu konservatorija	10
	Publiskās izglītības iestāžu grupa, Strasbūra, Eiropa	

Valsts	Organizācija	Intervēto skaits
	Strasbūras Universitāte	
	CNCP	
	Miluzas IUT, Augšēlzases Universitāte	
Latvija	Akadēmiskās informācijas centrs	3
	Latvijas Darba devēju konfederācija	
	Rīgas tehniskā koledža	
Lietuva	Kvalifikāciju un profesionālās izglītības un apmācības attīstības centrs	11
	Lietuvas ķīmiskās rūpniecības asociācija	
	Kauņas Profesionālās izglītības centrs pakalpojumu nozarē strādājošajiem	
	<i>Kaunas Energy Repair</i> , Lietuvas-Vācijas metināšanas mācību centrs	
	Kauņas lietišķo zinātņu universitāte	
	Kauņas Profesionālās izglītības centrs pakalpojumu nozares speciālistiem	
	Lietuvas Inženiertehniskās industrijas asociācija	
Luksemburga	Izglītības un profesionālās apmācības ministrija	2
	Augstākās izglītības un zinātnes ministrija	
Malta	Izglītības un nodarbinātības ministrija	5
	MCAST	
	Malta Kvalifikāciju atzīšanas informācijas centrs	
	Nodarbinātības un mācību korporācija	
Nīderlande	LEIDO	22
	NKP, Nīderlandes kvalifikāciju ietvarstruktūra	
	Nīderlandes Izglītības un apmācības padome	
	NVAO	
	Gooiconsult	
	Nīderlandes Banku, apdrošināšanas un vērtspapīru institūts	
	Roterdamas akadēmija	
Austrija	Federālā Zinātnes un pētniecības ministrija	14
	Izglītības, mākslas un kultūras ministrija, EKI konsultatīvā grupa, NKI vadības grupa	
	Ekonomikas izglītības pētniecības institūts/ Tirdzniecības palāta, Austrijas ekonomiskās palātas, NQR vadības grupa, EKI konsultatīvā grupa	
	Bfi Profesionālās izglītības uzņēmējdarbības administrēšanas koledža (Vīne)	
	TGM Inženiertehniskā koledža (Vīne)	
	Vīnes biznesa skolas akadēmija <i>Academy Street</i>	
	TTTech grupa	
	Profesionālās izglītības koledžas absolvents (uzņēmējdarbības administrēšana)	

Valsts	Organizācija	Intervēto skaits
Portugāle	ANQEP	5
	Nacionālā profesionālo skolu asociācija	
	Nodarbinātības un profesionālās apmācības institūts	
	Setubalas Politehniskais institūts	
Apvienotā Karaliste	Ofqual (Anglija)	9
	Mācību programmu eksaminācijas un novērtēšanas padome (Ziemeļīrija)	
	SCQF partnerība (Skotija)	
	Skotijas par kvalifikācijām atbildīgā iestāde (Skotija)	
	Velsas valdība (Velsa)	
	Apvienotās Karalistes NARIC	
	Apvienotās Karalistes Uzņēmējdarbības un prasmju komisija	

3. PIELIKUMS. PAR 5. LĪMEŅA KVALIFIKĀCIJĀM PIEEJAMIE DATI

Dati vispārīgi vērtēti, vadoties pēc valstī piešķirtajām kvalifikācijām un/vai konkrētajā izglītības ceļā uzņemto studentu skaita šo kvalifikāciju iegūšanai vai arī pēc EKI 5. līmenī pieejamajām kvalifikācijām. Šie skaitļi salīdzināti ar kopējo studentu skaitu 1997.gadā ISCED 5. un 6. līmeņa programmās⁷⁹. Dati ir tikai indikatīvi, un tie nekādā ziņā nesniedz izsmeljošu situācijas analīzi.

Beļģija (Flandrija)		
Kvalifikācijas veids		Augstākā profesionālā izglītība 5
Ar ISCED saistīts kvalifikācijas veids		Jā
ISCED 1997 līmenis		5B
Pieejamie kvantitatīvie dati	Apraksts	Kopējais uzņemto studentu skaits
	Dati	24 490
	Gads	2012
Etalonstandarts	Apraksts	Kopējais studentu skaits references gadā (Eurostat; ISCED 1997 5.-6. līmenis)
	Dati	210 611
Nozīmība		Salīdzinot EKI 5. līmeņa izglītības programmās uzņemto studentu skaitu ar kopējo studentu skaitu (ISCED 5.-6.), īpatsvars ir apmēram viens pret astoņi.
Čehijas Republika		
Kvalifikācijas veids		Profesionālā kvalifikācija
Ar ISCED saistīts kvalifikācijas veids		Nē
ISCED 1997 līmenis		Nav atbildes
Pieejamie kvantitatīvie dati	Apraksts	Kopējais profesionālo kvalifikāciju (NSK iekļauto) skaits 5. līmenī
	Dati	6
	Gads	2013
Etalonstandarts	Apraksts	Kopējais kvalifikāciju NSK
	Dati	366
Piezīmes		NSK 5. līmenī ir sešas profesionālās kvalifikācijas. Kopējais NSK kvalifikāciju skaits ir 366.

⁷⁹ Dati pamatojas uz ISCED 1997. (skatīt Unesco, 2006).

Dānija		
Kvalifikācijas veids		Akadēmiskais profesionālais grāds (īsā cikla augstākā izglītība)
Ar ISCED saistīts kvalifikācijas veids		Jā
ISCED 1997 līmenis		5B
Pieejamie kvantitatīvie dati	Apraksts	Kopējais uzņemto studentu skaits (parastie un pieaugušie)
	Dati	53 124
	Gads	2011
Etalonstandarts	Apraksts	Kopējais studentu skaits references gadā (Eurostat; ISCED 1997 5.-6.līmenis)
	Dati	258 932
Kvalifikācijas veids		Profesionālais grāds
Ar ISCED saistīts kvalifikācijas veids		Jā
ISCED 1997 līmenis		-
Pieejamie kvantitatīvie dati	Apraksts	
	Dati	Datu nav
	Gads	
Piezīmes		21% no ISCED 1997 5.-6. līmenī uzņemtajiem studentiem ir uzņemti īsā cikla augstākās izglītības programmās. Ietverti gan parastie, gan pieaugušie studenti. Dati par EUD programmām nav pieejami. Salīdzinot EKI 5. līmeņa programmu studentu skaitu un ISCED 5. un 6.līmeņa kopējo studentu skaitu, proporcija ir vismaz viens pret četri.
Igaunija		
Kvalifikācijas veids		Profesionāla kvalifikācija
Ar ISCED saistīts kvalifikācijas veids		Nē
ISCED 1997 līmenis		Nav atbildes
Pieejamie kvantitatīvie dati	Apraksts	Kopējais EKI 5. līmenī piešķirto profesionālo kvalifikāciju skaits
	Dati	1 124
	gads	2012
Etalonstandarts	Apraksts	Kopējais absolventu skaits. (Eurostat; ISCED 5.-6. līmenis)
	Dati	11 828
Nozīmība		Salīdzinot profesionālo kvalifikāciju ieguvēju skaitu un ISCED 5. un 6. līmeņa kvalifikācijas, proporcija ir viens pret desmit. Salīdzinājums ar uzņemšanu augstākajā izglītībā pienācīgi nenovērtē Igaunijas sistēmu. Augstākās izglītības statistikā netiek iekļauti arī studējošie, kuri iegūst profesionālu kvalifikāciju. Kaut gan varētu salīdzināt ar etalonstandartu, par to netiek ziņots.

Īrija		
Kvalifikācijas veids		Augstākā apliecība
Ar ISCED saistīts kvalifikācijas veids		Jā
ISCED 1997 līmenis		5B
Pieejamie kvantitatīvie dati	Apraksts	Nav datu
	Dati	
	Gads	
Kvalifikācijas veids		Padziļinātā apliecība
Ar ISCED saistīts kvalifikācijas veids		Jā
ISCED 1997 līmenis		4C
Pieejamie kvantitatīvie dati	Apraksts	Kopējais piešķirto kvalifikāciju skaits
	Dati	11 546
	Gads	2012
Etalonstandarts	Apraksts	Kopējais absolventu skaits (Eurostat; ISCED 1997 5.-6. līmenis)
	Dati	59 260
Piezīmes		Salīdzinot absolventus ar padziļināto apliecību ar visiem ISCED 1997 5. un 6. līmeņa absolventiem, proporcija ir apmēram viens pret četri. Statiska par EKI 5. līmeņa kvalifikāciju veidiem neietver visus kvalifikāciju veidus.
Francija		
Kvalifikācijas veids		BTS
Ar ISCED saistīts kvalifikācijas veids		Jā
ISCED 1997 līmenis		5B
Pieejamie kvantitatīvie dati	Apraksts	Piešķirto BTS kvalifikāciju skaits
	Dati	113 505
	Gads	2010
Etalonstandarts	Apraksts	Kopējais absolventu skaits (Eurostat; ISCED 1997 5.-6. līmenis)
	Dati	628 089
Kvalifikācijas veids		DUT
Ar ISCED saistīts kvalifikācijas veids		Jā
ISCED 1997 līmenis		5B
Pieejamie kvantitatīvie dati	Apraksts	Kopējais piešķirto DUT kvalifikāciju skaits
	Dati	47 331
	Gads	2010

Etalonstandarts	Apraksts	Kopējais absolventu skaits (Eurostat; ISCED 1997 5.-6. līmenis)
	Dati	628 089
Kvalifikācijas veids		Profesionālās kvalifikācijas apliecības
Ar ISCED saistīts kvalifikācijas veids		Nē
ISCED 1997 līmenis		nav atbildes
Pieejamie kvantitatīvie dati	Apraksts	Nav datu
	Dati	-
	Gads	-
Kvalifikāciju veids		Profesionālās tālākizglītības apliecības
Ar ISCED saistīts kvalifikācijas veids		Jā ⁸⁰
ISCED 1997 līmenis		5B
Pieejamie kvantitatīvie dati	Apraksts	Nav datu
	Dati	-
	Gads	-
Piezīmes		26% studentu (ISCED 5.-6.) uzņemti EKI 5. līmeņa izglītības programmā (BTS vai DUT). Par citiem veidiem datu nav. Kopumā 16% absolventu (ISCED 5.-6.līmenis) pabeidza BTS vai DUT programmu Salīdzinot studentu skaitu BTS un DUT ar kopējo studentu skaitu ISCED 1997 5. un 6. līmenī, proporcija ir vismaz viens pret trīs.
Horvātija		
Kvalifikācijas veids		Amata meistara eksāmens
Ar ISCED saistīts kvalifikācijas veids		Nē
ISCED 1997 līmenis		Nav atbildes
Pieejamie kvantitatīvie dati	Apraksts	Kopējais kandidātu skaits, kuri nolikuši amata meistara kvalifikācijas eksāmenu
	Dati	1 195
	Gads	2012
Etalonstandarts	Apraksts	Kopējais absolventu skaits (Eurostat; ISCED 1997 5.-6. līmenis)
	Dati	38 789
Kvalifikācijas veids		Īsā cikla profesionālās studijas
Ar ISCED saistīts kvalifikācijas veids		Jā
ISCED 1997 līmenis		5B

⁸⁰ Tas ir atbilstoši projektam par amata meistaru http://www.adam-europe.eu/prj/6190/prd/3/1/Overview_Master_Craftsperson.pdf [skatīts 16.12.2013]. Taču ESAO pārskatā šī kvalifikācija nav iekļauta (OECD, 1997).

Pieejamie kvantitatīvie dati	Apraksts	Nav datu
	Dati	
	Gads	
Piezīmes	Pamatojums	Salīdzinot kandidātus, kuri nolika amata meistara kvalifikācijas eksāmenu, un absolventus ar ISCED 5. un 6. līmeņa kvalifikācijām, proporcija ir apmēram viens pret 30. Statistika par EKI 5. līmeņa kvalifikāciju veidiem neietver visus kvalifikāciju veidus.
Latvija		
Kvalifikācijas veids		Pirmā līmeņa profesionālās augstākās izglītības diploms
Ar ISCED saistīts kvalifikācijas veids		Jā
ISCED 1997 līmenis		5B
Pieejamie kvantitatīvie dati	Apraksts	Kopējais uzņemot studentu skaits
	Dati	9 866
	Gads	2012
Etalonstandarts	Apraksts	Kopējais studentu skaits references gadā (Eurostat; ISCED 1997 5.-6. līmenis)
	Dati	103 856
Piezīmes		Salīdzinot EKI 5. līmeņa programmās uzņemto studentu skaitu ar kopējo studentu skaitu ISCED 1997 5. un 6.līmenī, proporcija ir apmēram viens pret 10.
Luksemburga		
Kvalifikācijas veids		Amata meistara diploms
Ar ISCED saistīts kvalifikācijas veids		Jā
ISCED 1997 līmenis		4B
Pieejamie kvantitatīvie dati	Apraksts	Kopējais uzņemto studentu skaits
	Dati	832
	Gads	2011
Etalonstandarts	Apraksts	Kopējais studentu skaits references gadā. (Eurostat; ISCED 1997 5.-6. līmenis)
	Dati	5 376
Kvalifikācijas veids		Augstākā tehnika apliecība
Ar ISCED saistīts kvalifikācijas veids		Jā
ISCED 1997 līmenis		5B
Pieejamie kvantitatīvie dati	Apraksts	Kopējais uzņemto studentu skaits
	Dati	230
	Gads	2012

Etalonstandarts	Apraksts	Kopējais studentu skaits references gadā. (Eurostat; ISCED 1997 5.-6.līmenis)
	Dati	5 376
Piezīmes		Salīdzinot EKI 5. līmeņa programmās uzņemto studentu skaitu ar kopējo studentu skaitu ISCED 1997 5. un 6. līmenī, proporcija ir apmēram viens pret četri. Dati ir par dažādiem gadiem; ir grūti salīdzināt datus, jo dati daļēji aptver augstākās izglītības kvalifikācijas, daļēji – ne.
Malta		
Kvalifikācijas veids		Pamatstudiju apliecība (<i>Undergraduate certificate</i>) Profesionālās izglītības augstākais diploms Pamatgrāds
Ar ISCED saistīts kvalifikācijas veids		Jā
ISCED 1997 līmenis		5B
Pieejamie kvantitatīvie dati	Apraksts	Datu nav
	Dati	
	Gads	
Piezīmes		Izrādījās neiespējami ziņot par 5. līmeņa kvalifikāciju rezultātu kvantitatīvajiem datiem, lielā mērā tāpēc, ka Nacionālā Statistikas biroja izmantotais protokols nesniedz datus par studentu virzību. Žēl, jo izglītības iestādes sniedz datus par studentiem Nacionālajam Statistikas birojam. Maltas valdība to uzskata par svarīgu attīstības jomu un pāris pēdējo mēnešu laikā atvērusi jaunu pētniecības un statistikas nodaļu, lai tā analizētu šādus datus un ziņotu par tiem.
Nīderlande		
Kvalifikācijas veids		Asociētais grāds
Ar ISCED saistīts kvalifikācijas veids		Jā
ISCED 1997 līmenis		5B
Pieejamie kvantitatīvie dati	Apraksts	Kopējais uzņemto studentu skaits
	Dati	2 016
	Gads	2012
Etalonstandarts	Apraksts	Kopējais studentu skaits references gadā. (Eurostat; ISCED 1997 5.-6. līmenis)
	Dati	650 905
Piezīmes		Salīdzinot EKI 5. līmeņa programmās uzņemto studentu skaitu ar kopējo studentu skaitu ISCED 1997 5. un 6. līmenī, proporcija ir apmēram viens pret 50.

Austrija		
Kvalifikācijas veids		Profesionālās izglītības koledžas <i>Reifeprüfung</i> apliecība un profesionālās izglītības diploms
Ar ISCED saistīts kvalifikācijas veids		Jā
ISCED 1997 līmenis		Galvenā forma (piecu gadu pilna laika programmas un profesionālās izglītības koledžas strādājošajiem): 4A Profesionālās tālākizglītības ietvaros piedāvātās izglītības programmas (pēc vidējās izglītības profesionālās izglītības kurss: pēc <i>Reifeprüfung</i> eksāmena; divgadīgs pilna laika kurss vai trīsgadīgs vakara kurss): 5B.
Pieejamie kvalitatīvie dati	Apraksts	Kopējais Austrijā profesionālās izglītības koledžās uzņemto studentu skaits
	Dati	137 000
	Gads	2011/12
Etalonstandarts	Apraksts	Kopējais studentu skaits references gadā. (Eurostat; ISCED 1997 5.-6. līmenis)
	Dati	361 797
Piezīmes		Salīdzinot gan uzņemto studentu, gan profesionālās izglītības koledžu absolventu skaitu ar kopējo ISCED 1997 5. un 6. līmenī uzņemto studentu un absolventu skaitu, rezultāts ir līdzīgs. Proporcija ir viens pret trīs: uz katru profesionālās izglītības koledžā uzņemto studentu ir trīs ar ISCED 5. un 6. līmeni saistītā izglītības programmā uzņemti studenti (NB: profesionālās izglītības koledžas nav iekļautas ISCED 5). Tā pati proporcija attiecas uz absolventu skaitu. Salīdzinājums ar uzņemšanu augstākajā izglītībā nenāk par labu Austrijas sistēmai. Profesionālās izglītības koledžu studenti arī nav iekļauti augstākās izglītības statistikā. Tāpēc, kaut gan var veikt salīdzinājumu ar etalonstandartu, par to netiek ziņots.
Portugāle		
Kvalifikācijas veids		Tehnoloģiskās specializācijas diploms
Ar ISCED saistīts kvalifikācijas veids		Jā
ISCED 1997 līmenis		4B
Pieejamie kvantitatīvie dati	Apraksts	Kopējais uzņemtais studentu skaits
	Dati	7 177
	Gads	2010
Etalonstandarts	Apraksts	Kopējais studentu skaits references gadā. (Eurostat; ISCED 1997 5.-6. līmenis)
	Dati	383 627
Piezīmes		Salīdzinot EKI 5. līmeņa programmās uzņemto studentu skaitu ar kopējo studentu skaitu ISCED 1997 5. un 6. līmenī, proporcija ir apmēram viens pret 300.

Apvienotā Karaliste (EWNII/Sco)		
Kvalifikācijas veids		Augstākās izglītības apliecība vai diploms Pamatgrāds Augstākais nacionālais diploms
Ar ISCED saistīts kvalifikācijas veids		Jā
ISCED 1997 līmenis		5B
Pieejamie kvantitatīvie dati	Apraksts	Konkrētu datu nav
	Dati	-
	Gads	-
Piezīmes		Salīdzinot studentu skaitu „citās pirmā līmeņa augstākās izglītības programmās” ar kopējo studentu skaitu augstākajā izglītība, proporcija ir viens pret septiņi (skatīt 19. tabulu tālāk tekstā). Dati neietver EKI 5. līmeņa kvalifikācijas.
Apvienotā Karaliste (Skotija)		
Kvalifikācijas veids		Padziļinātā augstākā [apliecība] Skotijas bakalaureāts
Ar ISCED saistīts kvalifikācijas veids		Jā
ISCED 1997 līmenis		3A
Pieejamie kvantitatīvie dati	Apraksts	Konkrētu datu nav
	Dati	-
	Gads	-
Piezīmes		Salīdzinot studentu skaitu „citās pirmā līmeņa augstākās izglītības programmās” ar kopējo studentu skaitu augstākajā izglītība, proporcija ir viens pret septiņi (skatīt 19. tabulu tālāk tekstā). Dati neietver EKI 5. līmeņa kvalifikācijas.

19. tabula. Apvienotās Karalistes statistika: visi studenti atbilstoši studiju līmenim un veidam 2011./2012. ak.g.

	Pilna laika	% no pilna laika augstākās izglītības studentiem	Nepilna laika	% no nepilna laika augstākās izglītības studentiem	Kopā	% no augstākās izglītības studentiem	Augstākās izglītības studenti, kuri pabeidz rakstīt vai paņēmuši akadēmisko atvaļinājumu	% no augstākās izglītības studentiem, kuri pabeidz rakstīt vai paņēmuši akadēmisko atvaļinājumu
Augstākā līmeņa grāds (pētījumi)								
Doktora grāds, galvenokārt balstās uz pētījumiem	68 265	4,0%	24 490	3,2%	92 755	3,7%	29 615	68,3%
Maģistra grāds, galvenokārt balstās uz pētījumiem	10 170	0,6%	5390	0,7%	15 560	0,6%	2 450	5,6%
Augstākā līmeņa grāds (pētījumi) kopā	78 435	4,6%	29 880	3,9%	108 315	4,3%	32 065	73,9%
Augstākā līmeņa grāds (mācīts)								
Doktora grāds, galvenokārt nebalstās uz pētījumiem	1 220	0,1%	995	0,1%	2215	0,1%	115	0,3%
Maģistra grāds, galvenokārt nebalstās uz pētījumiem	192 365	11,2%	139 465	18,0%	331 830	13,3%	9990	23,0%
Bakalaura grāds, galvenokārt nebalstās uz pētījumiem	200	0,0%	40	0,0%	235	0,0%	0	0,0%
Augstākā līmeņa grāds (mācīts) kopā	193 785	11,3%	140500	18,1%	334285	13,4%	10105	23,3%
Citas augstākā līmeņa studijas								
<i>Postgraduate certificate in education</i>	23020	1,3%	3805	0,5%	26825	1,1%	10	0,0%
Visas citas augstākā līmeņa studijas	14190	0,8%	84895	11,0%	99085	4,0%	945	2,2%
Citas augstākā līmeņa studijas, kopā	37205	2,2%	88700	11,4%	125905	5,0%	955	2,2%

	Pilna laika	% no pilna laika augstākās izglītības studentiem	Nepilna laika	% no nepilna laika augstākās izglītības studentiem	Kopā	% no augstākās izglītības studentiem	Augstākās izglītības studenti, kuri pabeidz rakstīt vai paņēmuši akadēmisko atvaļinājumu	% no augstākās izglītības studentiem, kuri pabeidz rakstīt vai paņēmuši akadēmisko atvaļinājumu
Augstākā līmeņa studijas, kopā	309425	18,0%	259080	33,4%	568505	22,8%	43125	99,4%
Pirmais grāds	1312115	76,2%	229250	29,6%	1 541 365	61,7%	135	0,3%
Citas pamatstudijas								
<i>Professional graduate certificate in education</i>	2650	0,2%	3475	0,4%	6125	0,2%	0	0%
Pamatgrāds	42130	2,4%	38 010	4,9%	80 140	3,2%	10	0%
HND	8735	0,5%	2415	0,3%	11150	0,4%	0	0%
Augstākās izglītības diploms	31365	1,8%	8540	1,1%	39900	1,6%	10	0%
HNC	1760	0,1%	7635	1,0%	9395	0,4%	0	0%
Visas citas pamatstudijas	13 220	0,8%	226 840	29,3%	240 060	9,6%	90	0,2%
Citas pamatstudijas, kopā	99860	5,8%	286 915	37,0%	386775	15,5%	110	0,2%
Pamatstudijas, kopā	1 411 975	82,0%	516 165	66,6%	1 928 140	77,2%	245	0,6%
Kopējais augstākās izglītības studentu skaits	1 721 400	100%	775 240	100%	2 496 645	100%	43 365	100%
Kopējais tālākizglītības studentu skaits (#10)(#11)	14135		40290		54 425		0	
Kopā	1735 535		815530		2551065		43 365	

NB: Šajā tabulā 0, 1, 2 ir noapaļoti līdz 0. Visi pārējie skaitļi ir noapaļoti līdz tuvākajam skaitlim, kas dalās ar pieci. Procenti nav noapaļoti

Avots: Higher Education Statistics Agency, 2012.

4. PIELIKUMS. KVALIFIKĀCIJU GALVENIE MĒRĶI UN FUNKCIJAS

Valsts	Nosaukums (valsts valodā/ tulkojums)	Svarīgākie mērķi un funkcijas
BE (F)	Beroepskwalificaties/ Profesionālā kvalifikācija	Profesionāla kvalifikācija ir visaptverošs un klasificēts kompetenču kopums, kas ļauj personai strādāt kādā profesijā. Iedzīvotāji var iegūt kvalifikācijas valsts vai citu personu īstenotā izglītībā vai arī iepriekšējās izglītības atzīšanas procesā. Profesionālo kvalifikāciju izveido, izmantojot profesionālās kvalifikācijas aprakstu. Primārā atsaucies ietvarstruktūra ir Flandrijas Sociālekonomiskā padome (<i>Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen</i>). AKOV koordinē profesionālo kvalifikāciju aprakstu izveidi, kā arī organizē to apstiprināšanu un klasifikāciju. Šobrīd NKI 5. līmenī ir astoņas profesionālās kvalifikācijas (Vlaams Ministerie van Onderwijs en Vorming, 2013). Šīs kvalifikācijas ir primāri orientētas uz darba tirgu, bet arī ietekmē izglītības kvalifikācijas.
	Hoger Beroepsonderwijs 5/ augstākā profesionālā izglītība 5	HBO5, kas atrodas starp vidējo izglītību un profesionālo bakalauru, ir kā robeža starp profesionālo un augstāko izglītību, galvenokārt piedāvājot studentiem noteiktai profesijai specifiskas zināšanas un prasmes. Šo izglītības programmu var izmantot kā līdzekli ceļā uz augstāko izglītību, taču tas nav bieži. Lai uzsāktu profesionālo bakalaura programmu, netiek prasīts pabeigt HBO5 programmu. Šīs augstākās profesionālās izglītības svarīgs mērķis ir koriģēt augošo tirgus pieprasījumu pēc vidēja līmeņa absolventiem. Tāpat arī tā piedāvā otru iespēju pieaugušajiem uzlabot savu stāvokli darba tirgū. Cits, ne tik skaidri izteikts mērķis ir mudināt studentus turpināt mācīties līdz profesionālā bakalaura līmenim. Visbeidzot, šī izglītības programma palīdz labāk pozicionēt pastāvošo salīdzināmo augstāko profesionālo izglītību izglītības sistēmā. Šobrīd augstskolas piedāvā tikai mācību programmu, turpretim pieaugušo izglītības centri piedāvā HBO5 programmas. Pieaugušo izglītības centri, kas piedāvā HBO5 programmas, agrāk piedāvāja HOSP programmas. Vairums izglītības programmu joprojām ir šādi strukturētas, un tās var uzskatīt par otrās iespējas izglītību. Cilvēkus, kas iestājas HBO5, nesauc par studentiem, bet gan par kursantiem (<i>cursisten</i>). Šī kvalifikācija ir orientēta gan uz darba tirgu, gan uz to, lai pavērtu mācīšanās iespējas augstākā izglītības līmenī.
CZ	Profesní kvalifikace/ profesionālā kvalifikācija	Normatīvajos aktos profesionālās kvalifikācijas definētas kā personas profesionālā kompetence, kas nepieciešama, lai pienācīgi pildītu noteiktu darbību vai darbību kopumu, kas saistīts ar noteiktu profesiju vai divām, vai vairākām profesijām atbilstoši kvalifikācijas standartā noteiktajam apjomam. Profesionālās kvalifikācijas ir NSK pamatsastāvdaļas, un tās iespējams uztvert individuāli kā specializāciju noteiktas profesijas ietvaros vai arī kā vispārējas profesionālās kvalifikācijas, kas iegūstamas, uzkrājot profesionālu kvalifikāciju kombināciju un noliekot gala eksāmenu, komponentus. Profesionālās kvalifikācijas domātas profesionālās tālākizglītības veicināšanai un neformāli un ikdienas kontekstā iegūto profesionālo kompetenču atzīšanai un apstiprināšanai. Tās veido darba devēju vadītas nozaru padomes, ievērojot NSH darba uzdevumos balstītos aprakstus, un profesionālās kvalifikācijas ir primāri orientētas uz nodarbinātību. 5. līmeņa profesionālās kvalifikācijas var uztvert kā tādas, kas piepilda mērķi – sagatavot nodarbinātībai un apliecināt profesionālo

		kompetenci un/vai dot atļauju veikt profesionālu darbību. Šīs kvalifikācijas ir ļoti uz pieprasījumu orientētas, un to mērķis ir radīt kvalificētu darbaspēku, kas aizpildīs šauri specializētas darbavietas, kuriem citi kvalifikāciju līmeņiem ir vai nu zemāks par optimālo (4. līmenis) vai kuriem trūkst profesionālo aspektu (6. līmenis). Tā kā Čehijas sistēmā 5. līmenī nav visaptverošas (pilnas) profesionālās kvalifikācijas, šī līmeņa profesionālās kvalifikācijas ir tieši vērstas uz nodarbinātību. Šī kvalifikācija ir primāri orientēta uz darba tirgu.
DK	Erhvervsakademiuddannelser/ akadēmiskais profesionālais grāds	AP programmas ir īsā cikla augstākās izglītības programmas, kas apvieno teorētiskas studijas ar praktisku pieeju. Galvenais mērķis ir sagatavot studentus/pieaugušos nodarbinātībai, piedāvājot specializētus grādus. AP programmas ietver prakses periodu, kas ir ekvivalents vismaz 15 ECTS. Pēc sekmīgas AP iegūšanas var iestāties profesionālā bakalaura grāda programmās, reizēm pat panākot, ka pilnā apjomā tiek atzīti AP programmā iegūtie kredītpunkti. Tādas profesionālā bakalaura programmas būtībā kalpo kā papildinošas attiecīgajām AP programmām, lai gan tas netiek centralizēti organizēts un ir atstāts atsevišķu izglītības iestāžu ziņā; patiesībā šo izglītības ceļu izvēlas nedaudzi studenti. Kad AP programmu absolventi vēlas pāriet uz studiju programmu grāda iegūšanai, tiek ņemta vērā arī profesionālā pieredze, un profesionālā pieredze veicina šādu pāreju. Tāpat arī studenti ar īsā cikla augstākās izglītības kvalifikāciju no citām Eiropas valstīm var Dānijā iegūt grādu, pamatojoties uz savā valstī nopelnītajiem kredītpunktiem. Tādā gadījumā tiek piemērota iepriekšējās izglītības atzīšana. Šī kvalifikācija ir orientēta gan uz darba tirgu, gan mācīšanās iespēju atvēršanu augstākās izglītības līmenī.
	Erhvervuuddannelse/ profesionālais grāds	EUD ir skaidri vērsti uz nodarbinātību, un tā mērķa grupa ir vidējo izglītību pabeigušie skolēni/audzēkņi. EUD pastāv no 3. līdz 5. līmenim, atkarībā no izglītības programmas ilguma un sarežģītības. Īpaši 5. līmenī EUD ir ļoti tehniski elementi, un šīs izglītības programmas ilgums parasti ir no četriem līdz pieciem ar pus gadiem (salīdzinājumā – 3. līmeņa izglītības programmu ilgums parasti ir pusotrs gads). Šo izglītības programmu mērķis nav tālāka virzība izglītības jomā, bet gan pilnā mērā sagatavot nodarbinātībai konkrētā sektorā. Tāpat kā jebkuru citu EUD Dānijā, bieži vien šo grādu ir iespējams iegūt pieaugušo izglītības ietvaros. Šī kvalifikācija ir primāri orientēta uz darba tirgu.
EE	Kutsed/ profesionālā kvalifikācija	Profesionālā kvalifikācija galvenokārt ir paredzēta nodarbinātībai. Tā atbalsta personiskās izaugsmes un iesaistīšanās izglītībā atzīšanu, sagatavojot turpmākai izglītībai un/vai noteiktas jomas zināšanu/prasmju attīstībai. Šī kvalifikācija apstiprina profesionālo kompetenci un/vai dod atļauju veikt profesionālu darbību. Šī kvalifikācija ir primāri orientēta uz darba tirgu.
IE	Augstākā apliecība	Augstākā apliecība ir Boloņas pirmā cikla starpkvalifikācija. To piešķir tehniskie institūti, pamatojoties uz izglītības programmu specifiskiem standartiem, kas iekļauti plašos nacionālajos nozares standartos. Šī kvalifikācija ir orientēta gan uz darba tirgu, gan uz mācīšanās iespēju pavēršanu augstākās izglītības līmenī.

	Padziļinātā apliecība	Padziļinātā apliecība ļauj studentiem attīstīt visaptverošu prasmju kopumu, kas var būt kādas profesijai specifiskas un/vai vispārējas vadības prasmes, kas prasa detalizētāku teorētisku izpratni. Moduļi ietver progresīvas profesionālās prasmes, ļauj apliecības ieguvējiem strādāt patstāvīgi vai virzīties uz augstāku izglītību. Vairums 6. līmeņa apliecību ieguvēju/moduļu beidzēju sāk strādāt; daži no viņiem var būt pašnodarbināti. Kā 6. līmeņa kvalifikāciju piemērus var minēt: <i>advanced certificate craft-electrical (major)</i>; <i>advanced certificate craft-metal fabrication (major)</i>; <i>advanced certificate farm management (major)</i>; <i>component certificate in communications and personal development (minor)</i>; <i>component certificate in culinary skills and standards (minor)</i>. Šī kvalifikācija ir primāri orientēta uz darba tirgu, taču nodrošina arī ceļu uz augstāko izglītību.
FR	Brevets de maîtrise/ profesionālās tālākizglītības apliecības	BM kvalifikācijas izveido un atjaunina (un arī izveido atsaucē standartus) attiecīgās tirdzniecības un amatniecības palātas, izmantojot savas APCMA vairākās pamatspecialitātēs, tādās kā BM frizieris, maiznieks, konditors, florists, kosmētiķis, kā arī elektroierīču uzstādītāji. Pamatojoties uz iesniegumu, CNCP kvalifikācijas apstiprina, reģistrē un uz pieciem gadiem attiecina NKL nacionālajā profesionālo kvalifikāciju reģistrā. Šī kvalifikācija ir paredzēta cilvēkiem, kuriem ir EKI 4. līmeņa vai ekvivalenta kvalifikācija, piemēram, daļamatniecības profesionālā apliecība (<i>brevet des métiers d'arts</i>), profesionālā apliecība (<i>brevet professionnel</i>), profesionālais bakalaureāts vai CQP. Šīs kvalifikācijas mērķis ir sniegt studentiem nepieciešamās vispārējās un specifiskās prasmes, kā arī kompetences, kas nepieciešamas, lai amatniecības uzņēmējdarbībā ieņemtu vadošus amatus. BM iegūst vai nu duālā mācekļu izglītības un CP sistēmā, profesionālās tālākizglītības sistēmā, vai izmantojot iepriekšējās pieredzes novērtēšanu. Šī kvalifikācija ir primāri orientēta uz darba tirgu.
	Brevet de technicien supérieur/ augstākā tehniķa apliecība	1959.gadā izveidotā BTS ir uz darba tirgu vērsta nacionālā kvalifikācija, kas piedāvā iespēju virzīties pa tālākās augstākās izglītības ceļu. Šo kvalifikāciju piedāvā apmēram 150 specifiskās jomās, kas ir saistītas ar ražošanas un pakalpojumu sektoriem. Izglītības programmu veido gan pilna laika kursu, gan praktisko mācību kombinācija noteiktā profesionālā jomā. Studiju divu gadu ciklā ietilpst teorētiskas mācības par profesijas svarīgākajām iezīmēm, kā arī praktiski orientēti semināri un mācības profesionālā vidē, studiju laikā organizētās prakses ietvaros. Šīs teorētiskās un praktiskās izglītības kombinācijas galvenais mērķis ir sagatavot studentus darbam konkrētā profesijā. Šī kvalifikācija ir primāri orientēta uz darba tirgu ar iespēju tālākai virzībai pa augstākās izglītības ceļu.
	Certificats de qualification professionnelle/ profesionālās kvalifikācijas apliecības	Deviņdesmito gadu sākumā ieviestie CQP ir konkrētu jomu kvalifikācijas, par kurām atbild sociālie partneri. Parasti iniciatīva izveidot tās (ieskaitot atsaucē standartu izstrādi) nāk no CPNE (kā darba devēju un arodbiedrību kopējās organizācijas) nozares līmenī. Lai sasniegtu šo mērķi, CPNE arī palaujas uz nozares līmenī izveidotām organizācijām, piemēram, izglītības nodrošināšanas fondiem (<i>fonds d'assurance formation</i>) un vienoto organizāciju līdzekļu kolektoru (<i>organisme paritaire collecteur agréé</i>) un Izglītības asociāciju (<i>Association de Formation</i>). Vairāk nekā 30 nozares ir izveidojušas vairāk nekā 400 apliecības, kuru reģistrāciju (uz pieciem gadiem) RNCP pieprasa attiecīgās nozares iestādes un apstiprina CNCP. Mērķa grupas pamatā ir uzņēmumu darbinieki nozarēs, kas ieviesušas CP, tostarp iekļaujot profesijā jaunus skolu absolventus un pieaugušos, kuri vēlas atgriezties darbā. Šī kvalifikācija ir primāri orientēta uz darba tirgu.

	Diplôme universitaire de technologie/ universitātes diploms tehnoloģijās	Izveidots 1966.gadā, DUT ir nacionālā EKI 5. līmeņa kvalifikācija, ko sagatavo 115 IUT. To piedāvā 25 specialitātēs, kas aptver visus ražošanas un pakalpojumu sektorus. Kaut arī šī ir uz darba tirgu orientēta kvalifikācija, tā uz darba tirgu orientējas vispārīgāk nekā BTS. Tāpēc tā vienlīdz pieļauj piekļuvi tālākajai augstākajai izglītībai un vieglu piekļuvi darba tirgum. Izglītības programma (ieskaitot atsaucē standartus) ir specifiska katram DUT, un to izveido Nacionālā Izglītības komisija (<i>Commission Pédagogique Nationale</i>), un to publicē ar Augstākās izglītības ministrijas pavēli. DUT iegūst divgadīgā augstākās izglītības īsā cikla programmā, ko veido teorētiskas mācības, kurās dominē profesionālās iezīmes, t.sk., uz praksi orientēti semināri un mācības profesionālā vidē, izmantojot izglītības programmas ietvaros organizētus prakses periodus. Šīs teorētiskās un praktiskās izglītības kombinācijas mērķis ir sagatavot studentus gan darbam konkrētā profesijā, gan tālākai virzībai augstākajā izglītībā. Šī kvalifikācija ir orientēta gan uz darba tirgu, gan uz mācīšanās iespēju pāvēšanu augstākās izglītības līmenī.
HR	Majstorski amata eksāmens Ispit/meistara	Kvalifikācijas galvenais mērķis ir sagatavot nodarbinātībai, apstiprināt profesionālo kompetenci un dot atļauju veikt profesionālu darbību. Amata meistara eksāmena nolikšana ir priekšnoteikums, lai nodarbotos ar īpašā likumā regulētu uzņēmējdarbību (Official Gazette 42/08). Šī kvalifikācija ir primāri orientēta uz darba tirgu.
	Stručni cikla studijas Studij/īsā profesionālās studijas	Pēc īsā cikla profesionālo studiju pabeigšanas studentiem ir piekļuve augstākās izglītības pirmā līmeņa profesionālām programmām, vai arī viņi var ieiet darba tirgū. Šī kvalifikācija ir orientēta gan uz darba tirgu, gan uz mācīšanās iespēju pāvēšanu augstākās izglītības līmenī.
LV	Pirmā līmeņa profesionālā augstākā izglītība	Šī kvalifikācija ir galvenokārt vērsta uz nodarbinātību, bet arī paver tālāku studiju iespējas augstākās izglītības otrajā ciklā. Kvalifikācijas var iegūt, atzīstot ikdienas un neformālās mācīšanās rezultātus. Tā apstiprina profesionālo kompetenci un dod atļauju praktizēt. Šī kvalifikācija ir primāri orientēta uz darba tirgu, bet nodrošina arī ceļu augstākajā izglītībā.
LU	Brevet de maîtrise/ amata meistara diploms	BM ir specifiska profesionālās izglītības programma, kas balstās Vācijas <i>meister</i> sistēmā. Pēc profesionālās kvalifikācijas iegūšanas (profesionālās piemērotības diploms) iespējams turpināt profesionālo izglītību amata meistara diploma līmenī. Šīs kvalifikācijas ieguvēji var sākt strādāt kā pašnodarbinātie amatniecības nozarē un arī pieņemt mācekļus. Šo profesionālās izglītības dokumentu piešķiršanu organizē gan Amatu palāta (<i>Chambre des Métiers</i>), gan Izglītības un profesionālās apmācības ministrija. Lai gan formāli par šo kvalifikāciju atbild ministrija, praksē palāta organizē kursus un eksamināciju izglītības dokumenta iegūšanai, tai ir izšķiroši svarīga loma šīs kvalifikācijas standartu noteikšanā. Šīs kvalifikācijas ir daudzveidīgas; dažas ir ļoti tehniskas, turpretim citas galvenokārt pievēršas vadības uzdevumiem. Šīs kvalifikācijas ieguvēji var sākt strādāt kā pašnodarbinātie amatniecības nozarē un arī pieņemt mācekļus atbilstoši normatīvo aktu nosacījumiem par uzņēmumiem un mācekļu sistēmu. Principā šīs kvalifikācijas iegūšanai ir vajadzīgi trīs gadi, un tā ir īpaši veidota strādājošiem pieaugušajiem, kuriem ir vismaz neliels darba pieredze. Viņi iegūst šo izglītību vakaros un nedēļas nogalēs, papildina savu iepriekšējo amata izglītību, apgūstot tālākizglītības modeļus par maza uzņēmuma vadību, pedagoģiskajām metodēm, kā arī apgūst papildu praktiskas un teorētiskas zināšanas. Šī kvalifikācija ir primāri orientēta uz darba tirgu.

	Brevet de technicien supérieur/ augstākā tehniķa apliecība	BTS ir īsā cikla augstākā izglītība (ilgst no diviem līdz divarpus gadiem) un pieejama studentiem, kas pabeiguši vidējo izglītību Luksemburgā. Izglītības programmu veido nepilna laika kursi un profesionālā izglītība attiecīgajā jomā. Studiju ciklu veido teorētiskas mācības ar profesionālām iezīmēm, uz praksi orientēti semināri un mācības profesionālā vidē, izglītības programmas ietvaros organizētās prakses laikā. Teorētiskās un praktiskās izglītības apvienošanas mērķis ir sagatavot studentus profesijai. BTS ir nacionāls diploms, iegūstams konkrētā profesionālā jomā vienā no šādiem profesionālajiem sektoriem: rūpniecība un komercdarbība, lauksaimniecība, ar amatiem, uzņēmējdarbību un veselību saistītās profesijās. BTS dod piekļuvi dažiem bakalaura grādiem, kaut gan likumā tas konkrēti nav minēts. Ar BTS iespējams uzsākt profesionālā bakalaura programmas trešo gadu. Šī kvalifikācija ir primāri orientēta uz darba tirgu, bet nodrošina ceļu augstākajā izglītībā.
MT	Pamatstudiju diploms (<i>Undergraduate diploma</i> , pamatgrāds)	Pamatgrādus izstrādā un nodrošina universitātes sadarbībā ar darba devējiem, lai dotu cilvēkiem uzņēmējdarbībai vajadzīgās zināšanas un prasmes. Studiju metodes var būt elastīgas: pieejamas jau strādājošiem cilvēkiem, tiem, kuri vēlas ieviest savā karjerā pārmaiņas, kā arī tiem, kas nesen ieguvuši 4. līmeņa kvalifikācijas. Pamatgrāds ir ekvivalents bakalaura studiju pirmajiem diviem gadiem, to var iegūt pilna laika un nepilna laika studijās, to veido akadēmiskas studijas, kurās integrēta būtiska darbā balstīta mācīšanās, ko nodrošina darba devējs. Pamatgrādus var iegūt kā patstāvīgu kvalifikāciju vai kombinācijā; šī kvalifikācija piedāvā virzību uz bakalaura grāda pēdējo gadu. Šī kvalifikācija ir orientēta gan uz darba tirgu, gan uz mācīšanās iespēju nodrošināšanu augstākās izglītības līmenī.
	Pamatstudiju apliecība (<i>Undergraduate certificate</i>)	Izglītības programmas, kurā iegūst šo kvalifikāciju, mērķis ir ļaut studentiem iepazīties ar studijām Maltas Universitātē. Daži no vājākajiem studentiem (spriežot pēc skolas beigšanas atestātiem) var izmantot šo izglītības programmu, lai piekļūtu bakalaura studiju programmai. Virzība uz pilnu bakalaura kursu (piemēram, mārketingā) ir svarīgākais rezultāts. Reizēm šī kvalifikācija nav pašmērķis, bet drīzāk – daļēja kvalifikācija virzībā uz bakalaura grādu. Izglītības programmas saturs nav izteikts konkrētos mācīšanās rezultātos: ir norādīti plašākie. Piemēram, studentam, kurš vēlas iegūt šo kvalifikāciju, tiek piedāvātas vispārēju prasmju apguves programmas, piemēram, lai uzlabotu angļu valodas lietošanas prasmes vai mācīšanās prasmes. Tāpat arī tiek piedāvātas specializētas studijas, ko nodrošina fakultātes savās attiecīgajās jomās, piemēram, students var apgūt mārketinga pamatus vai Vidusjūras reģiona kultūru. Šī kvalifikācija ir primāri orientēta uz tālāko izglītību augstākās izglītības līmenī.
	Profesionālās izglītības augstākais diploms	Mērķis ir apliecināt izglītību konkrētā jomā, lai tā nodrošinātu piekļuvi darbam un tālākām studijām. Dažos gadījumos to var uzskatīt par profesionālās kompetences demonstrēšanu, kas ir pietiekama atļaujai veikt profesionālu darbību. Šo kvalifikāciju var iegūt pilna laika studijās vai nepilna laika studijās; šo pēdējo bieži izmanto darba devēji savu darbinieku mācībām, tādos gadījumos tā pieder alternatīvai sistēmai (daļēji darbā balstīta, daļēji koledžā notiekošas mācības). Šis augstākais diploms īpaši pievēršas maziem un vidējiem uzņēmumiem, kas ir atbilst Maltas darba tirgum.

NL	Asociētais grāds	AD kvalifikācijas mērķis ir aizpildīt tukšumu starp profesionālo un augstāko izglītību, kā arī ieviest augstākās izglītības kvalifikāciju starplīmeni, starp profesionālās izglītības (MBO-4) un profesionālo bakalauru. AD ir duāla funkcija: pirmkārt, sagatavot nodarbinātībai/ karjeras attīstībai; otrkārt, turpināt studijas profesionālā bakaura programmās. Šī kvalifikācija ir orientēta gan uz darba tirgu, gan uz mācīšanās iespēju pavēršanu augstākās izglītības līmenī.
AT	Reife- und Diplomprüfung der BHS/ profesionālās izglītības koledžas <i>Reifeprüfung</i> apliecība un profesionālās izglītības diploms	Profesionālās izglītības koledžu izglītības dokumenti ir augstākā līmeņa profesionālās kvalifikācija, ko piedāvā vidējās izglītības II līmeņa skolas piecu gadu pilna laika mācību formā⁸¹ (sākot ar devīto klasi). Profesionālās izglītības koledžu kvalifikāciju kodols nodrošina padziļinātas vispārējas izglītības apguvi un specializētas mācības, kas apvieno teoriju un praksi. Profesionālās izglītības koledžu absolventi iegūst dubultu kvalifikāciju: <i>Reifeprüfung</i> apliecību, kas garantē viņiem piekļuvi augstākajai izglītībai (studijām universitātēs un lietišķo zinātņu universitātēs), kā arī profesionālās izglītības diplomu, kas ļauj viņiem ieņemt augstāka līmeņa amatus attiecīgajā jomā. Profesionālās izglītības koledžas arī nodrošina pamatu turpmākai pašnodarbinātībai; absolventi var uzsākt savu uzņēmējdarbību, atkarībā no specializācijas, tāpat arī viņiem tiek dota piekļuve regulētām uzņēmējdarbības formām. Bieži mēdz teikt, ka profesionālās izglītības koledžām ir zināma loma sociālo un reģionālās nevienlīdzības mazināšanā. Studenti var izvēlēties no daudzveidīgām specializācijas jomām un mācību ievirzēm. Šī kvalifikācija ir orientēta gan uz darba tirgu, gan uz mācīšanās iespēju pavēršanu augstākās izglītības līmenī.
PT	Diploma de especialização tecnológica/ tehnoloģiskās specializācijas diploms	„Pēc to būtības un mērķiem šīs kvalifikācijas ir īsā cikla augstākās izglītības programmas, kuru galvenais mērķis ir sagatavot studentus nodarbinātībai, taču tās arī nodrošina sagatavošanu un piekļuvi pirmajam ciklam” (MCTES, 2010). Tomēr šīs kvalifikācijas uzskata par pēc vidējā līmeņa, ne terciārām, uz darba tirgu vērstām profesionālās izglītības kvalifikācijām. DET iegūst pēc minētās izglītības programmas kombinācijas ar CET, kas ir īpašs profesionālās izglītības paveids, kas ļauj audzēkņiem sasniegt divus mērķus. CET ieguvēji var darba balstītās mācībās uzlabot esošās kompetences un iegūt jaunas, taču CET ir arī vērsti uz augstāko izglītību (kas ir it īpaši svarīgi tiem, kuri kādu laiku bijuši prom no izglītības). Šī kvalifikācija ir primāri orientēta uz darba tirgu, taču nodrošina arī ceļu uz augstāko izglītību.
UK (EWNI)	Pamatgrāds	Pamatgrādus veido un piedāvā sadarbībā ar darba devējiem, lai dotu cilvēkiem uzņēmējdarbībai būtiskās zināšanas un prasmes. Studiju metodes var būt elastīgas: pieejamas jau strādājošajiem, tiem, kas vēlas ieviest savā karjerā pārmaiņas, kā arī tiem, kuri nesen ieguvuši 3. līmeņa kvalifikācijas (A līmenis, padziļinātā mācekļa izglītība vai NVQ/SVQ3). Pamatgrāds ir ekvivalents pilna bakaura grāda pirmajiem diviem gadiem, studijas var būt pilna vai nepilna laika, tas ietver akadēmiskas studijas, kurās integrēta ievērojama apjoma darbā balstītas mācības, ko nodrošina darba devējs. Šo kvalifikāciju var iegūt kā patstāvīgu izglītības dokumentu, vai arī pēc tas iegūšanas pāriet uz bakaura grāda programmas trešo studiju gadu. Šī kvalifikācija ir orientēta gan uz darba tirgu, gan uz mācīšanās iespēju pavēršanu augstākās izglītības līmenī.

⁸¹ Profesionālās izglītības koledžas kvalifikācijas savā tradicionālajā un redzamākajā formā tiek iegūtas piecgadīgās pilna laika izglītības programmās, kaut gan tās pastāv arī citās formās (pēc vidējās izglītības, profesionālās izglītības kursi, profesionālās izglītības koledžas kvalifikācijas strādājošajiem/profesionālā tālākizglītība).

	Profesionāla kvalifikācija (reglamentēta)	Šo kvalifikāciju veido vienības, kuras paredzētas profesionālas kompetences iegūšanai konkrētā darba jomā. Šī kvalifikācija ir primāri orientēta uz darba tirgu.
UK (Sco)	Padziļinātās augstākās [apliecības]	Šo kvalifikāciju deklarētais mērķis ir divkārtšs: pieļaut patstāvīgas studijas un veicināt personisko izaugsmi. Šīs kvalifikācijas mērķis ir atzīt augstākos sekmju līmeņus vidusskolas mācību priekšmetos pēc vidējās izglītības pabeigšanas. Studijas šīs kvalifikācijas iegūšanai var būt noderīgs tilts starp skolā balstītām mācībām, kas raksturīgas augstākajai izglītībai (EKL 4. līmenis), un vairāk pašmotivētām un proaktīvām studijām koledžā vai universitātē. Tā var būt arī noderīga sagatavošanās dažiem nodarbinātības veidiem. Šī kvalifikācija ir primāri orientēta uz tālākām studijām augstākās izglītības līmenī.
	Skotijas bakalaureāts	Šo kvalifikāciju deklarētais mērķis ir divkārtšs: pieļaut patstāvīgas studijas un veicināt personisko izaugsmi. Šo kvalifikāciju ieguve ir svarīga sagatavošanās augstāka līmeņa studijām augstākajā izglītībā. Šī kvalifikācija ir primāri orientēta uz tālākām studijām augstākās izglītības līmenī.
	Profesionālās attīstības kvalifikācijas	Profesionālās attīstības kvalifikācijas principā ir veidotas tiem, kuriem jau ir karjera vai profesija un kuri vēlas izvērst vai paplašināt savas prasmes vai iegūt jaunas prasmes citā darba jomā. Tāpat arī tās var būt saistītas ar citu kvalifikāciju, tādu kā HNC/HND. Šī kvalifikācija ir primāri orientēta uz darba tirgu.
UK	Augstākās izglītības apliecība vai diploms	Šis izglītības dokuments parasti apliecina sasniegumus, kurus uzskata par ekvivalentiem bakalaura grāda kursa pirmajam gadam. To var izmantot kā pamatu tālākajai izglītībai vai izglītības pabeigšanas kvalifikāciju, kas ļauj iegūt darbu. Šī kvalifikācija ir primāri orientēta uz tālākām studijām augstākās izglītības līmenī.
	Profesionāla kvalifikācija (neregamentēta, starptautiska)	Profesionālās kvalifikācijas, kuras piešķir attiecīgā institūcija un kuras neregulē valdība. Šo kvalifikāciju nosaukums bieži ir „līdzstrādnieks” vai „licenciāts”. To mērķis ir piedāvāt prakses profesionālu atzīšanu. Tās var būt iekļautas NKI, bet var arī nebūt. Šīs kvalifikācijas ir primāri orientētas uz darba tirgu.
	HND un HNC ⁸²	Šīs kvalifikācijas atzīst nozīmīgu izglītību konkrētā jomā un nodrošina piekļuvi darbam un turpmākām studijām šajā jomā. Dažos gadījumos var uzskatīt, ka tā ir pietiekama kompetences demonstrēšana, lai dotu atļautu veikt profesionālu darbību. Šīs kvalifikācijas var iegūt pilna vai nepilna laika izglītības programmās; pēdējo bieži izmanto darba devēji, lai nodrošinātu mācības saviem darbiniekiem, tātad tā ir daļa no alternatīvas sistēmas. HNC ir šīs kvalifikācijas īsāka forma, ko parasti iegūst vienā pilna laika studiju gadā vai divos nepilna laika studiju gados; tā ir augstākās izglītības apliecības ekvivalents. HND ieguvei parasti nepieciešami divi pilna laika studiju gadi. Šī kvalifikācija ir primāri orientēta uz darba tirgu.

⁸² Šo kvalifikāciju ar tādu pašu nosaukumu piedāvā arī Maltā.

5. PIELIKUMS. PAPILDU MATERIĀLI PAR KVALIFIKĀCIJU MĀCĪŠANĀS REZULTĀTU RAKSTUROJUMIEM

A. Vispārējās personālvadības speciālista profesionālās kvalifikācijas vērtēšanas kritēriji un veidi, Čehijas Republika

20. tabula. Profesionālās kompetences vērtēšanas kritēriji

Orientēšanās darba likumā un saistītā likumdošanā	
Vērtēšanas kritēriji	Vērtēšanas veids
a) Demonstrē, ka orientējas darba likuma pamatnormās un civilkodeksā attiecībā uz personālvadības jomu.	Rakstisks un mutvārdu vērtējums
b) Demonstrē, ka orientējas komerclikuma pamatnormās saistībā ar darbu personālvadības jomā.	Rakstisks un mutvārdu vērtējums
c) Demonstrē, ka orientējas likumdošanā, kas saistīta ar atalgojumu un pabalstiem.	Rakstisks un mutvārdu vērtējums
d) Raksturo darba attiecību veidus un izskaidro, kā tie ietekmē veselības un sociālās aizsardzība modeļus.	Rakstisks un mutvārdu vērtējums
e) Raksturo personālvadības saturu – funkcijas organizācijā, uzdevumus un mērķus.	Rakstisks un mutvārdu vērtējums
f) Nosauc likumā noteikto iestāžu un izpildorgānu pilnvaras un atbildību (direktoru padome, uzraudzības padome, utt. atbilstoši organizācijas veidam) personālvadības jomā.	Rakstisks un mutvārdu vērtējums
Jāatbilst visiem kritērijiem.	

Avots: Cedefop, adaptēts no HR generalist (Ministra of Labour and Social Affairs).

B. Īrijas kulinārijas augstākās apliecības mācīšanās rezultāti

21. tabula. Īrijas izglītības programmas mācīšanās rezultāti kulinārijas augstākās apliecības iegūšanai

Pagaidu standarti	Mācīšanās rezultāti	Moduļi, kuros iegūst mācīšanās rezultātus
Specializētas zināšanas plašā jomā	Zināšanu plašums; tiek sagaidīts, ka audzēknis spēs: g) parādīt profesionālismu un koncentrēšanos uz klientiem, sniedzot tūrisma un viesmīlības pakalpojumus; h) saprast un piemērot uzņēmējdarbības pamatprincipus, darbojoties viesmīlības jomā.	• Visi moduļi. • Uzņēmējdarbības pamati.
Daži teorētiski jēdzieni un abstrakta domāšana, ar ievērojamu teorijas pamatu	Zināšanu veids; tiek sagaidīts, ka audzēknis spēs: i) profesionāli reaģēt uz klientu vajadzībām un gaidām, izmantojot atbilstošas sociālās/attiecību prasmes, kā arī lingvistiskās prasmes aktīvas mācīšanās vidē; j) parādīt spēju atbilst nozares standartiem attiecībā uz sociālajām/attiecību prasmēm, sevis pasniegšanu/kopšanu, rūpēs par klientiem, un to nozīmību.	Visi praksē balstītie moduļi.
Parāda visaptverošu specializētu prasmju un rīku diapazonu.	Zināšanas – paņēmieni un prasmju diapazons; tiek sagaidīts, ka audzēknis spēs: a) apmierināt klientu prasības, pārliecinoši un radoši parādot labo praksi un tehniskās prasmes; b) kompetenti un radoši izmantot prasmes šādās jomās: kulinārās prasmes, zināšanas kulinārijā par ēdieniem un dzērieniem, personiskās attīstības prasmes, ietverot spēju analizēt un eksperimentēt; c) izmantot tūrisma un viesmīlības nozarei būtiskās IKT, tostarp, e-pastu, internetu, <i>Word</i> , <i>PowerPoint</i> , <i>Excel</i> , <i>Access</i> , ģeometriskās pārvaldības un rezervācijas sistēmas, piemēram, <i>Fidelio</i> , <i>EPOS</i> , <i>Calc Menu</i> .	• Visi praksē balstītie moduļi. • Visi praksē balstītie moduļi un mācīšanās mācītājs, komunikācija un informācijas tehnoloģijas.
Formulē atbildes uz skaidri definētām abstraktām problēmām	Zināšanas – kādā veidā, prasmju izlase; tiek sagaidīts, ka audzēknis spēs: a) parādīt un izmantot zināšanas par produktiem attiecībā uz dažādām viesmīlības funkcijām; b) efektīvi sazināties, izmantojot virkni mediju, kā arī parādīt spēju reaģēt uz nemitīgi mainīgajām klientu prasībām.	• Visi moduļi. • Visi moduļi
Darbojas daudzveidīgos un specifiskos kontekstos, kas paredz radošas un neikdienišķas darbības: pārnest un piemērot teorētiskus jēdzienus un/vai tehniskas un radošas prasmes virknē kontekstos.	Kompetence – konteksts; tiek sagaidīts, ka audzēknis spēs: a) saskatīt svarīgākas tendences nozarē, t.sk., svarīgākās tendences attiecībā uz produktiem un tirgu, kas ietekmē nacionālo un starptautisko tūrisma un viesmīlības nozari; b) parādīt spēju piemēroties un elastību, kas nepieciešama, lai strādātu dažādos tūrisma un viesmīlības nozares sektoros; c) adekvāti reaģēt uz veselības un drošības, krīzes situācijām, ievērojot briesmu analīzes kritisko punktu kontroles principus.	• Visi moduļi. • Visi moduļi. • Visi praksē balstītie moduļi.

Īsteno būtisku personisko autonomiju un bieži uzņemas atbildību par citu darbu un/ vai resursu sadali: veido un darbojas daudzās, sarežģītās, neviendabīgās grupās.	Kompetence – loma; tiek sagaidīts, ka audzēknis spēs: a) darboties atbilstošo normatīvo aktu ietvaros, t.sk., normatīvie akti attiecībā uz vienlīdzību, nodarbinātību, labo praksi vides jautājumos, pārtikas drošību, veselību un drošību un licences piešķiršanu; b) lietot mācīšanās stratēģijas, kas izmanto sadarbībā ar citiem studentiem un kolēģiem apgūtās sadarbības tīklu veidošanas prasmes.	• Visi praksē balstītie moduļi. • Uzņēmējdarbības pamati. • Kulinārijas zinātne. • Uzturs. • Mācīšanās mācīties.
Iemācās novērtēt savu izglītību un konstatēt vajadzības strukturētā izglītības vidē: palīdz citiem identificēt viņu mācīšanās vajadzības.	Kompetence – mācīties mācīties; tiek sagaidīts, ka audzēknis spēs: a) parādīt zināšanas un piemērot prasmes, kas nepieciešamas profesionālas karjeras plāna izstrādei; b) parādīt potenciālo spēju izaugt līdz pārraudzības līmenim; c) apzināties savas erudīcijas robežas un zināt, kad jāmeklē padoms un atbalsts; d) pārdomāt līdzšinējos sasniegumus un novērtēt, kas jāveic, lai sasniegtu personiskos dzīves mērķus.	• Mācīties mācīties. • Darbā balstītas mācības. • Prakse. • Darbā balstītie moduļi.
Pauž internalizētu, personisku pasaules skatījumu, kas atspoguļo mijiedarbību ar citiem	Kompetence – izpratne; tiek sagaidīts, ka audzēknis: a) novērtē tūrisma un viesmīlības nozares sociālekonomisko ietekmi nacionālā un starptautiskā līmenī; b) efektīvi darbojas kulturāli daudzveidīgā vidē.	Visi moduļi
Virzība un pārnese	Piemēram, mākslas zinātņu bakalaurs kulinārijā Piemēram, uzņēmējdarbības zinātņu bakalaurs viesnīcu vadībā	

Avots: Cedefop, pielāgots no kulinārijas augstākās apliecības.

C. Austrijas profesionālās izglītības koledžas kvalifikācijas elektronikā ar specializāciju tehniskajā datorzinātnē mācīšanās rezultāti

Šīs profesionālās izglītības koledžas programmas (2011.gada septembra versijā) vispārizglītojošie mērķi netieši atspoguļo EKI 5. līmeņa aprakstus. Piemēram, apraksti attiecas uz šādiem aspektiem:

- c) Visaptverošas, specializētas, faktiskas, teorētiskas un praktiskas zināšanas studiju jomā, kas nepieciešamas profesionālās darbības veikšanai;
- d) Izvēlēties inženiertehnisku uzdevumu veikšanai nepieciešamās metodes un praktiskās prasmes, ņemot vērā to pielietojšanas prasības un robežas, lai sasniegtu rezultātus vai izstrādātu radošus risinājumus, pamatojoties uz konkrētām specifikācijām vai abstraktiem nosacījumiem;
- e) Īstenot vadības un uzraudzības aktivitātes atsevišķu darba un studiju darbību kontekstā, kurā var būt neprognozējamas pārmaiņas;
- f) Uzņemties atbildību par sava un citu snieguma izvērtējumu un attīstīšanu.

Elektronikai un tehniskajai datorzinātnē izstrādātie profesionālās izglītības standarti ir integrēti izglītības programmā. Piemēram, tehniskās programmatūras inženieru kompetence (*Kompetenzfeld Fachspezifische Softwaretechnik*) ietver astoņas kompetences jomas; viena no tām ir programmēšanas valoda (*BMUKK and Höhere technische Bundeslehr und Versuchsanstalt, Augstākās tehniskās apmācības un pētniecības institūts, 2011*). Izglītības programma ietver aprakstus kā šādus izglītojošos un mācību uzdevumus:

Studenti:

- g) Zina attiecīgo programmēšanas valodu priekšrocības un trūkumus un spēj izvēlēties konkrētajam uzdevumam atbilstošāko valodu;
- h) Spēj izmantot konkrētās programmēšanas valodas pamatstruktūras, sintakses likumus un programmēšanas mehānismu un, pamatojoties uz pirmkodu, izprot programmatūras funkcionalitāti;
- i) Spēj izmantot noteiktās programmēšanas valodas noteikumus sarežģītu uzdevumu risināšanai.

6. PIELIKUMS. ILGUMS UN ĪSTENOŠANAS VEIDS

Valsts	Nosaukums (valsts valodā/tulkojumā)	Ilgums/studiju intensitāte/apjoms	Ieguves veids
BE (FI)	Hoger Beroepsonderwijs/ augstākā profesionālā izglītība 5	Izglītības programmas apjoms ir starp 90 un 120 ECTS, un tā prasa vismaz divus pilnus gadus. HBO5 programmas vēl nav izteiktas ECTS. Iznēmums ir 5. līmeņa pilna laika mākslinieciskās studiju programma, kura ir garāka (vismaz trīs pilna laika studiju gadi).	Izņemot HBO5 mākslinieciskās studiju programmu, visas pārējās HBO5 programmas ir nepilna laika vai duālās izglītības programmas. Vismaz puse visu studentu mācās vakaros vai nedēļas nogalēs (tajā joprojām atspoguļojas HOSP pagātne), apvienojot studijas ar darbu. Dažas HBO5 programmas prasa, lai studentiem būtu darbs, lai viņi varētu iegūt pietiekamu profesionālo praksi.
CZ	Profesní kvalifikace/ profesionālā kvalifikācija	Profesionālās kvalifikācijas nav programmā balstītas kvalifikācijas, un tādējādi tās nenosaka darba slodze vai ECTS/ECVET apjoms. Profesionālās kvalifikācijas eksāmenu var likt kandidāti, kuri ieguvuši noteikto profesionālo kvalifikāciju neformālā un/vai ikdienas izglītībā.	Profesionālās kvalifikācijas ir veidotas profesionālās tālākizglītības sekmēšanai, un tāpēc, pēc definīcijas, tās iegūst, apstiprinot neformālo un ikdienas izglītību. Profesionālo kvalifikāciju piešķir jebkuram kandidātam, kas atbilst piekļuves kritērijiem un iztur eksaminācijas procedūru atbilstoši kvalifikācijas un vērtēšanas standartiem. Gan sākotnējās profesionālās izglītības, gan profesionālās tālākizglītības īstenotāji, gan valsts, gan privātie, piedāvā maksas mācību kursus, lai palīdzētu kandidātiem sagatavoties noteiktas profesionālās kvalifikācijas eksāmeniem.
DK	Erhvervsakademiuddannelser/ akadēmiskais profesionālais grāds	90-150 ECTS parastajā kursā, 60 ECTS – pieaugušo izglītības apliecībai pieaugušo tālākizglītībā (<i>Viderregaende Voksuddannelse</i>). Vairuma AP apjoms ir 120 ECTS.	AP bieži piedāvā formālajā izglītībā, un tos regulē nacionālie normatīvie akti. Tā ir izglītības iestādē īstenota izglītības programma, bet zināms laiks tiek veltīts praksei darbavietā.
	Erhvervuuddannelse/ profesionālais grāds	Izglītības programma ilgst apmēram četrus ar pus līdz piecus gadus.	Dānijas valdība oficiāli atzīst šī veida kvalifikācijas, tās oficiāli pieder izglītības nozarei. Attiecībā uz īstenošanu šīs izglītības programmas parasti ietver ilgu praksi, ko kombinē ar mācību periodiem izglītības iestādē.
EE	Kutsed/ profesionālā kvalifikācija	Ļoti dažāds, atkarībā no profesijas.	Neformālā un ikdienas izglītība, darbavietā īstenotā izglītība. Kvalifikāciju var arī iegūt, apstiprinot neformālo un ikdienas izglītību.
IE	Augstākā apliecība	120 ECTS	Formāla izglītības programma; kvalifikāciju var iegūt, apstiprinot iegūto neformālo un ikdienas izglītību.
	Padziļinātā apliecība	Parasti šo kvalifikāciju iegūst pēc vidējās izglītības programmās. Pastāv divi varianti: četrus gadus ilgs modelis pēc vidusskolas, vai arī viena gada izglītības programma studentiem ar 4. līmeņa kvalifikāciju.	Formāla, ievērojams prakses apjoms.

Valsts	Nosaukums (valsts valodā/tulkotā)	Ilgums/studiju intensitāte/apjoms	Ieguves veids
		Pēdējam variantam ir izstrādāts ECVET pilotprojekts.	
FR	Brevet de technicien supérieur/ augstākā tehnika apliecība	120 ECTS	BTS parasti iegūst formālās izglītības ceļā valsts un privātajās vidējās izglītības koledžās (<i>lycées</i>), mācekļu izglītības centros (<i>centres de formation d'apprentis</i>), profesionālās tālākizglītības centros, tālmācības izglītības iestādēs. To var arī pilnā vai daļējā apjomā iegūt, veicot iepriekšējās pieredzes novērtēšanu, ar nosacījumu, ka ir vismaz trīs gadu ilga darba pieredze attiecīgās kvalifikācijas jomā.
	Diplôme Universitaire de technologie/ universitātes diploms tehnoloģijās	120 ECTS	Pamatā DUT iegūst 115 Francijas IUT, t.sk., universitāšu mācekļu izglītības centros (<i>centres de formation d'apprentis universitaires</i>) un tālmācības izglītības iestādēs. Pilnā vai daļējā apjomā to var iegūt arī, veicot iepriekšējās pieredzes novērtēšanu, ar nosacījumu, ka ir vismaz trīs gadu ilga darba pieredze attiecīgās kvalifikācijas jomā.
	Certificats de qualification professionnelle/ profesionālās kvalifikācijas apliecības	Izglītības ilgums ir atkarīgs no studenta raksturojuma (iepriekšējās izglītības, kvalifikācijas un darba pieredzes) un profesionālās tālākizglītības instrumentu veida. Ja izmanto CP, ilgums pieaug no sešiem līdz 24 mēnešiem.	CQP parasti iegūst ar profesionālās tālākizglītības instrumentiem ar attiecīgajiem sektoriem saistītos profesionālās tālākizglītības centros vai CP duālajā sistēmā, vai veicot iepriekšējās pieredzes novērtēšanu, ar nosacījumu, ka ir vismaz trīs gadu ilga darba pieredze attiecīgās kvalifikācijas jomā.
	Brevets de maîtrise/ amata meistara diploms	335 stundas BM	BM parasti iegūst ar profesionālās tālākizglītības instrumentiem ar attiecīgajiem sektoriem saistītos profesionālās tālākizglītības centros vai CP duālajā sistēmā, vai veicot iepriekšējās pieredzes novērtēšanu, ar nosacījumu, ka ir vismaz trīs gadu ilga darba pieredze attiecīgās kvalifikācijas jomā.
HR	Majstorski Ispit/ amata meistara eksāmens	Amata meistara eksāmens nebalstās izglītības programmā. Tas ir valsts atzīts eksāmens, ko regulē Likums par arodiem un amatiem. Tam ir četras daļas. Likums par CROQF paredz, ka amata meistara kvalifikācijai jābūt vismaz 120 ECVET punktiem.	Sagatavošanās kursi amata meistara eksāmenam nav obligāti, taču tos var organizēt pieaugušo izglītības iestādes un citas struktūras. Amata meistaru skolas nepieder formālajai izglītībai, tās var dibināt saskaņā ar Likuma par arodiem un amatiem nosacījumiem. Šis eksāmens ir darba pieredzē iegūto ikdienas un neformālo kompetenču atzīšanas veids.
	Stručni Studij/ īsā cikla profesionālās studijas	Studenti iegūst vismaz 120 ECTS divu gadu laikā.	Īsā cikla studijas ir formālās izglītības daļa, kuru īsteno augstākās izglītības iestādes, t.sk., universitātes, koledžas un politehniskie institūti. Studijas galvenokārt notiek izglītības iestādē, bet ir arī prakse kādā uzņēmumā. Dažos gadījumos formālā izglītība nav

Valsts	Nosaukums (valsts valodā/tulkotā)	Ilgums/studiju intensitāte/apjoms	Ieguves veids
			nepieciešama, un cilvēks iestājas īsā cikla augstākajā izglītībā, apstiprinot iepriekšējo izglītību. Taču tas nav ieviests sistemātiski. Sagaida, ka šādu sistemātisku iespēju ieviešis Likums par CROQF.
LV	Pirmā līmeņa profesionālās augstākās izglītības diploms	Izglītības programmu apjoms ir 80-120 kredītpunkti (120-180 ECTS kredītpunkti).	Kvalifikāciju var iegūt formālā, neformālā un ikdienas izglītībā. Mācības galvenokārt notiek izglītības iestādē, bet ir arī prakse kādā uzņēmumā (trīs mēnešus).
LU	Brevet de maîtrise/ amata meistara diploms	80 stundas (pirmais gads) + 80 stundas (otrais gads) + 84 stundas (trešais gads) = 244 stundas kopējiem kursiem, kas visiem studentiem ir vienādi. Papildus prasīta darba 100-400 stundu darba slodze ar profesiju saistītosursos. Šīs izglītības programmas ir ļoti dažādas, sākot no sagādnieka (<i>traiteur</i>) (+/-100 stundas), līdz, piemēram, optiķa-optometrista (+/- 400 stundas).	Kvalifikāciju iegūst centralizētā eksāmenā, iepriekš apgūstot obligātos kursus, kas organizēti darba laikā. Tiek sagaidīts, ka studenti profesionāli darbosies tajā amatā, kurā viņi kursa laikā specializējas. Amatniecības palāta piedāvā nodarbības tikai nedēļas nogalēs, tādējādi vēl vairāk uzsverot to īpašo veidu.
	Brevet de technicien supérieur/ augstākā tehnikas apliecība	120-135 ECTS	BTS ir formāls izglītības īstenošanas veids gan valsts, gan privātās (tehniskās) vidusskolās vai universitātēs. Ja ir trīs gadus ilga atbilstoša darba pieredze, iespējams arī pieteikties uz neformālās vai ikdienas izglītības apstiprināšanu.
MT	Pamatstudiju apliecība (<i>Undergraduate certificate</i>)	60-70 ECTS	Formāli īstenotas izglītības programmas.
	Profesionālās izglītības augstākais diploms	Lielākoties divu gadu pilna laika izglītības programma (sadalīta vienībās) un mainīga ilguma nepilna laika programma. 60 ECTS.	Lielākoties īstenota koledžās, vai nu pilna vai nepilna laika izglītības programma. Iespējams, bet reti, šo kvalifikāciju vai tās daļu piešķir, pamatojoties uz pieredzes apstiprināšanu.
	Pamatstudiju diploms (<i>Undergraduate diploma</i> , pamatgrāds)	Divgadīga pilna vai nepilna laika izglītības programma ilgākā laikā. 120 ECTS.	Piedāvā universitātes partnerībā ar pēc vidējās izglītības koledžām un darba devējiem.
NL	AD	Parasti AD programmas apjoms ir 120 ECTS. Tas var būt arī lielāks.	AD programmas var būt pilna vai nepilna laika vai duālās programmas. Apmēram puse no studentiem uzņemti duālajās programmās, apvienojot mācīšanos un darbu. Bieži vien šie studenti jau strādā. Visi izglītības programmu īstenošanā ir atbrīvojumu no studiju daļām, kas ļauj uzņemt studentus individuālās izglītības programmās, pamatojoties uz iepriekšējo pieredzi, izglītību un iegūtajiem izglītības dokumentiem.

Valsts	Nosaukums (valsts valodā/tulkojumā)	Ilgums/studiju intensitāte/apjoms	Ieguves veids
AT	Reife- und Diplomprüfung der BHS/profesionālās izglītības koledžas <i>Reifeprüfung</i> apliecība un profesionālās izglītības diploms	Kredītpunktu sistēma nepastāv; profesionālās izglītības koledžas kvalifikācijas var iegūt trīs dažādos ceļos: • Pilna laika profesionālās izglītības koledža: sākotnējā profesionālā izglītība, pieci gadi (skolā balstīta); • Pēc vidējās izglītības profesionālās izglītības kurss: pēc <i>Reifeprüfung</i> eksāmena; divgadīgs pilna laika kurss vai trīsgadīgs vakara kurss; • Profesionālās izglītības koledžas strādājošajiem: divi līdz četri gadi. • Mācību stundas ir dažādas, atkarībā no profesionālās izglītības koledžas veida.	Pamatā īsteno skolā. Atkarībā no kvalifikācijas veida, vairāku profesionālās izglītības koledžu mācību programmas ietver obligāto praksi.
PT	Diploma de Especialização Tecnológica/ tehnoloģiskās specializācijas diploms	60-90 ECTS	Šobrīd DET īsteno formālajā izglītībā. CET likumīgās ietvarstruktūras ieviešana 2006.gadā (īpaši – CET organizācija ECTS) ļauj apstiprināt zināšanas un kompetences, kas iegūtas formālajā izglītības sistēmā un ārpus tās, t.sk., piešķirt DET diplomus. Personas, kas vecākas par 25 gadiem un kam ir apliecinājums par vismaz pieciem profesionālas darbības gadiem attiecīgajā CET jomā, var saņemt DET diplomu, pamatoties uz viņu profesionālo prasmju apstiprināšanu.
UK (EWNI)	Pamatgrāds	Divu gadu pilna laika izglītības programma (sadalīta moduļos) vai nepilna laika izglītības programma ilgākā laika posmā.	Piedāvā universitātes partnerībā ar augstākās izglītības koledžām. Darba devēji ir iesaistīti kvalifikācijas izveidē un nodrošina prakses vietas. Šo kvalifikāciju vai tās daļu var piešķirt, apstiprinot pieredzi, bet tas notiek reti. Taču Skotijā ir jāapgūst vismaz tās HNC un/vai HND vienības, par kurām liek atzīmes.
	Profesionālā kvalifikācija (reglamentēta)	Profesionālās kvalifikācijas ir sadalītas vienībās, kurām var būt dažāds apjoms. Piemēram, progresīvo mehanizēto rīku (QCF vienību) vienību veido 60 mācību stundas pasniedzēja uzraudzībā.	Galvenokārt apvienojot formālus kursus un mācības darbavietā. Šīs kvalifikācijas var iegūt, apstiprinot neformālo un ikdienas izglītību.
UK (Sco)	Padziļinātā augstākā [apliecība]	Nav izteikta kredītpunktu izteiksmē. Pilna laika viena gada programma.	Šo kvalifikāciju iegūst formālajā izglītībā. Maz ticams, ka kvalifikāciju var iegūt, apstiprinot neformālo un ikdienas izglītību.
	Skotijas bakalaureāts	Vairumam studentu divgadīga pilna laika studiju programma.	Formāla, maz ticams, ka kvalifikāciju var iegūt, apstiprinot neformālo un ikdienas izglītību.

Valsts	Nosaukums (valsts valodā/tulkotā)	Ilgums/studiju intensitāte/apjoms	Ieguves veids
	Profesionālās attīstības kvalifikācijas	Virkne pamata un izvēles vienību.	Lielākoties kombinējot formālos kursus un mācības darbavietā. Šīs kvalifikācijas var iegūt, apstiprinot neformālo un ikdienas izglītību.
UK	Augstākās izglītības apliecība vai diploms	Viens vai divi pilna laika studiju gadi.	Šīs kvalifikācijas piedāvā universitātes sadarbībā ar pēc vidējās izglītības koledžām un pēc vidējās izglītības koledžām.
	HND un HNC ⁸³	HND parasti ilgst divus gadus, bet HNC ir viens pilna laika studiju gads vai dažāda ilguma nepilna laika studijas.	Formāla izglītība, bet atsevišķas vienības var iekļaut apstiprināšanas procesā. Aizvien biežāk tās piedāvā augstākās izglītības iestādes (ar kvalifikācijas piešķirējas organizācijas <i>Edexcel</i> licenci).
	Profesionālā kvalifikācija (nereglamentēta)	Dažādi. Piemēram, mārketinga profesionālās apliecības apjoms ir 35 stundas.	Nepilna laika studijas vai tālmācība.

⁸³ Šo kvalifikāciju ar to pašu nosaukumu piedāvā arī Maltā (MCAST, 2013).